

ΕΚΛΟΓΗ

ΑΠΟ ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1945

30 ΔΡΧ.

ΑΡΙΘΜΟΣ 9

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γύρω από τὸν χαρακτήρα τοῦ Νεοέλληνα . . .	<i>A. R. Burn</i>	1
Μονγκόμερυ καὶ Ἀλεξάντερ . . .	<i>J. G. Smyth & Cyril Falls</i>	6
Ἡ Γαλλικὴ λογοτεχνία στὴν Ἀμερική . . .	<i>Henri Peyre</i>	16
Ἐγκαταστάσεις «Pluto» στὴ Μάγχη . . .	<i>«Times»</i>	21
Αὐτοὶ οἱ μικρὸςσωμοὶ Ἕλληνες . . .	<i>Leland Stowe</i>	25
Καινόβριο ἰδανικὸ γιὰ τὴ Γερμανικὴ νεολαία . . .	<i>G. Murray</i>	28
Τσάρλς Ντίκενς . . .	<i>Jack Simmons</i>	32
Φοιτητὲς τοῦ Πεκίνου . . .	<i>Robert Payne</i>	35
28 Ὀκτωβρίου . . .		41
Στίχοι ἐμπνευσμένοι ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τοῦ 1940 . . .		47
Οἱ ἐφευρέτες τῆς ἀτομικῆς βόμβας διαμαρτύρονται . . .	<i>Ritchie Calder</i>	52
Γυναῖκες μέλη τοῦ Βρετ. Κοινοβουλίου . . .	<i>Barbara Castle</i>	57
Ἐνας πολῦτιμος χειρουργὸς . . .	<i>William Simpson</i>	60
Οἱ Δονδρέξοι πηγαίνουν στὰ νυχτερινὰ σχολεῖα . . .	<i>G. Mortlock</i>	65
Οἱ λαοὶ τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς . . .	<i>«Times»</i>	68
«Fido», ἡ ἐγκατάσταση ποὺ διαλύει τὴν ὁμίχλη . . .	<i>J. Wallis</i>	73
Πόντιση ναρκῶν στὰ ἐχθρικά νερά . . .	<i>Dickson & Dimbleby</i>	76
Οἱ δυσκολίες στὴ Θεατρικὴ Κριτικὴ . . .	<i>Ivor Brown</i>	83
Τὰ τελευταῖα βιβλία στὶς προθήκες τοῦ Λονδίνου . . .		89

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ A.G.I.S.

ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Πατρίδα μας γλυκιὰ κ' εὐλογημένη
ἀπ' τοὺς πιδ ὠραίους θεοὺς, τὴ λευτεριά σου,
μὲ τὸ αἷμα τῶν παιδιῶν σου ζυμωμένη,
ἐπιβουλεύτη ὁ ἐχθρός. Τὸ ἀνέβασμά σου

πρὸς τὴν μορφὴ τῆς ποθητῆς Εἰρήνης
ἦρθε μὲ τὸ στρατό του νὰ ἐμποδίσει,
διαλαλώντας πὼς λεύτερη νὰ μείνεις
δὲν τὸ μπορεῖς... τὶ ἔτσι προστάζει ἡ Φύση:

«Οἱ μικροὶ στοὺς τρανοὺς νὰ γονατίζουν!»
Κ' εἶπες: «Μικρὴ κι ἂν εἶμαι, ἡ δύναμή μου
ἀπέραντη εἶναι, γιὰτὶ μὲ στηρίζουν
οἱ θεϊκοὶ Ἑλληνές μου, οἱ πρόμαχοί μου.»

Κι ὄρμησαν στὴ φωνή σου τὰ παιδιὰ σου...
Καὶ στοὺς βράχους τῆς Πίνδου μὲ τὸ ἀτσάλι
ἐχάραξαν, Ἑλλάδα, τ' ὄνομά σου,
γιὰ τὴν αἰωνιότητα καὶ πάλι.

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ
τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

ΕΚΛΟΓΗ

ΤΟΜΟΣ Ι

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1945

ΑΡΙΘΜΟΣ 9

Γύρω ἀπὸ τὸν χαρακτήρα τοῦ Νεοέλληνα

Τοῦ Α. R. BURN

(Ἀπὸ τὸ βιβλίο του «The Modern Greeks»)

Ὁ συγγραφέας αὐτῶν τῶν σελίδων εἶναι ἓνας Βρεταννὸς μελετητὴς τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας πού ὑπηρετήσε στὴ Μέση Ἀνατολή. Εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ γνωρίσει τὸν Ἑλληνικὸ λαὸ σὲ καιρὸ εἰρήνης καὶ στὸν πόλεμο. «Ἦρθα στὴν Ἑλλάδα γιὰ πρώτη φορά, λέει, ὅπως χιλιάδες ἄλλοι Ἀγγλοὶ καὶ Ἀμερικανοί, γιὰ νὰ μελετήσω τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα. Δὲν περίμενα πὼς θὰ ἀγαποῦσα καὶ θὰ θαύμαζα τόσο πολὺ τοὺς σύγχρονους Ἕλληνας. Ἀντίθετα, εἶχα καὶ ἐγὼ τὴν παλιὰ ἀνόητη προκατάληψη γιὰ τὴν διαφορὰ ἀνάμεσα στοὺς ἀρχαίους καὶ σύγχρονους Ἕλληνας, πού ἔχει τόσο διαδοθῇ. Δὲν εἶμαι τυφλὸς γιὰ τὰ ἐλαττώματα τῶν Ἑλλήνων. Ὡστόσο εἶναι καιρὸς πιά νὰ πάψουν οἱ ξένοι νὰ υποτιμοῦν ἓνα ἀπὸ τοὺς πιδ ἀνδρείους, γενναίους, τίμιους καὶ καλόκαρδους λαοὺς πού ἔζησαν σ' αὐτὴ τὴ γῇ.»

ΠΑΝΤΑ πέφτει κανεὶς ἔξω ὅταν θελήσει νὰ κάμει γενικὲς κρίσεις γιὰ τὸν χαρακτήρα ἑνὸς ἔθνους ἢ μιᾶς ομάδας ἀνθρώπων, ἐκτὸς ἂν θυμᾶται πὼς τὰ ἄτομα μέσα στὸ ἴδιο ἔθνος διαφέρουν πολὺ περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι ὁ μέσος τύπος ἑνὸς ἔθνους ἀπὸ ἑνὸς ἄλλου. Αὐτὸ ἀληθεύει ἰδιαίτερα γιὰ ἓνα λαὸ μὲ τόσο δικό του χαρακτήρα — τόσο πολὺ ἀτομικὸ — ὅπως εἶναι οἱ Ἕλληνες. Καὶ ὅμως συχνὰ μιλάει κανεὶς γιὰ ἓναν ἀνθρωπο σὰν τὸν τύπο τοῦ Ἑγγλέζου, τοῦ Σκωτσέζου ἢ τὸν τυπικὸ Γερμανό. Ἔτσι, ὅσοτερά ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀπολογία, ἃς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ δώσω μιὰ γενικὴ ἰδέα γιὰ τὸν χαρακτήρα τῶν φίλων μου τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ ρίζα ὁλόκληρου τοῦ Ἑλληνικοῦ χαρακτήρα μοῦ φαίνεται

πώς είναι ένα ξύπνιο μυαλό. Από δω προέρχεται μια ευαισθησία και μια δεξιάτη συναίσθηση της τιμής. Ο Έλληνας έχει νιώσει τον εαυτό του όπως θα ήθελε να είναι και όπως θα ήθελε να τον θεωρούν οι άλλοι, πολύ πιο καθαρά από τους περισσότερους ανθρώπους, και θα προτιμούσε να πεθάνει παρά να ντροπιαστεί ή να ξεπέσει από το ιδανικό του. Αυτό είναι που φέρνει τις θαυμαστές ελληνικές αρετές, τον ήρωισμό, τη φιλοξενία, την απλοχερία — ο πλούσιος φτιάχνει ένα νοσοκομείο, ο φτωχός μπορεί να μοιράσει το μοναδικό του καρβέλι. Είναι αρετές ολοφάνερες μέσα στην Ελληνική ζωή. Πολλές φορές το αίσθημα της τιμής είναι τόσο δυνατό, ώστε φτάνει να γίνει αδυναμία. Στά πιο παλιά Έλληνικά παραμύθια ποτέ άνδρας ή γυναίκα δε σκοτώνονται για να γλιτώσουν, ακόμα και όταν βρίσκονται στις χειρότερες κακοτυχίες. Αυτό δεν ταιριάζει με τον Έλληνα. Όμως υπάρχει μια αυτοκτονία από τον Όμηρο ακόμα, που αναφέρεται ξανά σ' ένα έργο του Σοφοκλή. Είναι του Αϊάντα που πέφτει απάνω στο σπαθί του για να γλιτώσει από την ταπείνωση που του έφερε η παροδική σύγχυση του λογικού του. Κ' εδώ, πάλι, αίτια αυτής της σύγχυσης είναι το σαράκι που τον έτρωγε, γιατί ένιωθε ότι παραμερίστηκε σε μια τιμή που αισθανόταν πως του άνηκε.

Τό να καταφεύγει κανείς στην αυτοκτονία είναι πάντα μια αδυναμία. Όμως αυτή του Αϊάντα είναι τουλάχιστο αδυναμία μιας γενναίας ψυχής. Ο Αϊάντας, αυτός ο άφοβος στρατιώτης, που δε θα μπορούσε να ζήσει ύστερα από την ταπείνωση, είναι ο τύπος του Έλληνα. Δεν είναι λιγότερο αντιπροσωπευτικός από το θριαμβευτή αντίπαλό του τον Όδυσσέα, που στο ίδιο έργο μέσα φαίνεται σαν ο τύπος του ξύπνιου ανθρώπου της καθημερινής ζωής. Είναι το ίδιο γενναίος στρατιώτης, μα δεν σου αφήνει τόσο μεγάλη εντύπωση όσο ο άλλος. Σ' αυτό το έργο ο Όδυσσέας στέκει από ήθικη άποψη ψηλότερα απ' όσο μας φανερώνεται σε άλλα έργα. Κάνει ό,τι μπορεί για να σώσει τον Αϊάντα από την αυτοκτονία, ενώ εκείνος στον καιρό της ταραχής του λογικού του προσπάθησε να τον σκοτώσει.

Ναί, ο Αϊας είναι ο τύπος του Έλληνα: το ίδιο είναι και ο Αχιλλέας, στον Όμηρο, παράδειγμα γενναιοφροσύνης και αφοσιωμένης φιλίας: λογομαχεί με τον αρχηγό του όχι για κανένα υλικό συμφέρον, μα γιατί του πρόσβαλαν την τιμή του.

Αυτό μας φέρνει στον αιώνιο χαρακτηρισμό που κάνουν οι Έλληνες για τον εαυτό τους, και που σύμφωνα μ' αυτόν «καθένας τους είναι γεννημένος για αρχηγός» και «όπου υπάρχουν έξη Έλληνες εκεί υπάρχουν έπτά κόμματα».

Και πρώτα απ' όλα, το ότι οι Έλληνες κρίνουν τόσο σοβαρά τον εαυτό τους είναι κιόλας αποτέλεσμα μιας αρετής — της Σωκρα-

τικής τους ευθύτητας, — και μιας ακατάπαιστης αναζήτησης που κάνει το μυαλό τους. Όσο πιο υπάρχει αλήθεια μέσα σ' αυτή την κριτική. Ένας Έλληνας δημοσιογράφος στο Κάιρο έλεγε: «Ένδιαφερόμαστε τόσο πολύ για τις υποθέσεις του γείτονά μας, ώστε είμαστε έτοιμοι να αφήσουμε το φαί μας να καεί στη φωτιά για να δούμε τί συμβαίνει στην παλιά πόρτα». Οι αρχαίοι Έλληνες συνήθιζαν πάρα πολύ αυτή τη δουλειά.

Τό ίδιο και με το «κάθε Έλληνας είναι καπετάνιος». Είναι κι αυτό μια από τις Ελληνικές αρετές. Κάθε Έλληνας, όντας αρετά εξυπνος, έχει σκεφθεί και έχει μια αιτιολογημένη γνώμη για τα πιο πολλά πολιτικά ζητήματα. Κατά συνέπεια, όταν γίνεται στην Ελλάδα μια πολιτική συζήτηση, σχεδόν καθένας έχει μια δική του γνώμη, και έχει κάτι να πει. Έτσι, είναι πιο δύσκολο να κατορθώσουν να συμφωνήσουν αυτοί παρά ένας λαός από πνευματικά καθυστερημένους και άξεστους ανθρώπους. Και ακόμα, έχοντας ο καθένας τους μια μεγάλη ιδέα για τον εαυτό του, οι Έλληνες, νομίζουν πως καθένας τους είναι ικανός να κυβερνήσει. Ηinc illae lacrimae, όπως λέμε. Έτσι είναι πιο δύσκολο να υπάρξει σταθερή κοινοβουλευτική κυβέρνηση ανάμεσα στους ζωντανούς πολιτικούς Έλληνες παρά στους πιο αδιάφορους για τα πολιτικά Έγγλέζους, που είναι ευχαριστημένοι εκλέγοντας κάποιον για να φροντίζει τις πολιτικές τους υποθέσεις, και τον αφήνουν ήσυχο για πέντε ολόκληρα χρόνια. Έτσι εξηγείται πως οι Ελληνικές δημοκρατίες, παλιές ή σύγχρονες, τόσο συχνά δώσανε τη θέση τους σε στρατιωτικές δικτατορίες ή, όπως έλεγαν οι αρχαίοι, σε «τυραννίδες». Έτσι εξηγείται ακόμα και κάτι, που οι Έλληνες κατακρίνουν ανάμεσά τους, δηλαδή οι άγριες έχθρες που συχνά διαιρούν ακόμα και την πιο μικρή Ελληνική κοινωνία. Όντας ο Έλληνας τόσο ξύπνιος, προσβάλλεται στο λεπτό, και είναι γι' αυτόν πολύ πιο δύσκολο να απολογηθεί για μια πλάνη του ή να ανακαλέσει μια επιπόλαιη κρίση, παρά για ένα πιο ψυχραίο τύπο. Είναι κρύμα, και όμως αυτό δεν είναι ελάττωμα που χαρακτηρίζει πιο έντονα και αποκλειστικά την νεώτερη Ελλάδα. Η ιστορία του Θουκυδίδη, οι δικαστικές υποθέσεις του Δημοσθένη είναι γεμάτες απ' αυτά τα πράγματα.

Άλλα χαρακτηριστικά του Έλληνα, ή οικονομία και η μεγάλη εργατικότητα που μαζί με την εξυπνάδα τον κάνουν στο εξωτερικό ένα ικανό επιχειρηματία, δείχνουν το απόθεμα της αξιοσύνης που υπάρχει σε μια χώρα όπου χρειάζεται τραχεία δουλειά για να τ' ξεκαθαλώσει κανείς. Τέτοια χαρίσματα βρίσκει ο John Buchan στους Μπόερς της Ν. Αφρικής. Πνεύμα οικονομίας, εργατικότητα, εξυπνάδα στο εμπόριο και εξαιρετική γενναιοδωρία στη φιλοξενία, πράγματα που του θύμιζαν το δικό του το λαό πέρα κει στη Σκω-

τία. Θα ἔλεγε κανένας ἀκόμα πὼς τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ θρησκευτικὲς συζητήσεις εἶναι ἓνα ἄλλο κοινὸ σημεῖο ἀνάμεσα στοὺς Σκωτσέζους, τοὺς Μπόερς καὶ τοὺς μεσαιωνικοὺς καὶ σύγχρονους Ἑλληνες.

Γύρω ἐκεῖ στὴ Μεσόγειο λένε πὼς τὰ ψαροπούλια παίρνουν μὲ τὴν ἴδια χαρὰ τὸ κατόπι τῶν Ἑλληνικῶν ἢ Σκωτσέζικων καρabiών. Πραγματικά, ἂν κανένας πεῖ πὼς οἱ Ἑλληνες εἶναι Σκωτσέζοι χωρὶς πουριτανισμό, αὐτὸ δὲ θὰ εἶταν κακὸς χαρακτηρισμὸς γιὰ κάποιον ποὺ δὲν τοὺς γνώρισε.

Μὲ τὸ νὰ σκέφτεται ἔτσι λογικά ὁ Ἑλληνας, εἶναι ἄνθρωπος ποὺ δὲν πέφτει εὐκολὰ σὲ βίαια ἐγκλήματα. Ὅταν ἓνας Ἑλληνας βγεῖ μπαγαμπόντης—καὶ σίγουρα δὲν ὑπάρχει ἔθνος δίχως τοὺς παλιανθρώπους του—αὐτὸς εἶναι ἀληθινὴ «ἀτσίδα» στὶς δουλειές, καὶ μέσα στὴν κατεργαριά του ἡ ἐξυπνάδα του βρίσκει πεδίο κατὰλληλο γιὰ δράση. Ὡστόσο φροντίζει νὰ κρατιέται κάπως μέσα στὸ Νόμο, γιατί αὐτὸ ταιριάζει πῶς πολὺ μὲ τὸν ἑαυτὸ του. Γιὰ ἓνα κορίτσι εἶναι πολὺ πῶς μεγάλη ἀσφάλεια νὰ πηγαίνει ἀπὸ ἓνα χωριὸ σὲ ἄλλο μόνο του, ἀκόμα καὶ στὰ πῶς ἀπομακρυσμένα μέρη στὴν Ἑλλάδα, παρὰ στὴν Ἰταλία. Καὶ εἶναι ἀκόμα ἄξιο νὰ τὸ προσέξει κανεὶς, πὼς ἀπὸ τοὺς χιλιάδες Ἑλληνες ποὺ πῆγαν καὶ ἔκαμαν χρήματα στὴν Ἀμερικὴ κανενὸς τὸ ὄνομα δὲν ἀκούστηκε στὸ βασιλεῖο τῶν γκάγκστερς. (Ὅσο γιὰ τὴν ἔθνολογία αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, μιὰ καὶ γίνεται λόγος, τὰ ἴδια τοὺς τὰ ὀνόματα Dutch, Schutz, Dillinger καὶ Capone μιᾶνε γιὰ τὴν ἱστορία τους).

Καὶ σὰ συγκεφαλαίωση τώρα ὅλων αὐτῶν μπορούμε νὰ ποῦμε πὼς ὕστερα ἀπὸ μιὰ πολὺπλευρὴ γνωριμία μὲ τοὺς Ἑλληνες, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν Ἀθῆνα ὡς τὶς πῶς ἀπομακρυσμένες ἐπαρχίες, εἴτε εἶναι ὀρεινοί, εἴτε ζοῦνε κοντὰ στὴ θάλασσα, σὲ καιρὸ εἰρηνικὸ ἢ μέσα σὲ πόλεμο, σὲ εὐτυχία ἢ δυστυχία, θὰ μπορούσα νὰ ἰσχυριστῶ πὼς ἀντίθετα μὲ κείνο ποὺ περίμενα νὰ δῶ ὕστερα ἀπὸ ὅ,τι ἀκουα, οἱ σημερινοὶ Ἑλληνες εἶναι ἴσως τὸ πῶς χτυπητὸ παράδειγμα συνέχισης τῆς φυλῆς. Ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς διάφορες ξενικὲς κατοχές, ἀπὸ τὴν Ρωμαϊκὴ, τὴ Φράγκικη ἢ τὴν Τουρκικὴ, ἀνάμεσα ἀπὸ ὅλους τοὺς ξενικοὺς ἐποικισμοὺς τῶν Τούρκων, Φράγκων, Καταλανῶν, Ἀλβανῶν καὶ Σλαύων, ὁ γνήσιος Ἑλληνικὸς τύπος, ὁ φυσικὸς καὶ πνευματικὸς, ἀνανεώνεται καὶ κυριαρχεῖ.

Μιὰ μόνο μεγάλη διαφορὰ ξέρω ἀνάμεσα στοὺς ἀρχαίους Ἑλληνες τῶν κλασσικῶν χρόνων καὶ στοὺς ἀπογόνους τους. Καὶ αὐτὴ ἡ διαφορὰ φάνηκε τὸν καιρὸ ποὺ οἱ Ἑλληνες θριαμβεύανε στὶς μάχες τῆς Ἀλβανίας. Ὅσα καὶ νὰ πεῖ κανεὶς, δὲ θὰ μπορέσει νὰ περιγράψει ἐκεῖνο ποὺ ἔκαμαν οἱ Ἑλληνες γιὰ τοὺς Ἰταλοὺς τραυματίες, ἐνῶ παλεύανε μέσα σ' ἐκεῖνο τὸ σκληρὸ χειμωνιάτικο ἀγῶνα. Ἡ σωτηρία πολλῶν ἀπ' αὐτοὺς ἐκεῖ πάνω στὰ βουνά, κάτω ἀπὸ

τόσο δύσκολες συνθήκες, θὰ μπορούσε νὰ γίνεῖ θέμα γιὰ μυθιστόρημα, ἂν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲ βρίσκονταν τότε σὲ πόλεμο μὲ τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ἑλληνες τοὺς μεταφέρανε στὴν πλάτη περυνώντας ἀπὸ γλιστερὰ καὶ ἐπικίνδυνα μονοπάτια, ὕστερα πάνω σὲ μουλάρια, ἀπὸ τὰ λίγα καὶ ἀνάρπαστα τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὥσπου βγαίνανε σὲ ἓνα κεντρικὸ δρόμο καὶ ἀπὸ κεῖ σὲ κάποιο σιδηροδρομικὸ σταθμὸ. Ἔτσι σωθῆκανε χιλιάδες ἀπ' αὐτὰ τὰ παιδιὰ, γιὰ νὰ μαρτυροῦν σήμερα πὼς οἱ Ἑλληνες μεταχειρίζονται τοὺς ἐχθροὺς τους. Κι ὅλα αὐτὰ γίνονταν σ' ἓναν καιρὸ ὅπου ἓνας ἄλλος στρατὸς θὰ μπορούσε νὰ ἔχει τὴ δικαιολογία πὼς δὲν εἶταν μπορετὸ νὰ σωθοῦν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι μέσα στὰ βουνά καὶ μ' ἐκεῖνο τὸ χιόνι καὶ τὸ κρύο. Ἀκόμα πρέπει νὰ λογαριάσουμε πὼς ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι ἀνῆκαν σὲ ἓνα ἔθνος, ποὺ χτύπησε τὴν Ἑλλάδα προδοτικὰ καὶ ἀπρόκλητα, παραβαίνοντας τὶς δηλώσεις του πὼς τάχα εἶχε φιλικὲς προθέσεις, πὼς εἶταν οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι ποὺ καταπίεσαν τοὺς Ἑλληνες τῆς Ρόδου καὶ ὅλων τῶν Δωδεκανήσων, ποὺ βομβαρδίσανε τὴν Κέρκυρα σὲ καιρὸ εἰρήνης, ποὺ βυθίσανε τὴν «Ἑλλη» στὴν Τήνο, ποὺ κάνανε τὸν παλληκαρᾶ καὶ φοβερίζανε τὴν Ἑλλάδα ὁπότεν τοὺς ἄρεξε. Δὲν μπορεῖ, μοῦ φαίνεται, νὰ βρεθεῖ μέσα στὴν ἱστορία τέτοιο παράδειγμα ἀληθινῆς ἐφαρμογῆς τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. Αὐτὸ εἶναι μέσα στὸ χαρακτήρα τοῦ σημερινοῦ Ἑλλήνα. Γι' αὐτὸν οἱ τραυματίες Ἰταλοὶ δὲν ἀντιπροσωπεύανε τὸν παλληκαρᾶ Φασίστα, μὰ ἓναν ἄνθρωπο. Ὁ Ἑλληνας στρατιώτης φρόντιζε νὰ σώσει τὸν ἐχθρὸ του σὰν νὰ εἶταν ἓναν γνώριμος τοῦ γειτονικοῦ χωριοῦ.

Ὁ κόσμος χρειάζεται τοὺς Ἑλλήνες του. Καὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ φτιάξαν τὴν Νέα Ἑλλάδα σ' αὐτὰ τὰ 120 χρόνια, γιὰ κείνους ποὺ κερδίσανε τὸν Ἀλβανικὸ ἀγῶνα καὶ ποὺ σώσανε τοὺς ἀπελπισμένους τοὺς ἐχθροὺς μὲ γενναιοφροσύνη σπάνια σ' ὁποιοδήποτε αἰῶνα, γι' αὐτοὺς δὲ μπορεῖ νὰ σταθεῖ κανένα ὄριο σὲ ὅσα ὁ κόσμος θὰ περιμένει ἀπ' αὐτοὺς στὸ μέλλον. Ἀρκεῖ νὰ σώσουμε τὸν Ἑλληνικὸ λαὸ ἀπὸ τὴν ἀσιτία, ποὺ τὸν ἐπιβουλεύεται σὲ τούτες τὶς σκοτεινὲς ὥρες*.

* Σ.τ.Ε. Τὸ βιβλίο τυπώθηκε στὰ 1943 στὴν Ἀλεξάνδρεια.

Μοντγκόμερυ και 'Αλεξάντερ

Ι. ΣΤΡΑΤΑΡΧΗΣ ΜΟΝΤΓΚΟΜΕΡΥ

Τοῦ Ταξίαρχου J. G. SMYTH, V.C.

(Ἀπὸ τὸ βιβλίο «Defence is our Business»)

Ο ΜΟΝΤΓΚΟΜΕΡΥ εἶναι ἡ πιὸ πολύπτυχη στρατιωτικὴ προσωπικότητα αὐτῆς τῆς γενιᾶς. Αὐτὸς καὶ ὁ 'Αλεξάντερ πρέπει νὰ λογαριαστοῦν μαζί σὰν δυὸ ξεχωριστοὶ Ἕλληνες ἀρχηγοὶ τοῦ αἰῶνα μας. Ὁ Μοντγκόμερυ ἔνοιωσε καλὰ τὴ σημασία ἔχει ἡ ἀρχηγία καὶ ὁ ἀνθρώπινος παράγοντας σ' ἓνα σύγχρονο πόλεμο. Ἐχει ἐπιμόνα τονίσει πὼς ὁ ἀνθρώπος πού βρίσκεται πίσω ἀπὸ τὸ πολυβόλο, ἀξίζει πολὺ περισσότερο ἀπ' αὐτὸ τὸ ἴδιο. Κατάλαβε ἀκόμα τὴ σημασία πού ἔχει σ' ἓναν ὁλοκληρωτικὸ πόλεμο ὁ ἐργάτης τῆς βιομηχανίας καὶ τὸ ἐσωτερικὸ μέτωπο γενικά. Εἶδε τὴ βαθμιαία παρακμὴ τῆς ἀρχηγίας πού ἄρχισε ἀπὸ τὸν τελευταῖο πόλεμο, μέσα σὲ ἐκτεταμένα μέτωπα καὶ πολυἀριθμοὺς στρατοὺς.

Ὁ στρατηγὸς στὸν περασμένο πόλεμο—μὲ πολὺ λίγες ἐξαιρέσεις—εἶταν γιὰ τὸν ἀνθρώπου τοῦ στρατοῦ ἓνα κράνος πού κατὰ τύχη ἔπαιρνε τὸ μάτι τους, καθὼς περνοῦσε σὰν ἀστραπὴ μέσα σὲ ἓνα αὐτοκίνητο, καὶ πού βλέπανε τὴ φωτογραφία του σ' ἓνα εἰκονογραφημένο περιοδικό. Πολὺ λίγοι ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς τοῦ στρατοῦ μας στὸν περασμένο πόλεμο ἐπιβληθῆκανε σὰν ἄτομα πάνω στὸν ἀπλὸ στρατιώτη. Δυὸ ἐξαιρέσεις πού παρατηρήθηκαν εἶταν μὲ τὸν Plumer καὶ τὸν Birdwood. Ὁ Plumer ἔγινε ἀγαπητὸς στοὺς ἀνδρες του, γιατί εἶταν ἐκεῖνος πού εἶταν, μὲ τὴν ξεκάθαρη εὐλικρίνειά του καὶ τὴν ἔλλειψη κάθε προσωπικῆς φιλοδοξίας, πέρα ἀπὸ τὴν ἀπόφαση νὰ κάνει ὅ,τι καλύτερο γινόταν μὲ τὴ βοήθεια τῶν ἀνδρῶν του, σὲ κάθε περίσταση, δίχως φόβο καὶ χωρὶς νὰ ὑποστηρίξει κανένα. Ὁ Birdwood εἶταν γιὰ τοὺς Anzacs στὴν Καλλίπολη ὅ,τι εἶταν ὁ Μοντγκόμερυ γιὰ τὴν Ὀγδόη Στρατιὰ στὴ Βόρειο Ἀφρική. Ὁ «Birdie» εἶχε προσωπικὴ γνωριμία σχεδὸν μὲ ὅλους τοὺς ἀνδρες στὸ σύνταγμά του. Περνοῦσε πολλὰ ὥρες—ὅπως κάνει καὶ ὁ Μοντγκόμερυ—γυροφέρνοντας μέσα στὸ στράτευμα, παρατηρώντας μονάχος του ἓνα σωρὸ πράγματα. Οἱ Αὐστραλοὶ τὸν ἀγαποῦσαν καὶ θὰ εἶταν πρόθυμοι νὰ τὸν ἀκολουθήσουν ὅπουδήποτε. Ἡ ἀγάπη τους γι' αὐτὸν κρατᾷ ἀκόμα ὡς σήμερα. Γενικά ὅμως ἓνας στρατηγὸς τοῦ περασμένου πολέμου παρουσιαζόταν στοὺς στρατιῶτες σὰν πρόσωπο πού ἀνῆκε σὲ μιὰ κατηγορία ἀνώτερων

ὄντων—μὲ τὸ κράνος, τὴν ἐξάρτηση, τὶς ψηλὲς μπότες—γεμάτος μυστήριο, κάτι ἐξαιρετικό, τὶς περισσότερες φορὲς ξεχωρισμένος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους, ἀπλησίαστος.

Ὁ τωρινὸς πόλεμος δημιούργησε ὁρισμένες προϋποθέσεις πού εὐκολύνουν τὴν ἀρχηγία. Ἡ μεγάλη πρόοδος καὶ ἡ αὐξηση τῆς δύναμης στὸν ἀέρα, ὅχι μόνον ἐπιτρέπει στοὺς ἀρχηγούς νὰ κινοῦνται πιὸ ἐλεύθερα καὶ πιὸ εὐκόλα, μὰ σημαίνει ἀκόμα πὼς ὁ ἀρχηγὸς βρίσκεται στὸ πεδίο τῆς μάχης—εἰτε τοῦ ἀρέσει, εἰτε ὄχι. Ἡ μεγάλη αὐξηση τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς ταχύτητας τῶν μηχανοκίνητων δυνάμεων ἔφερε τὴ μάχη στὸν ἀρχηγὸ καὶ τὸν ἀρχηγὸ στὴ μάχη. Ὁ Μοντγκόμερυ ἀφοῦ ἔνοιωσε πὼς ἡ σημασία τῆς ἀρχηγίας μεγάλωνε ἀντὶ νὰ λιγστεύει, ὅσο ὁ πόλεμος γινόταν πιὸ μηχανοποιημένος, βρῆκε τὴν εὐκαιρία καὶ πέτυχε ἀβίαστα ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του νὰ γίνε μιὰ ζωντανὴ ἀνθρώπινη προσωπικότητα γιὰ κάθε ἀνδρα τῆς στρατιᾶς του. Κατάλαβε ἀκόμα πὼς μιὰ καὶ τὰ στρατεύματα ριχτοῦν στὴ φωτιά, ὁ Διοικητὴς τῆς στρατιᾶς, μπορεῖ νὰ ἔχει μιὰ σχετικὴ μόνον ἄμεση ἐποπτεία τῆς μάχης. Ὅμως εἶχε φτάσει στὴν ἀπόφαση, πὼς προτοῦ ἀρχίσει ἡ μάχη, κάθε ἀνδρας ἔπρεπε νὰ ἔχει δεῖ τὸ διοικητὴ του, πὼς οἱ στρατιῶτες ἔπρεπε νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ ἀναγνωρίζουν τὸν ἀρχηγὸ τους ἀμέσως, νὰ ξέρουνε τοὺς σκοποὺς του καὶ τί ζητοῦσε ἀπ' αὐτοὺς.

Σύμφωνα μ' αὐτὲς τὶς ἀντιλήψεις θέλησε νὰ γνωριστῇ καλὰ μὲ τὸν στρατὸ πού διοικοῦσε καὶ μὲ τὸν Ἀγγλικὸ λαό. Ὁ Μοντγκόμερυ εἶταν ὁ πρῶτος Ἀγγλος στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς πού κατάλαβε τὴ σημασία ἔχει ὁ ἀγῶνας ἑνὸς λαοῦ, πόσο τὸ ἠθικὸ ἐκείνων πού βρίσκονται στὸ μέτωπο ἐπιδρᾷ στὸ ἠθικὸ τοῦ λαοῦ καὶ ἀντίθετα. Κάτω ἀπὸ τὴν ἀρχηγία του, ἡ Ὀγδόη Στρατιὰ ἔγινε μιὰ οἰκογένεια ὅπου οἱ πολεμιστὲς νοιώθανε πὼς ἀνήκαν. Ὁ Μοντγκόμερυ ἐπιδίωξε τὴ δημοσιότητα γιὰ τὸν ἑαυτὸ του καὶ γιὰ τὸ στρατό του, σὲ κάθε περίπτωση καὶ μὲ κάθε δυνατό τρόπο. Ἐνοιωσε πὼς οἱ ἀνθρώποι στὴν πατρίδα λοχταροῦν νὰ μάθουν κάθε τι πού μπορεῖ νὰ τοὺς ἀνακοινωθεῖ σχετικὰ μὲ τὶς συνθήκες ὅπου ζοῦνε καὶ πολεμᾶνε οἱ δικοί του. Δὲν τοὺς ἐνδιαφέρει μόνον ἡ προσωπικότητα καὶ ἡ μέθοδος τῆς δουλειᾶς τῶν ἀρχηγῶν μὰ ἀκόμα πὼς ζοῦνε καὶ δουλεύουν.

Ὁ «Μόντυ» υἱοθέτησε ἓνα ξεχωριστὸ τρόπο ντυσῆματος. Εἶταν ὁ πρῶτος Ἀγγλος στρατηγός, πού ἐμφανίστηκε πάντα στὸ κοινὸ μὲ ἓνα μπερὲ καὶ μὲ στολὴ ἐκστρατείας ἀντὶ νὰ φοράει τὸ πηλίκιο μὲ τὴν κόκκινη ταινία καὶ τὸ χακὶ χιτῶνιο. Ὅταν ἄλλοι ἀκολουθήσανε τὸ παράδειγμά του, αὐτὸς πῆγε ἀρκετὰ βήματα μπροστά, φορώντας ἓνα μπαμπακερὸ παντελόνι, ἓνα πουλόβερ κλειστὸ ὡς ἀπάνω, καὶ ἓνα ἀδιάβροχο. Μόνον τὸ μπερὲ καὶ καμιά φορὰ ἓνα

μετάλλιο έδειχνε πώς τὸ κοστοῦμι του εἶχε κάποια σχέση με τὴ στρατιωτικὴ στολή.

Πίστευε πάντα, πὼς ἔπρεπε νὰ μιᾷ ὅσο μπορούσε πὶὸ συνὰ καὶ σὲ περισσότερους ἄνδρες. Αὐτὲς οἱ πρόχειρες ὁμιλίες δὲν ἀναφέρονταν ποτὲ, οὔτε γράφονταν πουθενά. Δὲν εἶχε σημασία τί ἔλεγε, ἀλλὰ πὼς τὸ ἔλεγε καὶ τί ἀτμόσφαιρα δημιουργοῦσε μιλώντας. Καλλιέργησε ὁρισμένα τεχνάσματα ρητορικά, σὰν αὐτὸ τῆς ἐπανάληψης τῶν φράσεων, γιὰ νὰ δίνει ἔμφαση στὰ λόγια του. Ὁ τρόπος αὐτὸς γιὰ ὅποιον δὲν εἶταν μπροστὰ ἡχοῦσε κουραστικά, ὅμως στοὺς πραγματικούς του ἀκροατὲς ἔκανε βαθειὰ ἐντύπωση. Τὸ γεγονὸς εἶναι πὼς αἰχμαλώτιζε τὴ φαντασία καὶ κέρδιζε τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν στρατιωτῶν του καὶ τοῦ Ἀγγλικοῦ λαοῦ σὲ τέτοιο βαθμὸ, ὅσο δὲν κατάφερε κανεὶς ἄλλος στρατιωτικὸς ἀρχηγός. Μ' ὅλα αὐτὰ ὁ Μοντγκόμερυ εἶναι κάτι παραπάνω ἀπὸ μιὰ πρόσχαρη καὶ κοσμογάμπητη προσωπικότητα. Εἶναι ἕνας μεγάλος στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς—ἴσως ὁ μεγαλύτερος τῆς γενιᾶς μας—σίγουρα ὁ πὶὸ κατάλληλος ἄνθρωπος γιὰ τὴ μεγαλύτερη ἐπιχείρηση τῆς ἱστορίας μας. τὴν εἰσβολὴ στὴ Νορμανδία καὶ ὅ,τι ἄλλο ἀκολούθησε ὕστερα. Εἶταν τυχερὸς γιὰτὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν Δουνκέρκη δὲν τὸν ἔστειλαν πρωταγωνιστὴ σὲ ὑποθέσεις πὺν προορίζονταν νὰ χαθοῦν, ὅπως ἔστειλαν τὸν Ἀλεξάντερ, σὲ μιὰ ἐποχὴ ὅπου ἡ ἔλλειψη ἀνθρώπων καὶ μέσων ἔκανε ἀναπόφευκτη τὴν ἀποτυχία τους. Πολλοὶ λίγοι ἀπὸ τοὺς στρατηγούς μας ἐπιζήσανε ὕστερα ἀπὸ τόσο μεγάλες ἐπιχειρήσεις. Μερικοὶ αἰχμαλωτίστηκαν, ὅπως ὁ Percival στὴ Μαλαισία καὶ ὅπως παρ' ὀλίγο ὁ Ἀλεξάντερ στὴ Βιρμανία, καὶ ἄλλοι χαθῆκανε στὴν ἀφάνεια ἢ ἀποτραβήχτηκαν.

Ὁ Μοντγκόμερυ ξεγλύστρησε ἀπ' ὅλα αὐτὰ καὶ ἀπ' ὅταν ἔγινε Ἀρχιστράτηγος εἶχε πάντα σημαντικὴ ἀριθμητικὴ ὑπεροχὴ ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ πὺν εἶχε μπροστὰ του στὴν ξηρά, καὶ μιὰ συντριπτικὴ ὑπεροχὴ στὸν ἀέρα. Παρ' ὅλα αὐτὰ τὸ νὰ ὑπερτερεῖς σὲ δύναμη εἶναι κάτι, μὰ εἶναι κάτι ἐντελὼς διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ νὰ χρησιμοποιήσεις τὴ δύναμη αὐτὴ γιὰ νὰ ἔχει τὸ καλύτερο ἀποτέλεσμα. Ἰδιαίτερη σημασία ἔχει ἡ πρώτη ἀνάπτυξη τῶν δυνάμεων γενικά, ὅταν μάλιστα ἔχεις νὰ κάνεις μιὰ ἀπόβαση με συνδυασμὸ ναυτικῆς δυνάμεις πὺν εἶναι ἡ πὶὸ δύσκολη καὶ ἡ πὶὸ ἐπικίνδυνη στρατιωτικὴ ἐπιχείρηση.

Ἀξιωματικοὶ καὶ ἄνδρες πὺν ὑπηρετοῦσαν στὸ Μοντγκόμερυ τοῦ εἶχαν ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη καὶ δὲν ἤθελαν νὰ ὑπηρετήσουν σὲ κανέναν ἄλλο. Ὁ Ναπολέων ἔλεγε, πὼς ἡ ἡθικὴ δύναμη ἀξίζει τορεῖς φορές πὺν πολὺ ἀπὸ τὴ φυσικὴ. Ὁ Μοντγκόμερυ ἔδωσε στὴν ἡθικὴ ἀκόμα μεγαλύτερη ἀξία ἀπ' αὐτήν.

Ἡ βασικὴ ἀρχὴ τῆς γνώμης του γιὰ τὴν ἀρχηγία μπορεῖ νὰ

συνοψιστεῖ μέσα σὲ μιὰ φράση, πὺν πολλές φορές τὴν ἐπανάλαβε μιλώντας στὰ στρατεύματα. «Σ' αὐτὴ τὴ δουλειά, εἴμαστε ὅλοι μαζί ἕνα καὶ ὅλοι μαζί θὰ τὴν τελειώσουμε». Αὐτὸ ἀπὸ τὴ στιγμή πὺν εἰπώθηκε ἔκανε τοὺς ἄνδρες νὰ νοιώσουν πὼς με τὸν ἀρχηγό τους τοὺς ἔωνε μιὰ συντροφικότητα. Καὶ ἀκολούθησε τὰ λόγια του, κάνοντας μεγάλες ἀποστάσεις πρὶν ἀπὸ σπουδαῖες ἐπιχειρήσεις, γιὰ νὰ δεῖ κάθε ἄνδρα, ὅταν ἀκόμα δὲν εἶχαν ἀνακοινωθῇ τὰ σχέδια καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου. Ὁ τρόπος αὐτὸς ἔκανε τὸ στρατιώτη νὰ αἰσθάνεται πὼς δὲ βρισκόταν ἐκεῖ μόνο γιὰ νὰ γεμίζει τὰ κανόνια, μὰ πὼς εἶταν ἕνα πiónι με ἀξία μέσα στὸ παιχνίδι πὺν προορίζονταν νὰ ἀναχαιτίσει τὸ βασιλιά τοῦ ἐχθροῦ, με ἕνα προσεκτικὸ συνδυασμὸ.

Αὐτὸ ἐμψύχωνε τὸ μαχητὴ γιὰ νὰ πολεμήσει πὶὸ σκληρὰ καὶ πὶὸ συνειδητὰ. Πρὶν τὴ μάχη, ὁ Μοντγκόμερυ ἔδινε κάθε εὐκαιρία στοὺς στρατιῶτες του νὰ τὸν βλέπουν. Πάντα τοὺς τὸν ἔβλεπαν γελαστό, πρόσχαρο, γεμᾶτο ἐμπιστοσύνη, πρᾶγμα πὺν τοὺς ἔκανε νὰ αἰσθάνονται εὐθυμοί, μὰ καὶ νὰ βασίζονται σ' αὐτόν. Τὸ πνεῦμα πὺν ἐπικρατοῦσε στὴν Ὀγδὴ Στρατιὰ εἶταν κάτι ἐξαιρετικὸ. Ἐνα τέτοιο πνεῦμα μέσα στὸ στρατό, εἶναι σίγουρα κάτι πὺν δὲν ἔχει τὸ ὅμοιό του σὲ περασμένα χρόνια. Ὡστόσο ἐδῶ ὑπῆρχε ἕνα ὀλοφάνερο μειονέκτημα. Δυσκόλευε τοὺς κατώτερους διοικητὲς νὰ δημιουργήσουν τὴν ἴδια ἀτμόσφαιρα μέσα στὰ μικρότερα σώματα ἢ τὶς μονάδες. Ὅμως, ὅπου ὑπάρχει μιὰ προσωπικότητα τόσο ζωντανή, αὐτὸ εἶναι ἀναπόφευκτό καὶ δὲ μπορούμε παρὰ νὰ τὸ δεχτοῦμε.

Ὅπως οἱ περισσότεροι μεγάλοι καὶ δοξασμένοι στρατηγοὶ μέσα στὴν ἱστορία, ὁ Μοντγκόμερυ κοπίασε πολὺ γιὰ νὰ διαλέξει τοὺς ἀξιωματικούς του. Σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα εἶταν πέρα γιὰ πέρα ἀνηλεής. Πόσοι ἀξιωματικοὶ δὲν πήγανε στὸ ράφι, γιὰτὶ ὁ Μοντγκόμερυ ἦ δὲν τοὺς γνώριζε, εἴτε δὲν τοὺς χρειαζόταν ἢ νόμιζε πὼς εἶταν περισσότερο ἡλικιωμένοι ἀπ' ὅτι ἔπρεπε. Ὁ Μοντγκόμερυ ζοῦσε θαρρεῖς ἀκόμα στὴν ἐποχὴ τοῦ φετιχισμού. Ὁ ἴδιος εἶταν 54 χρονῶν, ὅταν ἔπαψε νὰ εἶναι διοικητὴς μιᾶς μεραρχίας στὴ Δουνκέρκη—ἀρκετὰ μεγάλος, σύμφωνα με τὶς ἀρχὲς πὺν υἱοθέτησε ἀργότερα. Ἀλλὰ ἀνάλογα με τὰ χρόνια του, εἶχε μιὰ ἐξαιρετικὴ ἱκανότητα καὶ δραστηριότητα τόσο στὸ σῶμα ὅσο καὶ στὸ μυαλό. Δὲν ἔπινε ποτὲ του οὔτε κάπνιζε καὶ προπονοῦσε τὸν ἑαυτό του στὴ δουλειά, καθὼς ὁ παλαιστὴς ἐτοιμάζεται γιὰ μιὰ συνάντηση στὸ ρίγκ. Ζητοῦσε ἀπὸ τοὺς ὑφισταμένους πρῶτα νειᾶτα, ὕστερα φυσικὲς ἱκανότητες καὶ ἀκόμα γνώση τῆς δουλειᾶς τους, συνδυασμένη με τὴν πείρα τοῦ πολέμου.

Φυσικά δὲ θὰ βγαίναμε ποτὲ πέρα ἀν ὅλοι οἱ διοικητὲς διαλέγανε τοὺς ἀξιωματικούς πὺν θέλανε, μὰ ἐδῶ ὁ Μοντγκόμερυ εἶταν

ὁ ἴδιος νόμος, καὶ μιὰ καὶ βρισκόταν γενικὰ ἐκεῖ ὅπου εἶταν νὰ γίνονταν οἱ πιὸ σημαντικὲς ἐπιχειρήσεις, δὲν πείραζε. Τὸ σύστημα αὐτὸ στὴν ἐκλογή τῶν ἀξιωματικῶν, τοῦ ἔδωσε φυσικὰ μεγάλο κέρδος. Μάζεψε γύρω του μιὰ ομάδα ἀπὸ «ἀνθρώπους τοῦ Μοντγκόμερου» — ἀπὸ νέους καὶ ἀναδειγμένους διοικητὲς σωμάτων ἢ μεραρχιῶν ποὺ τὸν ἀκολουθοῦσαν ἀπὸ τὸ ἓνα πολεμικὸ μέτωπο στὸ ἄλλο. Εἶχαν ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη σ' αὐτὸν καὶ ἐκεῖνος σ' αὐτούς, ἤξεραν τίς μεθόδους του καὶ ταιριάζανε οἱ ιδέες τους. Ὁ Μοντγκόμερου δὲν ἀποφάσιζε νὰ στείλει στρατὸ σὲ μάχη μὲ ἀδοκίμαστους ἀρχηγούς, οὔτε νὰ ἔρθῃ σὲ δύσκολη θέση ὁ ἴδιος γνωρίζοντας νέους ἀρχηγούς, ἀφοῦ μπορούσε νὰ πάρει ἐμπειροὺς στρατηγούς ποὺ μαζί τους εἶταν συνηθισμένοι νὰ δουλεύει. Μ' ὅλο ποὺ εἶχαμε ἀναγνωρίσει τὴ σημασία τῆς συνεργασίας καὶ τὴν ἐπιδιώξαμε πρὶν τὸν πόλεμο, τὸ σύστημα αὐτὸ τῶν συνεργειῶν εἶχε συχνὰ ἀποτέλεσμα νὰ ἔρχονται σ' ἐπαφὴ διοικητὲς καὶ ἀξιωματικοὶ τῶν ἐπιτελείων, ποὺ οὔτε στὴ νοστοροπία ταιριάζαν οὔτε εἶχαν συνηθίσει νὰ συνεργάζονται. Χρειαζόταν ἓνας Μοντγκόμερου γιὰ νὰ διορθώσει τὸ λάθος, σὲ κάθε σχηματισμὸ ποὺ ἔτυχε νὰ διευθύνει αὐτός. Ἡ θεωρία του βέβαια δὲ θὰ πετύχαινε ἂν δὲν ἤξερε νὰ κρίνει καλὰ τοὺς ἀνθρώπους.

Σχετικὰ μὲ τὸ ἐπιτελεῖο τοῦ ὁ Μοντγκόμερου εἶχε ἐπαναστατικὲς ιδέες. Ζητοῦσε ἀπὸ ἓνα ἐπιτελικὸ ἀξιωματικὸ τὰ ἴδια προσόντα ποὺ ζητοῦσε καὶ ἀπὸ ἓνα διοικητὴ. Παραμέρισε ὅλα τὰ κόκκινα σειρήνια καὶ τὴν ἱεραρχία καὶ ἐπέμενε νὰ διαλέγει τὸν πιὸ κατάλληλο ἄνθρωπο γιὰ τὴν κάθε εἰδικὴ δουλειά. Γενικὰ οἱ ιδέες τοῦ Μοντγκόμερου γιὰ τὴν ἐπιτελικὴ ὑπηρεσία εἶταν νεωτεριστικὲς ἀλλὰ κατὰ τὴ γνώμη μου, παραπάνω ἀπ' ὅ,τι ἔπρεπε. Πιστεύει στὸ Εὐρωπαϊκὸ σύστημα, ποὺ ἔχει ἓνα Ἀρχηγὸ τοῦ Ἐπιτελείου. Δηλαδή ἀντὶ νὰ ἔχει, ὅπως γίνεται στὸν Ἀγγλικὸ Στρατὸ σὲ κάθε σχηματισμὸ μεγαλύτερο ἀπὸ ταξιαρχία, ἓνα Ἀρχηγὸ ἀπὸ τὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο, ἓνα ἀντιπρόσωπο ἀπὸ τὸ Διοικητικὸ Σῶμα καὶ ἓναν ἀπὸ τὸ Γενικὸ Στρατηγεῖο, ὁ Μοντγκόμερου διορίζει τὸν Ἀρχηγὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, σὰν ἐπιτελικὸ διοικητὴ τοῦ σχηματισμοῦ καὶ τὸν ἐξουσιοδοτεῖ νὰ εἶναι ὑπεύθυνος γιὰ τὸ συντονισμὸ τῆς ἐπιτελικῆς δουλειᾶς σ' αὐτὸ τὸν ἰδιαίτερο σχηματισμὸ. Αὐτὴ ἡ πορεία τοῦ δίνει περισσότερο καιρὸ γιὰ νὰ καταστρώσει τὰ μεγάλα του σχέδια καὶ νὰ κυκλοφορεῖ γιὰ νὰ βλέπει τὰ στρατεύματα.

Αὐτὰ γιὰ τὸν Μοντγκόμερου σὰν ἀρχηγό. Σὰ διοικητὴς, θὰ ἔλεγα πὼς εἶναι ὁ πρῶτος καὶ πιὸ πολὺ ἀπὸ 100% ἐπαγγελματίας στρατιώτης. Δὲν ὑπάρχει ἀπολύτως τίποτε τὸ ἐρασιτεχνικὸ, τυχαῖο ἢ ἀφρόντιστο σ' αὐτόν. Ἐχει μελετήσῃ τὴ στρατιωτικὴ συστηματικὰ ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα ποὺ μπῆκε στὴν ὑπηρεσία καὶ ξέρει τὴ δουλειά του τέλεια, ἀπὸ τὸ Α ὡς τὸ Ω της. Ὁ Μοντγκόμερου κατη-

γορήθηκε ἀπὸ τοὺς συκοφάντες τοῦ πὼς εἶναι ὑπερβολικὰ ἐπιφυλακτικὸς σὰν διοικητὴς. Νομίζω πὼς αὐτὴ ἡ κριτικὴ θὰ εἶταν κάπως δικαιολογημένη, ὅμως πρέπει νὰ ἔχουμε στὸ νοῦ μας, πὼς ὁ Μοντγκόμερου ἔφτασε στὸ πιὸ ἀνώτερο ἀξίωμα, ὅταν δὲν ὑπῆρχαν λόγοι νὰ ἀναλάβει ριψοκίνδυνες ἐπιχειρήσεις. Εἶχαμε περάσει τὴν κακὴ ἐποχὴ, ὅπου δὲν εἶχαμε τίποτε ἄλλο νὰ κάνουμε, παρὰ νὰ ριψοκινδυνεύουμε. Ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ πῆρε τὴ διοίκηση τῆς Ὀγδῆς Στρατιᾶς ὁ Μοντγκόμερου, εἶχαμε ὑπεροχὴ ἀριθμητικὴ καὶ ἐκεῖνο ποὺ εἶχε σημασία, εἶταν κυρίως νὰ μὴ κάνουμε κανένα μεγαλύτερο λάθος. Ὁ Μοντγκόμερου ὄχι μόνον πιστεύει πὼς δὲν πρέπει νὰ ἀναλαμβάνουμε ριψοκίνδυνες δουλειές, μὰ πιστεύει ἀκόμα, πὼς δὲν πρέπει νὰ ρίχνουμε τὸ στρατὸ στὴ μάχη, χωρὶς νὰ τοῦ δώσουμε τὴν πιὸ μεγάλη ὑποστήριξη ποὺ μπορεῖ νὰ γίνῃ μὲ τὸ πυροβολικὸ καὶ τὴν ἀεροπορία. Τοῦτο εἶναι ἀκόμα μιὰ πηγὴ τῆς δυνάμεις του σὰν Ἀρχηγοῦ, γιὰτὶ ὁ ἐπιστρατευμένος πολίτης ξέρει πὼς δὲ θὰ μείνῃ ἀνυπεράσπιστος στὴν τύχη τῶν ἐπιδρομῶν, ὅπως γινόταν τόσο πολὺ στὸν περασμένο πόλεμο καὶ εἶχε γιὰ ἀποτέλεσμα νὰ μειώνει τὸ ἡθικὸ καὶ νὰ μακραίνει τοὺς καταλόγους τῶν ἀπωλειῶν.

II. ΣΤΡΑΤΑΡΧΗΣ ΑΛΕΞΑΝΤΕΡ

Τοῦ CYRIL FALLS

(Ἀπὸ τὸ Illustrated London News)

Συχνὰ συγκρίνανε τὸν Ἀλεξάντερ μὲ τὸν Μοντγκόμερου. Πραγματικὰ ὑπῆρχαν συνήθως δύο σχολὲς ἀνάμεσα στοὺς πολεμικοὺς ἀνταποκριτὲς τῆς Μεσογείου ποὺ καταπιάνονταν σὲ φιλικὲς καὶ ἐνδιαφέρουσες μὰ δισταχτικὲς συζητήσεις σχετικὰ μὲ τὰ προσόντα αὐτῶν τῶν δύο στρατιωτῶν. Ἀρκετὰ περίεργο εἶναι πὼς οἱ Ἀμερικανοὶ φανήκανε οἱ πιὸ θερμοὶ συνήγοροι τῶν ἀπαιτήσεων ποὺ πρόβαλε ὁ Ἀλεξάντερ.

Εἶναι δύο διαφορετικοὶ τύποι ποὺ μοιάζουν μόνον στὴ δραστηριότητά τους. Θὰ θέλησε ἴσως κανεὶς, ὅταν ἀνέλαβαν τὴν ὑπηρεσία τους στὴ Μέση Ἀνατολὴ σχεδὸν ταυτόχρονα, νὰ προφητεύει πὼς ὁ Ἀλεξάντερ θὰ φαινόταν πιὸ βαθὺς καὶ ὁ Μοντγκόμερου θὰ ἔκανε κάτι ἐκκεντρικὸ. Ὅμως ὁ Μοντγκόμερου ποὺ εἶταν νεώτερος στὴν ὑπηρεσία ἀλλὰ μεγαλύτερος στὴν ἡλικία, κοντὰ 4 χρόνια, ἀνάπτυξε τίς δυνάμεις του καὶ τίς ἐξεδίπλωσε γρήγορα καὶ σὲ σημαντικὸ βαθμὸ, μὲ τὴν πείρα καὶ τὴν συναίσθηση τῆς εὐθύνης ἐνὸς ἀνώτερου διοικητῆ

και αν υστερα του ξγινε κάποτε κριτική, εΐταν γιατί ΐπεσε ΐξω στο ζήτημα της προφύλαξης που χρειαζόταν.

Εΐναι πιο δύσκολο να γράψει κανείς για τον Άλεξάντερ παρά για το φίλο του που στάθηκε κάποτε υφιστάμενός του και ανταγωνιστής στην αγάπη και το θαυμασμό του κοινού, γιατί οι μέθοδοί του εΐναι λιγώτερο πρωτότυπες και μ' όλο που ΐχει μιá δυνατή και ΐλκυστική προσωπικότητα, βρίσκεται πιο κοντά στα παραδεγμένα αχνάρια ενός Άγγλου στρατηγού της ανώτερης ιεραρχίας και των μεγάλων κατορθωμάτων. Δέν ΐκανε μεγάλα πειράματα στην οργάνωση του ΐπιτελείου του και στις σχέσεις του μ' αυτό. Ή ζωή του στο στρατόπεδο, εΐναι όπως κάθε άλλου Άγγλου διοικητή. Δέν κοιμάται πολύ νωρίς, χαΐρεται το τσιγάρο του, καμιά φορά προτιμάει ένα ποϋρο και ένα ποτήρι κρασί.

Σαν άνθρωπος με πρωτοτυπία στη στρατιωτική του σκέψη, στη στρατηγική και την τακτική στέκει ψηλά, αν και κατά τη γνώμη μου, πιο κάτω από τον Μοντγκόμερυ. Ήχει όμως άλλες αρετές που ΐχουν ανυπολόγιστη αξία, τόσο για τον ΐαυτό του τον ΐδιο, όσο και για τη χώρα του και που ο Μοντγκόμερυ δέ φαίνεται να τις ΐχει στον ΐδιο βαθμό. Εΐναι ιδιαίτερα κατάλληλος για να διοικήσει μιá δύναμη διεθνή. Πολύ λίγοι στρατάρχες βρέθηκαν αρχηγοί σ' ένα σύνολο από στρατιές τόσο διαφορετικές στη ράτσα, στον τύπο, στη γλώσσα και στις στρατιωτικές συνήθειες. Οι δυνάμεις που αποτελοϋσαν την 15η στρατιά ΐχαν μεγάλες αρετές· δέν εΐταν όμως εύκολο να ΐχεις την ΐπίβλεψή τους.

Ο Άλεξάντερ το πέτυχε και στα χέρια του αυτό το καθήκον φαινόταν τρομερά εύκολο. Κέρδισε τη συμπάθεια όλων, σαν άνθρωπος και σα στρατιώτης και πάντα πετύχαινε τα καλύτερα αποτελέσματα.

Άντίθετα από τον Μοντγκόμερυ, ο Άλεξάντερ δέν οδήγησε ποτέ του μιá στρατιά στο μέτωπο ΐναντίον των Γερμανών, αν και το 1940 ΐχε για λίγες μέρες την Άνώτατη Διοίκηση των λειψάνων του Βρετανικού Ήκστρατευτικού Σώματος στη Δουνκέρκη. Στη Βιρμανία οδήγησε μιá στρατιά ΐναντίον των Γιαπωνέζων, όμως αυτή ΐχε το όνομα μόνον, γιατί δέν εΐταν τόσο δυνατή, όσο εΐναι συνήθως οι στρατιές σε κανονικούς καιρούς. Όταν μεταφέρθηκε στην Αΐγυπτο το 1942 εΐταν Γενικός Άρχιστράτηγος Μέσης Άνατολής με πολλές ευθύνες, ΐκτός από ό,τι αφοροϋσε τη Δυτική Ήρση, όπου ο Μοντγκόμερυ ΐχε αναλάβει τη διοίκηση της κύριας δύναμης της Όγδης Στρατιάς. Ύστερα ΐρθε στην Τυνισία σαν συντονιστής και αρχιστράτηγος των δυνάμεων της ΐρηας και της βοηθητικής αεροπορίας. Στην ΐταλία διεϋθυνε τις στρατιές στο μεγαλύτερο μέρος του αγώνα τους, όμως τελείωσε τη σταδιοδρομία

του σαν Άνώτατος Διοικητής στη Μεσόγειο και υστερα ΐχασε την ΐπαφή με το στρατό.

Όσοσο ο Άλεξάντερ εΐναι ουσιαστικά ΐνας αρχηγός και διοικητής ανδρών. Πολλές φορές λένε πως ΐνας καλός ταξίαρχος δέν μπορεί να εΐναι καλός σε ανώτερη θέση, εΐναι όμως αλήθεια πως η διοίκηση μιás ταξιαρχίας σε άνοικτη μάχη, απαιτεί πιο γερά νεϋρα παρά η διοίκηση οποιασδήποτε άλλης μονάδας. Ο Άλεξάντερ εΐταν από τους λίγους υποψήφιους για ανώτερη διοίκηση σ' αυτό τον πόλεμο, που ΐχαν πραγματικά δείξει την αξία τους στη διοίκηση μιás ταξιαρχίας. Ο Άλεξάντερ την ΐδειξε στις ΐπιχειρήσεις του Loe Agra και του Mohmand στα Β.Δ. σύνορα των ΐνδιων το 1935. Ήδειξε τότε ΐνα άριστο χαρακτήρα, που τόσο πολύ τον ΐξυπληρέτησε υστερα σε σπουδαιότερες υποθέσεις.

Σα στρατηγική ΐδιοφυΐα στις τελευταίες του ΐπιχειρήσεις στην Τυνισία, ΐδειξε πως ΐχε λαμπρές ικανότητες. Σίγουρα πολλοί άνθρωποι θα μπορούσαν να κερδίσουν μιá νίκη αν βρίσκονταν στη θέση του. Λίγοι όμως θα μπορούσαν να την ΐκμεταλλευτούν τόσο γρήγορα και αποφασιστικά, ώστε να κριθεί ο αγώνας με την υποταγή όλης της ΐχθρικής δύναμης μέσα σε δυο - τρεις μέρες.

Ένας φίλος μου, ο Ταξίαρχος Smyth V.C., γράφει γι' αυτόν σ' ένα τελευταίο του βιβλίο (Defence is our Business): «Φτάνει σε σωστά συμπεράσματα από ΐνστικτο μάλλον παρά από ΐπιστημονική αφαίρεση, όπως κάνει ο Μοντγκόμερυ. Του χρειάζεται ΐνα ΐξαιρετικά καλό ΐπιτελείο, γιατί δίνει σ' αυτό μεγάλη πρωτοβουλία και το μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης. Για να μιλήσουμε γενικά εΐναι ΐνας καλύτερος Διοικητής για τα Άμερικανικά στρατεύματα από τον Μοντγκόμερυ, γιατί η προσωπικότητά του και οι μέθοδοί του φαίνονται να ταιριάζουν καλύτερα με τις δικές τους... το σύνθημα του Άλεξάντερ στον τρόπο της Άρχηγίας εΐναι ΐντελώς διαφορετικό από του Μοντγκόμερυ».

Μπορούμε βέβαια να πούμε, πως και ο Μοντγκόμερυ και κάθε Άρχιστράτηγος χρειάζεται σήμερα ΐνα πολύ καλό ΐπιτελείο για να ΐλέγχει μιá σύγχρονη στρατιά στο μέτωπο. Δέν εΐναι εύκολο να βρω λέξεις που να δείχνουν ακριβώς τη διαφορά, όμως αν ο Ταξίαρχος Smyth εΐταν να ΐπεξεργαστεί τη γνώμη που αναφέραμε πιο πάνω, θα ΐλεγε νομίζω, πως ο Άλεξάντερ απαιτοϋσε την πιο μεγάλη δυνατή πρωτοβουλία από τους ΐπιτελικούς του αξιωματικούς· ΐσως αυτό να αληθεύει και για τους διοικητές μικρότερων μονάδων μέσα στη στρατιά του. Και αν συμβαΐνει πραγματικά κάτι τέτοιο, συλλογίζουμαι πόσο ΐχωρίζει σ' αυτό το σημείο όταν τον συγκρίνουμε με τον Μοντγκόμερυ, που ΐπιτρέπει τόσο λίγη ΐλευθερία στους υφισταμένους του. Αφού η δική του κρίση εΐναι τόσο

τέλεια, είναι ολοφάνερο πώς κάθε βήμα εξαρτάται απ' αυτήν μάλλον παρά από τη κρίση κανενός άλλου. Όμως η πολιτική του αυτή, όπως του Ναπολέοντα, κινδυνεύει να δημιουργήσει ένα σώμα από ανώτερους αξιωματικούς, που χάνουν πολύ από την αξιοσύνη τους, όταν δε βρίσκονται κάτω από την καθοδήγησή του.

Ο Στρατάρχης Αλεξάντερ είχε μια πείρα που δεν έχει ακόμα ο Μοντγκόμερυ, μ' όλο που δεν αποκλείεται να την αποκτήσει στο μέλλον. Τα προβλήματα της Μεσογείου τον έφεραν μέσα στον κύκλο της υψηλής πολιτικής. Αυτό έγινε ως ένα βαθμό στην Αίγυπτο, μ' ας ένα πολύ μεγαλύτερο στην Ιταλία και στην Ελλάδα. Τελευταία, βρέθηκε σε πολύ λεπτή θέση, εξ αιτίας των Γιουγκοσλαβικών απαιτήσεων στην Τεργέστη, ενώ η συμπεριφορά των Γάλλων στο Piedmont σίγουρα ήταν γι' αυτόν ακόμα μια αιτία ανησυχίας. Αυτές είναι περιπτώσεις που απαιτούν κάτι περισσότερο από στρατιωτικές αρετές σ' ένα αρχηγό. Απαιτούν γνώση της ξένης πολιτικής, του χαρακτήρα κάθε Έθνους και γενικά γνώση των ανθρώπων. Χρειάζονται σταθερότητα, τάξη και μαζί απόλυτη νομιμοφροσύνη στη Μητροπολιτική Κυβέρνηση, αλλά συγχρόνως και βαθειά κρίση για να σχηματίσεις μια γνώμη και θάρρος για να την παρουσιάσεις στις πολιτικές και στρατιωτικές αρχές της χώρας σου.

Αυτά τα προσόντα πρέπει να τα περιμένουμε από τον Στρατάρχη Αλεξάντερ. Οι διαπραγματεύσεις του με την Ιταλική Κυβέρνηση, με τη Διοίκηση των επαρχιών της Ιταλίας που βρίσκονταν πολύ καιρό στην κατοχή των Συμμάχων, με τους Ιταλούς και Γιουγκοσλάβους παρτιζάνους έγιναν με μεγάλη τέχνη. Οι σχέσεις του με τον Στρατάρχη Τίτο στη Γιουγκοσλαβία και τον Στρατάρχη Τολμπούνκιν, Διοικητή της νοτιότερης Ρωσικής στρατιάς, τον κατάταξαν κιόλας στη σειρά του στρατιώτη — πολιτικού, κοντά στον Marlborough και τον Wellington.

Αν δε τον κρατήσουν στην Ευρώπη και αν δε του δοθεί η Ανώτατη Διοίκηση στον αγώνα έναντι της Ιαπωνίας, μέσα στα δυο επόμενα χρόνια, είναι πιθανό να διοριστεί στη μια από τις τριές αυτές μεγάλες θέσεις: Ίσως γίνει Αρχηγός του Αυτοκρατορικού Γενικού Επιτελείου, Γενικός Διοικητής Μέσης Ανατολής, ή Γενικός Διοικητής Απω Ανατολής, όταν θα έχει πιά τελειώσει ο πόλεμος έναντι της Ιαπωνίας¹⁾. Η δεύτερη είναι πιθανό να είναι μια θέση μεγαλύτερης σημασίας απ' ό,τι ήταν πριν, γιατί η Μέση Ανατολή θα είναι ασφαλώς ένα από τα κύρια σημεία για την ασφάλεια της αυτοκρατορικής στρατηγικής στον καιρό της ειρήνης. Η τρίτη θέση θα διατηρήσει την παλιά της σημασία άσχετα

¹⁾ Σ.τ.Ε. Το άρθρο δημοσιεύτηκε πριν από τον Αύγουστο 1945.

αν έδρα της θα μείνουν οι Ινδίες ή όχι. Θεωρείται μάλλον υποψήφιος για την πρώτη θέση. Τώρα την έχει ένας ικανότατος άνθρωπος, που την κρατάει από καιρό, ο στρατάρχης Sir Alan Brooke. Δείχνει όμως πολύ λίγα σημάδια κούρασης και διάθεσης να αποχωρήσει μ' όλο που είναι δικώ χρόνια μεγαλύτερος από τον Αλεξάντερ και ίσως να του χρειαστεί ξεκούραση. Όσοσο μπορούμε να ελπίζουμε πώς θα δει το τέλος του πολέμου με την Ιαπωνία. Ο Αλεξάντερ από κάθε άποψη θα ήταν ένας ιδεώδης Αρχηγός του Αυτοκρατορικού Γενικού Επιτελείου. Η δύναμή του να βλέπει μακριά, τον κάνει ικανό να καταλαβαίνει τα προβλήματα του διπλωμάτη και του πολιτικού, πράγμα που δε μπορεί να βρεθεί σ' όλους τους στρατιωτικούς. Και θα πρόσφερε στην Αγγλική Κυβέρνηση μια γνώση σχετικά με τον κοινό στρατιώτη και τον αξιωματικό ενός συντάγματος, που θα ήταν χρήσιμη γι' αυτούς και κέρδος για την Κυβέρνηση.

ΣΤΟΝ περασμένο πόλεμο οι Γερμανικές αρχές δεν έβρισκαν καθόλου άσπεια μια διαταγή που συμβούλευε κάθε Γερμανό πολίτη να αφιερώσει ορισμένη ώρα κάθε μέρα «μισώντας επίσημα» την Αγγλία. Και οι Ιάπωνες έχουν το ίδιο μύγμα αφέλειας, αγριότητας και επίσημων τύπων. Φαγιάζομαι όμως πώς ούτε οι Γερμανοί μπορούν να τους συναγωνιστούν στο ακόλουθο γεγονός. Σας δημοσιεύουμε την κατά λέξη μετάφραση μιας Ιαπωνικής διαταγής που βρέθηκε τελευταία σ' ένα σύνταγμα του Νοτιοδυτικού Ειρηνικού.

«Για να επιφέρουμε καταστροφές στα στρατεύματα των Ηνωμένων Πολιτειών αποφασίσαμε να εφαρμόσουμε τον ακόλουθο τρόπο κατάρας. Η κάθε μονάδα θα το διαβάσει στο προσκλητήριο πρωί και βράδυ, ή άλλοτε:

- 1.—Κλείστε τα μάτια, σηκώστε τα χέρια και φωνάξτε: «Κατάρα!» Έτσι το θάρρος των Αμερικανών θα κλονιστεί.
- 2.—Ο ανώτερος αξιωματικός τότε θα φωνάξει «Θά γίνει!» και όλοι θα επαναλάβουν «Θά το κάνουμε!»
- 3.—Υστερα, πάρτε ένα σπαθί στο δεξί χέρι και με αποφασιστικότητα κάντε μια κίνηση στον αέρα σαν να κόβετε τα κεφάλια των έχθρων και φωνάξτε: «Πάνε χίλιοι άνδρες!»

THE DITTYBOX

Ἡ Γαλλικὴ λογοτεχνία στὴν Ἀμερικὴ

Τοῦ HENRI PEYRE, Καθηγητῆ στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ YALB
τῆς Ἀμερικῆς

(Ἀπὸ τὸ περιοδικὸ Choix)

Ἡ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ εἰσβολὴ τοῦ 1940 στὴ Γαλλία ὄχι μόνον ἔσπασε συθέμελα τὴν Ἀμερικανικὴ ἥπειρο, γκρεμίζοντας σκληρὰ τὴν ἀπατηλὴ τῆς γνώμῃ γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῆς οὐδετερότητας, ἀλλὰ καὶ γιὰ πρώτη φορὰ ὕστερα ἀπὸ τέσσερες αἰῶνες ἀπόκλεισε τὸ Νέο Κόσμο ἀπὸ τὴν ἡπειρωτικὴ Εὐρώπη. Οἱ πνευματικὲς καὶ καλλιτεχνικὲς σχέσεις διακόπηκαν. Ποτὲ πρὶν δὲν εἶχαμε νοιώσει βαθύτερα τὴ θέσῃ πού κρατοῦσε ἡ Γαλλία στὴ λογοτεχνία, τὴ ζωγραφικὴ, τὸν κινηματογράφο ὅλου τοῦ κόσμου, παρὰ ὅταν βρέθηκε στὴν ἀνάγκη νὰ σωπάσει.

Στὴν Ἀμερικὴ ὥστόσο τὰ γαλλικὰ βιβλία δὲν ἔπαψαν καθόλου νὰ διαβάζονται. Δραστήριοι ἐκδότες ἄρχισαν ἀμέσως νὰ τυπώνουν γαλλικὰ βιβλία στὸν Καναδᾶ, στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, στὸ Μεξικὸ, στὴ Βραζιλία, στὴν Ἀργεντινὴ. Στὴν περίοδο 1940-1945 κυκλοφόρησαν στὴν Ἀμερικανικὴ ἥπειρο πολλὲς ἑκατοντάδες γαλλικὰ ἔργα, χωρὶς νὰ ὑπολογίσουμε τὶς πολυάριθμες ἀναδημοσιεύσεις. Ἀπ' ὅλες τὶς ξένες μειονότητες στὴν Ἀμερικὴ οἱ Γάλλοι εἶναι οἱ λιγότεροι (ἐκτὸς βέβαια ἀπὸ τὸν Καναδᾶ ὅπου δὲν θεωροῦνται ξένοι), καὶ ὅμως τὰ Γαλλικὰ βιβλία ξεπέρασαν πολὺ ὅλα μαζὺ τὰ ἔργα πού δημοσιεύθηκαν σὲ ξένες γλώσσες. Καμιά ἀπόδειξη δὲ θὰ εἶταν πιὸ πειστικὴ γιὰ τὴ θέσῃ δεύτερης γλώσσας πού κρατοῦν τὰ γαλλικὰ ἀνάμεσα στὴν πλειοψηφία τῶν μορφωμένων Ἀμερικανῶν.

Ἡ Γαλλικὴ αὐτὴ λογοτεχνία τῆς Ἀμερικῆς δημιουργήθηκε εἴτε ἀπὸ Γάλλους ἐγκαταστημένους ἐκεῖ, ἀποσπασμένους συνήθως σὲ Πανεπιστήμια, εἴτε ἀπὸ Γάλλους τῆς Γαλλίας πού ζήτησαν καταφύγιο στὴ Νέα Ὑόρκη, τὸ Μεξικὸ ἢ τὸ Μπουένος - Ἀῖρες ὕστερα ἀπὸ τὴν τραγικὴ ἡττα.

Τὸ κοινὸ τοῦ Νέου Κόσμου, γεμᾶτο ἐκπληξῇ γιὰ τὴ γρήγορη πτώση τῆς Γαλλίας, θέλησε στὰ 1940 νὰ τοῦ τὴν ἐξηγήσουν. Ὅπως κάθε ἄλλο κοινό, στὴν ἀρχὴ ἀκουσε ἐξηγήσεις εὐκολες, γιὰ προδότες, ἡθικὴ διαφθορὰ καὶ πολιτικὴ διχόνοια, ξεχνώντας τὶς πιὸ σοβαρὲς αἰτίες καὶ τὶς εὐθύνες πού βάραιναν ὁλόκληρο τὸν κόσμο ἀπὸ δῶ καὶ εἰκοσι χρόνια. Πολλοὶ συγγραφεῖς δυστυχῶς θέλησαν νὰ ἱκα-

νοποιήσουν αὐτὴ τὴν περιέργεια μὲ πρόχειρες ἱστορίες καὶ μὲ γνήσιες δῆθεν ἀποκαλύψεις. Βγῆκαν πολλὰ βιβλία πού ἐξηγοῦσαν τὰ πάντα, ἂν εἶναι δυνατό, μὲ τοὺς δισταγμοὺς ἑνὸς στρατάρχη, τὴν δισταχτικότητα ἑνὸς ὑπουργοῦ, τὶς ἐρωτικὲς σχέσεις κάποιου ἄλλου καὶ τὴν αἰσχροκέρδεια ἑνὸς τρίτου. Εἶναι πολὺ λυπηρὸ πὼς ἀνάμεσα στοὺς συγγραφεῖς πού διάδωσαν αὐτὲς τὶς ἱστορίες, γεμᾶτες μυστήριον καὶ τόσο λίγο τιμητικὲς γιὰ τὴ χώρα τους, εἶναι καὶ μερικοὶ γνωστοὶ καὶ ἀπὸ τοὺς καλύτερους. Ὁ Ἀντρέ Μωρουὰ βιάστηκε νὰ δημοσιέψει στὴ Νέα Ὑόρκη μιὰ μέτρια «Τραγωδία στὴ Γαλλία» (*Tragédie en France*). Ὁ Ζὺλ Ρομαίν μὲ τὸ «Ἑπτὰ μυστήρια τῆς μοίρας τῆς Εὐρώπης» (*Sept mystères du destin de l'Europe*) δὲ μᾶς θυμίζει καθόλου τὶς γεματὲς δύναμη καὶ ὕψαις ιδέες μὲ τὶς ὁποῖες ὁ ἱδρυτὴς τοῦ «Unanimisme» μελέτησε συχνὰ τὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς του. Ὁ Pertinax στὸ «*Les Fossoyeurs*», ἓνα βιβλίο ἀρκετὰ σοβαρὸ καὶ μὲ καλὲς πηγές, καταδίκασε ἀλύπητα τοὺς πρωταγωνιστὲς στὸ ἀξιοδάκρυτο δράμα τοῦ 1940.

Ἡ κοινὴ γνώμῃ ὅμως γρήγορα βαρέθηκε αὐτὰ τὰ βιβλία πού εἶταν θαρρεῖς ὑπνωτισμένα ἀπὸ τὸ κοντινὸ παρελθόν. Βαρέθηκε ἀκόμα καὶ τοὺς συγγραφεῖς πού πολὺ εὐκόλα θέλησαν νὰ κολακέψουν τὴν ἐπικαιρότητα καὶ νὰ θεωρήσουν τὴ Γαλλία σὰν ἓνα πτώμα πού εἶχαν ἐντολὴ νὰ τοῦ κάνουν νεκροψία. Μιὰ ἥρωικὴ ὥστόσο φωνὴ θύμιζε σ' ὅλους πὼς ἂν ἡ χώρα αὐτὴ εἶχε χάσει μιὰ μάχη, δὲν εἶχε χάσει καὶ ὅλο τὸν πόλεμον.

Σιγὰ - σιγὰ μιὰ πνοὴ θαρραλέα, ζωντάνεψε κι' ἄλλα ἔργα σχετικὰ. Ὅλοι ποθοῦσαν μιὰ Γαλλία καλύτερη καὶ κεῖ στὴν ἐξορία ὁ Pierre Mendès-France ἔγραψε τὸ «Λευτεριά, Λευτεριά ἀγαπημένη» (*Liberté, Liberté chérie*) καὶ ὁ Pierre Cot τὸ «Ἡ δίκη τῆς Δημοκρατίας» (*Le Procès de la République*). Ὁ Henri Focillon συχνὰ ἔβγαζε λόγους φλογερούς πού ζωογόνησαν ὅσους Γάλλους αἰσθάνονταν πὼς τρεμόβυσε ἡ πίστη τους στὴ δημοκρατία. Ὁ Raymond Aron τύπωσε σ' ἓνα τόμο μὲ τὸν τίτλο: «Ὁ ἄνθρωπος ἐναντίον τῶν τυράννων» (*L'Homme contre les tyrans*) τὶς ἐμπνευσμένες του μελέτες πού εἶχαν δημοσιευτῇ στὸ «*La France Libre*» τοῦ Λονδίνου. Ἐτσι μᾶς ἔδωσε τὸ βιβλίο μὲ τὴν πιὸ βαθειὰ σκέψη πού ἀφιέρωσε ἡ ἐξόριστὴ Γαλλία στὰ μελλοντικὰ πολιτικά, κοινωνικά καὶ οἰκονομικά τῆς προβλήματα.

Κριτικοὶ καὶ καθηγητὲς συναντιώθηκαν γιὰ νὰ παρουσιάσουν στὸ διψασμένο κοινὸ τὴ γαλλικὴ φιλολογία, παλὰ καὶ σύγχρονη, τὴν τόσο πλούσια σὲ διδάγματα αἰσθητικὰ καὶ ἠθικά. Κακὴ ἐκλογή εἶταν σπάνια καὶ ἔτσι τὸ πανεπιστημιακὸ σῶμα μπορεῖ νὰ περηφανεύεται γιὰ τὴν ἐπίτευξίν του. Ἵσως ἓνας Strowski νὰ εἶχε τὸ κακὸ γούστο νὰ γράψει τὸ «Κοιμισμένη Γαλλία» (*France endormie*).

ένα βιβλίο με στενό ορίζοντα και χωρίς πνοή. Αυτό όμως είναι ασημαντό μπροστά στους άλλους, τους πολλούς, που δεν έπαψαν να δηλώνουν γραπτά και προφορικά την πίστη τους στην αξία του γαλλικού πνεύματος.

Ανάμεσα στους πρώτους στάθηκε ο Henri Focillon που τον χάσαμε από την αρρώστεια και τη θλίψη τη στιγμή που θα κυκλοφορούσε μια όμορφη συλλογή από μελέτες του για τον Μεσαίωνα· ακόμα ο Albert Feuillerat που έρριξε καινούριο φως στα «Ανθή του κακού» με το «Ο Μπωντλαίρ και η μητέρα του» (*Baudelaire et sa mère*) και ο Auguste Viatte που δημοσίεψε στον Καναδά το «Ο Βίκτωρ Ουγκώ και τα φωτεινά πνεύματα της εποχής του» (*Victor Hugo et les illuminés de son temps*).

Πολλά γαλλικά περιοδικά άρχισαν να εκδίδονται σε διάφορα μέρη του Νέου Κόσμου. Το πιο αξιόλογο για το φροντισμένο ύφος και την εκλεκτή ύλη είναι «Τα Γαλλικά Γράμματα» (*Les Lettres Françaises*) του Μπουένος Άϊρες, που το διευθύνει ο Roger Caillois, ένας νέος συγγραφέας με γλαφυρό ύφος και ρωμαλέα σκέψη. Το περιοδικό «*La Nouvelle Relève*» του Καναδά αντιπροσωπεύει ένα φιλελεύθερο καθολικό πνεύμα αλλά από λογοτεχνική άποψη στέκει χαμηλά. Το «VVV» δημοσίεψε πολλά όμορφα άρθρα με την επίβλεψη του André Breton που είναι αδιάλλακτος φύλακας του δρθόδοξου σουρρεαλισμού. Ο Yvan Goll στο «Ημισφαίρια» (*Hemisphères*) φιλοξένησε μερικά σουρρεαλιστικά ποιήματα του Breton, του Aimé Césaire και του Alain Bosquet, ενός νέου Βέλγου ποιητή με εξαιρετικό ταλέντο.

Η σύγχρονη Γαλλική ποίηση έχει κερδίσει μεγάλο κύρος στην Αμερική. Τα ποιήματα του Aragon τα ξέρουν απ' έξω εκατοντάδες φοιτητές που ένθουσιάζστηκαν όπως και οι συνάδελφοί τους με Γαλλική Αντίσταση. Ονειρεύτηκαν κι αυτοί το Παρίσι, εκείνο που η έλλειψή του χάρισε μια τέτοια εμπνευση στον ποιητή και πόθησαν να λατρεύουν μια Έλσα όπως στα παλιά χρόνια οι νέοι όνειροπολούσαν να αγαπήσουν μια Έλβιρα ή μια ρομαντική Εύα. Άλλοι, πιο δύσκολοι να ικανοποιηθούν επειδή αγαπούν το σκοτάδι και οι σπάνιες εικόνες τους θέλγουν, προτιμούν τον Eluard. Και οι ξένοι αναγνώστες που αγαπούν την απλότητα, το χιούμορ, την ειλικρινή συγκίνηση, δέχτηκαν ευνοϊκά τα «Ποιήματα της δυστυχισμένης Γαλλίας» (*Poèmes de la France malheureuse*), του Supervielle και το έργο του André Spire, ενός εξόριστου που είναι γεμάτος θάρος και νειάτα, με τον τίτλο «*Poèmes d'ici et de là-bas*».

Ανάμεσα στους πεζογράφους δυο κυρίως όνόματα δοξάστηκαν στην έξορία και κέρδισαν όλο το θαυμασμό των Αμερικανών, ο Jacques Maritain και ο Saint-Exupéry. Ο Maritain έδειξε μια

ακούραστη δραστηριότητα γράφοντας άρθρα και βιβλία για να μεταδώσει το φιλοσοφικό του μήνυμα και για να πετύχει από όλους τους καθολικούς να στερεώσουν την πίστη τους στη Γαλλία που αντιδρούσε και αγωνιζόταν και σε μια δημοκρατία με τολμηρό σοσιαλισμό.

Το «Γράμμα στους Άγγλους» (*Lettre aux Anglais*) του Georges Bernanos δημοσιευμένο στη Βραζιλία και στην Αγγλία έκανε βαθειά εντύπωση στο Αμερικανικό κοινό και έδωσε μια ακόμα απόδειξη για το θάρρος της μεγαλύτερης μερίδας των Γάλλων στον αγώνα τους έναντι των δυνάμεων του κακού.

Ο Saint-Exupéry έγραψε το ωραιότερο βιβλίο πρόξας, εμπνευσμένο από τον σημερινό πόλεμο με τον τίτλο «Πιλότος του Πολέμου» (*Pilote de Guerre*). Είναι ένα από τα σπάνια μεγάλα έργα όπου η αεροπορία φαίνεται ν' ανοίγει νέους ορίζοντες για την λογοτεχνία. Σ' ένα άλλο μικρό κομμάτι, το «Γράμμα σ' ένα Όμηρο» (*Lettre à un otage*) ο Saint-Exupéry, εκφράζει πάλι την αγάπη του για την μαρτυρική του πατρίδα, για τους συντρόφους του που έμειναν στη Γαλλία, για τον άνθρωπο, το λεπτό αυτό καλάμι που δημιουργήσε τον πολιτισμό, μα που αρνιέται πάντα να παραμερίσει μπροστά στις τυφλές δυνάμεις. Στο «Μικρός Πρίγκιπας» (*Le Petit Prince*) ο ίδιος συγγραφέας μας έδωσε την πιο χαριτωμένη παραμυθένια ιστορία της εποχής μας.

Ο Άντρέ Μωρουά δημοσίεψε στην Αμερική τα απομνημονεύματά του, πολλά κριτικά δοκίμια και μια φωτισμένη «Ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών» (*Histoire des Etats-Unis*). Ο Ζύλ Ρομαιν πρόσθεσε στην έξορία άλλους έξη τόμους στη σειρά «*Hommes de Bonne Volonté*». Ούτε ο ένας όμως ούτε ο άλλος δεν είχαν την ίδια προπολεμική επιτυχία στο Αμερικανικό κοινό. Τα τραγικά γεγονότα που ζήσανε θα συντελέσουν όπως φαίνεται σε μια ανακατάταξη των αξιών. Τουτό θα βλάψει τους δυο αυτούς άντρες που έχουν αξιόλογη ευφυΐα και πρωτότυπη σκέψη, ωστόσο είναι φτωχοί στη θέρμη των αισθημάτων και στη φλόγα της φαντασίας. Ο Julien Green βοήκε πιο συγκινητικούς τόνους για να μιλήσει στους Αμερικανούς για τη Γαλλία, τη θετή του πατρίδα. Ο Gontran de Poncins γοήτευσε πολλούς αναγνώστες στο «Jean Menadiéu» με την χάρη των περιγραφών του. Αναπολεί τη φύση και την πατριαρχική επαρχιώτικη ζωή στη Γαλλία που έχει πια σίγουρα χαθεί.

Αυτός είναι ο απολογισμός της Γαλλικής λογοτεχνίας που φάνηκε στην Αμερική. Λίγα είναι βέβαια τα άριστοτεργήματα ανάμεσα σ' αυτά τα βιβλία. Αφθονα όμως είναι τα τίμια και αξιόλογα έργα. Το ενδιαφέρον του κοινού καλλιεργήθηκε και κρατήθηκε αμείωτο σε μια θλιβερή εποχή όπου πολλοί επιπόλαιοι είχαν

ήδη απελπιστή για τη Γαλλία και για την Ευρώπη και αρνιόταν να ασχοληθούν με οποιαδήποτε Γαλλική μελέτη. Σήμερα οι Αμερικανοί στρέφονται στους συγγραφείς που έμειναν στη Γαλλία με έντονη προσμονή γιατί η λογοτεχνία τους έχει ανάγκη να ζωογονηθεί. Από τη μαρτυρική αναστημένη Γαλλία μπορεί να έρθει για μια ακόμη φορά η ζωογόνα δύναμη. Ξέρουν πώς οι Γάλλοι ύστερα από το 1919 στάθηκαν οι πρώτοι που δημιούργησαν μια φιλολογία στηριγμένη στην έντονη ανάλυση, σε μια ειλικρίνεια συχνά κυνική, στη γνώση της ζωής και του ανθρώπου, χωρίς αυταπάτες και απ' αυτήν είχαν ξεπηδήσει άρκετά άριστουργήματα.

Από το 1930 ατένιζαν πάλι τη Γαλλία, τον Malraux, τον Saint-Exupéry. Σήμερα τα βλέμματα στρέφονται στον Aragon, τον Sartre και άλλους, γιατί απ' αυτούς ίσως έρθει ένα καινούριο μήνυμα. Είναι το μήνυμα που τονίζει ότι ο άνθρωπος δεν είναι κατώτερος όταν χτίζει κάτι καινούριο παρά όταν αναλύει συναισθήματα, πώς ο αληθινός καλλιτέχνης δεν είναι αναγκαστικά μόνος και ακατάδεχτος, μά μπορεί να αγαπάει τους δεσμούς με τη γη του, με τους συμπατριώτες και τους συνανθρώπους, πώς η σκέψη και η λογοτεχνία που αντιμετώπισαν τη φωτιά της δράσης δεν αξίζουν λιγότερο από τη σκέψη την υψηλή και εγωϊστική που στάθηκε μακριά. Το μήνυμα αυτό σαν να λέει πώς αφού έργο της σημερινής στιγμής είναι η οργάνωση ενός καλύτερου κόσμου, ο ρόλος του συγγραφέα κάθε χώρας όπως και του συγγραφέα της Γαλλίας θα είναι πολύ σημαντικός, αν βέβαια δεν ξεχάσει πώς για να αλλάξει τους ανθρώπους πρέπει κανείς να έχει πίστη στον εαυτό του και να αγαπάει τους άλλους αληθινά για να τους παρασύρει στην επίτευξη του μεγάλου σκοπού.

26

ΜΕΡΙΚΑ ΑΠΟ ΤΑ ΓΑΛΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΔΗΜΟΣΙΕΥΤΗΚΑΝ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

<i>Eve Curie:</i>	Ταξίδι ανάμεσα στους πολεμιστές (Voyage parmi les guerriers).
<i>Général de Gaulle:</i>	Λόγοι και μηνύματα (Discours et messages).
<i>Vercors:</i>	Η σιωπή της θάλασσας (Le silence de la mer).
<i>Georges Lemaitre:</i>	Από τον κυβισμό στον σουρεαλισμό της Γαλλικής Λογοτεχνίας (From Cubism to Surrealism in French Literature).
<i>Roger Secretain:</i>	Πεγκύ, στρατιώτης της ελευθερίας (Péguy, soldat de la libération).

Υγρά καύσιμα διοχετεύονται
από τη θάλασσα

Έγκαταστάσεις «Pluto» στη Μάγχη

(Αναδημοσιεύεται από τους Times)

ΕΝΑ-ΕΝΑ αποκαλύπτονται τα μυστικά της βρεταννικής πολεμικής προσπάθειας. Τώρα τελευταία ανακοινώθηκε, πώς από τότε που άρχισε ο πόλεμος κατασκευάστηκε στην Αγγλία ένας αγωγός υγρών καυσίμων με μήκος 1000 μιλ. Λίγο αργότερα αποκαλύφθηκε, πώς ένας μεγάλος αγωγός βενζίνας εξασφάλισε τον αδιάκοπο εφοδιασμό του στρατού μας ως την καρδιά της Γερμανίας με αφετηρία αποθήκες βενζίνας στα Βρεταννικά λιμάνια. Η επιχείρηση αυτή έγινε γνωστή με το όνομα PLUTO (αρχικά των λέξεων Pipeline Under The Ocean, δηλ. αγωγός κάτω από τον ωκεανό). Πάνω από 1.000.000 γαλλόνια την ημέρα έφταναν μ' αυτή τη μέθοδο ως τις πρώτες γραμμές. Η ποσότητα αυτή ήταν αρκετή για να καλύψει έντελώς τις ανάγκες των στρατιών του Στρατάρχου Μοντγκόμερυ.

Ο τελευταίος αυτός θρίαμβος της βρεταννικής τεχνικής και οργανωτικής ικανότητας αποκαλύφθηκε με το ακόλουθο ανακοινωθέν του Προθυπουργού από την Ντάουνινγκ - Στρίτ αρ. 10:

«Μπορούμε να αποκαλύψουμε πώς υπάρχει σήμερα ένας αγωγός υγρών καυσίμων που περνάει κάτω από τη θάλασσα της Μάγχης και φτάνει στην Ευρωπαϊκή ήπειρο. Μεγάλο μέρος του Συμμαχικού Έκστρατευτικού Σώματος εξασφάλισε τον ανεφοδιασμό του σε βενζίνα με την πρωτοφανή αυτή μέθοδο, που προμηθεύει καύσιμα με την ίδια ευκολία, με την οποία εξασφαλίζουν την εκφόρτωση άλλων εφοδίων οι πλωτές αποβάθρες τύπου «Mulberry». Η εγκατάσταση Pluto είναι μια αποκλειστικά βρεταννική επίτευξη και αποτελεί ένα τεχνικό κατόρθωμα, για το οποίο μπορούμε να είμαστε περήφανοι».

Η σύλληψη της ιδέας αυτής έγινε τον Απρίλιο του 1942 σε μια επίδειξη φλογοβόλων για τον Λόρδο Λούις Μαουντμπάττεν, που

είταν τότε Διοικητής Ἀμφιβίων Ἐπιχειρήσεων. Ἀφοῦ διαπιστώθηκε ἡ ἐπιτυχημένη κατασκευή τῶν νέων ὀπλῶν, ὁ κ. Geoffrey Lloyd, Ὑπουργὸς Καυσίμων, ρώτησε τὸ Λόρδο Μαουντπάττεν, ἂν θὰ μπορούσε τὸ Ὑπουργεῖο του νὰ τὸν ἐξυπηρετήσει μὲ κανέναν ἄλλο τρόπο στὶς ἀποβατικές ἐπιχειρήσεις πού σχεδιάζονταν τότε. Ἡ ἀπάντησις εἶταν: «Ναί. Μπορεῖτε μήπως νὰ κατασκευάσετε μιὰ σωλήνωση κάτω ἀπὸ τὴ Μάγχη;»

Ὁ ἀνεφοδιασμὸς τῶν ἀπελευθερωτικῶν στρατιῶν σὲ καύσιμα εἶταν ἓνα ἀπὸ τὰ μεγάλα προβλήματα πού ἀντιμετώπιζε ἡ Ἀνωτάτη Διοίκηση. Ἐκεῖνο πού χρειαζόταν εἶταν μιὰ ἐντελὴς καινούρια μέθοδος ἀνεφοδιασμοῦ, πού θὰ μπορούσε νὰ ἐξασφαλίσαι προμήθεια ἑκατομμυρίων γαλλοινῶν βενζίνης ὅπου καὶ ὅταν τὰ στρατεύματα θὰ τὰ χρειαζόνταν. Μὰ κανονικὰ οἱ τεράστιες αὐτὲς ποσότητες καυσίμων χρειαζόνταν ἰδιαίτερες λιμενικὲς καὶ ἐκφορτωτικὲς ἐγκαταστάσεις καὶ ἀποθήκες, ἐνῶ τώρα θὰ ἔπρεπε ἡ ἐκφόρτωση νὰ γίνεῖ στὶς ἀκτὲς.

Οἱ ἐμπειρογνώμονες δήλωσαν, πὼς τὸ σχέδιο αὐτὸ δὲν μπορούσε νὰ πραγματοποιηθεῖ. Μερικὲς μέρες ἀργότερα ὁ κ. A. C. Hartley, πρῶτος μηχανικὸς τῆς Ἀγγλο-Περσικῆς Ἐταιρείας Πετρελαίων δήλωσε, πὼς κατὰ τὴ γνώμη του θὰ εἶταν δυνατό νὰ γίνεῖ μιὰ σωλήνωση περιῖπου σὰν ἓνα ὑποβρύχιο ἠλεκτρικὸ καλώδιο χωρὶς μόνωση βέβαια καὶ νὰ τοποθετηθεῖ κάτω ἀπὸ τὴ Μάγχη. Δόθηκε τότε ἀμέσως παραγγελία νὰ κατασκευαστεῖ ἓνας τέτοιος ἀγωγός, πού ἔγινε ἀργότερα γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα Hais (ἀρχικὰ τῶν Hartley, Anglo-Iranian, Siemens), καὶ δυὸ ἐβδομάδες ἀργότερα ἓνα δοκιμαστικὸ κομμάτι τοποθετήθηκε στὸν Τάμεση ἀπὸ ἓνα πλοῖο εἰδικὸ γιὰ τὴν πόντιση ὑποβρυχίων καλωδίων. Τὰ ἀποτελέσματα εἶταν τόσο ἱκανοποιητικά, πού ὁ κ. Lloyd ἀνακοίνωσε τὸ πείραμα στὸν Πρωθυπουργὸ καὶ πῆρε τὴν ἐντολὴ νὰ συνεχίσει ἀκόμα ταχύτερα τὴν ἐργασία αὐτή.

«Ἀπὸ τὴ στιγμή πού συλλάβαμε τὸ σχέδιο, εἶπε ὁ κ. Lloyd, ζητήσαμε τὴ βοήθεια τῆς βιομηχανίας καὶ οἱ διάφορες ἑταιρεῖες ἔκαναν ἀληθινὰ θαύματα γιὰ νὰ ἐξασφαλιστεῖ μιὰ γρήγορη ἐξέλιξη στὴν κατασκευή. Στὸ διάστημα τοῦ πολέμου οἱ Βρεταννοὶ ἐπιστήμονες καὶ μηχανικοὶ ἀπόδειξαν πὼς εἶναι ἀπὸ τοὺς καλύτερους τοῦ κόσμου. Δόθηκε παραγγελία γιὰ δυὸ κομμάτια 30 μιλίων μὲ διάμετρο δυὸ Ἴντσων (ὑστερα ἡ διάμετρος αὐξήθηκε γιὰ νὰ αὐξηθεῖ καὶ ἡ παροχὴ) καὶ μὲ τὰ κομμάτια αὐτὰ ἔγιναν νέα πειράματα σὲ μεγάλη κλίμακα σὲ ἓνα τμήμα τοῦ Στενοῦ τοῦ Μπρίστολ, ὅπου τὰ ρεύματα καὶ οἱ ἄλλες συνθήκες ἀνταποκρίνονταν σχεδὸν ἐντελῶς στὶς συνθήκες τῆς Μάγχης. Τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1942 τοποθετήθηκε γιὰ δοκιμὴ ἓνας ἀγωγὸς ἀπὸ τὸ Swansea στὸ Ilfracombe καὶ ὅταν τὰ πειράματα ἔδειξαν πὼς τὸ σχέδιο εἶχε ὅλες τὶς δυνατότητες τῆς ἐπι-

τυχίας, δόθηκαν παραγγελίες γιὰ μεγάλες ποσότητες σωλήνων Hais.

Στὰ τέλη Ἀπριλίου 1943 ἔγινε μιὰ δεύτερη πρόταση ἀπὸ τὸν κ. B. J. Ellis, ἀρχιμηχανικὸ τῆς Ἐταιρείας Πετρελαίων Βιομανίας, καὶ τὸν κ. H. A. Hammick, ἀρχιμηχανικὸ τῆς Ἐταιρείας Πετρελαίων Ἰράκ. Ἡ πρόταση αὐτὴ ὀνομάστηκε Hamel (Hammick-Ellis). Αὐτοὶ ἀπόδειξαν πὼς σωλήνες ἀτσάλινοι μήκους 7 μέτρων μὲ διάμετρο 3 Ἴντσων μπορούσαν νὰ συγκολληθοῦν αὐτόματα καὶ νὰ τυλιχτοῦν σὲ ὅποιοδήποτε μήκος γύρω ἀπὸ μιὰ μπομπίνα, ὅπως ἡ κλωστή γύρω στὴν κουβαρίστρα, ἐφ' ὅσον ὁμοῦς ἡ μπομπίνα θὰ εἶχε διάμετρο πᾶνω ἀπὸ 40 μέτρα. Ὁ διευθυντὴς τῶν ναυπηγήσεων τοῦ Ναυαρχείου μὲ βάση τὴν πρώτη αὐτὴ ἰδέα τοῦ κ. Ellis σχεδίασε καὶ μετέτρεψε τὸ πλοῖο «Περσεφόνη», πού ἀπὸ φορτηγὸ ἔγινε εἰδικὸ πλοῖο μὲ μιὰ μεγάλη ρόδα στὸ πίσω μέρος τοῦ καταστρώματος. Ἐστὶ τὸ πλοῖο αὐτὸ μπορούσε νὰ μεταφέρει καὶ νὰ ποντίσει πολλὰ μίλλια σωλήνων τῶν 3 Ἴντσων.

Ἀφοῦ ἀποδείχτηκε πὼς ὁ σωλήνας Hamel μπορούσε νὰ συσχευαστεῖ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, ξεπήδησε καὶ μιὰ δεύτερη ἰδέα. Νὰ κατασκευαστεῖ μιὰ πλωτὴ μπομπίνα, πού νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ μεταφέρει καὶ νὰ ποντίσει ὅλο τὸ μήκος τῶν σωλήνων πού χρειαζόνταν γιὰ νὰ περάσει ὁ ἀγωγὸς στὴ Μάγχη. Τὰ πειράματα στὸ Κρατικὸ ἘργαστήριΟ Φυσικῆς ἀποδείξαν, πὼς ἡ μπομπίνα μπορούσε σὰ μιὰ μεγάλη κουβαρίστρα νὰ παραλάβει ὅλο τὸ σωλὴνα καὶ προχωρώντας νὰ τὸν ποντίσει στὴ θάλασσα.

Γύρω στὶς μπομπίνες πού ἔγιναν γνωστὲς μὲ τὸ ὄνομα Conuns κατόρθωσαν νὰ τυλίξουν σωλήνες μὲ μήκος πᾶνω ἀπὸ 30 μίλλια. Τὰ Conuns αὐτὰ ἔχουν μήκος 30 μέτρα καὶ ἡ διάμετρος τους φτάνει τὰ 20 μέτρα. Μποροῦν νὰ πάρουν σωλήνες ὡς 70 μίλλια καὶ ζυγίζουν ὅσο περίπου ἓνα ἀντιτορπιλικό. Τὸ τμήμα γύρω ἀπὸ τὸ ὁποῖο τυλίγεται ὁ σωλήνας ἔχει διάμετρο 15 μέτρα καὶ συνολικὸ μήκος 20 μέτρα.

Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν πειραμάτων ἄρχισε ἡ παραγωγὴ σωλήνων Hais καὶ Hamel σὲ μεγάλη κλίμακα, καὶ ἀποφασίστηκε νὰ ἀνατεθεῖ ὁ συντονισμὸς ὅλης τῆς ἐπιχείρησης καθὼς καὶ ἡ κατασκευὴ τῶν σταθμῶν γιὰ τὶς ἀντλίες στὸ Ὑπουργεῖο Καυσίμων, πού γενικὸς διευθυντὴς του εἶταν ὁ ὑποστράτηγος Sir Donald Banks. Σχηματίστηκε τότε καὶ ὁ στολίσκος Pluto μὲ διοικητὴ τὸν πλοίαρχο J. F. Hutchings. Τὸν ἀποτελοῦσε ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς πλοίων καθεὶ τύπου ἀπὸ φορτηγὰ τῶν 10.000 τόννων ὡς τὶς ἀπαραίτητες μαοῦνες ἢ ἄλλα πλοιάρια.

Ὁ στολίσκος αὐτὸς ἀπασχολοῦσε 100 ἀξιωματικούς καὶ 1000 ἄνδρες. Ἐργαζόταν σὲ στενὴ συνεργασία μὲ ἄλλες μονάδες, πού προετοίμαζαν ἐπίσης τὴ μεγάλη ἐπιχείρηση τῆς εἰσβολῆς. Κατασκευά-

στηκαν συνολικά ἑξη πλωτὲς μπομπίνες γιὰ νὰ ποντίσουν τοὺς σω-
λῆνες καὶ ἔγιναν νέες διακλαδώσεις ἀπὸ τὸ Ἀγγλικὸ δίκτυο ἀγω-
γῶν γιὰ νὰ μεταφέρονται τὰ καύσιμα στὶς ἀκτὲς. Κατασκευάστηκαν
εἰδικὰ ἀντλιοστάσια μὲ μεγάλη ἀπόδοση καὶ μὲ τὸ καμουφλάζ με-
ταβλήθηκε τὸ ἓνα σὲ ἓναν παλιὸ πύργο, ἄλλο σὲ πύργο, ἄλλο σὲ
μιὰ σειρὰ ἀπὸ παραθαλάσσια σπιτάκια.

Ἡ ἐπιχείρηση ἄρχισε λίγες ἑβδομάδες μετὰ τὴ μέρα τῆς εἰσβο-
λῆς, μόλις ξεκαθαρίστηκαν τὰ ναρκοπέδια στὶς ἀκτὲς τῆς χερσονήσου
τοῦ Χερβούργου. Πόντισαν τοὺς ἀγωγούς, καὶ σὲ λίγο ἄρχισαν τὰ
ἀντλιοστάσια νὰ στέλνουν τὴ βενζίνη τους στὴ Νορμανδία. Μετὰ τὸ
γρήγορο ὅμως ξεκαθάρισμα τοῦ Χερβούργου οἱ ἀγωγοὶ ἀπὸ τὴ νῆσο
Οὐαίτ πρὸς τὸ Χερβούργο ἔχασαν τὴ σημασίαν τους. Τώρα ἐκείνο
ποὺ χρειάζοταν εἶταν νὰ ποντισθοῦν ἀγωγοὶ στὸ στενότερο σημεῖο
τῆς Μάγχης γιὰ νὰ μποροῦν οἱ Συμμαχικὲς στρατιές, ποὺ προχω-
ροῦσαν στὸ Βέλγιο καὶ τὴν Ὀλλανδία νὰ ἀνεφοδιάζονται μὲ μεγά-
λες ποσότητες καυσίμων, χωρὶς νὰ χρειάζονται τίς μακρὲς γραμμὲς
ἀνεφοδιασμοῦ ἀπὸ τὸ Χερβούργο καὶ τὰ πλωτὰ λιμάνια τῆς εἰσβολῆς.

Μόλις καταλάβαμε τὴ Βουλώνη — καὶ στὴν κατάληψή της τὰ
φλογοβόλα τοῦ Ὑπουργείου Καυσίμων ἔπαιξαν σημαντικώτατο
ρόλο — καὶ ξεκαθαρίστηκε ἀπὸ νάρκες ἡ γύρω περιοχὴ, ἀμέσως
τοποθετήθηκαν ἀγωγοί. Σὲ σύντομο διάστημα οἱ στρατιωτικὲς βοη-
θητικὲς ὑπηρεσίαι ἄρχισαν νὰ ἀντλοῦν βενζίνη πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴ
ἡπειρο ἀπὸ τὰ τεχνικὰ καμουφλαρισμένα ἀντλιοστάσια τῆς ἀκτῆς.
Τὸ μηχανικὸ κατασκευάζε ὅλο καὶ νέες γραμμὲς καὶ οἱ βοηθητικὲς
ὑπηρεσίαι ἀναλάμβαναν τὴ λειτουργία τους. Οἱ ἀγωγοὶ γίνονταν
ὅλο καὶ μεγαλύτεροι, ἀπλώνονταν ἀπὸ τὴ Βουλώνη στὴν Ἀμβέρσα,
ἀπὸ καὶ στὸ Ἀϊντχόβεν, ὕστερα στὸ Ἐμμεριχ, καὶ τελικὰ 1.000.000
γαλλόνια βενζίνης τὴν ἡμέρα ἔφταναν ἀπὸ τὸ Μέρσεϋ στὸ Ρῆνο.

Μιὰ εἰδικὴ βοηθητικὴ μονάδα εἶχε ἀναλάβει γενικὰ τὴν τόσο
ἐπιτυχημένη λειτουργία τῆς γραμμῆς αὐτῆς. Οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ
ἄνδρες εἶταν εἰδικὰ γυμνασμένοι στὰ καθήκοντά τους, καὶ εἶχαν
ἀπ' εὐθείας ἐπικοινωνία μὲ τὴ Γαλλικὴ ἀκτὴ μὲ τὴ βοήθεια ἀσυρ-
μάτου τηλεφώνου. Ἡ ἐπαφὴ εἶναι τόσο καλὴ καὶ σταθερὴ, ὥστε
κάθε διακύμανση τῆς παροχῆς τῶν γραμμῶν διαπιστώνεται ἀμέσως
μόλις ἐκδηλωθεῖ.

Πολλὲς ἀπὸ τίς ἐπιχειρήσεις γιὰ τὴν πόντιση τῶν ἀγωγῶν ἔγι-
ναν μὲ πολὺ δυσάρεστες καιρικὲς συνθῆκες, μὲ μεγάλες παλίρροιες
καὶ σὲ ἐποχὴ ποὺ οἱ μέρες εἶταν μικρὲς. Ἀνάμεσα στὸ Ντάγκενες
καὶ στὴ Βουλώνη ποντίστηκαν 500 μίλια ἀγωγῶν. Ἡ ἐπιχείρηση
αὐτὴ εἶταν ἐντελῶς αἰφνιδιαστικὴ γιὰ τὸν ἐχθρό. Ἀκόμα καὶ τὰ
πλωτὰ Conuns πέρασαν ἀενόχλητα τὴ Μάγχη. Οἱ Γερμανοὶ νό-
μισαν πὼς εἶταν ἀσήμαντα φορτηγά....

Ἕνας Ἀμερικανὸς γιὰ τὸ
σύγχρονο Ἑλληνικὸ ἔπος

Αὐτοὶ οἱ μικρόσωμοι Ἕλληνες

Τοῦ LELAND STOWE

Πολεμικοῦ ἀνταποκριτῆ στὸ Ἀλβανικὸ Μέτωπο τῆς ἐφημερίδας
Chicago Daily News

ΣΕ ΜΙΑ ἀκατάπαυστη περιοδεία δέκα ἡμερῶν, συχνὰ μὲ αὐτοκί-
νητο, ἀλλὰ καὶ καβάλλα στὸ ἄλογο ἢ καὶ μὲ τὰ πόδια μέσα στὴ
γλυστερὴ λάσπη, ἐπισκεφθήκαμε ὅλους τοὺς πολεμικοὺς τομεῖς ἀπὸ
τὴν Κέρκυρα καὶ τὴ νότια παραλία ὡς τίς ὄχθες τῆς λίμνης Ὀχρί-
δας ποὺ βρίσκονται 250 χλμ. βορειότερα. Ὁ συνάδελφός μου
Edmund Steeven καὶ γὼ εἴμαστε οἱ μόνοι ἀπεσταλμένοι ποὺ περά-
σαμε σ' αὐτὸ τὸ ἄγριο, τὸ ἀπίστευτα ὀρεινὸ πολεμικὸ θέατρο τῆς
Ἀλβανίας ἀπὸ τὴ μιὰ ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη. Εἶδαμε τὰ Ἑλληνικὰ
στρατεύματα σὲ κάθε εἶδους συνθῆκες καὶ τὰ εἶδαμε πάντα νὰ προ-
χωροῦν. Γι' αὐτὸ νομίζω πὼς μπορούμε νὰ ἔξετάσουμε τί στρατὸς
εἶναι στὴν πραγματικότητά αὐτὸς ὁ ἀπίστευτος Ἑλληνικὸς στρατὸς.
Πρῶτα ἀπ' ὅλα τὸ ἐξωτερικὸ τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἀρετὰ ἀπατηλό.
Εἶναι ἄνδρες μικρόσωμοι μὲ μέσο ὄρο στὸ ὕψος τους μόλις πέντε
πόδια. Στους περισσότερους οἱ στολές τους μοιάζουν νὰ εἶναι δυὸ
ὡς τρία νούμερα μεγαλύτερες. Μὲ τὴν πρώτη ματιὰ θὰ νόμιζε κα-
νεὶς πὼς βλέπει μιὰ τυχαία συνάθροιση ἀνθρώπων. Ἀκούγοντας μά-
λιστα τίς ζωηρὲς συζητήσεις τους θὰ τοὺς ὑποφιαζόταν ἐντελῶς ἀνί-
κανους γιὰ μιὰ καλὰ ὁργανωμένη προσπάθεια. Γρήγορα ὅμως ἀνα-
καλύπτετε πὼς οἱ Ἕλληνες στρατιῶτες μὲ τὴν ἀπροσδιόριστη αὐτὴ
ἐμφάνιση εἶναι καταπληκτικὰ ἱκανοὶ καὶ ἀποδοτικοί. Κάτω ἀπὸ τὴν
ἐπιφάνειά μὲ τίς χειρονομίες, ποὺ τάχα δείχνει σύγχυση, κάνουν τὴ
δουλειὰ τους περίφημα. Οἱ Φινλανδοὶ στρατιῶτες, θυμᾶμαι, ἔχουν
πιο ἐπιβλητικὴ ὄψη, αὐτοὶ ὅμως οἱ γεροὶ νευρώδεις, μικρόσωμοι
Ἕλληνες ἔχουν τὸ ἴδιο σθένος, ἀντοχὴ καὶ θέληση. Νόμιζα πὼς δὲ
θὰ εὑρίσκα ἄλλο στρατιώτη ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ, ἄνδρας μὲ
ἄνδρα, μὲ τὸ Φινλανδὸ πολεμιστὴ. Τέτοιο ὅμως στρατὸ βρῆκα στὴν
Ἑλλάδα. Ποτὲ δὲν εἶδα στρατιῶτες ποὺ νὰ «γλεντοῦν» τὸν πόλεμο
καὶ τίς κακουχίας σὰν τοὺς μικροκαμωμένους ζωηροὺς Ἕλληνες.

Εἶναι οἱ πιο πρόσχαροι μαχητὲς ποὺ μπορεῖτε νὰ φαντασθεῖτε.
Ὅπου καὶ ἂν πῆγαμε συναντήσαμε λασπωμένους γελαστοὺς ἄνδρες.
Ὑστερα ἀπὸ ὀλονύκτιες, σκληρὲς πορεῖες πάνω σὲ ἑξαντλητικούς
ὀρεινοὺς δρόμους οἱ Ἕλληνες στρατιῶτες στὸ πέρασμα σᾶς χαιρε-
τοῦν μὲ γέλια καὶ σᾶς φωνάζουν ἀστεῖα, χειρονομώντας πάντα. Οἱ

χειρονομίες τους είναι αριστοτεχνήματα μιμητικής και συνοδεύονται πάντα από καλόκαρδους καγχασμούς. Σίγουρα ο Έλληνικός στρατός σήμερα είναι ο στρατός με το καλύτερο ήθικόν σ' όλο τον κόσμο, παρ' όλη τη λάσπη, τη βροχή, τα χιόνια και τις εκατοντάδες τὰ στενά, τους γκρεμούς και τις χιονισμένες κορυφές, που πρέπει κάθε μέρα να καταληφθούν. Είναι άνδρες με σιδερένιους μύς και θερμή καρδιά τὰ ταπεινά και άπλᾶ παιδιά τῆς Ελλάδας, που κατακτούν την καρδιά σας με τὸ θάρρος και με τὸν αὐθορμητισμό τους. Καταλαβαίνετε γιατί οἱ αξιωματικοὶ τους μιλούν γι' αὐτοὺς με τόση περηφάνεια. Προχθὲς συναντήσαμε μιὰ μικρὴ φάλαγγα στρατιωτῶν σὲ πορεία μέσα στὸ τσουχτερό κρῦο και τὴ βροχή. Ὁ αξιωματικός τους μᾶς πληροφόρησε πὼς εἶχαν ξεκινήσει τὴν προηγούμενη στίς ἔξη τὸ απόγευμα και εἶχαν περπατήσει μέσα στὴ λάσπη, τὴ βροχή και τὰ χιόνια ὡς τις πέντε τὸ πρωί. Στίς ἔντεκα ἐκείνες ὥρες οἱ ἄντρες αὐτοὶ ἔκαμαν 30 χλμ. Κοιμήθηκαν πάνω στὸ ὑγρὸ χῶμα και στὰ βράχια και στίς δυὸ τὸ μεσημέρι συνέχισαν τὴν πορεία τους. «Εἶναι σπουδαῖοι στρατιῶτες», εἶπε ἁπλᾶ ὁ αξιωματικός.

Τέτοια πράγματα συμβαίνουν σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς πολεμικῆς ζωῆς— πού κρατᾷ 250 μίλια, και μᾶς βοηθοῦν νὰ ἐξηγήσουμε τοὺς ἀληθινούς ἄθλους τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων σὲ λιγότερο ἀπὸ ἔξη βδομάδες πολέμου.

Μεγάλη εἶναι και ἡ ἀξία τῆς ἡγεσίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Ὅταν ἔρθετε σὲ στενὴ ἐπαφὴ με τὸ στρατὸ στὸ μέτωπο, σχηματίζετε τὴν ἔντονη ἐντύπωση πὼς ὅλη ἡ δράση διευθύνεται με βάση ἓνα καθορισμένο σχέδιο και βλέπετε πὼς ὁ νοῦς και ἡ ἀδάμαστη θέληση τῶν ἀρχηγῶν εἶναι αἰσθητὴ παντοῦ. Ἡ οργανωτικὴ ἱκανότητα και ἡ τακτικὴ ἐπιδεξιότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου φαίνονται καθαρά με τις συνεχεῖς νίκες πού ἐπιτυχαίνουν.

Μιλήσαμε με πέντε Ἑλληνες στρατηγούς σὲ διαφορετικούς τομεῖς τοῦ μετώπου. Εἶταν ὅλοι ἔξυπνοι, δραστήριοι, γεμάτοι σθένος. Καταλαβαίνει κανεὶς ἀμέσως πόσο καλὰ ξέρουν τὴ δουλειά τους και πὼς εἶναι ἔμπειροι στὴ χρῆση τῶν δυνάμεών τους με οἰκονομία μὰ και ἀφθαστὴ ἀποτελεσματικότητα. Ἄν ἔχει και ἡ Ἰταλία παρόμοια στελέχη στὸ στρατὸ τῆς, δὲ φαίνεται νὰ ἔχουν ἔρθει ἀκόμα στὴν Ἀλβανία. Καὶ καταλήγει κανεὶς στὸ συμπέρασμα πὼς οἱ Ἑλληνες ἀρχηγοὶ ὅσο και οἱ Ἑλληνες στρατιῶτες εἶχαν υποτιμηθῇ πρὶν ἀρχίσει ὁ πόλεμος τόσο πολὺ, ὅσο εἶχε υποτιμηθῇ ἡ ποιότητα τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ. Ὁ πόλεμος αὐτὸς γίνεται ἀπὸ Ἑλληνικὰ στρατεύματα πού ἀπὸ τὴν ἀνώτερη ὡς τὴν κατώτερη βαθμίδα συμμορφώνονται με τις μεγάλες στρατιωτικὲς παραδόσεις τῆς ἀρχαίας Ελλάδας. Ἄν οἱ Ἑλληνες ἔχουν ἐνίσχυση σὲ πολεμικὸ ὕλικόν, εἶναι δύσκολο νὰ προβλέψουμε πού θὰ σταματήσει ἡ προέλασή τους. Ὁ

χειμώνας εἶναι ἴσως τὸ μόνο πρᾶγμα πού θὰ μπορούσε νὰ ἐπιβραδύνει τὴν προέλαση τῶν Ἑλλήνων.

Ὅσοις αὐτὸς ὁ μικρὸς ὥμος ἀλλὰ μαχητικὸς Ἑλληνικὸς στρατός εἶναι κάτι πού ἀξίζει νὰ τὸ δεῖ κανεὶς, κάτι πού θὰ τὸ θυμᾶται πάντα. Ἐμεῖς πού τὸ εἶδαμε καταλαβαίνομε γιατί ὁ Μουσολίνι δὲ θὰ μπορέσει νὰ τὸ ξεχάσει. Εἶναι ἐπικίνδυνο νὰ περιφρονεῖ κανεὶς στρατιῶτες σάν τοὺς Ἑλληνες.

Σ

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΝΟΣ ΜΙΚΡΟΥ ΕΙΤΑΝ ΜΥΣΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ ΕΙΔΗΣΕΩΝ

Ο ΜΙΚΡΟΣ Maurice Lupton, μόλις 4 χρονῶν, ἀπὸ τὸ Jersey, μοίραζε δελτία εἰδήσεων κάτω ἀπ' τὴ μύτη τῶν Γερμανῶν σ' ὅλη τὴν Κατοχή.

Τώρα ὁ Maurice βρίσκεται στὴν ἐξοχὴ γιὰ τις διακοπές. Ἡ μητέρα του μᾶς διηγῆθηκε πὼς τὸν καιρὸ τοῦ πολέμου κρατοῦσε τοὺς κατοίκους ἐνήμερους στὰ πολεμικὰ νέα.

Ἡ ν. Lupton εἶταν ταξιδέτρια σ' ἓνα κινηματογράφον, μὰ ὅταν μπῆκαν οἱ Γερμανοὶ ἀρνήθηκε νὰ δουλέψει γι' αὐτοὺς. Ἐγίνε οἰκονόμος στὸ σπίτι ἐνὸς ἀστυνομικοῦ, τοῦ Franço le Cock. «Εἶχαμε στρατωνισμένους στὸ σπίτι ἑπτὰ Γερμανοὺς στρατιῶτες, μᾶς ἔλεγε, ὅμως, ὅταν οἱ Γερμανοὶ διατάξανε νὰ παραδώσουμε τὰ ραδιόφωνα μᾶς, ἀποφασίσαμε νὰ διακινδυνεύουμε κρατώντας τὸ δικό μας. Τὸ κρύψαμε, και ἀκούγαμε εἰδήσεις ὅταν λείπανε οἱ Γερμανοὶ. Οἱ φίλοι μας συχνὰ μᾶς ρωτοῦσαν γιὰ τὰ νέα, και στὸ τέλος ἀποφασίσαμε νὰ τοὺς μοιράζουμε μιὰ ἐφημερίδα.»

Ἐδῶ συνεχίζει τὴν ἱστορία ὁ ἀστυνομικός: «Ἐγραφε τὰ νέα σὲ ἓνα σημειωματᾶριο, ἐνῶ οἱ Γερμανοὶ πηγαινοέρχονταν ἀπὲξω. Ποτὲ δὲν πήραν εἶδηση. Μετὰ πήραμε μιὰ γραφομηχανή, και ἔτσι μπορούσαμε νὰ ἔχουμε 60 ἀντίτυπα ἀπὸ δυὸ γεμάτες σελίδες κάθε μέρα. Ὁ μικρούλης Maurice ἔπαινε τις κόπιες και τις μοίραζε στοὺς γείτονες. Εἴξερε πὼς εἶταν νέα ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο και συνήθιζε νὰ φωνάζει πὼς ἔφερον τὴ μουσική.»

Ὅταν ἔμαθε νὰ μιλάει καλύτερα, συνήθισε νὰ λέει πὼς εἶταν νέα ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο. Οἱ Γερμανοὶ τὸν ἀκούγανε, δὲν ἔδιναν σημασία και ἔτσι δὲ μᾶς ἀνακάλυψαν καμιά φορὰ.

Ἐνα καινούριο ἰδανικὸ γιὰ τὴ Γερμανικὴ νεολαία

Τοῦ GILBERT MURRAY, O. M.

(Ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὸ Spectator)

ΔΕΝ ΕΧΩ πάει στὴ Γερμανία ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἐγκαταστάθηκε τὸ καθεστὼς τῶν Ναζι, ξέρω ὅμως καλὰ ὅτι ἡ Ναζιστικὴ μόρφωση εἶναι ἐντελῶς ἀντίθετη μὲ τὴ μορφὴ τῆς ἐκπαίδευσης ποὺ σύστησε ὁμόφωνα ἡ συνέλευσις τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν καὶ ἀνάθεσε τὴ φροντίδα τῆς σὲ μιὰ ἐπιτροπῇ ὅπου πρόεδρος εἴμουν ἐγώ. «Πῶς δέχτηκαν οἱ σπουδαστές σας αὐτὴ τὴν κίνηση;» ρώτησα ἕνα συνάδελφο, «τὴν ἀνέχονται;» «Οἱ σπουδαστές μου», ἀπάντησε, «ἐκπαιδεύονται γιὰ νὰ γίνουν λυσσασμένα σκυλιὰ».

Ἡ φράση αὐτὴ συγκεφαλαιώνει ἐξαιρετα ὅλα ὅσα ἔχω διαβάσει ἀπὸ τότε, εἴτε σὲ ἀνακοινώσεις τῶν Ναζι εἴτε σὲ ἐκθέσεις τῶν κριτικῶν τους. Τὸ πρῶτο βῆμα τῆς Ναζιστικῆς Ἐκπαίδευσης εἶναι ἡ παράλογη καταπολέμησις τῆς γνώσεως. «Ἡ γνώσις καταστρέφει τοὺς νέους» λέει ὁ Χίτλερ. «Ἡ ἀλήθεια γιὰ μᾶς δὲν ἀξίζει τίποτα». Οἱ ἐθνικοσοσιαλιστὲς παιδαγωγοὶ ἔχουν κατασκευάσει καὶ ἄλλα τέτοια μαργαριτάρια· π.χ. «Ἀποκηρύσσουμε τὴ διεθνή ἐπιστήμη». «Ἔργο μας εἶναι ἡ κατάπνιξις τῆς κριτικῆς διανόησης». «Οἱ ἰδέες τοῦ Ἀδόλφου Χίτλερ περιέχουν τὴν ἀπόλυτη ἀλήθεια κάθε δυνατῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως».

Ἡ γλώσσα αὐτὴ εἶναι ὅμοια μ' ἐκείνη ποὺ χρησιμοποιεῖ ἕνας φανατικὸς κληρικὸς ὅταν μερικὲς φορὲς μεταχειρίζεται θρησκευτικούς ὅρους, μόνο γιὰ βλασφημία. «Ὁ λόγος τοῦ Χίτλερ εἶναι νόμος τοῦ Θεοῦ», ἢ τὸ ἀκόμα πιὸ παράξενο, ἂν εἶναι δυνατό: «Ὁ Ἄρειος ἔχει τὸ Θεὸ μέσα του. Αἰσθάνεται ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι Θεός· καὶ στὰ αἰσθημάτων του καὶ στὴ θέλησή του εἶναι ὁ ἴδιος Θεός».

Κάποτε, συστήματα μὲ λίγες πιθανότητες ἐπιτυχίας, τελικὰ εὐδοκίμοῦν. Τοῦτο ὅμως φαίνεται πῶς ἀπέτυχε· αὐτὴ τὴ γνώμη δὲν τὴν μόρφωσα ἀπὸ τοὺς πολυάριθμους φόνους καὶ τὰ ἐγκλήματα ποὺ διαπράχθηκαν ἀπὸ τοὺς ἐθνικοσοσιαλιστὲς σπουδαστές, γιὰτὶ αὐτὰ θεωροῦνται ἀπὸ τὶς Γερμανικὲς ἀρχὲς σὰν εὐγενικὲς πράξεις καθήκοντος. Ἀλλὰ ἡ ἴδια ἀνώτατη Γερμανικὴ διοίκηση εἶναι κάθε ἄλλο παρὰ εὐχαριστημένη μὲ τοὺς ἀξιωματικούς ποὺ δημιουργοῦσε αὐτὸ τὸ σύστημα. «Παρουσιάζουν μιὰ καταπληκτικὴ ἀνικανότητα νὰ σκεφτοῦν λογικά». Περιγράφονται γενικὰ σὰν «ἄνθρωποι χωρὶς ἠθική,

ἀπειθάρχητοι, ἀνάξιοι ἐμπιστοσύνης καὶ στερημένοι ἀπὸ κάθε στοιχειώδη γνώσις». Καὶ νὰ σκεφτεῖ κανεὶς ὅτι πρὶν τὸ 1914 συναθροίζονταν στὰ Γερμανικὰ Πανεπιστήμια σπουδαστὲς ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ, τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἄλλες χώρες τῆς Εὐρώπης γιὰ νὰ τελειοποιήσουν τὴν ἐκπαίδευσή τους. Γιὰ ποῖο λόγο ἐπικράτησε αὐτὴ ἡ βαρβαρότητα καὶ οἱ νέοι Ναζι τὴν ἀγαποῦν καὶ τὴν πιστεύουν;

Ἔχω τὴ γνώμη ὅτι πέτυχε γιὰτὶ ἀπήχησε ταυτόχρονα στὰ κατώτερα πάθη καὶ στὸν ἰδεαλισμὸ τῆς νεολαίας. Ἡ κανονικὴ παιδεία βασίζεται στὶς ἠθικὲς ἀρχὲς — ἢ στὸν αὐτοέλεγχον. Κατὰ μέσο ὁδὸ τὰ ἀπειθάρχητα παιδιά κάνουν παλληκαριὲς καὶ δείχνουν σκληρότητα πρὸς τὰ ζῶα· τοὺς ἀρέσει νὰ πιστεύουν ὅτι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, τὸ σχολεῖο, ἡ τάξη καὶ ἡ χώρα τους, εἶναι ἐκτὸς συναγωνισμοῦ. Βρίσκουν κουραστικὴ καὶ ἀνιαρὴ τὴ διανοητικὴ ἐργασία καὶ προτιμοῦν τὶς σωματικὲς ἀσκήσεις, τὶς κατασκηνώσεις καὶ τὴ στρατιωτικὴ ἐκπαίδευση. Ἔχουν ἰσχυρὰ ἀναπτυγμένο τὸ σεξουαλικὸ αἶσθημα, περηφανεύονται γιὰ τὸν ἀνδρισμὸ τους καὶ δὲν δέχονται εὐκολὰ τὴν ἐγκράτεια σὲ τέτοια ζητήματα. Γενικὰ δυσφοροῦν γιὰ τὶς συμβουλὲς τῶν μεγαλυτέρων καὶ περιφρονοῦν κάθε σύστασή τους σχετικὰ μὲ τὴν καλὴ συμπεριφορὰ.

Τὶ εὐχαρίστηση καὶ θεῖο δῶρο γιὰ τὸν ἀνόητον ἐθνικοσοσιαλιστὴν νέον νὰ ἔχει παιδεία ποὺ τοῦ μαθαίνει πῶς εἶναι καλύτερος καὶ σοφώτερος ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους του, πῶς αὐτὸς πρέπει νὰ τοὺς βάζει σὲ πειθαρχία, πῶς εἶναι καλὸ νὰ κάνει παλληκαριὲς καὶ ἀρενωπὸ ἀστεῖο νὰ κακομεταχειρίζεται τὰ ζῶα καὶ τὰ μικρὰ παιδιά. Εἶναι ἕνα σύστημα ποὺ τὸν διαβεβαιώνει πῶς ἀνήκει στὸ ἐκλεκτότερο ἔθνος τοῦ κόσμου καὶ πῶς αὐτὸς εἶναι τὸ στολίδι του· πῶς οἱ ἄλλες φυλὲς καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη εἶναι ἀπὸ τὴ φύσιν τους κατώτερα, ἐχθροὶ τιποτένιοι καὶ κακόβουλοι, ποὺ σύντομα θὰ τοὺς βάλει στὴ θέση τους· ὅσο γιὰ τὰ κορίτσια, αὐτὰ τοῦ ἀνήκουν γιὰτὶ εἶναι στρατιώτης καὶ προορίζονται γιὰ τὴ διασκέδασή του· δουλεῖα τους εἶναι νὰ τοὺς κάνουν παιδιά καὶ νὰ τοὺς μαγειρεύουν.

Αὐτὴ ἡ ἐνθάρρυνσις τοῦ φιλοπόλεμου πάθους εἶναι τόσο φανερὰ ἀντίθετη μὲ τὴν ἠθική, ὥστε θὰ κατακρινόταν καὶ θὰ ἀπορρίπτονταν ἀπὸ ὅλα τὰ παιδιά — ἐκτὸς βέβαια ἀπὸ τὰ χειρότερα — ἂν δὲν ἀπευθυνόταν σύγχρονα καὶ στὸν ἰδεαλισμὸ τους. Τοὺς δίδαξε ὅτι στὸν κόσμον ὑπάρχει μιὰ μεγάλη ἀδικία. Σκοπὸς τῆς ζωῆς τους εἶναι νὰ τὴν ἐπανορθώσουνε πολεμώντας χωρὶς οἶκτον ἐνάντια σὲ κάθε ἐμπόδιο, καὶ τὸ πίστεψαν αὐτὸ καθὼς τοὺς ἀποκαλύφθηκε μέσα σ' ἕνα μῦθον, γεμάτον μεγαλεῖο καὶ πάθος.

Σὲ κάθε χώρα ἡ ἱστορία εἶναι κατὰ μεγάλο μέρος ἕνας ταιριαστὸς μῦθος, μιὰ ἐξήγησις γεγονότων ποὺ προσαρμόζεται στὴν ἀντίληψιν τοῦ τόπου. Ὁ Γερμανικὸς ὅμως μῦθος ξεπερνᾷ ὅλους τοὺς

άλλους με την επιδέξια ανάμιξη όλων εκείνων των στοιχείων, που έχουν υπολογιστή για να διεγείρουν στους νέους τον οίκτο και τη λατρεία για τον εαυτό τους και την απεγνωσμένη μαχητικότητα. Το έκλεκτοτερο έθνος του κόσμου, λέει ο Γερμανικός μύθος, εκείνο που αγαπά πιο πολύ την αλήθεια, το απλούστερο και τιμιώτερο, που διακρίνεται στις τέχνες και τις επιστήμες, το πιο προοδευτικό, γενναίο και ισχυρό, δέχτηκε προδοτική επίθεση από τους φθονερούς αντιπάλους του, που δωροδόκησαν μερικούς κακούργους των Βαλκανίων για να δολοφονήσουν ένα Αυστριακό πρίγκηπα. Η Γερμανία είχε σε μεγάλο βαθμό το αίσθημα της τιμής για να εγκαταλείψει την Αυστρία: έτσι κρίθηκε σ' ένα πόλεμο όχι μόνο εναντίον ενός ή δύο εντιμών εχθρών, αλλά ενάντια σε όλες τις χειρότερες φυλές του κόσμου, που τις είχαν συγκεντρώσει και δωροδοκήσει οι Άγγλοι και οι Αμερικανοί κεφαλαιοῦχοι. 'Ενάντια σ' αυτές τις δρδές η Γερμανία πολέμησε τέσσερα χρόνια και νίκησε σ' όλες τις μάχες: ώσπου στο τέλος εξασθενημένη εσωτερικά απ' τις ραδιουργίες των Έβραίων, το δημοκρατικό ὕλισμο και προδομένη από μια άναξια κυβέρνηση, δέχτηκε τους έντιμους δρους ειρήνης που προτάθηκαν από τον δόλιο Ουίλσον. Τότε όμως, αφού άφωπλίστηκε, παραδόθηκε συστηματικά στην κατάστροφη και τη δουλεία, γιατί ενώ βσιζόταν στα 14 σημεία της διακήρυξης του Ουίλσον, της δόθηκε η άνομη συνθήκη των Βερσαλλιών.

Οι Γερμανοί, συνεχίζει ο μύθος, έχουν ένα καθήκον και ένα σκοπό στη ζωή. Αυτό το κατάλαβε άμέσως μόνον ένας άνθρωπος. Αυτός γνωρίζει το μέσο της νίκης, γιατί πάντα νίκησε κάθε αντίτιότητα. Το μέσο αυτό είναι ο πόλεμος: μα ποιός Γερμανός φοβάται τον πόλεμο; «Γερμανοί σπουδαστές», φώναζε ο Dr. Scheel, «δεν είναι άναγκαίο να ζήσετε. Χρέος σας είναι να εκπληρώσετε το καθήκον σας προς τη φυλή σας». Έδω ακριβώς βρίσκεται το ιδανικό: και ο Γερμανός νέος δε δίστασε να κανονίσει τη ζωή του σύμφωνα μ' αυτές τις αρχές. Σκληρός, άμαθής, τυφλωμένος, βάρβαρος, δεμένος στην εξυπηρέτηση μιας ψευτιάς, ηρωικά όμως άφοσιωμένος σ' αυτήν, παρουσιάζει το σπουδαιότερο από όλα τα προβλήματα για τους μέλλοντες κυβερνήτες ή παιδαγωγούς της Ευρώπης.

Δε θα επαναλάβω τις συνηθισμένες συστάσεις. Παραδέχομαι ότι θα τιμωρηθούν οι έγκληματες πολέμου και το σύστημα των Ναζί θα διαλυθεί. Κάθε δυνατή έλπίδα επιτυχίας σ' ένα τρίτο πόλεμο θα καταστραφεί και τα στρατεύματα κατοχής θα εκτελέσουν ίκανοποιητικά το καθήκον τους. Θα ήθελα όμως να επιστήσω την προσοχή πάνω σ' ένα μόνο σημείο, από το οποίο εξαρτάται κάθε έλπίδα αναμόρφωσης της Γερμανίας και της υπόλοιπης Ευρώπης.

Είναι δυνατό να βρούμε ένα άλλο ιδανικό, μια άλλη αρχή που

να έμπνέει και να κατευθύνει τη ζωή, ένα ιδανικό που θα ξυπνήσει στο Γερμανό νέο κάτι από τον ίδιο ένθουσιασμό, αλλά για ένα ήθικό σκοπό; Είναι άνόητο να περιμένουμε ότι θα τους κινήσουν το ενδιαφέρον τα Βρετανικά ή Αμερικανικά ιδεώδη. Οι πολιτικολογίες είναι κάτι χειρότερο από άχρηστες. Η έκκληση για μετάνοια θα μπορούσε να έχει αποτέλεσμα εάν προερχόταν μέσα από την ίδια τη Γερμανία: αν γινόταν από ένα εχθρό δε θα ώφελοῦσε σε τίποτα. Υπάρχει άραγε καμιά μεγάλη άδικία, που μας κάνει όλους να υποφέρουμε και που συντέλεσαμε στη δημιουργία της; μήπως πρέπει να κληθεί όλη η νεολαία της Ευρώπης για να άφισωθεί στην επανόρθωσή της;

Η εργασία που έγινε στο βομβαρδισμένο Λονδίνο από τα συνεργεία επιδιορθώσεων, η αντίσταση των Νορβηγών δασκάλων, η εξαίρετη εκπαιδευτική εργασία των κρυφών οργανώσεων στην Πολωνία και Τσεχοσλοβακία, έφεραν στο μυαλό μου μιαν απάντηση σ' αυτό το ερώτημα. Όταν ένα σπήτι ή ένας δρόμος έχει καταστραφεί από βόμβες, πλήθος πολίτες έρχονται με το μεγαλύτερο θάρρος και προθυμία να καθαρίσουν τα ερείπια και να διορθώσουν τις βλάβες. Δεν μπορεί άραγε να γίνει η ίδια προσπάθεια για να ξαναφτιάξουμε τον καταστραμμένο μας πολιτισμό; Η έρείπωση είναι τρομαχτική: ο πολιτισμός που καταστράφηκε, με όλα του τα σφάλματα είναι πιθανότατα ο καλύτερος ή ένας από τους καλύτερους που κατώρθωσε να δημιουργήσει η ανθρωπότητα.

Η έκκληση αυτή σε κάθε χώρα θα πάρει διαφορετική μορφή. Άλλά στη Γερμανία άραγε δεν θα μπορούσαν να νοιώσουν ότι είναι αρκετός προορισμός στη ζωή η αναδημιουργία, μέσα από τα ερείπια της Γερμανίας του Κάντ, του Γκάιτε και του Μπετόβεν, όταν μάλιστα οι νέοι Γερμανοί δούνε ότι ο Ναζισμός όχι μόνο βρήκε οίκτρό τέλος, αλλά ότι από την αρχή βσιζόταν μόνο στην ψευτιά και την άγνοια και κυρίως ότι ξερξωσε την άνώτερη διανοητική και καλλιτεχνική καλλιέργεια που είχαν πριν το καύχημα της Γερμανίας; Αν δε γίνει δυνατό ν' ανακαλύψουμε κάποιο τρόπο με τον οποίο να άποκατασταθεί—μετά την άπομάκρυνση των Ναζί—η πίστη και ο αυτοσεβασμός της Γερμανίας, η Γερμανική νεολαία θα χάσει το δρόμο της, άφισμένη στο κενό και στο μίσος των γειτόνων της. Πρέπει να άποκτήσει κάποιο σκοπό στη ζωή: κάτι για το οποίο να εργαστεί ή ίδια προσωπικά.

Κάποτε γνώρισα ένα νέο εθνικοσοσιαλιστή, που αφού βασάνισε τον εαυτό του και έρευνήσει την καρδιά του, τελικά έγινε θερμός και γεμάτος άυταπάρνηση κήρυκας της ειρήνης. Όπου υπάρχει άφισωση και θάρρος, άκόμα και στην χειρότερη περίπτωση υπάρχει και έλπίδα σωτηρίας.

Τσαρλς Ντίκενς

Ἡ ἐπίδραση τῆς ζωῆς στὸ ἔργο του

Τοῦ JACK SIMMONS

(Ἀπὸ τὸ London Calling)

ΘΑ ΠΡΟΣΠΑΘΗΣΩ νὰ σᾶς πῶ μερικὰ γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο ἑνὸς μεγάλου Ἀγγλοῦ μυθιστοριογράφου, τοῦ Ντίκενς. Λέω γιὰ τὴν «ἐπίδραση τῆς ζωῆς στὸ ἔργο του» γιατί δὲ θέλω νὰ τὸν ξετάσω ἀπλὰ σὰ συγγραφέα βιβλίων, ἐπειδὴ ἔχει πεθάνει πρὶν πολλὰ χρόνια· θέλω νὰ σᾶς δείξω τί εἶδους ἄνθρωπος εἶταν, καὶ πῶς ἔβαλε τὸν ἑαυτό του μέσα στὰ μυθιστορήματά του. Περισσότερο ὅμως ἀπ' ὅλα θέλω νὰ σᾶς ὁδηγήσω μέσα σὲ κείμενο ποὺ ὀνομάζεται συνήθως «ὁ κόσμος τοῦ Dickens».

Εἶναι σημάδι ἑνὸς πραγματικὰ μεγάλου συγγραφέα ἡ δημιουργία ἑνὸς ἐντελῶς δικοῦ του κόσμου, γεμάτου ἀπὸ πρόσωπα ὅλο ζωὴ, ποὺ μιλοῦν καὶ κινοῦνται σὰν τοὺς ἀνθρώπους γύρω μας καὶ ποὺ μὲ τὸν καιρὸ γίνονται φίλοι ἢ ἐχθροὶ μας σὰν νὰ τοὺς γνωρίζαμε καλά. Δὲν εἶναι μόνο τὰ πρόσωπα ποὺ πρέπει νὰ εἶναι ζωντανά· ἕνας μεγάλος μυθιστοριογράφος πρέπει νὰ κατασκευάσει καὶ ὅλα τὰ πράγματα ποὺ σχετίζονται μὲ τὴ ζωὴ τους, τὰ σπιτία καὶ τὶς πόλεις ποὺ κατοίκησαν, τὶς δουλειές τους, τὶς χαρὲς καὶ τὶς ἰδέες τους.

Γιὰ τὸν Dickens τώρα μπορούμε νὰ ποῦμε μὲ ἀκρίβεια τὰ ἀκόλουθα: Ὁ «κόσμος» του εἶναι κάτι πολὺ καλὰ καθορισμένο. Ἐχει δημιουργηθῇ ἀπὸ ὅ,τι εἶδε γύρω του· δηλαδὴ περιγράφει τὸν κόσμο ποὺ ζοῦσε πρὶν 100 χρόνια στὸ Λονδὶνο πρὸς τὸν καὶ τὴν νοτιοανατολικὴ Ἀγγλίαν· ἀνθρώπους τῆς κατώτερης μεσαίας τάξης, ἀπὸ ὅπου προερχόταν καὶ ὁ ἴδιος. Αὐτὸ δὲν σημαίνει πῶς πρέπει νὰ εἶσαι Ἀγγλος καὶ νὰ ξέρεις καλά τὴ χώρα του γιὰ νὰ μπορέσεις νὰ τὸν καταλάβεις.

Τὰ βιβλία του ἔχουν μεταφραστῇ σχεδὸν σ' ὅλες τὶς γλώσσες καὶ διαβάζονται σ' ὅλο τὸν κόσμο, ἀκόμα καὶ σήμερα, μὲ μεγάλη ἀπληστία. Εἶχανε ἰδιαίτερα ἰσχυρὴ ἐπίδραση πάνω στὴ Ρωσικὴ λογοτεχνία καὶ τὴ σκέψη· ἄς ἀναφέρομε ὅμως καὶ μιὰ περίπτωσι ποὺ συνέβηκε στὸ ἄλλο ἡμισφαίριο. Ἕνας Αὐστραλὸς φίλος μου πρὶν λίγο καιρὸ μού ἔλεγε ὅτι ὅταν νέος ἦρθε γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Ἀγγλίαν, ὅλες οἱ γνώσεις ποὺ εἶχε γιὰ τὸ Λονδὶνο προέρχονταν ἀπὸ τὰ μυθιστορήματα τοῦ Ντίκενς. Πολὺ δύσκολα μπορούσε νὰ πι-

στέψει ὅτι τὰ πράγματα εἶταν δυνατό τώρα νὰ ἔχουν ἀλλάξει· στὸ μυαλό του μέσα εἶχε πάντα τυπωμένη τὴν εἰκόνα τῆς πόλης ὅπως τὴν εἶχε περιγράψει ὁ Ντίκενς.

Ἄς δοῦμε ὅμως μὲ λίγα λόγια ποιὸς εἶταν ὁ Ντίκενς. Ὁ πατέρας του εἶταν κατώτερος ὑπάλληλος σὲ μιὰ κρατικὴ ὑπηρεσία· ἔπαιρνε λίγο μισθὸ καὶ εἶταν πολὺ σπάταλος. Ἀπὸ πολὺ καιρὸ εἶταν χρεωμένος, καὶ κείνη τὴν ἐποχὴ τὸ χρέος σήμαινε φυλακὴ. Ἔτσι, ἀνάμεσα στὶς πιὸ ζωντανὲς καὶ πιὸ θλιβερὲς ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς του ἡλικίας, ὁ Ντίκενς ἀναφέρει καὶ τὴ σύλληψη τοῦ πατέρα του καὶ τὶς ἐπισκέψεις ποὺ τοῦ ἔκανε στὴ φυλακὴ Marshal-Sea τοῦ Λονδίνου. Θὰ δοῦμε ἀργότερα πῶς ὅλα αὐτὰ τὰ ἔβαλε μέσα στὰ βιβλία του. Πέρασε ἀληθινὰ μιὰ πολὺ δυστυχισμένη παιδικὴ ἡλικία. Εἶταν ἔρρημος καὶ παραμελημένος ἀπ' τοὺς γονεῖς του, μερικὲς φορὲς μόλις εἶχε κάτι νὰ φάει, καὶ συχνὰ εἶταν ἀρρωστος. Ὅταν ἔγινε δέκα χρονῶ τὸν ἔβαλαν νὰ ἐργαστεῖ σ' ἕνα ἐργοστάσιο ποὺ εἶταν ἰδιοκτησία κάποιου συγγενῆ του· ἐκεῖ κάθε μέρα εἶχε γιὰ δουλειά του νὰ βάζει τὰ σκεπάσματα πάνω σὲ μπουνάλια γεμάτα ἀπὸ μογιὲς παπουτσιῶν, νὰ τὰ δένει καὶ νὰ κολλάει πάνω σ' αὐτὰ τὴ μάρακα τοῦ ἐργοστασίου. Καμιὰ δουλειὰ δὲ μπορούσε νὰ εἶναι τόσο μονότονη καί, ὅπως εἶταν πολὺ εὐαίσθητο παιδί, τὴ συχάθηκε μ' ὅλη του τὴν ψυχὴ.

Ἀπ' ὅλα πρὸς τὸν πολὺ πείραζε ἡ ἔλλειψη τῆς μόρφωσης. Διὰ βάζε καὶ ξαναδιάβασε ὅλα τὰ βιβλία ποὺ εἶχε ὁ πατέρας του—τὰ περισσότερα ἀπ' αὐτὰ εἶταν μυθιστορήματα. Εἶταν αὐτοδίδακτος, γιατί δὲν πῆγε ποτὲ σὲ καλὸ σχολεῖο, καὶ αὐτὴ τὴν ἔλλειψη τὴν αἰσθανόταν σ' ὅλη του τὴ ζωὴ. Ἡ μεγάλη ἀξία ποὺ ἔδινε στὴ μόρφωση ὁ Ντίκενς, σὰν ἕνα μέσο τῆς βελτίωσης τῆς ζωῆς τῶν φτωχῶν, συνδέεται μὲ τὴν πικρὴ πείρα ποὺ εἶχε ὁ ἴδιος ἀπὸ τὰ παιδικὰ του χρόνια.

Στὰ δεκαπέντε του χρόνια μπῆκε ὑπάλληλος σ' ἕνα δικηγορικὸ γραφεῖο. Ἐκεῖ ἔμεινε μόνο 18 μῆνες· σ' αὐτὸ τὸ διάστημα παρατήρησε ἕνα σωρὸ πράγματα σχετικὰ μὲ τὶς συνήθειες τῶν δικηγόρων καὶ τοὺς παράξενους ἀνθρώπους ποὺ τοὺς ἐπισκέπτονται, καὶ ὅ,τι παρατήρησε τὸ φύλαξε μέσα στὸ θαυμασιὸ μνημονικὸ του γιὰ νὰ τὸ χρησιμοποιοῦσε μέσα στὰ βιβλία του, ἰδιαίτερα στὸ Bleak House.

Ὑστερα ἄρχισε νὰ δημοσιογραφεῖ γιὰ ἕνα διάστημα ἔδινε ἀνταποκρίσεις ἀπ' τὴ Βουλὴ—δουλειὰ δύσκολη, ὅπου ὅμως διακρίθηκε—μετὰ ἔκαμε τὴν ἐμφάνισή του σὰ συγγραφέας μὲ μικρὰ διασκεδαστικὰ σκίτσα παρμένα ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὸ χαρακτῆρα τῶν ἀνθρώπων. Ἀπὸ δῶ καὶ ὕστερα λίγα βήματα τὸν χωρίζαν ἀπὸ τὸ πρῶτο του μυθιστόρημα, τὸ Pickwick Papers, ποὺ τὸ τέλειωσε ὅταν εἶταν

25 χρονῶ. Τὸ βιβλίον εἶχε μεγάλη ἐπιτυχία, μ' ὅλο πού κατὰ τὴ γνώμη μου δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερα.

Τὸ Pickwick Papers κανόνισε τὴ σταδιοδρομία του σὰν συγγραφέα. Ἐπρεπε νὰ γίνῃ μυθιστοριογράφος. Ἀπὸ δὴ καὶ ὕστερα ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς του ἐγίνε ἡ ἱστορία τῶν βιβλίων του. Παντρεύτηκε καὶ ἀπόκτησε μεγάλη οἰκογένεια· δυὸ φορές πῆγε στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖς καὶ ἔκαμε πολλὰ ταξίδια στὴν Εὐρώπη. Στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του ἔκαμε μεγάλες περιοδεῖες στὶς ἐπαρχίες, διαβάζοντας στοὺς γοητευμένους ἀκροατὲς κομμάτια ἀπὸ τὸ ἀπερριπτό ἔργο του, τὶς περισσότερες φορές γιὰ φιλανθρωπικοὺς σκοπούς, γιὰτὶ εἶταν ἓνας ἀπὸ τοὺς πρῶτους γενναίους ἀνθρώπους πού ζήσανε ποτέ. Κατὰστρεψε τὴν ὑγεία του ἀπὸ τὴν ὑπερκόπωση καὶ πέθανε στὰ 1870 σὲ ἡλικία 58 μόλις χρονῶ.

Αὐτὴ εἶναι μιὰ ἀπλή σκιαγραφία τοῦ Ντίκενς, πού δείχνει πόσο βαθειὰ ἡ ζωὴ ἐνὸς συγγραφέα ἐπιδρά στὸ ἔργο του.

76

ΣΤΟ ΛΟΝΔΙΝΟ: ἔχει ἀνοίξει ἡ πρώτη ἔκθεσις ἐνὸς καταπληκτικῶν τελεωποιημένου συστήματος ραδιοθερμάνσεως. Μὲ μιὰ νέα συσκευή ἡ ραδιενέργεια μπορεῖ νὰ θερμαίνει τὸ ξύλον, τὸ λάστιχο, ἀκόμα καὶ τὸ πρῶτον σκληρὸν ἄσφαλτον, ἢ χημικὰς οὐσίες, ἀκόμη καὶ τὸ μαλλί. Δὲν καίει οὐτε καταστρέφει τὴν ἐπιφανεία τους.

Βασίζεται στὴν ἀρχὴ πὼς ἡ ραδιενέργεια μπορεῖ νὰ διαπερνᾷ πολλὰς οὐσίας πού εἶναι κακοὶ ἀγωγοὶ τῆς θερμότητος καὶ πὼς, ἂν ἡ ἐντασὶς τοῦ ρადίου εἶναι ἀρκετή, οἱ οὐσίες αὐτὲς μποροῦν νὰ θερμαστοῦν ἐσωτερικῶς καὶ σὲ βαθμὸν ἀρκετὸ γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση μεγάλων ἀναγκῶν.

Αὐτὸ τὸ σύστημα, γνωστὸν ὡς «Radifon», ἐξελίχθηκε ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονες πού ἐργάζονταν στὶς κυριότερες Ἀγγλικὰς ἐταιρεῖες τὸν καιρὸ τοῦ πολέμου, γιὰ νὰ χρησιμοποιηθεῖ στὰ ἀεροπλάνα.

Φοιτητὲς τοῦ Πεκίνου

Τοῦ ROBERT PAYNE

(Ἀπὸ τὸ Chungking Diary)

ΕΚΕΙΝΟ τ' ἀπόγεμα ἓνας ἀπὸ τοὺς συμφοιτητὲς μου ἦρθε νὰ μοῦ πεῖ πὼς μιὰ φίλη μας φοιτήτρια εἶταν ἄρρωστη καὶ θὰ ἤθελε νὰ μὲ δεῖ. Ἡ μέρα εἶταν ζεστὴ καὶ οἱ κουροῦνες σκληροῦσαν ψηλὰ πάνω ἀπὸ τὸν κάμπο. Βαδίζαμε μέσα στὴ σκόνῃ τῶν ἔρημων δρόμων. Εἶταν πρὶν μεσημέρι καὶ δὲν ἀκουγόταν ψυχὴ. Ὁ φοιτητὴς ἄρχισε νὰ μοῦ διηγέται πὼς τὸ ἔσκασε ἀπὸ τὸ Πεκίνο. Εἶχε ἀναγκαστῇ νὰ ταξιδεύει πενήντα ὁλόκληρες μέρες διασχίζοντας τὴν Κίνα σ' ὅλος τῆς τὸ μάκρος. Ὡστόσο εἶταν πρὶν τυχερὸς ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους, γιὰτὶ στὸ δρόμο του βρῆκε ἀνθρώπους πρόθυμους νὰ τὸν βοηθήσουν. Ἐμεινε δέκα μέρες στὸ Lanchow, πέντε στὸ Chengtu καὶ μιὰ μέρα στὸ Chung king.

Μιὰ μέρα πρὶν φύγει ἀπὸ τὸ Πεκίνο, κάλεσε ἓνα Γιαπωνέζον ἀξιωματικὸ νὰ φᾶνε μαζί, καὶ σχεδιάζανε πὼς θὰ πῆγαιναν στὸ Western Hills τὸ ἐρχόμενο Σάββατο. «Καταλαβαίνεις ἔπρεπε ὅπωςδήποτε νὰ πᾶμε. Εἶναι τὸ μόνο μέρος ἀπ' ὅπου μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ σκάσει καὶ ἡ παρουσία του θὰ μὲ διευκόλυνε πολὺ», μοῦ εἶπε ὁ φοιτητὴς. «Ἀνόμεσα στοὺς Γιαπωνέζους ὑπάρχουν μερικοὶ πού εἶναι ἀνθρώποι καὶ μερικοὶ πού τὸ μυαλό τους δουλεύει. Καταλαβαίνουν πὼς δὲν πρόκειται νὰ μείνουν γιὰ πολὺ στὴν Κίνα καὶ γι' αὐτὸ εἶναι ἐτοιμοὶ νὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ τὸ σκάσουμε, ἢ τουλάχιστο νὰ μὴ μᾶς ἐμποδίσουν». Ἐτυχε ὅμως νὰ φύγω πρὶν ἀπὸ τὸ Σάββατο. Τὸν λυπόμουν. Εἴθερα πὼς θὰ μὲ περίμενε καὶ σ' ὅλο τὸ δρόμο πού ἔκανα πηγαίνοντας στὴν ἐλευθερὴ Κίνα τὸν σκεπτόμουν. Φαινόταν τόσο ἄξεστος, μὰ σὲ μένα δὲν εἶχε ποτέ του φερθεῖ ἄσχημα.»

Ἐσκασα στὰ γέλια. Μοῦ ἔκανε κατάπληξη, πὼς ἓνας Κινέζος φοιτητὴς, μιλοῦσε τόσο καλὰ γιὰ ἓνα Γιαπωνέζον ἀξιωματικόν.

«Μὰ δὲν εἶναι ὅλοι τοὺς τόσο κακοί. Μέσα στοὺς ἑκατὸ βρίσκονται ἓνας πού ἀξίζει. Εἶναι ἀλήθεια πὼς οἱ σαράντα εἶναι φονιάδες καὶ ἄλλοι δέκα εἶναι ἄψυχα ὄντα, πραγματικὲς μηχανὲς πού ἀφαιρῶνουν τὸν ἑαυτὸ τους σὲ μιὰ μόνο δουλειά, τὴν καταπίεση τῆς Κίνας.

Υπάρχει και ένα ποσοστό από όπιομανείς—αυτοί που πέσανε στο λάκκο που άνοιγανε για την Κίνα. Όσοσο πάντα υπάρχει ένας, που ξέρει ότι δεν είναι να μείνει στο Πεκίνο για πολύ καιρό, και πώς ύστερα από τον πόλεμο βέβαια δε θ' αφήσουμε Γιαπωνέζο ζωντανό στον τόπο μας.»

Φαινόταν αληθινά να λυπάται πολύ για τον Γιαπωνέζο και αθελά μου, θυμήθηκα πώς είχα συναντήσει μονάχα έναν από αυτούς με άνθρωπιά. Είταν ένας χωριάτης που αϊχμαλωτίστηκε στη Σαγκάη. Αυτός είχε όλη την καλωσύνη του χωριάτη.

«Οί χωριάτες... ναι» είπε ο φοιτητής. «Όλο και περνοδιαβαίνουν στους δρόμους του Πεκίνου. Μερικοί είναι παλληκαράδες και δεν έχουν ιδέα τί κάνουν. Όλοι αυτοί είναι χωριάτες που πασαλειφτήκανε με τη ζωή της μεγαλούπολης. Όμως οί χωριάτες που στρατολογήθηκαν μέσα από το χωράφι τους, φαίνονται με την πρώτη ματιά. Έρχονται στο Πεκίνο και τὰ χάνουν από την πολύ όμορφιά του. Μερικοί τους έχουν άκουσει πώς τὸ χτίσανε οί Γιαπωνέζοι τὸ Πεκίνο, μὰ λίγοι τὸ πιστεύουν. Κ' έτσι κοιτάζουν τὰ παλάτια μας, τὰ περιβόλια μας και άποροῦνε τί ζητᾶνε ἐδῶ πέρα ἐκείνοι, όταν ἀντικρύζουν την περιφρόνηση ὄχι μόνο στὰ πρόσωπα τῶν Κινέζων που τοὺς πολεμᾶνε ἀκόμα, μὰ και στὰ πρόσωπα ἐκείνων τῶν Κινέζων που προδίνουν την Κίνα. Όπου και νὰ πάνε βρίσκουνε την καταφρόνησή μας. Όπου τοὺς βρεῖς, είναι πάντα πολλοί μαζί. Ξέρουνε πὼς μπορεί νὰ τοὺς ξεκάνουμε σὲ κάθε στιγμή, και ἀκόμα πὼς δὲν είναι μακριὰ ὁ καιρὸς που θὰ τρέχουν σὰν παλαβοὶ πρὸς τὴ θάλασσα. Έτσι φέρνουνε μαζί τους τὶς γκέισες και κάνουν πὼς διασκεδάζουν με τὸ περιβάλλον, που είναι τόσο διαφορετικὸ ἀπὸ τῆς Ἰαπωνίας. Περπατοῦνε με τὸ στόμα ἀνοιχτό, σὰν χαζοί, θαυμάζοντας τὶς ὁμορφες πεδιάδες τοῦ Νοτιᾶ, και τὴ μεγαλοπρέπεια τοῦ Πεκίνου.»

«Όταν ἔφτασα σ' ἕνα χωριὸ κοντὰ στὸ μέτωπο, με σταμάτησε ἕνας Γιαπωνέζος στρατιώτης και φοβέριζε πὼς θὰ με σκότωνε ἂν δὲν τοῦ ἔδινα ὅτι πράγματα ἀξίας είχα μαζί μου. Τὰ ἔδωσα με πολὺ προθυμία—λίγα δολλάρια και κάτι ἀσημικά—γιατί δὲν ὑπῆρχε δὲ και τίποτα σπουδαῖο. Ύστερα, ἀφοῦ πιά τὰ πῆρε ὅλα αὐτά, ὁ Γιαπωνέζος ὥρμησε κατὰ πάνω μου με μιὰ λόγχη. Γλύτωσα γιατί ἐκείνη τὴν ὥρα ἔτυχε νὰ περνᾶει ἕνα στρατιωτικὸ αὐτοκίνητο κι' ὁ Γιαπωνέζος τραβήχτηκε γιὰ νὰ χαιρετίσει.

«Προσπαθοῦνε νὰ διαφθείρουνε την Κίνα, ἀναπόφευκτα ὅμως διαφθείρουνε τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό τους» μοῦ εἶπε και κοίταξε τὴ γαλάζια λίμνη που ξάνοιγε ἀνάμεσα ἀπ' τὶς φοινικές. Εἶταν ὀλοφάνερο πὼς ζοῦσε ἀκόμα τὶς συγκινήσεις τοῦ ταξιδιοῦ του.

Περνούσαμε ἀπὸ στενὰ σοκάκια ὅλο σκόνη, ὅπου τὰ παιδιά

παίζανε, ὅπως παίζουν τὰ παιδιά σ' ὅλο τὸν κόσμο. Με ἕνα μακρὺ ξύλο χαράζανε στὴ σκόνη τοῦ δρόμου τετράγωνα και τοὺς βάζανε μαγικά νοῦμερα. Ύστερα πηδούσανε μέσα σ' αὐτὰ και βάζανε φωνές ὅλο ἐνθουσιασμό. Ένας κουλῆς κρατοῦσε στὸν ὤμο του ἕνα μεγάλο μῦρο γουροῦνι με τὰ πόδια δεμένα σὲ δυὸ βέργες, που πήγαινε πέρα δῶθε και σκληρίζε δυνατά, σὰ νὰ σερνόταν στὴ γῆ. Τὰ παιδιά δὲ δῶσανε προσοχὴ στὸ γουροῦνι. Άπορροφημένα στὸ παιχνίδι τοὺς φωνάζανε χαρούμενα.

Όταν μᾶς πῆραν εἶδηση, εἶχαμε πιά προσπεράσει. Ding hao φωνάζανε πίσω μας, σηκώνοντας τὰ χέρια. Έτσι καλωσορίζουνε τοὺς ξένους στὴν Κίνα.

«Στὸ Πεκίνο τὰ παιδιά είναι σιωπηλά» εἶπε ὁ φοιτητής. «Υπάρχει βλέπεις τόσο λίγο ρύζι και αὐτὸ μοιράζεται ἄσχημα. Έτσι σωμαίνουν μιὰ γιατί πεινᾶνε και μιὰ γιατί νοιώθουν πάντα τοὺς Γιαπωνέζους σὰ φοβέρα. Οί Γιαπωνέζοι βρίσκονται παντοῦ. Έχουν τὴ συνήθεια νὰ μπαίνουν στὰ σπήτια και νὰ ἀστειεύονται, ἐνῶ ξέρουν πὼς κανεὶς δὲν τοὺς χωνεύει. Είναι ἀδιάκριτοι και ἰδιαίτερα στὰ παιδιά, κι αὐτὰ καταλαβαίνουν κάτι τέτοια καλύτερα ἀπὸ τοὺς μεγάλους.»

Φτάσαμε στὸ σπήτι τῆς κοπέλλας που με εἶχε ζητήσει. Έδῶ ὅπως σ' ὅλη την Κίνα εἶταν μιὰ μεγάλη αὐλὴ και μέσα σ' αὐτὴν ἄλλες μικρότερες. Μπαίνεις ἀπὸ μιὰ αὐλόπορτα που ὑποτίθεται πὼς είναι ἡ κεντρικὴ εἴσοδος, περνᾶς μιὰ πλακοστρωμένη αὐλὴ που γύρω της ἔχει χαμηλὰ σπητάκια, και περνώντας ἀπὸ ἕνα διάδρομο φτάνεις σὲ μιὰ ἄλλη αὐλὴ. Αὐτὸ συνεχίζεται ξανά και ξανά. Σ' αὐτὲς τὶς Κινέζικες πολυκατοικίες δὲν τελειώνουν ποτὲ οί αὐλές. Ἐπὶ τέλους κάπου ἐκεῖ στὸ πίσω μέρος τῆς τελευταίας αὐλῆς, σ' ἕνα μικρὸ δωμάτιο ὅπου ἀπὸ τὰ χαρτονένια παράθυρα εἶταν σκισμένες ὀλόκληρες λουρίδες και οί καγκελωτὲς πόρτες εἶταν βουτηγμένες στὴ σκόνη, μᾶς περίμενε ἡ φοιτήτρια. Εἶταν μιὰ φίλη τοῦ φοιτητῆ και τὸ εἶχε σκάσει κι' αὐτὴ ἀπὸ τὸ Πεκίνο. Γνωρίζονταν ἀπὸ μικρὰ παιδιά. Φαινόταν ἀδύνατη και ἄρρωστη. Εἶταν στὸ κρεβάτι, σκεπασμένη με ἕνα χοντρὸ πᾶπλωμα και εἶχε δέσει τὰ ὄμορφα κατάμυρα μαλλιά της πάνω ἀπὸ τὸ μέτωπο με μιὰ κόκκινη κορδέλλα. Ὤχρη, ἴσως φυματικὴ, με φωτεινὰ μάτια, κοίταξε πότε τὸ φοιτητῆ, πότε μιὰ κατάσπρη ὀλόλευκη μανόλια μέσα σ' ἕνα ραγισμένο βαζάκι.

«Τὸ ταξίδι μας εἶταν ἔκτακτο» εἶπε, «ποτὲ μου δὲν είχα δεῖ τόσα πολλὰ μέρη τῆς Κίνας».

«Τί λές, θὰ τὸ ξανάκανες μ' εὐχαρίστηση ἄλλη μιὰ φορὰ;»

«Α! Ναι... εἶταν τόσο καλό. Τὸ Lanchow εἶταν πολὺ πὺλ ὁμορφὴ πόλη ἀπ' ὅτι φανταζόμουνα και περάσαμε μιὰ ὀλόκληρη

μέρα θανυμάζοντας όλη τη περιοχή του Sian. Δέν έχεις ιδέα, τί όμορφη πού είναι ή Κίνα. Έμεις ζούσαμε στο Πεκίνο και νομίζαμε πώς μόνο αυτό είναι ώραιό».

Μου διηγήθηκε την ιστορία μιας φίλης της φοιτήτριας κι' αυτής, πού είχε σκοτώσει ένα προδότη. Ήθελε να την πάρει παλλακίδα του. τέλος τó κορίτσι δέχτηκε με τη συμφωνία να είναι ελεύθερη κάθε Στο Σαββατοκύριακο. Ο προδότης ήταν σύμφωνος. Όμως, σαν μπήκε τó κορίτσι στο σπίτικό του, παντάλωσε τις πόρτες και άρνήθηκε τη συμφωνία τους. Αυτό τó υπόφερε καρτερικά για ένα διάστημα. Ένα βραδάκι του θύμωσε την υπόσχεση πού της είχε δοσμένη, και στο τέλος εκείνος δέχτηκε να την αφήσει να βγει, με τόν όρο ότι θα πήγαινε μαζί της. Έκανε να αντισταθεί, μα όσο αυτή δέν ήθελε, τόσο πεισματάνε εκείνος να βγούνε μαζί. Στο τέλος μπήκανε σε μια μαύρη Mercédès και τραβήξαν για τó Western Hills.

Η κοπέλλα λογάριζε πώς θα την περίμεναν οι φίλοι της εκεί. Μα περιμένοντάς την τόσα Σαββατοκύριακα χάσανε στο τέλος την ύπομονή τους. Κατά τα μεσάνυχτα έσβυσε τα φώτα και γλύστρησε έξω από τ' άμάξι, αφήνοντας τόν προδότη έρημο μέσα στο σκοτάδι στα χέρια της κρατούσε ακόμα τó ματωμένο μαχαίρι. Πήρε μονάχη της τó δρόμο του γυρισμού, έφτασε στο σπίτι, μάζεψε ό,τι ήταν δικό της και έφυγε βιαστικά να κρυφτεί σε ένα μικρό σπητάκι στην άλλη μεριά της πόλης. Είναι τó σπητάκι ενός προδότη πάλι, ωστόσο αυτός λυπόταν εκείνους πού δούλευαν για την Κίνα. Τó κορίτσι πήγε να τρελλαθεί. Δέ μπορούσε να ξεχάσει τόν τρόπο της νύχτας στο Western Hills. Μα μ' όλη την τρέλλα της, μ' όλο πού ώρες-ώρες της έρχόταν να βάλει τις φωνές, έφτασε ως στην ελεύθερη Κίνα και την πήγε σ' ένα της συγγενή, πού υποσχέθηκε να τη φροντίζει.

«Σε λίγο θαρθεί» είπε χαμογελαστό τó κορίτσι, εύχαριστημένο με τη σκέψη πώς ή φίλη της θα 'ρχόταν να μοιραστεί μαζί της την τραχεία δύσκολη ζωή του φοιτητή ενός Κινέζικου Πανεπιστημίου.

Υπάρχουν πολλοί φοιτητές σαν τó κορίτσι πού τó έκανε από τó Πεκίνο. Δέν ξεχωρίζουν από τους φοιτητές πού βρίσκονται σ' άλλους τόπους και δέν είναι πάντα εύκολο να διακρίνεις εκείνους πού δραπετεύουνε από κείνους πού ζήσανε όλη τους τη ζωή χωρίς να ξεβουλευτούν. Τó κορίτσι υπόφερε από φυματίωση. Όμως στην Κίνα υποφέρουν απ' αυτήν τόσοι πολλοί, πού δέν κάνει πια καμιά έντύπωση. Είναι όμορφη. Είχε ένα καλοφτιαγμένο πρόσωπο, σκοτεινιασμένα μάτια και πλούσια μαύρα μαλλιά μαζεμένα πολλά πολλά πάνω από τó μέτωπο. Αυτό δέν είναι τίποτε εξαιρετικό για την Κίνα, όπου οι κοπέλλες είναι ή όμορφες πολύ ή τρομερά άσχημες. Μιλούσε τα Άγγλικά με καθαρή Κινέζικη προφορά και ή φωνή της ήταν μαλακιά και εύχάριστη.

«Πού θα καταλήξει τούτο;» ρώτησε ό φοιτητής, και γυρίζοντας σε μένα: «Νά, βλέπεις συνηθίσαμε τόσο πολύ να σκοτώνουμε, πού μόλις και μπορούμε να φανταστούμε ένα καιρό ειρηνικό. Έχουμε ξεστρατίσει στην παρανομία. Ανήκουμε στη γενιά πού σκοτώνει ακόμα' όχι στη γενιά πού δημιουργεί. Αυτή είναι ή αίτία πού πολλοί φοιτητές αφήνουν τó Πεκίνο με την έλπίδα να συνεχίσουνε τη σπουδή τους στα νοτιοδυτικά. Τó πιο τραγικό για μάς είναι πώς ξεχάσαμε όσα είχαμε μάθει τόσο, πού με τις σημειώσεις μας γνώσεις σίγουρα ούτε να μπορούμε στο Πανεπιστήμιο δέ θα μπορούσαμε. Τί θα απογίνουμε όταν πάσουμε να πολεμάμε;»

Κοιτούσα τριγύρω στο μικρό, γυμνό δωμάτιο. Κάτι κουτάκια, μια όδοντόβουρτσα, ένα φλυτζάνι, ένα γούνινο παλτό κρεμασμένο στον τοίχο. Παντού μέσα από τα κενά πού άφινε τó τριμένο χαρτί του τοίχου, τó νερό της βροχής είχε αφήσει μαύρους λεκέδες. Η κοπέλλα είχε ανταλλάξει την πολυτέλεια του Πεκίνου με τη βρωμιά του Kunming όπου οι τιμές είναι τόσο μεγάλες ώστε για να μη πεθάνει κανείς από πείνα, χρειάζεται μια περιουσία. Και τó κορίτσι χαμογελούσε εκεί μέσα, φέρνοντας στο νοῦ της σαν όνειρο τó Western Hill όπου σκότασε τόν προδότη εκείνο—γιατί δέν ήταν να αμφιβάλλεις πώς όλη εκείνη την ώρα διηγόταν την ιστορία της δικής της ζωής. Είναι τόσο όμορφη πού φαινόταν σαν τó απαύγασμα όλων των γενιών της Κινέζικης ιστορίας. Σαν να μην ήταν παιδί της γενιάς της.

Είταν ή όμορφη κυρία της αύλης στο παλάτι του μεγάλου αυτοκράτορα των Τ' Angs, του Huang King. Είναι ή Κυρά του ποταμού Hsiang, πού αναστέναζε για τόν καλό της, τόν ποιητή Chu Yuan. Είναι ή Κίνα σ' όλη της τη μεγαλόπρεπη ταραχή και σ' όλη της τη λάμψη, στην ταπεινώσυνή της, στη θλιμμένη περηφάνειά της. Γιατί είναι αλήθεια πώς μέσα στα πεδία των μαχών, μέσα στα βρώμικα σπητάκια όπου οι μελλοντικοί άρχηγοί της Κίνας μαθαίνουνε τη δουλειά τους, εκεί μέσα σου φανερώνεται ή Κίνα. Οι έμποροι πού πλούτισαν από τη δυστυχία των άλλων, αυτοί πού χάσανε την ψυχή τους μέσα στο αναισθητο παραλήρημα της φιλοχρηματίας, αυτοί δέ μπορούνε να λογαριαστούν ανάμεσα στους μεγάλους. Οι μεγάλοι βρίσκονται εδώ. Οι στρατιώτες, καθοδηρούμενοι, περνούν στους δρόμους με άνειπώτη περηφάνεια. Οι φοιτητές μέσα στα σκονισμένα τους καμαράκια, οίκαδηγητές μέσα στα υπόγεια... Έχουν ξεχαστή, και εκείνοι πού σκέφτονται την Κίνα, σπάνια τους φέρνουν στο νοῦ τους.

Συλλογίζόμουνε όλα αυτά, και είχα ξεχάσει τó σκοτάδι πού κατέβαινε από τα καταιγισμένα σύννεφα, πέρα από τα βουνά της δύσης. Έξω ό ουρανός ήταν γαλανός, πού και πού φαινόταν λίγα σύν-

νεφα. Μέσα στην κάμαρα μόνο ή άσπρη μανόλια μέσα στο ραγισμένο βάζο και τὸ γαληνὸ πρόσωπο τοῦ κοριτσιοῦ λάμπανε στὸ σκοτεινὸ λυκόφωτο. Θαρροῦσες πὼς ἔπαιρναν ἐκεῖνα ὅλο τὸ φῶς, καὶ λαμπαδίζανε σὲ φλόγες. Ἡ κοπέλλα χαμογέλασε καὶ κάτω ψιθύρισε στὸ φοιτητὴ. Σὲ λίγο ἀναψε μιὰ μικρὴ θερμάστρα καὶ μᾶς πρόσφερε τσαϊ. Τὸ κρατοῦσε ἀπὸ τὸ Πεκίνο, ἓνα ἀνοιχτοπράσινο τσαϊ, σὰν σπάνιο λικέρ. Ἠπιαμε στὴν ὑγείᾳ τῶν φοιτητῶν ἐκείνων πὺν ἔμεναν ἀκόμα στὸ Πεκίνο καὶ αὐτῶν πὺν βρίσκονταν στὸ Kunming.

W

ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΕΘΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

Ο LASKI λέει: «Θὰ κρατικοποιηθεῖ ἡ Τράπεζα τῆς Ἀγγλίας». Τί σημαίνει αὐτό; Μὲ λίγα λόγια ἡ ἀπάντησις εἶναι αὕτη: «τίποτα δὲ θ' ἀλλάξει», γιατί ἡ Τράπεζα τῆς Ἀγγλίας ἀπὸ πολλὰ χρόνια δὲν εἶταν ἓνας καθαρὰ ἰδιωτικὸς ὁργανισμὸς καὶ ἡ ἐθνικοποίησις δὲν θὰ εἶχε καμιά οὐσιαστικὴ σημασία γιὰ τὴν καταθέσει τοῦ κοινοῦ.

Οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στὸ Θησαυροφυλάκιο καὶ τὴν Τράπεζα γίνονταν μὲ τὸν καιρὸ ὅλο καὶ πὺν στενές, καὶ τώρα εἶναι πὺν τόσο οἰκτείες ὥστε ἔχει σχηματισθῇ ἓνας ἐθνικὸς ὁργανισμὸς πὺν εἶναι, θὰ λέγαμε, ἡ νομικὴ ἀναγνώρισις μιᾶς συντελεσμένης κατάστασης.

Ἐκεῖνο πὺν μᾶς ἐνδιαφέρει νὰ θυμόμαστε εἶναι πὺν τὰ λαϊκὰ ταμειυτήρια δὲν πρόκειται νὰ πειραχτοῦν. Ἡ Τράπεζα τῆς Ἀγγλίας εἶταν καὶ θὰ εἶναι μιὰ Κρατικὴ Τράπεζα, καὶ βασικὴ τῆς ἀποστολῆς, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νὰ διατηρεῖ τὰ κυβερνητικὰ κεφάλαια καὶ νὰ ρυθμίζει τὸ δημόσιο χρέος, εἶναι νὰ ἐκδίδει χαρτονόμισμα γιὰ τὴν καθημερινὴν χρῆσιν τοῦ κοινοῦ. Αὐτὸ τῆς φέρνει ἓνα μεγάλο κέρδος. Ὅμως ὅλο τὸ κέρδος ἀπὸ τὴν ἐκδοσὴ τοῦ χαρτονομίσματος πληρώνεται στὸ ἀκέραιο στὸ Θησαυροφυλάκιο. Ἐτσι, μ' ὅλο πὺν ἡ Τράπεζα τῆς Ἀγγλίας ἔχει μετόχους καὶ ἓνα κεφάλαιο 13 1/2, ἑκατομμύρια λίρες, αὐτὸ δὲν τῆς εἶναι κέρδος καὶ οἱ μέτοχοί τῆς δὲν ἔχουν καμιά δύναμιν οὔτε στὴ διαχείριση οὔτε στὴν οἰκονομικὴ πολιτικὴ.

Τὰ κέρδη ἔμεναν πάντα 6 %, χωρὶς φορολογία, γιὰ κάθε ἑξαμηνία καὶ 12 % γιὰ ἓνα χρὸνο.

Σὲ περίπτωσι ἐθνικοποίησης οἱ μέτοχοι θὰ πᾶσουν νὰ ἔχουν αὐτὴ τὴν ἰδιότητα καὶ θὰ τοὺς δοθεῖ μιὰ κρατικὴ ἐνίσχυσις ὥσπου νὰ καθοριστεῖ ἡ τελικὴ τοὺς ἀποζημίωσις.

28 Ὀκτωβρίου

PENITE XPONIA κλείνουν ἀπὸ τὴν ἡμέρα πὺν ὁ γοερὸς ἦχος τῶν σειρήνων τοῦ μεγάλου συναγερμοῦ ἀφύπνιζε τὴν Ἑλλάδα. Τὰ τέσσερα τὰ ἔζησε ὁ λαὸς τῆς μέσα σ' ἓναν ὀλοκληρωτικὸ πόλεμο, καὶ δόθηκε σ' αὐτὸν ὀλοκαύτωμα. Δεκαπέντε χρόνια πολέμου — ἄλλης ἐποχῆς — δὲν θὰ τοῦ στοίχιζαν τόσο σὲ ἀνθρώπινες ψυχές καὶ σὲ ὕλικές ζημίες.

Δὲν τὴν ἤθελε αὕτη τὴ φορικτὴ δοκιμασία, οὔτε τὴν ζήτησε. Τοῦ τὴν ἐπέβαλαν, καὶ τὴ δέχτηκε περήφανα καὶ τὴν ὑπέμενε μὲ ἔγκαρ-τέρηση. Καὶ τώρα μπορεῖ, ὅσο πληγωμένος κι ἂν εἶναι, νὰ κάμει μιὰν ἀναδρομὴ πρὸς τὰ περασμένα καὶ νὰ βροντοφωνήσῃ σ' ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς, μεγάλους καὶ μικροὺς: Ἐκαμα τὸ χρέος μου ὅσο μποροῦσα καλύτερα.

ΕΞΗ ΜΗΝΕΣ ΠΟΛΕΜΟΥ

Οἱ Ἕλληνες εἶναι ὁ μόνος Εὐρωπαϊκὸς λαὸς πὺν γιὰ ἔξη μῆνες πολέμησε νικηφόρα ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ. Ὅταν ἡ Ἰταλία ἔδινε στὴν Ἑλλάδα τὸ τηλεσίγραφό τῆς — τὴς πρωινὲς ὥρες τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1940 — βρισκόταν στὸ ζενιθ τῆς δυνάμει τῆς. Τὸ κέντρο τοῦ βάρους τοῦ πολέμου εἶχε μετατοπισθῇ πάλι στὴ Μεσόγειο.

Εἶταν ἡ δραματικώτερη στιγμή τοῦ πολέμου. Πολλοὶ νόμιζαν πὺν ἡ Αὐτοκρατορία ἄρχισε νὰ κλονίζεται, καὶ οἱ δυὸ ἀρχηγοὶ τοῦ Ἀξονα εἶχαν ὕφος βεβαίων κοσμοκρατόρων. Ὁ Ἕλληνικὸς λαὸς εἶχε συνείδησι γιὰ τὴν τραγικὴν κατάστασι. Ἐνωθε ὅμως καὶ τὸ χρέος τοῦ, πὺν τοῦ ὑπαγόρευαν μὲ τὴ μυστικὴ φωνή τοὺς ἀπὸ τὰ ἔγκατα αὐτῆς τῆς βασανισμένης γῆς οἱ μυριάδες τῶν Ἑλλήνων πὺν εἶχαν πέσει σὲ ὅμοιες κρίσιμες στιγμές τῆς ἀνθρώπινις ἱστορίας.

Μερικὲς ἀρχικὲς ἐπιτυχίες τῆς Ἰταλικῆς πολεμικῆς μηχανῆς δικαιολογοῦσαν κάθε ἀπαισιοδοξία γιὰ τὴν ἔκβασι τοῦ ἀγῶνα. Ἐφτασαν ὅμως δώδεκα μέρες γιὰ νὰ ἀνατραπῇ ἡ κατάστασι. Σὲ τρεῖς βδομάδες οἱ Ἴταλοι βρίσκονταν στὸ Ἑλληνικὸ ἔδαφος μόνον σὰν αἰχμάλωτοι. Ὑστερα ἀπὸ δυὸ μῆνες ἔκαναν πὺν ἀγῶνα ἀμυντικὸ στὴν καρδιά τοῦ ὀρμητηρίου τοὺς, γιὰ νὰ συγκρατηθοῦν καὶ νὰ μὴ πεταχθοῦν στὴ θάλασσα.

Ὁ κόσμος ὀλόκληρος συγκρατοῦσε τὴν ἀναπνοή τοῦ. «Στὸν Ἑλληνικὸ Στρατὸ — ἔγραφαν οἱ «Τάιμς» στίς 15 Ἰανουαρίου 1941 — ἀνήκει ἡ τιμὴ τῆς πρώτης μεγάλης νίκης στὴν ξηρά. Ἡ ἔνδοξι ἀντίστασι τοῦ στίς φασιστικὲς δυνάμεις μᾶς ἔδωσε πλεονεκτήματα πὺν δὲν θὰ τ' ἀφήσουμε ἀνεκμετάλλευτα». Τὴν ἴδια μέρα ὁ ραδιοφωνικὸς σταθμὸς τοῦ Λονδίνου ἔλεγε: «Δὲ μποροῦμε νὰ λησμονή-

σουμε τί χρωστούμε στους Έλληνες. Στάθηκαν ο πρώτος λαός της Ευρώπης, που όχι μόνο αντιστάθηκε στον εισβολέα, αλλά και τον έδιωξε από τη χώρα του και τον κυνήγησε πέρα από τα σύνορά του. Είναι μεγάλο το χρέος μας απέναντι των Ελλήνων. Γιατί πρώτοι αυτοί έδειξαν πώς δεν υπάρχει αήττητη Ιταλία, και έτσι μās έδωσαν την ευκαιρία να συνεχίσουμε τον αγώνα του καλού.» Για πρώτη φορά εκατομμύρια ανδρών και γυναικών στην ήπειρό μας δοκίμαζαν τη χαρά της ελπίδας. Γιατί για πρώτη φορά από τις 3 Σεπτεμβρίου 1939 δοκίμαζε την ήττα στρατός Άξονικός.

Ολόκληρο το πολεμικό σχέδιο του Χίτλερ—για την εποχή εκείνη—ανατράπηκε. Η Ελλάδα δεν έπεσε κάτω από τα πλήγματα της Ιταλίας. Τη σάρωσε τον Απρίλη και τον Μάη του 1941 ο Γερμανικός όδοστρωτήρας. Και στην αντιμετώπισή του όμως ο Έλληνικός λαός αναδείχτηκε υπέρροχος. Δεν τον τρόμαζε το γεγονός ότι στα 45 εκατομμύρια των Ιταλών προστέθηκαν άλλα 80 εκατομμύρια Γερμανών σαν έχθροι του. Τους αντιμετώπισε όλους—μαζί με λίγες Βρεταννικές μεραρχίες—με την ψυχολογία ενός λαού που έχει δώσει τον όρκο του θανάτου. Η αντίσταση των οχυρών στη Βόρεια Ελλάδα και η μάχη της Κρήτης στην άλλη άκρη κλείνουν με την απελπισία τους και τη δραματικότητά τους την πρώτη ραψωδία του Έλληνικού έπους στο δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Του λαού είχαν ο αγώνας αυτός από την πρώτη μέρα. Και οι δάφνες για τη νίκη και τη θυσία σ' αυτόν ανήκουν.

Στην πλάστιγγα του πολέμου η σημασία του Έλληνικού αγώνα βρίσκεται στο χρονικό διάστημα που χρειάστηκε να καταναλώσει ο Άξονας για να δαμάσει τα 7,5 εκατομμύρια των Ελλήνων. Με τη νικηφόρο αντίστασή της η Ελλάδα προκάλεσε αναβολή του προγράμματος επιχειρήσεων του Άξονα και άλλαξε την πορεία του πολέμου. Έδωσε στην Αγγλία έξη μήνες καιρό, και έτσι συγκεντρώθηκε Αμερικανικό πολεμικό υλικό. Ανέτρεψε τα Γερμανικά σχέδια στα Βαλκάνια και την Τουρκία, γιατί υποχρέωσε το Ράιχ ν' αναλάβει επιχείρηση που δεν προέβλεπε. Πρόσφερε ανεκτίμητη βοήθεια στη στρατηγική θέση της Αγγλίας στη Μέση Ανατολή και τέλος ανάγκασε τη Γερμανία να χάσει πολύτιμες βδομάδες από την παρασκευή του πολέμου έναντι της Ρωσίας. Και οι βδομάδες αυτές έκριναν ίσως την έκβαση του αγώνα στο ανατολικό μέτωπο.

ΕΛΕΥΘΕΡΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Οι ύπηρεσίες αυτές ήταν άρκετες για να καλλιεργήσουν σ' οποιοδήποτε άλλο λαό την εύλογη ψυχολογία της ήθικης ικανοποίησης—είχε κάμει το καθήκον του και μπορούσε να επιδοθεί στην έπου-

λωση των πληγών του. Για τον Έλληνικό λαό όμως ο πόλεμος δεν τελείωνε με τη στρατιωτική κατάρρευση. Έπρεπε να συνεχιστεί και έξω από την Ελλάδα και μέσα στην Ελλάδα. Και συνεχίστηκε. Από τον Απρίλιο 1941 άρχισε η έξοδος των Ελλήνων προς τη Μέση Ανατολή με χίλιους δυο κινδύνους και πολλά θύματα.

Η έξοδος αυτή έδωσε το πολεμικό ναυτικό μας, που συνέχισε τις ήρωικές παραδόσεις του στη Μεσόγειο και σε άλλες θάλασσες—τον τακτικό στρατό μας, που πολέμησε στο Αλαμείν, στην Τύνιδα, στο Ρίμινι την αεροπορία μας, που αγωνίστηκε κυρίως στους αιώθους της Ανατολικής Μεσογείου—την έμπορική ναυτιλία μας, που διάσχιζε όλες τις θάλασσες και τους ωκεανούς.

ΔΕΣΜΩΤΕΣ ΝΙΚΗΤΕΣ

Αυτοί που συνέχιζαν τον κανονικό πόλεμο έξω από την Ελλάδα αποτελούσαν μια ελάχιστη μειοψηφία. Η μεγάλη μάζα του λαού έμεινε προσηλωμένη στη γεμάτη βράχια αυτή γωνιά της Ευρώπης, χωρίς καμιά δυνατότητα λύτρωσης. Οι Έλληνες, πολεμώντας σ' αλβανικό ύψιπεδο και νικώντας τους Ιταλούς, δεν φαντάζονταν πώς τους περίμενε η πιο μαύρη σκλαβιά που είχαν γνωρίσει στην ιστορία τους. Από τον κολοφώνα της δόξας και της αυτοπεποίθησης, όπου είχαν φτάσει, έπεσαν ξαφνικά στην άβυσσο του αφανισμού. Μια τέτοια πτώση οποιοδήποτε άλλο λαό θα τον είχε συντρίψει ήθικα και θα είχε δημιουργήσει στις ψυχές την απάθεια εκείνη που παρώνει τα έθνη και τα μεταβάλλει σε άμορφο άθροισμα έγωιστικών ατόμων.

Λίγες βδομάδες ωστόσο έφτασαν για να πάρει ο Έλληνικός λαός την απόφασή του, να ξανασφίξει τα δόντια του, ν' αντιληφθεί με μια σπάνια διαίσθηση ότι ο πόλεμος έπρεπε να συνεχιστεί με άλλα μέσα και να δεχτεί την καινούρια αποστολή με την εγκαρτέρηση του πολεμιστή που ποτέ δεν ξεχνά το χρέος του. Τις πρώτες μέρες μετά την είσοδο των γερμανικών στρατευμάτων όλοι, με μاتی αλάθητο, μελετούσαν το πολεμικό υλικό του έχθρου και τους ανθρώπους που το χειρίζονταν. Παρακολουθούσαν τη συμπεριφορά τους, τη νοοτροπία τους και την οργάνωσή της πολεμικής μηχανής τους. Όλοι διαπίστωναν ότι ο Γερμανικός στρατός ήταν στρατός χωρίς έπιμελητεία και ήταν σίγουροι για δυο πράγματα: Πρώτα ότι μ' όλες τις επιτυχίες της η Γερμανία δεν ήταν δυνατό να νικήσει. Και δεύτερο πώς η Ελλάδα θα δοκίμαζε φοιητή πείνα.

Η πεποίθηση για την τελική ήττα της Γερμανίας—οι Ιταλοί μόνο τα ειρωνικά μειδιάματα προκαλούσαν—δεν έλειψε από τον Έλληνικό λαό ούτε στις πιο σκοτεινές στιγμές του πολέμου. Ούτε

μια στιγμή δὲν τοῦ προκαλέσαν δέος οἱ κατακτητές. Ἡ ἔμφυτη σκωπτικὴ διάθεσή του εὗρισκε ἀφθονή τροφή, καὶ τὰ πρῶτα ἐλληνικὰ ἀνέκδοτα πού κοροῖδευαν τοὺς Γερμανοὺς ἄρχισαν νὰ κυκλοφοροῦν καὶ νὰ πληθαίνουν. Παράλληλα οἱ ἐκπομπὲς τῶν συμμαχικῶν ραδιοφωνικῶν σταθμῶν ἀκούονταν μὲ προσοχή καὶ οἱ εἰδήσεις τους—εὐχάριστες ἢ δυσάρεστες, ἐνθαρρυντικὲς ἢ ἀπογοητευτικὲς—μεταδίδονταν ἀπὸ στόμα σὲ στόμα.

Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

Ἡ πρώτη φάση τοῦ ἐσωτερικοῦ μας ἀγώνα εἶταν ἡ περίοδος τῶν Ἀγγλῶν αἰχμαλώτων καὶ τῶν κρυμμένων Ἀγγλῶν. Ἡ ταχύτητα τῆς κατάρρευσης καὶ ἡ ἔλλειψη μεταφορικῶν μέσων εἶχαν συντελέσει στὸ νὰ μείνουν στὴν Ἑλλάδα ἀρκετοὶ Βρεταννοὶ ὑπῆκοοι, Ἀγγλοὶ, Νεοζηλανδοί, Αὐστραλοί. Ὅσοι δὲν αἰχμαλωτίστηκαν, κρύφτηκαν. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς τοὺς φιλοξένησε καὶ μὲ κάθε τρόπο τοὺς ἔδωσε δείγματα τῆς φιλίας του. Πόσες φορές, στοὺς κεντρικώτερους δρόμους τῶν Ἀθηνῶν, ἐκδηλώσεις καὶ πράξεις ἀγάπης γιὰ τοὺς Βρεταννοὺς αἰχμαλώτους δὲν ἔκαναν τοὺς Γερμανοὺς νὰ λυσσάζουν, καὶ πόσες οἰκογένειες καὶ πόσα ἄτομα δὲν ἔχασαν τὴν ἐλευθερία τους γιατί ἔκρυβαν Ἀγγλούς ἢ διευκόλυναν τὴ διαφυγὴ τους;

Υστερὰ ἄρχισε ἔμπρακτὴ ἐκδήλωση ἀντίστασης. Μία μέρα, στίς 30 Μαΐου 1941, ἡ σημαία μὲ τὸν ἀγκυλωτὸ σταυρό, πού κυμάτιζε στὴν Ἀκρόπολη, βρέθηκε κουρελιασμένη στοὺς πρόποδες. Τὴν ἀντικατάστησαν βέβαια οἱ Γερμανοί, ἀλλὰ οἱ ἀφανεῖς ἥρωες αὐτῆς τῆς συμβολικῆς διαμαρτυρίας μὲ τὴ χειρονομία τους εἶχαν κηρύξει τὸν πόλεμο ὁλόκληρου τοῦ ἄοπλου λαοῦ ἐναντίον τοῦ κατακτητῆ. Πρῶτη φορὰ μέσα σὲ μιὰν Εὐρώπη πού ἔτρεμε βρέθηκε ἕνα μικρὸ ἔθνος καὶ μιὰ σκλαβωμένη πόλη νὰ δώσει ἕνα τέτοιο μάθημα. Ὁ πόλεμος αὐτὸς ἀνάβλυζε σὰν διάθεση καὶ σὰν χρέος μέσα ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ. Ὁ γαβριὰς πού ἔστειλε πρὸς τὴν ἀντίθετη κατεύθυνση τὸν Γερμανὸ στρατιώτη πού εἶχε χάσει τὸ δρόμο του, ὁ καθένας πού δυσκόλευε μὲ κάθε τρόπο τὴ ζωὴ τῶν Γερμανῶν πολεμοῦσε καὶ αὐτὸς μὲ τὰ μέσα πού διέθετε χωρὶς κανεὶς νὰ τοῦ τὸ ὑποδείξει.

Εὐκαιρία γιὰ μιὰ ὁμαδικώτερη ἐκδήλωση ἔδωσε ἡ πρώτη ἐπέτειος τῆς Ἰταλικῆς ἐπὶθεσης. Τὴ μέρα ἐκείνη—διηγεῖται ἕνα χρονικὸ τῆς ἐποχῆς—ἐμφανίστηκαν μπροστὰ στὸ μνημεῖο τοῦ Ἀγνωστοῦ Στρατιώτη πολλοὶ ἀνάπηροι, ἄλλοι μὲ καροτσάκια καὶ ἄλλοι μὲ τίς πατερίτσες. Οἱ Καραμπινιέροι, ἀναυδοί, τοὺς ἄφησαν νὰ περάσουν. Τρεῖς ἀπὸ αὐτοὺς προχώρησαν γιὰ νὰ καταθέσουν ἕνα ἀπέρητο δάφνινο στεφάνι, καὶ ὁ ἕνας μόλις κατορθώνοντας νὰ σταθῇ μὲ τὰ ξυλοπόδαρά του εἶπε μπροστὰ στὸ μνημεῖο: «Νεκροὶ ἀδελφοί μας,

ἔχουμε πολλὰ νὰ σᾶς ποῦμε. Αὐτὰ ὅμως μὲ τίς σημερινὲς συνθήκες δὲ λέγονται δυνατά. Ὡστόσο ἐσεῖς δὲν ἔχετε ἀνάγκη ἀπὸ λόγια γιὰ νὰ μᾶς καταλάβετε.» Ἐδῶ σταμάτησε γιὰ δυὸ λεπτά. Καὶ μιὰ ἀπόλυτη σιγὴ ἀπλώθηκε ἀπάνω ἀπὸ τὴ συγκινητικὴ σκηνή. Ἐπειτα κατέληξε ἀπλᾶ: «Καὶ τώρα εἵμαστε βέβαιοι ὅτι μᾶς νιώσατε». Ποτὲ ἄλλοτε δὲν εἰπώθηκαν μπροστὰ στὸ Ἐθνικὸ μνημεῖο ὠραιότερα λόγια ἀπὸ κείνα πού δὲν ἀκούσαν αὐτιά θνητῶν τὸ Ὀκτωβριᾶτικο πρῶτὸ τοῦ 1941.

Ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 1941 ἄρχισε ἡ συστηματοποίηση τῆς ἀντίστασης ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ. Τὴν ἀτομικὴ πρωτοβουλία καὶ τὴ διάχυτὴ ἀγωνιστικὴ διάθεση τοῦ λαοῦ ἔβαλαν σκοπὸ τους νὰ τὴν ἀξιοποιήσουν διάφορες ὁργανώσεις, πού κατ'ὀρθωσαν πραγματικὰ νὰ δώσουν στὴν Ἑλλάδα ἕνα πλατὺ καὶ ὁργανωμένο κίνημα ἀντίστασης.

Τὸ κίνημα αὐτὸ μπορεῖ νὰ χωριστεῖ σὲ δυὸ μεγάλες κατηγορίες. Στὸν μυστικὸ καὶ στὸν φανερὸ πόλεμο. Σιγὰ· σιγὰ ἡ ἀνάγκη τοῦ ἀγώνα ἄρχισε νὰ διαμορφώνει ἕνα νέο τύπο ἀνθρώπου, πού κινδύνευε κάθε στιγμή νὰ χαθεῖ, χωρὶς νὰ ἔχει τὴν ἱκανοποίησιν πῶς θὰ μάθουν ποτὲ τί ἔκανε, καὶ πού εἶταν ὑποχρεωμένος νὰ ζεῖ διπλὴ ζωὴ, πάντοτε ἐφιαλτικὴ. Εἶταν ὁ ἀγωνιστὴς τοῦ μυστικοῦ πολέμου. Χρειαζόταν νεῦρα σιδερένια, πίστη ἀκλόνητη, ψυχραιμία ἐξαιρετικὴ, ἐπινοητικότητα καὶ ἐξυπνάδα Ἑλληνικὴ. Ἀνταποκρίθηκε σ' ὅλες αὐτὲς τίς ἀνάγκες.

Οἱ ἀγωνιστὲς τοῦ μυστικοῦ πολέμου ἔδωσαν τὸν παράνομο τύπο, τίς ὁμάδες ὁργανωμένου σαμποτάζ, τὰ δίκτυα πληροφοριῶν, τὰ κλιμάκια διαφυγῆς στὴ Μέση Ἀνατολή. Σ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς τομεῖς ἐργάστηκαν ἄνθρωποι πού ἔπνιξαν κάθε αἰσθημα ἀτομικόν. Πολλοὶ ἐκτελέστηκαν καὶ βασανίστηκαν ἀπὸ τὸν ἐχθρό. Ὅλοι ὅμως δούλεψαν μὲ αὐταπάρνηση καὶ πέτυχαν στὸ ἔργο τους.

Ἡ δευτέρη μορφή τοῦ κινήματος τῆς ἀντίστασης στάθηκε ὁ φανερός πόλεμος, στὰ βουνὰ καὶ στίς πόλεις. Στὰ βουνὰ ὁ ἀνταρτικὸς πόλεμος. Στίς πόλεις οἱ διαδηλώσεις, οἱ ἀπεργίες, καὶ τὸν τελευταῖο χρόνον τῆς δουλείας οἱ μάχες μὲ τὸν κατακτητὴ καὶ μὲ τὰ ὄργανά του.

Ἀπὸ τοὺς πρώτους μῆνες τοῦ 1942 τὰ ἐγκλήματα καὶ οἱ αὐθαγρεσίες τῶν Ἰταλῶν, τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Βουλγάρων ἀνάγκασαν πολλοὺς Ἕλληνες νὰ καταφύγουν στὰ βουνὰ. Σιγὰ· σιγὰ σχηματίστηκαν ὁλόκληροι ἀνταρτικοὶ στρατοί, πού μὲ κάθε τρόπο ἐνόχλησαν τίς κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ.

Ἀλλὰ καὶ μέσα στίς πόλεις ἡ πάλιν πῆρε πολλὲς φορές φανερὴ μορφή. Κάθε ἐπέτειος τῆς 25ης Μαρτίου, τῆς Ἰταλικῆς ἐπὶθεσης καὶ τῆς Γερμανικῆς ἐπὶθεσης γιορτάστηκε, καὶ κάθε φορὰ οἱ δρόμοι τῶν Ἀθηνῶν βάφτηκαν μὲ αἷμα. Ἀκόμα ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς

ἐπέτυχε μὲ τις διαδηλώσεις διαμαρτυρίας του νὰ ματαιώσει τὴν πολιτικὴ ἐπιστράτευση, κάτι ποὺ ἔγινε μόνο στὴ Ἑλλάδα.

Σκιὰς εἶχε πολλὰς τὸ κίνημα τῆς ἀντίστασης, κανεὶς δὲν τὸ ἀρνιέται. Ἀπόδειξε ὅμως, μὲ τις πλατεῖες μάζες ποὺ ἀγκάλιασε, τὴν ἀσύλληπτη ψυχὴ τοῦ λαοῦ καὶ στοίχισε πολὺ στὴν Ἑλλάδα. Πάνω ἀπὸ 100.000 πρέπει νὰ εἶναι οἱ νεκροὶ του: ἀντάρτες, σκοτωμένοι σὲ διαδηλώσεις, τουφεκισμένοι γιὰ συγκεκριμένη δράση καὶ ὄμηροι.

Ἡ ἀντίσταση στοίχισε πολὺ στὴν Ἑλλάδα. Πρόσφερε ὅμως καὶ θετικὰς ὑπηρεσίας στὸν συμμαχικὸ ἀγώνα. Γιὰ δύομισι χρόνια ἀπασχόλησε δυσανάλογα μεγάλες ἐχθρικὰς δυνάμεις στὴν Ἑλλάδα, ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ χρησιμοποιηθοῦν σ' ἄλλα μέτωπα. Δυσχέρανε τὴν χρησιμοποίησιν τῆς χώρας ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν σὰ διαμετακομιστικὸ σταθμὸ δυνάμεων γιὰ τὶς ἐπιχειρήσεις τῆς Ἀφρικῆς, ἀλότρεψε τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἀνθρώπινου ὕλικου τῆς Ἑλλάδας γιὰ τὴν πολεμικὴ προσπάθεια τοῦ ἐχθροῦ, ἔδωσε στοὺς Συμμάχους πολὺτιμες πληροφορίες καὶ προκάλεσε σημαντικὰς ἀπώλειες στὸν ἐχθρό.

Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ὅμως δούλεψε συνειδητὰ γιὰ ὅλα αὐτὰ, καὶ δὲν μετανιώνει γιὰ τὶς θυσίες του.

2

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ

Δὲ χάθηκες, μὰ κι οὔτε θὰ χαθεῖς,
κι ἂς ἔρθουν πάλι οἱ Πέρσες καὶ οἱ Λατίνοι.
Δὲν εἶσαι ἀστρο γιὰ νὰ πατηθεῖς
· εἶσαι τὸ φῶς, Ἑλλάδα, ποὺ δὲ σβήνει.

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

Στίχοι ἐμπνευσμένοι ἀπὸ τὸν ἀγώνα τοῦ 1940

ΠΑΛΗΚΑΡΙΑ

— Παληκάρια, ποὺ ἀλαλάζοντας περνάτε
μὲ τὰ λάβαρα καὶ μὲ τὴ λατρεία τῆς Πατρίδας,
Ἑλληνόπουλα, ποῦ πᾶτε;

— Πᾶμε ὅπου μᾶς προσμένουν
τῶν βουνῶν τῶν Ἑλληνικῶν τὰ χλωρὰ βάρια,
ἀπὸ τὴ Γῆ τὴν Πατρικὴν, τὴν Ἁγία,
πᾶμε νὰ διώξουμε, μὲ τὰ κοντάρια,
μὲ τὰ σπαθιά, μὲ τὴ φωτιά,
κάθε δυνάστη, κάθε ἐχθροῦ τ' ἀχνάρια,
σὰν πάντα κι ἄλλη μιὰ φορὰ.

— Παληκάρια Ἑλληνόπουλα, ὅπου πᾶτε
νὰ διώχνετε τῶν σκλάβων τὰ μαράζια,
μὲ τὸ τραγούδι στὴ φωτιά νὰ ὀρμάτε.
Τῶν Ἑλλήνων τὰ λάβαρα γαλάζια!
Ἥρωες, μὲς στὸν παγκόσμιον ἀγώνα
φέρτε, ὅπου πᾶτε,
φέρτε, ὅπου νικάτε,
φέρτε καὶ τὴν Ἑλλάδα Σταυροφόρα,
καὶ τὴν Ἰδέα Ἑλλάδα νικηφόρα.
Σ' ὅποιους, καὶ στοὺς πρὸ μαύρους τῆς αἰῶνας,
τὸ Εἴδωλό της πάντα χωριστό,
γιατὶ παίρνει τὴ λάμψη της ἀπ' τοὺς ἀγῶνες.

ΛΙΛΗ ΙΑΚΩΒΙΔΗ ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

Η ΕΛΛΑΔΑ ΔΕΝ ΠΕΘΑΙΝΕΙ!

Ξένε, ἐδῶ 'ναι ἡ ἁρμονία καὶ τὸ φῶς,
τοῦ Κηφισοῦ οἱ ἑληές κ' ἡ Ὀλυμπία.
'Εδῶ ἀνασαίνει ὁ Δωρικός ρυθμός
κ' ἡ δάφνη ἐδῶ φυτρών' ἡ Ἀπολλωνία.

Κοίτα, τ' ἀρχαῖα μας μάρμαρα διψοῦν
ἀκόμη τὸν καπνὸ τῶν θυμιαμάτων.
Δὲν πέθαναν οἱ ἀρχαῖοι θεοί! Ξυπνοῦν
μὲς στὴ ζεστὴ καρδιά τῶν ἀγαλμάτων.

Ἡ Ἑργάνη ἀρματωμένη σὲ Παλλάδα
χαμογελεῖ στὴν «Κεχαριτωμένη»,
κ' αἰώνι' ἀπ' τὸν ἀφρὸ ἀναδυομένη
τὸν Ὀρθρο χαιρετάει μιὰ νέα Ἑλλάδα.

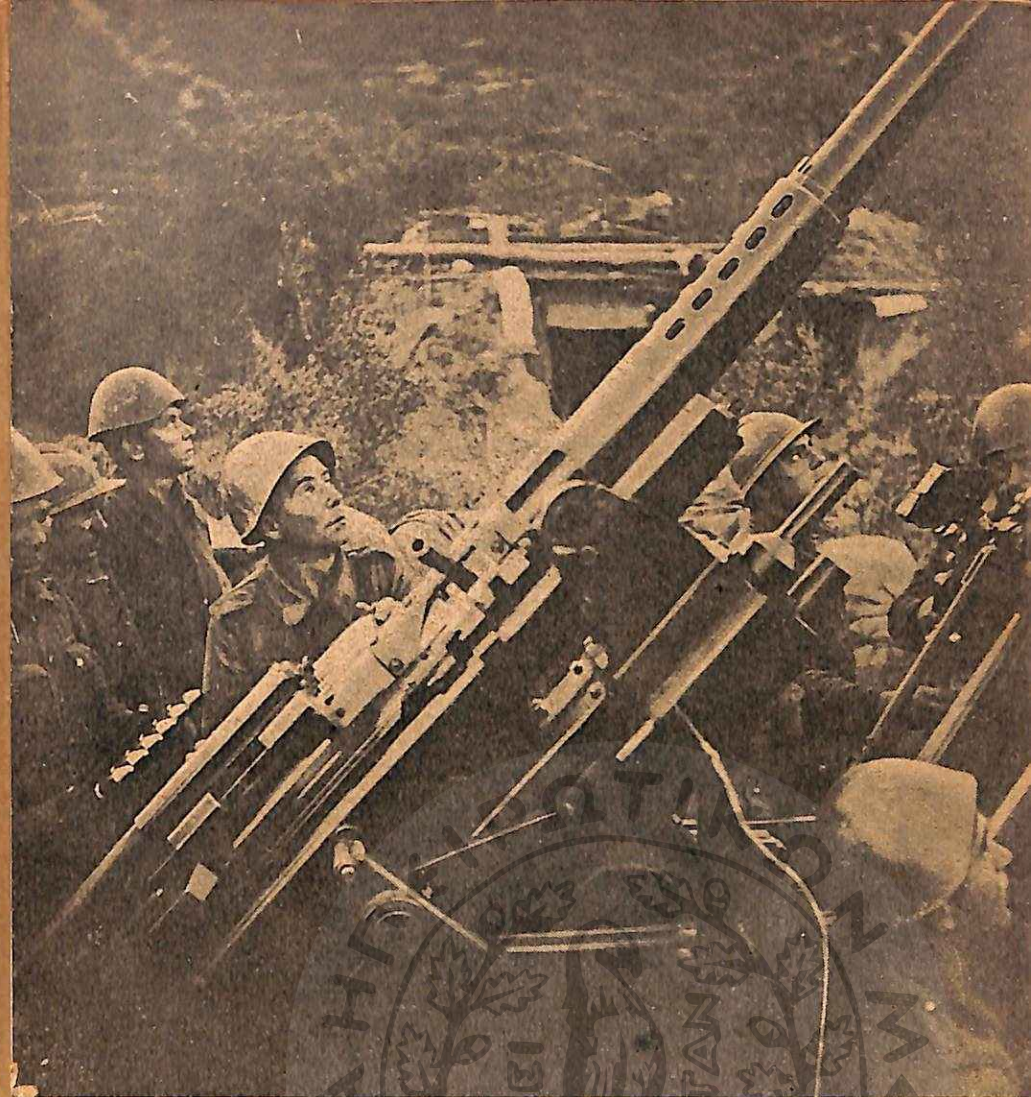
'Εδῶ 'ναι τ' ἅγιο δόρυ τῶν Αἰσχύλων
κι ὁ Μαραθῶνιος τύμβος σὰν βωμός.
'Εδῶ ἀντηγεῖ ὁ Παιὰν ὁ θριαμβικός
στὸ βάθρο τῶν αἰώνων καὶ τῶν θρύλων.

'Εδῶ ἡ στρόφ' ἡ Σοφόκλει' ἀναθροῖζει
μὲ τὴν ἀρχαία τῆς Ἀττικῆς ἑλὴά
καὶ τὸν μυῶνα ὁ ἔφηβος στλεγγίζει
γυμνὸς ἀπ' τὸ κεφάλι ὡς τὰ σφυρά,

γυμνὸς γιὰ τὸν ἀγῶνα καὶ τ' ἀγρόλι
στὸν στίβο τ' Ἀλφειοῦ καὶ τῶν Δελφῶν
μ' ἀρματωμένος σ' ἐπιτύμβια στήλη
τῶν Σαλαμίνων καὶ τῶν Πλαταιῶν.

Ξένε, ἐδῶ κάτου ἀνθίζει κι ἀνασαίνει
τὸ πνεῦμα, ἡ ἁρμονία κι ὁ ρυθμός,
τοῦ Φοίνικ' ἀπ' τὴν τέφρα ὁ Λυτρωμός.
Νά την ἡ Ἑλλάδα! Πεθαίνει; Δὲν πεθαίνει!

ΠΑΥΛΟΣ ΚΡΙΝΑΙΟΣ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΤΙΑΕΡΟ-
ΠΟΡΙΚΟ ΕΔΡΑΣΕ ΠΑΝΤΑ
ΜΕ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΡΑ-
ΤΙΟΤΕΣ ΑΠΟ-
ΚΡΟΥΟΥΝ ΜΕ
ΠΕΙΣΜΑ ΤΗΝ
ΕΧΘΡΙΚΗ ΕΠΙ-
ΘΕΣΗ

Μ' ΟΛΗ ΤΗ ΛΑΣΠΗ ΚΑΙ ΤΟ ΚΡΥΟ ΚΑΘΕ ΜΕΡΑ ΤΑ ΓΕΝΝΑΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΥΡΕΥΑΝ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ
ΥΨΟΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ

Η ΛΟΓΓΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ὦ λόγγη, ἀστραφτερὴ φτενὴ λεπίδα
σὰν τὶς ψυχὲς μας ἴσια καὶ γυμνή!
Ἄντρες κρατᾶν ἐσένα ἀληθινοὶ
ποὺ μόνη ἔχουν τὰ στήθια τοὺς ἀσπίδα!

ὦ λόγγη, ἀστραφτερὴ ἀπ' ἀτσάλι ἀχτίδα
στὴν ἄβυσσο τοῦ νοῦ τὴ σκοτεινὴ!
Τ' ἀνθρώπου, π' ἄψυχη εἶταν μηχανή,
στερνὴ καὶ μόνη ἀπόμεινες ἐλπίδα.

Λόγγη ἀντρειωμένων, λόγγη τῶν Ἑλλήνων,
ἀστραψες κι ἀντιτάλησαν οἱ αἰῶνες,
κ' οἱ σκλάβοι κόσμοι ἀνάκραξαν μαζί:

Ἀκόμα ἡ θεία μανία τῶν Σαλαμίνων!
Ἀκόμα οἱ Πλαταιὲς κ' οἱ Μαραθῶνες!
Ἀκόμα τῶν ἡρώων τὸ πνεῦμα ζεῖ!...

ΤΑΚΗΣ ΜΠΑΡΛΑΣ

Η ΕΛΛΑΔΑ

Δὲν ἔσκυψε, ὄχι! Στὴ βροντὴ τῆς ἀπειλῆς
κυπαρίσσι, μὲ μέτωπο ὑψωμένο ἐστάθη.
Νίκες παλιὲς καὶ νέες σ' ἀγῶνες ἀνίσους
τῆς δύμησής της φώτισαν ξανά τὰ βάθη.

Μ' ἀτρόμητη σὰ βράχο τὴν καρδιά
τ' ἄοματα ἀδράχνει στὰ γερά της χέρια...
Καὶ δάφνες πλημμυροῦν τὶς στοάτες της,
καὶ πλημμυροῦν τὴν κόμη της ἀστέρια...

Καὶ νά, καινούριοι περσομάχοι, ἀκρίτες, κλέφτες
 ξαναγεμίσαν τὰ βουνὰ καὶ τὰ λαγκαδία
 — ἀρχάγγελοι πού μ' ἄγρια τὴ ρομφαία δοῦνανε
 καὶ διώχουν τοῦ ἄπληστου κουρσάρου τὰ κοπάδια.

Ὡς Ἑλλάδα, ἀστέρι πολικό, σ' Ἑσένα πάλι
 σκιαγμένοι οἱ κόσμοι ὑψώνουν τὴ θολὴ ματιά τους.
 Σὰν πύρινη γραμμὴ τὸ δρόμο δείχνεις
 πού θὰ τοὺς φέρει στὴ χαμένη λευτεριά τους.

ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

ΤΗ ΥΠΕΡΜΑΧΩ

Ἐσὺ ὁδηγεῖς τὸ χέρι τοῦ Στρατιώτη,
 τὸ μαῦρο σου ὕβριστὴ νὰ τιμωρήσει
 καὶ δοῦν κοντὰ του στὴ γραμμὴ τὴν πρώτη,
 τῆς μάχης τὸ ἐγεργήριο σὰν ἠχήσει.

Ἐσὺ τοῦ ἐχθροῦ τὸ λογισμὸν ταράξεις
 καὶ τὴ δειλία τοῦ φέρνεις μὲς στὰ στήθη.
 Ἐσὺ γλυκεῖα παρηγοριὰ σταλάξεις
 στὸν ἄξιό Σου Λαό, πού ἐτυραννήθη!

Ἐσὺ βοηθᾷς τὴν ἄκακὴ Ἑλληνίδα
 ἀλύγιστὴ Σπαρτιάτισσα νὰ γίνῃ
 καὶ στὸ παιδί, πού ἐκάλεσε ἡ Πατρίδα,
 τὴ δοξασμένη ἀσπίδα νὰ τοῦ δίνει.

Ἐσὺ, Γλυκοφιλούσα, ζωντανεύεις
 τοῦ λαβωμένου τὸ σβησμένο μάτι.
 Ἐσὺ τὴ δάφνη ἀμάραντὴ φυτεύεις
 πλάι στοῦ Πολεμιστῆ τὸ θεῖο κρεβάτι.

Γονατιστὸς Σὲ προσκυνᾷ ὁ λαός Σου
 κ' εὐχαριστίας ἀνάβει θυμιατήρια...
 Ἐλα, καὶ στὴ χαρὰ του φανερώσου,
 Ὑπέρμαχε. Γιὰ Σὲ τὰ νικητήρια!

ΓΙΑΝΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΔΗΣ

ΠΛΕΚΕ, ΓΕΡΟΝΤΙΣΣΑ...

Γοργόφτερες βελόνες μου,
 μαλλί ξεκινημένο,
 ξανανειωμένα χέρια μου,
 πλέξετε τὸ τιμημένο

τοῦ Ἑλληνα Πολεμιστῆ
 μὲ φλόγα τὸ πλεχτό του.
 Κι ἄμποτες, Παναγία μου,
 νὰ γένει φυλαχτό του.

Ἀπ' τὸ κορμί μου ἐλύθησαν
 τοῦ κάματος οἱ ζῶνες.
 Διπλὲς σαῖτες γένησαν
 στὰ χέρια μου οἱ βελόνες.

Πλέκε, γερόντισσα, γοργά,
 πλέκε καὶ καρτεροῦνε
 τὰ νειῶτα ἀπὸ τὰ γερατειὰ
 τώρα νὰ ξεσταθῶνε.

Σὰν ποιὸ λεβέντη θὰ φυλάει
 ἢ ζέστα μου ἀπ' τὴ μπόρα,
 καὶ σὲ μιὰν ἀγνωστὴ γιὰγιά
 θὰ λέει «Καλὴ σου ὥρα»;

Ποιὸ νὰ ᾖ τάχα τὸ κορμί
 πού θὰ σφιχταγκαλιάσει
 νὰ νιώσει ζέστη ὡς τὴν καρδιά,
 στοργὴ νὰ ξεμουδιάσει,

κι ἀντρειοσύνη πιότερη,
 ἂν γένεται, νὰ δείξει,
 ὅπου τὸν τρισκατάρατο
 στὸ βάραθρο νὰ ρίξει;

Ὅπου εἶναι, σβήνει ἡ χόβολη.
 Χλωμαίνει τὸ λυχναρί.
 Μ' ἂν δὲν γλιτώσω τὸ πλεχτό
 ὕπνος δὲ θὰ μὲ πάρει.

Γιατὶ μιὰ ἔγνοια ὀλονυχτὶς
 θεὸς νὰ μὲ διπλοζῶνει:
 Πὼς ἄλλῃ ξενυχτᾷ ἄλλου
 γιὰ τὸ δικό μου ἐγγόνι.

ΜΑΡΙΑ ΙΩ. ΛΟΒΕΡΔΟΥ

Οί εφευρέτες τῆς ἀτομικῆς βόμβας διαμαρτύρονται

Τοῦ RITCHIE CALDER

(Ἀπὸ τὸ News Chronicle, 3-10-45)

Τὸ «News Chronicle» παρουσιάζει τὸ νέο του ἐπιστημονικὸ συντάκτη, Ritchie Calder. Γι' αὐτὸν ὁ H. G. Wells ἔχει πεῖ αὐτὰ τὰ λόγια: «Κανεὶς δὲν νοιώθει μὲ τὸν ἴδιο τρόπο τὰ σύγχρονα ρεύματα καὶ τὴ σύγχρονη ἐπιστημονικὴ ἐξέλιξη.» Δημῶσιος γράφος, ποὺ ἔγινε προσήλυτο μέλος τῆς ἐπιστήμης, ὁ Ritchie Calder, ἔχει κερδίσει τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ἐπιστημόνων ὅχι μόνον στὴν Ἀγγλίαν μὰ καὶ σὲ ἄλλες χώρες. Εἶναι ἓνα ἐνεργὸ μέλος τῆς British Association καὶ εἶταν ἀπόλυτα ὑπεύθυνος στὸ Τμήμα τῶν Κοινωνικῶν καὶ Διεθνῶν Σχέσεων. Εἶχε μπεῖ στὴ Διεθνή Ὀργάνωση Ἐπιστημόνων καὶ εἶναι πολὺ γνωστὸς ἀπὸ τὰ βιβλία του ὅχι μόνον στὴν Ἀγγλίαν μὰ καὶ ἔξω ἀπ' αὐτήν. Τιμήθηκε μὲ τὸ C.B.E., τὸ μεγαλύτερο δηλ. παράσημο τῆς Βρετανικῆς Αὐτοκρατορίας, γιὰ τὴ δουλειά του στὸν καιρὸ τοῦ πολέμου σ' ἓνα Τμήμα τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν.

* * *

Ἡ χρῆσις τῆς ἀτομικῆς βόμβας ἔχει συνταράξει τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἐλευθέρωσαν τὴν ἀτομικὴ ἐνέργεια διασπώντας τὸ ἄτομο. Ἐπιμένουν πὼς ἡ ἐπιστήμη πρέπει νὰ χρησιμοποιεῖται γιὰ τὸ καλὸ καὶ ὄχι γιὰ τὴν ἐξόντωση τοῦ ἀνθρώπινου γένους καὶ πὼς οἱ ἐπιστήμονες πρέπει νὰ ἐπιστρατευθοῦν γιὰ τὰ κοινωνικὰ προβλήματα τῆς εἰρήνης, ὅπως ἔκαναν γιὰ τὰ στρατιωτικὰ στὸν καιρὸ τοῦ πολέμου.

ΤΑ ΠΡΩΤΟΠΟΡΑ πνεύματα τῆς Ἀγγλικῆς ἐπιστήμης ποὺ παῖξαν ἓνα τόσο μεγάλον ρόλον στὴν ἀντιμετώπιση τοῦ πολέμου, πρόκειται τώρα νὰ ἀποστρατευτοῦν. Ὡστόσο ποτὲ δὲ θὰ ξανάβρουν τὸν παλὸν τους ἑαυτό.

Ποτὲ δὲ θὰ βροῦνε τὴν εἰρήνην μέσα στὰ ἐργαστήρια, οὔτε μέσα στὶς ἔρευνές τους θὰ ξεφύγουν ποτὲ ἀπὸ τὸν κόσμον, ποὺ βοηθήσανε κι αὐτοὶ γιὰ νὰ ἀλλάξει τόσο πολὺ. Ἡ ἀτομικὴ βόμβα γκρέμισε τοὺς «ἐλεφάντινους πύργους» τους.

Μὰ ἡ ἀναστάτωση μέσα στὴν ἐπιστήμην τὴν ἴδιαν καὶ στοὺς ἐπιστήμονες ἔγινε πολὺ πρὶν ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς Χιροσίμα.

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΡΧΗΓΟΥΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Στὶς ἀπελπισμένες ἡμέρες τοῦ 1940, ὅταν οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ πολέμου ζητοῦσαν μὲ ἀπόγνωση κάποιες «ἀπαντήσεις» γιὰ τὸν

ἐχθρό, κάλεσαν τοὺς ἐπιστήμονες καὶ τοὺς ἀναθέσανε νὰ τίς βροῦν ὄχι ἀκριβῶς μέσα σὲ θεαματικὰ ὑλικά πράγματα, ποὺ γι' αὐτὰ ἔχουμε ἀκούσει τόσα πολλὰ, ὅπως γιὰ τίς ἀτομικὲς βόμβες, γιὰ τὸ Radar ἢ τίς βραδυφλεγείς βόμβες, ἀλλὰ μέσα στὴν ἴδια τὴ στρατηγική.

Μπήκανε στὰ πιδὺ μυστικὰ συμβούλια, καὶ στὰ πιδὺ ἀπόκρυφα μυστικά. Παρακολουθοῦσαν τίς συνεδριάσεις τοῦ Πολεμικοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ χρησιμοποιήθηκαν στὸ Συμβούλιο τῶν Ἀρχηγῶν τῶν Ἐπιτελείων, μελετώντας διάφορα σχέδια γιὰ πολεμικὲς μηχανικὲς ἐγκαταστάσεις. Εἶταν τὸ δεξιὸ χερὶ τῶν Διοικητῶν.

Τοὺς κάλεσαν νὰ ἐργαστοῦν γιὰ κάθε εἶδος μηχανήματος ἢ ἐγκατάστασης ὁλόκληρης, σὲ κάθε πολεμικὸ μέτωπο. Ἡ διεξαγωγή τοῦ πολέμου ἔγινε μιὰ πραγματικὴ ἐπιστήμη.

ΕΞΕΛΙΓΜΕΝΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ

Οἱ διάφορες πολεμικὲς μονάδες, ὅσες βρίσκονταν σὲ ἐνεργὸ ὑπηρεσία καὶ ἐκεῖνες ποὺ εἶταν στὴν ἐφεδρία, φάναζαν ζητώντας ἐπιστήμονες. Αὐτὲς οἱ μονάδες εἶχανε εἰδικὰ τμήματα ἐρευνῶν, ὅπως αὐτὰ ὅταν τελείωσε ἡ ἐκτέλεση τῶν ὁδηγῶν ποὺ πῆραν, ζητοῦσαν πιδὺ ἐπιστήμονες γιὰ νὰ τοὺς καθοδηγήσουν τί θὰ ἔκαναν πιδὺ πέρα.

Ξεχωριστοὶ μαθηματικοί, χημικοὶ καὶ βιολόγοι ἀνακλήθηκαν ἀπὸ τίς δικές τους ἔρευνες γιὰ νὰ γίνουν σκεπτόμενες μηχανές. Δὲν τοὺς ζητοῦσαν γιατί εἶταν εἰδικοί, μὰ γιατί εἶταν ἄνθρωποι ποὺμποροῦσαν νὰ ἐφαρμόσουν στὰ πολεμικὰ προβλήματα τὴν ἐπιστημονικὴ μέθοδο.

Ἐδωσαν νέα μορφή «στὴ θεωρίᾳ τῆς μάχης» ἔτσι ὥστε τὰ ἀποτελέσματά της εἶταν καθωρισμένα ἀπὸ πρὶν σὲ ἐπιχειρήσεις ναυτικές, τῆς ξηρᾶς ἢ τοῦ ἀέρος, μὲ ἓνα βαθμὸ βεβαιότητος ἀληθινὰ καταπληκτικόν.

Ἐξέλειξαν τὴν ἔρευνα πάνω στὰ μηχανικὰ μέσα τοῦ πολέμου γενικά, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶταν πὼς βομβαρδιστικὲς ἐπιδρομές, ἡ καταδίωξη τοῦ ἐχθροῦ στὸν ἀέρα, τρόποι ἀντιαεροπορικῆς ἀμυνας, νηοπομπές, ἀνθυποβρυχιακὰ μέτρα, πόλεμος στὴν ἔρημον, μάχη στὴ ζούγκλα, ἀποβάσεις ἢ πολυἀριθμὲς μάχες, ἐφαρμόζονταν δοκιμαστικὰ ἀπὸ τὰ πρὶν, σὰν ἐργαστηριακὰ πειράματα.

ΣΤΗΝ ΕΝΕΡΓΟ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

Ἡ δουλειά τους δὲν εἶταν μόνον «δουλειὰ γραφείου». Οἱ ἐπιστήμονες πῆραν μέρος σὲ ἐπιχειρήσεις γιὰ νὰ ζήσουν οἱ ἴδιοι τὰ γεγονότα. Ἐξετάσανε ὅλες τίς πληροφορίες καὶ ταξινομήσαν ὅλα τὰ

στοιχεία πού είχαν. Αυτοί π.χ. εισηγήθηκαν τον τρόπο και την έκταση των βομβαρδιστικών επιδρομών σύμφωνα με το χαρακτήρα του στόχου. Οι βομβαρδισμοί του φράγματος του Mohne ήταν ένα κλασσικό παράδειγμα αυτού του είδους της έρευνας.

Μόνο σ' ένα ζήτημα πολεμικής ταχτικής δεν είχαν τον λόγο. Τούτο ήταν η απόφαση να χτυπηθούν με ατομική βόμβα αστικά κέντρα.

Αυτή η κοσμογονία τους συντάραξε τελικά τόσο πολύ, πού επαναστάτησαν. Η πιο μεγάλη πρόοδος στην ιστορία της ανθρωπότητας, το λευτέρωμα της ατομικής ενέργειας, πού δόθηκε από τους ίδιους τους επιστήμονες, χρησιμοποιήθηκε σαν ένα όπλο για την εξόντωση του ανθρώπινου γένους και τώρα χρησιμοποιείται σαν ενέχειρο για την εξασφάλιση της πολιτικής δύναμης.

Δεν αρνούνται την ευθύνη τους. Επιμένουν να την έχουν. Ζητάνε όμως να έχουν αυτοί το λόγο για το πώς θα χρησιμοποιηθεί αυτή η και άλλες επιστημονικές ανακαλύψεις. Θέλουν μια θετική ψήφο πάνω στη δημόσια ζωή.

Οι παλαιοί εργάτες της επιστήμης και μερικοί νεότεροι από κείνους πού δούλεψαν για την κατασκευή αυτής της βόμβας, συνεδριάζουν τώρα και συζητούν για μια δυναμική κινητοποίηση των επιστημόνων.

ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

Η κυρία Irène Joliot - Curie και ο άντρας της Frederic Joliot, πού και οι δυο πήρανε το βραβείο Nobel για την εργασία τους σχετικά με το άτομο, ήρθαν στο Λονδίνο με το συνεργάτη τους, τον καθηγητή Auger, πού είχε πολλή σχέση με τις έρευνες για την ατομική βόμβα. Η Γαλλία, όπως και η Ρωσία, ήταν έξω από το «μυστικό» μ' όλο πού οι δικοί της επιστήμονες έχουν συμβάλλει πολύ και θετικά στα πειράματα πού έγιναν.

Μα εκείνοι δεν έχουν έρθει για να συζητήσουν για το «μυστικό» πού τους απογοήτευσε, αφού όλοι οι Άγγλοι επιστήμονες πού βρίσκονταν πολύ κοντά στη δουλειά, είχαν συμφωνήσει με τον καθηγητή Oliphant πώς το μυστικό έχει χαθεί. Χώρια από μικρολεπτομέρειες, μηχανικής φύσης το περισσότερο παρά επιστημονικής, τα κύρια στοιχεία είναι γνωστά σ' όλους τους φυσικομαθηματικούς ή τουλάχιστο μπορούν εύκολα να γίνουν αντιληπτά.

Ήρθαν για να συζητήσουν με τους Βρετανούς και τους άλλους επιστήμονες της Δυτικής Ευρώπης τις κοινωνικές συνέπειες της ατομικής ενέργειας.

Αυτή η επίσκεψη θα λέγαμε πώς συμβολίζει μια αλλαγή στις απόψεις των επιστημόνων. Ο Pierre και η Marie Curie, γονείς

της Joliot - Curie, πού ανακάλυψαν το ράδιο, χαραξανε το δρόμο της εξέλιξης της φυσικής επιστήμης. Είταν επιστήμονες πέρα για πέρα αφιλοκερδείς. Αρνήθηκαν να εκμεταλλευτούν την ανακάλυψή τους, γιατί είχαν κάτι αντίθετο με την επιστημονική παράδοση.

Ο Pierre Curie έβγαλε από πάνω του κάθε ενδιαφέρον για την πολιτική. Πίστευε πώς η επιστήμη έπρεπε να είναι ο μεγαλύτερος ευεργέτης της ανθρωπότητας δίνοντάς της τα αγαθά όλοένα πιο άφθονα. Δεν είχε προβλέψει την «υπερπαραγωγή» ούτε πώς η δουλειά πού είχαν κάνει αυτός και η γυναίκα του στη σοφίτα του Παρισίου θα μεσουρανούσε στη Χιροσίμα.

Τώρα η κόρη του και ο άντρας της οδηγούν τους εφευρέτες. Η Irène ήταν υπογραμματέας στην Κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου. Ο Frederic ήταν από τους αρχηγούς του Απελευθερωτικού Κινήματος στη Γαλλία τον καιρό της κατοχής και τώρα είναι Διευθυντής του Έθνικού Κέντρου, του κρατικού σώματος για το συντονισμό των διαφόρων επιστημονικών ερευνών. Επιμένουν πώς οι επιστήμονες, σαν πολίτες πού μπορούν να ωφελήσουν τον τόπο τους, πρέπει να παίρνουν μέρος στην παγκόσμια πολιτική κίνηση, ώστε να είναι βέβαιοι πώς οι ανακαλύψεις της επιστήμης θα χρησιμοποιηθούν για το καλό και όχι για την καταστροφή της ανθρωπότητας.

Η ΕΡΕΥΝΑ ΝΑ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΙ ΣΤΙΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Αυτή είναι η άποψη του μεγαλύτερου μέρος των Άγγλων επιστημόνων. Ζητάνε από την Κυβέρνηση να επιστρατεύσει τους επιστήμονες για τα κοινωνικά προβλήματα της ειρήνης όπως το έκαμε για τα στρατιωτικά προβλήματα του πολέμου. Ζητάνε μια «κοινωνική στρατηγική». Ζητάνε να εφαρμόστουν οι επιτυχίες των πολεμικών ερευνών πάνω στις ανάγκες του αστικού πληθυσμού.

Αυτό έχει γίνει σ' ένα πεδίο. Το Υπουργείο Έργασίας έχει μια επιστημονική επιτροπή με πρόεδρο τον καθηγητή J. D. Bernal, πού διευθύνει την έρευνα του προβλήματος της στέγασης.

Η επιτροπή αυτή ζητάει να βρεί πώς θέλει ο λαός το σπήτη του, πώς ένα κτίριο μπορεί να μετατραπεί σε ένα βολικό διαμέρισμα, πού πρέπει να χτίζονται τα σπήτια και από τί υλικό. Γι' αυτό μελετάει νέα υλικά και άλλα βρηθητικά μέσα, τους πιο καλούς και πιο γρήγορους τρόπους δουλειάς και γενικά όλα τα προβλήματα της οικονομικής σχετικά με τον άνθρωπο, την τεχνική και την εργασία.

Η θέση της στα διεθνή προβλήματα είναι το θέμα πού συζη-

τᾶνε αὐτὴ τὴ βδομάδα τὰ διάφορα ἐπιστημονικὰ ἰδρύματα καὶ ἡ Royal Society.

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΒΟΗΘΗΣΕΙ

Ἄν ἡ Ἑργατικὴ Κυβέρνηση θέλει νὰ βοηθήσει τὶς πρόθυμες ἐνέργειες τῶν ἐπιστημόνων καὶ νὰ τὶς χρησιμοποιήσει σωστά, ἄς ξέρει πὼς ὅσο γρηγορώτερα τόσο καὶ καλύτερα.

Ὁ κ. Herbert Morrison σὰν Λόρδος Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου εἶναι καὶ ὁ ὑπεύθυνος γιὰ τὶς ἐρευνες. Θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχει κοντά του ἕνα ἄνθρωπο μὲ τὴν ἴδια σχέση πού ἔχει ὁ κ. Bevin τὸν κ. Noel-Baker. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχει τὴν ἐπιστήμη σ' ὅλες τὶς πλευρὲς τῆς σὰν τὴ μόνη του ἀσχολία. Θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἕνας πραγματικὸς ἐπιστήμονας γιὰ νὰ ἐπιτελέσει ἕνα δημιουργικὸ ἔργο.

26

Ο ΒΟΡΕΙΟΣ ΑΤΛΑΝΤΙΚΟΣ ΔΙΑΣΧΙΖΕΤΑΙ 11 ΦΟΡΕΣ ΣΕ ΜΙΑ ΒΛΟΜΑΔΑ

ΕΝΤΕΚΑ ταξίδια στὸ Β. Ἀτλαντικὸ εἶναι τὸ ρεκόρ τῆς Βρετανικῆς Ἑνώσεως Ὑπερποντίων Ἀεροπορικῶν Συγκοινωνιῶν πού τώρα γιόρτασε τὴ τρίτη τῆς ἐπέτειο.

Ἔτσι τὰ Βρετανικὰ ἀεροπλάνα ἔχουν περάσει τὸν Ἀτλαντικὸ 2.750 φορές καὶ ἔχουν μεταφέρει 20.000 ἀνθρώπους, σχεδὸν 3.500.000 λίτρες ταχυδρομεῖο, καὶ ἄλλα φορτία.

Ὁ κακὸς καιρὸς δὲν σταμάτησε τὴν ὑπηρεσία οὔτε μιὰ φορά, μ' ὅλο πὺ τὸ χειμῶνα οἱ ἀνέμοι ἔρχονται ἀπὸ τὴ δύση μὲ ταχύτητα 120 μίλια τὴν ὥρα καὶ ἀναγκάζουν τὰ ἀεροπλάνα νὰ ἀνεβαίνουν σὲ 21.000 πόδια.

Ἡ πείρα πὺ κερδήθηκε ἀπὸ τὰ βρετανικὰ πληρώματα θὰ ἔχει μεγάλη ἀξία ὅταν ξαναρχίσουν νὰ λειτουργοῦν οἱ ἀεροπορικὲς συγκοινωνίες τοῦ Ἀτλαντικοῦ—ἴσως στὶς ἀρχὲς τῆς ἄλλης χρονιάς. Ὑπολογίζεται πὺς ὅλο καὶ θὰ αὐξάνεται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀεροπλάνων πὺ θὰ προσρρίζονται γιὰ τὴ γραμμὴ τοῦ Ἀτλαντικοῦ.

Ἐνα ἀπὸ τὰ ἀεροπλάνα αὐτῆς τῆς γραμμῆς εἶναι τὸ «Brabazon», σωστὸς γίγαντας, πὺ μπορεῖ νὰ μεταφέρει 100 ἐπιβάτες. Ἀσφάλεια, ταχύτητα καὶ εὐκολία θὰ εἶναι οἱ βασικοὶ σκοποὶ τῆς Βρετανικῆς Ἑνώσεως τῶν Ὑπερατλαντικῶν Ἀεροπορικῶν Συγκοινωνιῶν.

Γυναῖκες, μέλη τοῦ Βρετανικοῦ Κοινοβουλίου

Τῆς BARBARA CASTLE

Ἡ Barbara Castle 33 χρονῶν εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ νεώτερα μέλη τῆς Ἀγγλικῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων.

ΑΝ Ο ΑΡΙΘΜΟΣ τῶν γυναικῶν στὴ νέα Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων ἀπὸ 14 αὐξήθηκε μόνον σὲ 23, πιστεύω ὅτι οἱ γυναῖκες σ' αὐτὸ τὸ Κοινοβούλιο θὰ παίξουν ρόλο πολὺ πιὸ σπουδαῖο παρὰ σὲ κάθε ἄλλο προηγούμενο. Γιὰ πρώτη φορὰ θὰ γίνουμε δεκτὲς σὰν τακτικὰ μέλη πὺ πρόκειται νὰ ἐργαστοῦν σκληρά. Γίναμε μέλη τοῦ Κοινοβουλίου γιὰ νὰ ἐκτελέσουμε ἔργο ἀνδρικό, μὲ λίγα λόγια γιὰ νὰ ἀντιπροσωπεύσουμε τὰ συμφέροντα ὅλων τῶν ἐκλογέων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, νέων καὶ γέρον.

ELLEN WILKINSON

Καθένας πὺ περιμένει νὰ περιοριστοῦμε σὲ λίγα οἰκιακὰ ζητήματα, θὰ δοκιμάσει μερικὲς ἐκπλήξεις. Οἱ γυναῖκες ψηφίστηκαν αὐτὴ τὴ φορὰ σὲ κάθε εἶδους περιφέρεια, ἀπὸ τὸ Λονδῖνο ὡς τὸ Τάϊνσαϊντ καὶ ἀπὸ τὸ Βόρειο Λάνορκ ὡς τὸ Νόρβιτς. Στὶς τάξεις μας ἔχομε μιὰ δικηγόρο, μιὰ δημοσιογράφο, δασκάλες, οἰκονομολόγους, μέλη δημοτικῶν συμβουλίων καὶ σπουδάστριες διεθνῶν ὑποθέσεων. Στὴ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων θὰ ἀνακινήσουμε κάθε εἶδους πρόβλημα.

Μὲ τὴν ἐργασία μας σ' αὐτὸ τὸ Κοινοβούλιο θὰ διώξουμε μιὰ γιὰ πάντα τὴν ἰδέα ὅτι οἱ γυναῖκες μποροῦν νὰ στέλνονται στὸ Οὐέ-στμίνστερ γιὰ νὰ ἀντιπροσωπεύουν μόνον τὶς «γυναικεῖς ὑποθέσεις». Ἀπὸ τὴν προσωπικὴ μας πείρα γνωρίζουμε ὅτι τὰ συμφέροντα τῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν τῆς χώρας μας ἀλληλοεξαρτῶνται. Ἀκόμα καὶ γιὰ ὅ,τι μπορεῖ νὰ ὀνομαστῇ φεμινιστικὴ ὑπόθεση—δηλ. ἴση πληρωμὴ γιὰ ἴδια ἐργασία—θὰ δηλώσουμε ὅτι ἀγωνιζόμαστε γενικὰ γιὰ τὰ συμφέροντα τῶν μισθοτῶν καὶ ἡμερομισθίων. Ὑποστηρίζουμε ὅτι ἡ φθινὴ ἐργασία τῶν γυναικῶν εἶναι διαρκὲς ἀπειλὴ γιὰ τὶς μόνιμες προσόδους τῶν ἀνδρῶν, καὶ οἱ περισσότεροὶ ἄνδρες σήμερα συμφωνοῦν μαζί μας.

Μὴν φαντασθεῖτε ὅμως ὅτι θὰ παραλείψουμε νὰ μιλήσουμε μὲ εἰδικὲς γνώσεις γιὰ ζητήματα σὲ ὅποια ἡ ἐργασία μας σὰν νοικορὲς καὶ μητέρες μπορεῖ νὰ μᾶς ἔδωκε ἰδιαίτερη πείρα. Εἶναι εὐνό-

ητο π.χ. ότι τα γυναικεία μέλη του Κοινοβουλίου θα έχουν πολλά να πουν για ό,τι αφορά τη στέγαση.

Νομίζω, ότι εκφράζω τη γνώμη όλων των γυναικείων μελών της Βουλής των Κοινοτήτων, όταν λέγω ότι δε θα ήσυχάσουμε ώσπου κάθε οικογένεια σ' αυτή τη χώρα αποκτήσει ένα ευπρόσωπο και κατάλληλο σπίτι, με νοίκι που να μπορεί να το πληρώσει. Πρέπει να έχουμε θετική πολιτική σχετικά με τη στέγαση. Να καταργηθούν οι χιλιάδες ακατάλληλα σπήτια, που δεν θεωρήθηκαν αρκετά άσχημα για να καταταχθούν στη σειρά των λαϊκών πολυκατοικιών, δεν είναι όμως και αρκετά καλά για την ευτυχισμένη οικογενειακή ζωή που θέλουμε να δημιουργήσουμε στο μέλλον.

MRS. ADAMSON

Τα γυναικεία μέλη του Κοινοβουλίου θα φροντίσουν ώστε τα σπήτια που θα κτίζονται σήμερα να έχουν σχεδιαστή με φρόνηση. Ο αρχικός τύπος φορητών μεταλλικών σπητιών για τον οποίο ήταν τόσο περήφανο το Υπουργείο Έργασίας, επειδή είχε παγωνιέρα στην κουζίνα, δεν είχε χώρο για καροτσάκι του μωρού, ούτε μέρος για να μπορέσει κανείς να βράσει τα άπλυτα της εβδομάδας. Τα σπήτια που θα κτισθούν στο μέλλον είτε από το κράτος είτε από τοπικές αρχές πρέπει να γίνουν με καλύτερο σχέδιο.

Η παιδεία είναι επίσης ένα άλλο πεδίο με ευκαιρίες για ειδίκευση. Το να απαλλαγεί κανείς από τα φτωχόσπιτα στις λαϊκές συνοικίες είναι θαυμάσιο ιδανικό. Η νίκη όμως θα είναι μισητή αν εξακολουθούν να υπάρχουν τα ίδια σχολεία τους. Οι πολυάριθμες τάξεις όχι μόνο γελοιοποιούν την εκπαίδευση αλλά είναι και θετική βλάβη στην υγεία των παιδιών.

Όλα αυτά τα προβλήματα είναι απλό μέρος από ένα ευρύτερο πρόβλημα που πρέπει να λυθεί, αν η χώρα μας θέλει γενικά να ακμάσει — αν θέλουμε να εξαλείψουμε τη φτώχεια πρέπει να απαλλαγούμε από την ανεργία, την κύρια αιτία της φτώχειας. Και για να απαλλαγούμε από την ανεργία πρέπει να κινηθούν οι βιομηχανίες μας, ώστε να μας δώσουν τα πράγματα που θέλουμε με ένα κεντρικό σχέδιο. Είναι γνωστό πώς δεν θ' αποκτήσουμε σπήτια και σχολεία, καλά σχεδιασμένες πόλεις, ούτε συγχρονισμένες υπηρεσίες υγιεινής και καλύτερο συνταξιοδοτικό σύστημα — πράγματα που ζητούμε σύμφωνα με τους κανόνες του ανθρωπισμού — εάν και στη περίοδο της ειρήνης οι βιομηχανίες δεν εξακολουθήσουν να εργάζονται τόσο έντατικά, όσο και στην περίοδο του πολέμου.

Κάθε νοικοκυρά γνωρίζει ότι το να ξοδεύει κανείς περισσότερα από τα κέρδη του, αυτό είναι αφορμή στενοχωρίας. Τα γυναικεία μέλη του Κοινοβουλίου δεν θα παραβλέψουν αυτή την απλή αλήθεια. Γι' αυτό σαν πρωταρχική μας φροντίδα θα έχουμε την ευημερία και την εξάπλωση της Βρεταννικής βιομηχανίας.

Δεν θα λησμονήσουμε όμως ότι όλες μας οι ελπίδες για το μέλλον στηρίζονται στη διατήρηση της ειρήνης σ' όλο τον κόσμο. Αυτό σημαίνει έντατική μελέτη των εξωτερικών υποθέσεων και προσηκτική παρακολούθηση του έργου που γίνεται για την αναδιοργάνωση της Ευρώπης. Και σ' αυτό το σκοπό θα συγκεντρωθεί τόσο το μυαλό όσο και η καρδιά μας.

76

ΑΕΡΟΠΛΑΝΑ ΓΙΑ ΙΔΙΩΤΕΣ

ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑ άρχισε η παραγωγή αεροπλάνων για ιδιώτες. Ήδη υπάρχουν μερικά που θα διατεθούν όταν το Υπουργείο της Αεροπορίας άφήσει ελεύθερες τις συγκοινωνίες για τους πολίτες. Δεν έχει ακόμα οριστή η τιμή τους, μα ένα τριθέσιο αεροπλάνο θα κοστίζει κοντά 850 λίρες. Μικρότερα μοντέλλα θα είναι φθηνότερα και τα ασφάλιστρα θα είναι 30 λίρες το χρόνο. Θα χρησιμοποιούν την ίδια βενζίνη με τα αυτοκίνητα και θα χρειάζονται ένα γαλόνι για 30 μίλια.

Το αεροπλάνο αυτό είναι μια μορφή του περίφημου αεροσκάφους «Auster» του Thylor που χρησιμοποιήθηκε για επίσημους σκοπούς στο πυρβολικό. Αυτό μπορούσε να απογειώνεται και να προσγειώνεται σε πολύ μικρό χώρο και είχε ταχύτητα 28 μίλια την ώρα. Ένα μέλος της εταιρίας Thylor Craft είπε στο «Daily Mirror» πώς η φήμη τους είναι πνιγμένη στις παραγγελίες από επιχειρηματίες και ιδιωτικές αεροπορικές λέσχες. Όλοι αναγνωρίζουν πώς τα ελαφριά αεροπλάνα θα είναι το καλύτερο μέσο για συγκοινωνία με τα περίχωρα.

Ένας πολύτιμος χειρουργός

Του Σμηνάρχου WILLIAM SIMPSON, D.F.C.

(Από το British Ally)

ΤΟΝ ARCHIBALD McIndoe τόν πρωτοείδα στο θάλαμο ενός Νοσοκομείου, τόν Οκτώβριο του 1941. Μόλις είχα φτάσει από τη Γαλλία μέσω Ισπανίας και Πορτογαλίας, ύστερα από 18 μήνες ζωή στα Γαλλικά Νοσοκομεία. Τα πόδια μου ήταν αλύγιστα από τη γάμπα και πάνω. Τα ματόκλαδά μου είχαν κατακαεί μαζί με το άριστερό μου ρουθούνι. Το στόμα μου, τα μάγουλα και το μέτωπό μου ήταν αλκακωμένα με ούλες. Το άριστερό μου χέρι δεν είχε πιά δάχτυλα. Στο δεξιό υπήρχαν κάτι λίγες κοντές ακριες, όμως δεν είχα μάθει να τις χρησιμοποιώ και ήταν μια μάζα από νεύρα που αντιδρούσαν.

Με είχε βρει μιὰ τραγωδία και μιὰ καταστροφή φυσική που μ'έκανε τρομερά ευαίσθητο. Όμως κάπου, πίσω από την καταστροφή, σιγόκαιγε η σπίθα μιᾶς ελπίδας. Βρισκόμουν πίσω σὲ μιὰ χώρα όπου υπάρχουν καλὰ Νοσοκομεία και θαυμασίοι χειρουργοί. Και κοίταξε σύμπληση! Θὰ γινόμεν ὁ ἄρρωστος τοῦ πιὸ μεγάλου χειρουργοῦ στὸν κόσμo.

Ὁ Archibald H. McIndoe, τιμημένος με τὸ παράσημο τῆς Βρεταννικῆς Αυτοκρατορίας, εἶναι ἀπόφοιτος τοῦ Βασιλικοῦ Χειρουργικοῦ Κολλεγίου (Royal College of Surgeons). Ἀκούστηκε τὸν καιρὸ τοῦ πολέμου μετὰ τὴ φήμη πὼς εἶταν ὁ τελειότερος πλαστικός χειρουργός που εἶχε ποτὲ φανῇ. Αὐτὴ ἡ φήμη δικαιώθηκε ἀπὸ πολλοὺς χειρουργοὺς τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν που ἔχουν ἐπισκεφθῇ τὸ ἐργαστήριό του. Τὸν προσέξανε ὅταν ἐργαζόταν και μελετήσανε τὰ σημάδια τοῦ θεραπευτικοῦ του μαχαιριοῦ, ἐντυπωμένα πάνω στὰ πρόσωπα και στὰ κορμιά ἀντρῶν, γυναικῶν ἡ παιδιῶν που εἶχαν καεὶ μέσα στὶς φλόγες που ἄναβε ἡ Γερμανία.

Δὲν ὑπάρχει κανένα μυστήριο γύρω ἀπὸ τὴν χειρουργικὴ τέχνη τοῦ McIndoe. Γιατὶ δὲν ἔχει τίποτα ἀπὸ κεῖνο τὸ «ὑψηλὸ» ὕψος που συνήθως εἶναι μέσα στὴ φύση πολλῶν μεγάλων γιατρῶν. Εἶναι εἰλικρινὴς και συζητᾷ ἀνοιχτὰ με τοὺς ἀρρώστους του. Ἔχει ἓνα πικάντικο χιοῦμορ και ποτὲ του δὲ παίρνει τὸ ὕψος τοῦ «μεγάλου». Γελάει και ἀστειεύεται με τοὺς ἀρρώστους του μέσα στοὺς θαλάμους, καμιά φορὰ και μέσα στὸ χειρουργεῖο. Χαίρεται τὴ ζωὴ του. Μ'ὅλο τὸ βαρὺ φορτίο τῆς δουλειᾶς και τῆς εὐθύνης, βρίσκει πάντα

καιρὸ νὰ ἀσχοληθεῖ με ζητήματα που ἀφοροῦν τοὺς ἀρρώστους του, ἔστω και ἂν αὐτὰ δὲν ἔχουν καμιά σχέση μετὰ τὴ χειρουργικὴ.

Ὁ McIndoe γεννήθηκε στὴ Ν. Ζηλανδία και ἐκεῖ ἔγινε γιατρός. Πρὸτοῦ ἔρθει στὴν Ἀγγλία, δούλεψε γιὰ ἓνα διάστημα στὴν Ἀμερικὴ. Πρὶν ἀρχίσει αὐτὸς ὁ πόλεμος εἶταν πολὺ γνωστὸς σὰν πλαστικός χειρουργός, που ἡ πιὸ μεγάλη του εἰδικότητα εἶταν νὰ διορθώνει σπασμένα μοῦτρα θυμάτων εἴτε ἀπὸ αὐτοκινητιστικὰ δυστυχήματα εἴτε ἀπὸ μηχανές. Σὰ γιατρός τῆς R.A.F. εἰδικὸς γιὰ ἐγκαύματα και πλαστικὲς ἐγχειρήσεις, εἶχε ἐγκαταστήσει τὸ πολεμικὸ του ἀρχηγεῖο, σὲ ἓνα μικρὸ, μοντέρνο νοσοκομεῖο στὰ περὶχωρὰ μιᾶς ἐξοχικῆς πόλης κοντὰ στὸ Λονδίνο.

Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν περιπτώσεων που ἤρθανε στὰ χέρια του εἶταν ἀεροπόροι τῶν Συμμαχικῶν δυνάμεων. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πιλότους που κερδίσανε τὴ μάχη τῆς Ἀγγλίας εἶχαν σοβαρὰ ἐγκαύματα. Τὰ πρόσωπά τους εἶταν τρομερὰ παραμορφωμένα και τὰ χέρια τους γυρισμένα και ἀλύγιστα. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς, ὕστερα ἀπὸ τὴ θεραπεία τους, γύριζαν ξανά στὴ δουλειὰ τους. Μὰ ὅσοι δὲ μπορούσαν νὰ ξαναπᾶνε στὴν ἀεροπορία, μπορούσαν νὰ δουλέψουν σὲ ἄλλη ἐθνικὴ πάλι ὑπηρεσία. Ἀλλες περιπτώσεις εἶταν ἄνδρες, γυναῖκες ἡ παιδιὰ που εἶχαν καεὶ ἡ εἶχαν παραμορφωθῇ ἀπὸ βομβαρδισμό, ἀπὸ τὴν ἱπτάμενη βόμβα ἡ ἀπὸ ρουκέττες που πέφτανε στὴ Ν. Ἀγγλία. Μικρὰ παιδάκια, φοβερὰ ἀκρωτηριασμένα και πληγωμένα θεραπεύτηκαν μετὰ τὴν φροντίδα τοῦ McIndoe και ἀπὸ τοὺς εἰδικευμένους χειρουργοὺς βοηθοὺς και νοσοκόμες, που ἀποτελοῦνε τὸ συνεργεῖο του.

Μιὰ και οἱ πιὸ πολλὲς περιπτώσεις που ἔρχονται στὰ χέρια του εἶναι ἐγκαύματα, ὑπάρχουν εἰδικὲς μέθοδοι που ἐφαρμόζονται πρὶν νὰ ἀρχίσει ἡ ἐγχείρηση γιὰ νὰ ἐξασφαλιστεῖ γρήγορη θεραπεία. Με λίγα λόγια ὁ τρόπος αὐτὸς εἶναι μπάνιο μέσα σὲ διάλυση κοινοῦ ἁλαιοῦ με νερό, στὴ θερμοκρασία τοῦ αἵματος.

Ὁ ἄρρωστος μπαίνει στὸ μπάνιο με τοὺς ἐπιδέσμους, γιατί εἶναι πιὸ εὐκολο νὰ τοὺς βγάλει ὅταν βρίσκεται μέσα στὸ νερό. Ὑστερα ἀπὸ τὸ μπάνιο βάζουν ἀπάνω στὶς πληγὲς πούδρα σουλφαμίνης ἡ πενικιλίνης και τίς δένουν με χονδρὲς γάζες σκεπασμένες με ἐπίδεσμο μουσκεμένο σὲ ἁλαιοῦχο διάλυση.

Αὐτὸς ὁ θεραπευτικὸς τρόπος, που ὁ McIndoe εἶταν ἀπὸ τοὺς πρώτους που τὸν χρησιμοποιοῦσαν, ἔχει πιά καθιερωθῇ στὶς Στρατιωτικὲς Ὑπηρεσίες και στὰ περισσότερὰ ἀστικά νοσοκομεία τῆς Ἀγγλίας. Ἡ χρήση του ἔχει ἐπιταχύνει τὴν θεραπεία τῶν ἐγκαυμάτων. Παρατήρησα τὸν McIndoe νὰ ἐγχειρίζει πολλοὺς πληγωμένους φίλους μου· γιατί πιστεύει πὼς οἱ ἄρρωστοὶ του ἔχουν νὰ ὠφεληθοῦν, βλέποντας πὼς δουλεύει. Αὐτὴ ἡ πίστη βασίζεται στὴ γνώμη

πού λέει πώς όταν τὰ βλέπεις όλα και τὰ καταλαβαίνεις όλα, δὲ φοβᾶσαι τίποτα. Αὐτὲς οἱ ἐγχειρήσεις ἔχουν ἐξελεγχθῇ ἀπὸ ἀπλά σχετικὰ «μπαλώματα» τῆς ἐπιδερμίδας, σὲ μιὰ τόσο πολυσύνθετη διαδικασία ὅση χρειάζεται γιὰ νὰ φτιαχτεῖ μιὰ ἐντελῶς καινούργια μύτη ἢ νὰ χωριστοῦν και νὰ ἰσιώσουν κολλημένα και στριμμένα δάχτυλα.

Μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ἐνδιαφέρουσες και δύσκολες ἐγχειρήσεις, πού εἶδα νὰ κάνει ὁ McIndoe εἶταν σ' ἓνα φίλο μου. Λέγεται «ρινοπλαστική» και συνίσταται στὴν ἀντικατάσταση τοῦ καμμένου μέρους τῆς μύτης — μαζί και τῶν ρουθουνιῶν — μὲ ἓνα μεταμόσχευμα δέρματος και ἰστών πού βγαίνει ἀπὸ τὸ μέτωπο. Ὁ ἄρρωστος ἀναισθητεῖ μὲ μιὰ ἔνεση στὴ φλέβα τοῦ χεριοῦ του, και κρατιέται σὲ ἀναισθησία μὲ ἓνα μίγμα ἀερίων πού εἰσπνέει.

Εἶχα σαστίσει μὲ τὴν ταχύτητα και τὴν σιγουριά τῆς δουλειᾶς τοῦ χειρουργοῦ. Μέτρησε προσεκτικά και σημάδισε τὴν πορεία τοῦ νυστεριοῦ του, ὥστερα μὲ μιὰ βέβαιη δυνατὴ κίνηση ἀνοίξε μιὰ τομὴ ἀπὸ τὸ ἓνα αὐτὶ ὥς τὸ ἄλλο και ἄλλη μιὰ κατὰ μήκος τῆς γραμμῆς τοῦ κάθε φρυδιοῦ ὥς τὸ κέντρο τοῦ μετώπου. Τὸ δέρμα και οἱ ἰστοὶ ὅλου τοῦ μετώπου χωρίστηκαν ἔτσι μὲ τὸ νυστέρι ἀπὸ τὸ κρανίο και μαζί τους μιὰ κύρια ἀρτηρία ἀπὸ τὸ ἓνα μηνίγγι. Τὸ μεταμόσχευμα τυλίχτηκε μέσα σ' ἓνα σωληνάριο, και ἐνῶ μένει πάντα προσκολλημένο στὸ ἓνα μηνίγγι, ἡ ἄλλη του ἄκρη ράβεται πάνω ἀπὸ τὴ ρίζα τῆς μύτης και στὸ μέρος της πού ἔχει σωθῇ. Τὸ σχῆμα τῆς μύτης πλάθεται πρόχειρα, σχηματίζονται τὰ ρουθούνια και διορθώνονται μὲ προσοχή και ὅλο τὸ κομμάτι ράβεται στὴ θέση πού χρειάζεται, πάνω στὸ πρόσωπο. Γιὰ νὰ σκεπαστεῖ τὸ ἀνοικτὸ μέρος τοῦ κρανίου πού ἔχασε τὸ δέρμα και τοὺς ἰστούς του γιὰ τὴ μύτη, κόβεται ἀπὸ τὸ στομάχι, ἀπὸ τὸ πλευρὸ ἢ τὸ χέρι ἓνα κομμάτι δέρμα και κολλιέται μὲ πίεση πάνω στὸ μέτωπο. Καθὼς ὁ McIndoe συνέχιζε τὴ δουλειὰ του χωρὶς διακοπὴ κοντὰ δυὸ ὥρες, μιὰ καινούργια μύτη ξεπρόβαλε πάνω στὸ δύσμορφο μικρὸ φαγωμένο κομμάτι πού ἄφησε στὸ πρόσωπο τοῦ φίλου μου ἡ φωτιά.

Κάπου τρεῖς βδομάδες ὕστερα ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ μεταμοσχεύματος πού δὲν σχημάτιζε μέρος τῆς καινούργιας μύτης ἀποκόβεται και ξαναρράβεται στὴ φυσικὴ του θέση, στὸ μέτωπο. Τὰ σημάδια πού μένουν στὸ μέτωπο εἶναι πολὺ μικρὰ και δὲ φαίνονται σχεδόν, όταν ξαναφυτρώσουν τὰ μαλλιά γύρω - γύρω. Ἡ μύτη ἴσως χρειαστεῖ μιὰ ἐπισκευὴ ὕστερα ἀπὸ μερικὸς μῆνες. Καὶ τὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἰδιαίτερα καλὸ, γιατί τὸ δέρμα τοῦ μετώπου ἔχει τὸ ἴδιο χρῶμα και ὕψὸ μὲ τὸ δέρμα τῆς μύτης. Ὅταν τελείωσε ἡ ἐγχείρηση, ἄφησα τὸ χειρουργεῖο μὲ ἓνα δυνατὸ συναίσθημα ἱκανοποίησης. Εἶχα δεῖ ἓνα θαυμάσιο κατόρθωμα τῆς σύγχρονης πλαστικῆς

χειρουργικῆς. Οἱ λέξεις δὲ μποροῦνε νὰ ἐκφράσουν, πόσο κουράγιο μοῦ ἔδωσε ἡ ἰδέα πὼς τὰ ἴδια σίγουρα, ἔμπειρα χέρια εἶταν ἐκεῖνα πού θὰ ἄρχιζαν τώρα τὴ δουλειὰ τους πάνω στὸ δικό μου πρόσωπο πού εἶταν πολὺ περισσότερο παραμορφωμένο.

Ὁ Archibald McIndoe, δὲν παύει νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τοὺς ἄρρωστους του όταν αὐτοὶ δὲ χρειάζονται πιά τὴν ἐπίβλεψή του. Ἐνδιαφέρεται πολὺ και συχνὰ παίξει μεγάλο ρόλο στὰ σχέδια πού κάνουν γιὰ τὸ ξαναφτιάξιμο μιᾶς ὁλοκληρωμένης και χρήσιμης ζωῆς. Πιστεύει πὼς τίποτα δὲν εἶναι ἀκατόρθωτο γιὰ ἄνδρες ἢ γυναῖκες πού ἔχουν γίνει πολὺ ἀνίκανοι ἢ ἔχουν πολὺ παραμορφωθῇ, πὼς ὅσοι ἔχουν κουράγιο και θέληση μποροῦν νὰ ξαναζήσουν μιὰ ζωὴ τόσο γεμάτη ὅσο και πρὶν. Ὅσο γιὰ ν' ἀντισταθμιστοῦν οἱ δουλειὲς πού βρίσκονται πιά ἔξω ἀπὸ τὶς δυνατότητές τους, ὑπάρχουν πολλὲς ἄλλες πού μποροῦνε νὰ δώσουν τὸ ἴδιο μεγάλῃ ἱκανοποίηση. Παρασκευαστικά, θὰ ἔλεγα, ἡ δουλειὰ πού ἔχει κάνει εἶναι σπουδαία και ἐμπνευστική γιὰ τὴν ὁργάνωση τῶν μέσων τῆς ἀποκατάστασης τῶν δικῶν του ἢ ἄλλων ἄρρωστων πού ὑποφέρουν ἀπὸ κάποια ἀνικανότητα.

Οἱ ἄρρωστοι τοῦ McIndoe ἔχουν σχηματίσει μεταξύ τους μιὰ δική τους λέσχη πού τὴν ὀνόμασαν; «Ἐταιρεία Προστασίας τῶν Ἰνδικῶν χοιριδίων», γιατί, μὲ πολὺ φιλοσοφικὴ διάθεση, θεωροῦν τὸν ἑαυτὸ τους σὰν «Ἰνδικὰ χοιρίδια», πού πάνω του ὁ γιατρὸς πειραματίζεται και ἀνάπτει τὴν τέχνη του. Μιὰ φορὰ τὸ χρόνὸ δὲ πρόσδρος, ἂς ποῦμε, καλεῖ σὲ συνέντευξη ὅσους εἶναι ἀκόμα ἄρρωστοι, και ἀπὸ τοὺς παλιούς ὅσους βρίσκονται στὴν Ἀγγλία και ὄχι ἔξω σὲ ἔνεργὸ ὑπηρεσία. Στὴν ὁρισμένη ἡμέρα, ὁ McIndoe τοὺς ἐξετάζει και κάνει ὑποδείξεις γιὰ ἄλλες ἐγχειρήσεις, ὅπου χρειάζονται. Ὑστερα τὸ βράδυ, τρῶνε ὅλοι μαζί.

Θυμᾶμαι ὁλοζώντανα τὴν πρώτη συγκέντρωση. Καθένας ἀπὸ ὅσους βρίσκονταν ἐκεῖ, εἶχε χειρουργηθεῖ τουλάχιστο μιὰ φορὰ. Μερικοὶ εἶχαν ξαπλωθῇ στὸ χειρουργικὸ τραπέζι εἴκοσι και τριάντα φορές. Καθένας εἶχε μερικὰ σημάδια στὸ πρόσωπό του, σὰ μάρτυρες τῆς δίκαιης συμμετοχῆς του στὴ λέσχη. Πολλὰ σημάδια εἶταν ἐλαφριά. Ἄλλα φαινόταν περισσότερα. Εἶταν σχεδὸν εὐκόλο νὰ καταλάβεις πόσο καιρὸ εἶχε μείνει ὁ καθένας στὸ Νοσοκομεῖο, ἀπὸ τὶς οὐλές πού εἶχε. Μποροῦσε κανεὶς νὰ δεῖ νέα φρύδια και αὐτιά, μασέλες και σαγόνια, χεῖλια και μάγουλα, πόδια πού εἶχαν ξαναγίνε μὲ μπαλώματα και χέρια πού εἶχαν ξαναβρεῖ τὴ χαμένη τους χρησιμότητα.

Πολλοί, πού τοὺς εἶχαμε δῇ τελευταῖα μὲ πρόσωπα στραβωμένα και αὐλακωμένα ἀπὸ σημάδια, ἢ πλαγιασμένους στὸ κρεβάτι τους μὲ τὸ κεφάλι και τὰ χέρια μέσα στοὺς ἐπιδέσμους, εἶταν τώρα

γεροί και δυνατοί, με χέρια ἄρτια και πρόσωπα ἡλιοψημένα και χαρούμενα.

Σχεδόν ὅλοι φοροῦσαν και τὴ στολή τους, γιατί πραγματικά λίγοι ἀπὸ τοὺς ἀρρώστους τοῦ McIndoe εἶχαν ἀφήσει τὸ Νοσοκομεῖο ἀνίκαντοι γιὰ ὑπηρεσία στὴν ξηρὰ ἢ στὸν ἀέρα. Καθένας ἐκεῖ θὰ ἔνοιωθε μέσα του—ὅπως ἔνοιωθα ἐγὼ—μιὰ λάμψη περηφάνειας, πεποίθησης και ἱκανοποίησης. Καθένας, ὄντας ὁ ἴδιος ἓνα θαῦμα, εἶταν περιστοιχισμένος ἀπὸ ὅμοια θαύματα τῆς χειρουργικῆς τέχνης. Γιὰ τὸν McIndoe και τοὺς βοηθοὺς του, αὐτὴ εἶταν πραγματικά μιὰ μεγάλη ἡμέρα.

Υστερα ἀπὸ τὸ γεῦμα γίνανε προπόσεις και ὁμιλίες. Ἀρρωστοὶ γεμάτοι εὐγνωμοσύνη ἐκφράσανε τὶς εὐχαριστίες τους στὸν McIndoe και τοὺς βοηθοὺς του. Ὅταν ἀπάντησε ὁ McIndoe, βλέποντας τριγύρω τὸ ἱκανοποιητικὸ φανέρωμα τῆς δουλειᾶς τῶν χειρῶν και τοῦ νοῦ του, μᾶς συμβούλεψε νὰ μὴ χάσουμε τὸ πνεῦμα τῆς ἀδελφосύνης ποὺ ἄσχετα μὲ ἐθνικότητα και βαθμό, ἡλικία και πίστη μᾶς ἔνωσε μέσα στοὺς θαλάμους τοῦ Νοσοκομείου. Ἀνάμεσά μας ὑπῆρχαν Αὐστραλοὶ, Νοτιοαφρικανοὶ και Νεοζηλανδοί, Καναδοί, Ἀμερικανοί, Γάλλοι, Ὀλλανδοί, Βέλγοι, Νορβηγοί, Πολωνοὶ και Τσέχοι, Ἀγγλοὶ, Οὐαλλοί, Ἰρλανδοὶ και Σκωτσέζοι. Στους βαθμοὺς ἀρχίζαμε ἀπὸ στρατάρχη τῆς ἀεροπορίας ὡς τὸν ἀπλὸ σμηνίτη. Καθένας μας εἶχε δεῖ κάτι ἀπὸ τὴν ζωντανὴ πραγματικότητα τοῦ πολέμου. Εἴχαμε ἓνα μήνυμα νὰ τὸ μεταφέρουμε μαζί μας ὅπου κι' ἂν πηγαίναμε. Ἐνα μήνυμα ποὺ γεννήθηκε μέσα σὲ κοινὸ πόνο και ἐξελέχτηκε ὅσο καιρὸ κράτησε ἡ ἀνάρρωση. Ἐνα μήνυμα θάρρους και ἀδελφосύνης γιὰ τὸ παρὸν και ἐλπίδας γιὰ τὸ μέλλον.

ΔΙΑΔΥΕΤΑΙ Η ΟΜΙΛΙΑ

ΤΑ ΠΛΟΙΑ ἐφοδιάστηκαν μὲ μιὰ συσκευή ποὺ στηρίζεται στὸ «Radar» και ποὺ διασκορπίζει τὴν ὁμίλη. Ἐτσι δίνεται ἡ δυνατότητα στοὺς ναυτικούς νὰ βλέπουν μέσα ἀπὸ μιὰ πυκνὴ καταχνιά, και στοὺς βομβαρδιστὲς νὰ χτυπᾶνε τοὺς στόχους μέσα ἀπὸ 10 στρωσιεὲς σύννεφα.

Απὸ τοὺς ἐφοπλιστὲς και τὶς ἀσφαλιστικὲς ἐταιρεῖες ἔγινε μιὰ κίνηση γιὰ νὰ χρησιμοποιηθεῖ ἡ συσκευή αὐτὴ και στὸ ἐμπορικὸ ναυτικό. Στὸ μεταξὺ ἡ Ἀκτοφυλακὴ σχεδιάζει νὰ ἐφοδιάσει τοὺς σταθμούς τῆς με συσκευὴ «Radar» γιὰ νὰ προσδιορίζεται ἡ θέση τῶν πλοίων ποὺ κινδυνεύουν σὲ καιρὸ πυκνῆς ὁμίλης.

Οἱ Λονδρέζοι

πηγαίνουν στὰ νυχτερινὰ σχολεῖα

Τοῦ G. GEOFFREY MORTLOCK

(Ἀρθρο τοῦ British Council - Press Division)

Τὸ Λονδίνο ἴσως εἶναι ἡ πόλη ποὺ ἔχει τὴν καλύτερη ὁργάνωση βραδυνῶν μαθημάτων και νυχτερινῶν σχολείων. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἀρχισε ὁ πόλεμος τὰ μαθήματα αὐτὰ ἐξακολούθησαν σχεδὸν χωρὶς διακοπὴ· ἀκόμα και τὴν ἐποχὴ τῶν πιὸ μεγάλων ἀεροπορικῶν ἐπιδρομῶν λειτουργοῦσαν μέσα σὲ ἀντιαεροπορικὰ καταφύγια. Φέτος στὸ Λονδίνο ὁργανώθηκε τὸ πιὸ ἐκτεταμένο πολεμικὸ σύστημα βραδυνῶν μαθημάτων και σ' αὐτὰ διδάχτηκαν περίπου 300 θέματα.

ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ συμβούλιο τοῦ Λονδίνου μπόρεῖ νὰ ἀτενίσαι μὲ ὑπερηφάνεια τὸν ἀπολογισμὸ τῆς ἐργασίας τῶν βραδυνῶν Ἰνστιτούτων, τοῦ Πολυτεχνείου και τῶν Τεχνικῶν Σχολῶν στὴν πολεμικὴ περίοδο. Σ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου ἐξακολούθησαν νὰ ἐργάζονται σχεδὸν χωρὶς διακοπὴ ἀκόμα και τὸν καιρὸ τῶν μεγάλων ἀεροπορικῶν ἐπιδρομῶν. Κι' ὅταν μὲ τὴ συσκότιση εἶταν ἀδύνατο οἱ μαθητὲς νὰ παρακολουθήσουν τὰ μαθήματα, ὁργανώθηκαν τὰ Σάββατα και τὶς Κυριακὲς εἰδικὰ μαθήματα τὴν ἡμέρα. Χιλιάδες τάξεις ἐπίσης ὁργανώθηκαν γιὰ εἰδικὰ μαθήματα μέσα στὰ δημόσια ἀντιαεροπορικὰ καταφύγια. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὰ βραδυνὰ σχολεῖα τοῦ Λονδίνου ἀποκτήσανε πολλοὺς καινούριους μαθητὲς, ποὺ ποτὲ πρὶν δὲν εἶχανε ἐνδιαφερθεῖ γιὰ ἀνώτερα μαθήματα.

Σήμερα στὸ Λονδίνο δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ μείνει ἀνικανοποίητος κανένας ποὺ ἔχει ἐπιθυμία νὰ μάθει. Τὰ νυχτερινὰ σχολεῖα ὁργανώθηκαν μὲ τέτοιο τρόπο ὥστε νὰ ἀγκαλιάζουν ὅλα τὰ θέματα, ἀπὸ τὴ λογιστικὴ ὡς τὴ ζωολογία και ἀπὸ τὴν ἀερομηχανικὴ ὡς τὴν ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν. Τριακόσια περίπου θέματα διδάχτηκαν σ' αὐτὰ τὰ σχολεῖα και περισσότερὸ ἀπὸ 200.000 σπουδαστὲς ἐπωφελήθηκαν ἀπὸ αὐτὴ τὴν εὐκαιρία.

Τὰ βραδυνὰ μαθήματα γίνονται στὸ Πολυτεχνεῖο, στὶς Τεχνικὲς σχολὲς και σὲ εἰδικὰ Ἰνστιτούτα. Γιὰ κείνους ποὺ θέλουν νὰ ἐκπαιδευτοῦν σὲ θέματα σχετικὰ μὲ τὴν καθημερινή τους ἐργασία, ὁργανώθηκαν διάφορες σειρὲς μαθημάτων ὅπως π. χ. γιὰ τὶς μεθόδους τῆς βιομηχανίας, τὴν πρακτικὴ ἐξάσκηση γιὰ τὶς δουλειές, τὴ στενογραφία, δακτυλογραφία, και ἄλλους ἐμπορικὸς κλάδους. Γιὰ νὰ μὴ γίνεαι σύγχυση τῶν σπουδαστῶν, κάθε εἰδικὸ σχολεῖο ὁργανώθηκε

στό μέρος τοῦ Λονδίνου ὅπου βρισκόταν ἡ ἀνάλογη βιομηχανία: τὸ σχολεῖο τῆς Φωτο-βαθυτυπίας καὶ τῆς Λιθογραφίας βρίσκεται στὴ Fleet Street πού εἶναι ἡ κοιτίδα τῆς τυπογραφίας, ὅπως ἐπίσης τὰ βραδυνὰ μαθήματα πού ὀργανώθηκαν μὲ τὸ σκοπὸ νὰ διδάξουνε τὸ λιανικὸ ἐμπόριο κρέατος γίνονται στὸ ἐκπαιδευτήριον Smithfield κοντὰ στὴν κρεαταγορά. Τὸ Κολλέγιο τοῦ Λονδίνου ὅπου γίνεται ἐκπαίδευση κυρίως γιὰ τὶς ἐπιχειρήσεις καὶ τὸ ἐμπόριο, βρίσκεται στὸ City, τὴν καρδιά τῆς πόλης, ὅπου ὑπάρχουνε καὶ ὅλα τὰ γραφεῖα τῶν μεγάλων ἐταιρειῶν.

Τὰ τεχνικὰ βραδυνὰ μαθήματα ἔγιναν πολὺ δημοφιλῆ καὶ φοιτοῦνε σ' αὐτὰ σπουδαστὲς κάθε τάξης καὶ ἡλικίας. Ἐπίσης ὀργανώθηκαν μαθήματα μὲ σκοπὸ τὴ βιομηχανικὴ μόρφωση καὶ αὐτὰ λειτουργοῦν σὲ στενὴ σχέση μὲ τοὺς παράγοντες ἐκείνους πού ἀποβλέπουν στὴν ἀνύψωση τοῦ ἐπιπέδου τῆς σύγχρονης βιομηχανίας. Πολλοὶ διαπρεπεῖς καλλιτέχνες καὶ τεχνίτες καθοδηγοῦν τοὺς σπουδαστὲς καὶ δίνεται ἰδιαίτερη προσοχὴ στὴν ἀνταλλαγὴ ἰδεῶν πού γίνεται ἀνάμεσα στὴ σχολή, τὸ ἐργαστήριον καὶ τὸ σπουδαστήριον.

Ἐχουν ὀργανωθῇ ἀκόμη καὶ μαθήματα σὲ 18 τουλάχιστον ξένες γλῶσσες: Ὀλλανδικά, Γαλλικά, Νορβηγικά, Πορτογαλλικά, Ἰσπανικά, Ρωσικά καὶ ἄλλες, ἐνῶ συγχρόνως ἄρχισαν εἰδικὰ μαθήματα σὲ ἀγγλικὴ γλῶσσα γιὰ τοὺς ξένους κατοίκους τοῦ Λονδίνου.

Υπάρχουν τέλος φιλολογικὰ μαθήματα προωρισμένα γιὰ ἐνηλίκους πού θέλουν νὰ καλλιεργήσουνε τὶς καλλιτεχνικὲς τοὺς κλίσεις καὶ νὰ ἀναπτύξουν τὶς λογοτεχνικὲς τοὺς ἱκανότητες. Στὸ Λονδίνον ὑπάρχει μεγάλος ἀριθμὸς τέτοιων Ἰνστιτούτων. Μπορεῖ νὰ ὑπολογίσει κανεὶς τὴν ἀξία τοὺς ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι σ' ἓνα ἀπ' αὐτὰ τὰ σχολεῖα παρακολουθοῦν μαθήματα 5000 σπουδαστὲς. Οἱ σπουδῆς τοὺς—πού γίνονται κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίβλεψη διαπρεπῶν καθηγητῶν—περιλαμβάνουν μαθήματα τέχνης, ἀρχιτεκτονικῆς, μουσικῆς κατανόησης, φιλολογίας, φιλοσοφίας, δραματικῆς τέχνης καὶ κλασσικῶν γλωσσῶν.

Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ τὰ σχολεῖα ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ἰδρύματα ὅπου ἡ μόρφωση γίνεται μᾶλλον μὲ ἀναψυχὴ παρὰ μὲ διανοητικὴ προσπάθεια. Σ' αὐτὰ τὰ ἰνστιτούτα οἱ γυναῖκες σχολῆς ἔχουνε τμήματα γιὰ μαγειρικὴ, κατασκευὴ γυναικείων καπέλλων καὶ κάθε σχετικὸ γιὰ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν καὶ τὴ διακόσμηση τοῦ σπιτιοῦ· οἱ ἀνδρικὲς σχολῆς προορίζονται γιὰ ἀνδρες καὶ ἐφήβους πού περᾶσαν τὰ 18 χρόνια καὶ ζητᾶνε νὰ περάσουν τὶς ἐλεύθερες ὥρες τοὺς μὲ κάτι ἐνδιαφέρον καὶ ὠφέλιμο, ἢ νὰ εἰδικευθοῦν σὲ διάφορες ἐργασίες ὅπως στὴν ξυλουργικὴ, τὸν ἀσύρματο, τὴ φωτογραφικὴ τέχνη, τὴ μουσικὴ—πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς διευθύνουνε οἱ ἴδιοι ὀρχήστρες ἐρασιτεχνῶν—τὸ σχέδιο ἢ τὴ ζωγραφικὴ. Ὅποιος ἀγαπᾷ

τὰ πουλιὰ καὶ τὰ ζῶα ἔχει τὴν εὐκαιρίαν καὶ τὰ μέσα νὰ παρακολουθήσει μαθήματα σχετικὰ μὲ τὴν περιποίηση τῶν ζώων, τὴ συντήρηση τῶν πουλιῶν μέσα στὰ κλουβιά, τὴ διατήρηση τῶν πουλερικῶν καὶ τὴν ἀνατροφή τῶν κοινελιῶν. Σὲ μερικὰ ἐπίσης ἰνστιτούτα λειτουργοῦν τμήματα κηπουρικῆς, καὶ πολλὰ περιβόλια καλλιεργημένα ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς μαθητὲς, βραβεύτηκαν γιὰ τὴν ἀπόδοσίν τους στὴν πολεμικὴ περίοδο.

Σ' ἓνα μόνο Ἰνστιτούτο, τὸ Κολλέγιο Morley, κάθε βδομάδα παρακολουθοῦν τὰ βραδυνὰ μαθήματα περισσότεροι ἀπὸ 2.000 ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Οἱ πῶς πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι σύμμαχοι στρατιῶτες ἀπὸ καταυλισμοὺς κοντὰ ἢ μέσα στὸ Λονδίνον. Μερικοὶ σπουδαστὲς παρακολουθοῦν τὰ μαθήματα τῶν νυκτερινῶν σχολείων τοῦ Λονδίνου ἐπὶ 30 χρόνια. Ὁ πῶς ἡλικιωμένος σπουδαστὴς εἶναι 75 χρονῶν καὶ φοιτᾷ στὰ βραδυνὰ σχολεῖα γιὰ 40 χρόνια. Ὅλο αὐτὸ τὸν καιρὸ σπούδασε διάφορα θέματα, καὶ τώρα παρακολουθεῖ μαθήματα σχετικὰ μὲ τοὺς λαϊκοὺς χορούς.

Τὰ δίδακτρα εἶναι τόσο μικρὰ ὥστε δὲν ὑπάρχει φόβος αὐτὸ τὸ ἔξοδο νὰ ἐμποδίσῃ τὴ σπουδὴ τόσο πολύτιμων μαθημάτων. Ποικίλλουν ὅμως ἀνάλογα μὲ τὴν ἡλικίαν τοῦ σπουδαστῆ καὶ μὲ τὸ θέμα πού θέλει νὰ παρακολουθήσῃ.

Κατὰ μέσο ὄρο τὰ δίδακτρα γιὰ μιὰ σειρὰ μαθημάτων σὲ βραδυνὰ σχολεῖα, καὶ γιὰ σπουδαστὲς κάτω τῶν 18 χρονῶν πού παρακολουθοῦν τρεῖς φορὲς τὴ βδομάδα, κυμαίνονται συνήθως ἀπὸ 5 σελ. ὡς 12 σελ. καὶ 6 πέννες γιὰ κάθε περίοδο τῆς σχολικῆς χρονιάς· οἱ σπουδαστὲς πού περᾶσαν τὰ 21 πληρώνουν ἀπὸ 15 ὡς 30 σελ. Τὰ δίδακτρα τῶν βραδυνῶν ἰνστιτούτων εἶναι ἀκόμα μικρότερα.

Τὰ μαθήματα αὐτὰ παρέχουν ἀκόμα τὴν εὐκαιρίαν στοὺς σπουδαστὲς τῶν νυκτερινῶν σχολείων νὰ τελειοποιήσουνε τὶς σπουδῆς τοὺς στὸ Πανεπιστήμιον, σὲ μερικὲς μάλιστα περιπτώσεις οἱ σπουδαστὲς γίνονται δεκτοὶ σὺν ἐσωτερικοῖς στὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Λονδίνου ἐνῶ παρακολουθοῦνε μαθήματα σὲ νυκτερινὰ σχολεῖα. Γιὰ κείνους πού σκοπεύουν νὰ πάρουνε ἀνώτερον πτυχίον, ἔχει ληφθῇ πρόνοια ὥστε νὰ τοὺς δίνεται ἐρευνητικὴ ἐργασία. Ὁ ἀπολογισμὸς τῆς δουλειᾶς πού βγάλενε τὰ βραδυνὰ σχολεῖα τοῦ Λονδίνου μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ μὲ κάθε ἄλλης πόλης τοῦ κόσμου, σχετικὰ μὲ τὶς εὐκολίες πού παρέχει γιὰ τὴν ἐκπαίδευση. Οἱ τάξεις τοὺς εἶναι πάντα προσιτὲς γιὰ ὅποιον θέλει νὰ μάθῃ κάτι ὠφέλιμον στὶς ἐλεύθερες ὥρες του.

Οι λαοί της Νοτίου 'Αφρικής

Γραμμένο από ένα Νοτιοαφρικανό ανταποκριτή

(Από τους Times
του Λονδίνου)

Η ΝΟΤΙΟΣ 'Αφρική είναι η νεώτερη από τις Κτήσεις. Είναι όμως η πιο πολυσύνθετη και γι' αυτό παρ' όλα τα κοινά σημεία που έχει με τη Βρεταννία και τις αδελφές Κτήσεις, διαφέρει απ' αυτές σε μερικά ζωτικά ζητήματα.

Η Νότιος 'Αφρική έχει στο παρελθόν της τη σύγκρουση των Boers με τους Βρεταννούς. Ακριβώς πριν εκατό χρόνια, οι Boers μετανάστευαν σε μεγάλα πλήθη από το 'Ακρωτήριο και από τη ζώνη της Βρεταννικής Κυριαρχίας και σχημάτιζαν νέες κοινότητες που βασίζονταν πάνω στις δικές τους αρχές. Οι θαρραλέοι αυτοί άνδρες και γυναίκες ζούσαν με τη Βίβλο, το αλλογο, το τουφέκι. Είλωσαν στα ένοδοτα της Ν. 'Αφρικής και ίδρυσαν τις ανεξάρτητες Δημοκρατίες του Transvaal και του Free State. Παλαιώσαν με τη φύση και τις ιθαγενείς φυλές που κατευθύνονταν από την Κεντρική 'Αφρική προς το Νότο και τις νίκησαν. Είναι αξιοσημείωτο ότι ο ιθαγενής δεν ήρθε νωρίτερα στη Ν. 'Αφρική από τον λευκό. Η ιστορία αναφέρει ότι φθάσανε κατά σύμπτωση στο ίδιο σημείο κάθε ένας όμως από διαφορετική κατεύθυνση. Οι μετανάστες Boers—που ζούσαν με Σπαρτιατική ζωή και είχαν κατανικήσει τις εχθρικές όρδες των ιθαγενών—είταν εκείνοι που διατυπώσανε την αρχή ότι δεν μπορεί να υπάρξει ισότητα στην 'Εκκλησία και στο Κράτος μεταξύ των μαύρων και των λευκών απ' αυτό προέρχεται και η σημερινή προκατάληψη—που έχει πολύ ένισχυθί από το φόβο των 7.000.000 μαύρων—που εκδηλώνεται στο αναπάντητο άκρομα και σήμερα, ερώτημα: «Η Νότιος 'Αφρική είναι χώρα λευκών;»

Κατά τα τέλη του 19ου αιώνα, η ανακάλυψη των μεγαλύτερων αδαμαντοουχείων του κόσμου και των κοιτασμάτων χρυσού, έφερε όρισμένες μεταβολές στις ανεξάρτητες Δημοκρατίες. Ο αγροτικός χαρακτήρας της οικονομίας, από τις καινούριες συνθήκες που δημιουργήθηκαν, αντικαταστάθηκε αναγκαστικά από το σύστημα της νομισματικής οικονομίας: άνθρωποι που δεν ήταν απ' αυτή τη χώρα μετανάστευαν στο Kimberley και το Rand. Ο κόσμος άρχισε γρήγορα να ενδιαφέρεται για το έσωτερο της Νοτίου 'Αφρικής. Γύρω στο τέλος του αιώνα, ξέσπασε ο πόλεμος ανάμεσα στη Βρεταννική Κυβέρνηση και τις Δημοκρατίες: ο πόλεμος κράτησε τρία σκληρά

χρόνια και έγινε αφορμή να δημιουργηθούν πολλά από τα σημερινά προβλήματα της νέας αυτής Κτήσης. Μετά τον πόλεμο αυτό ένας νέος Νοτιοαφρικανός έγραψε μια αυστηρή επίκριση για τη Βρεταννική πολιτική με τίτλο «Ένας αιώνας από λάθη» (*A Century of Wrong*). Ο νέος αυτός είναι ο στρατάρχης Σμάτς που είναι σήμερα ο πιο ηλικιωμένος πολιτικός της Βρεταννικής Συμπολιτείας. Τί έγινε αφορμή για την αλλαγή της στάσης όχι μόνο του Σμάτς αλλά μιας μεγάλης μερίδας Νοτιοαφρικανών; Γιατί και οι τρεις πρωθυπουργοί που είχε η Νότιος 'Αφρική στη ιστορία της σαν ένωμένο έθνος, είχαν στρατηγοί του πολέμου των Boers, και άνθρωποι που πολέμησαν τους Βρεταννούς στο Νοτιοαφρικανικό πόλεμο του 1899 - 1902. Η απάντηση βρίσκεται στη συνθήκη του Vereeniging και τα γεγονότα που επακολούθησαν. Η ειρήνη ήταν έντιμη και μεγαλόψυχη και μέσα στη μικρή περίοδο των 8 χρόνων που μεσολάβησαν, οι τέσσερις αποικίες Transvaal, Free State, Cape και Natal έγιναν μια συνταγματική ένωση με στενούς δεσμούς και αυτοδιοίκηση.

Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ ΤΟΥ ΣΜΑΤΣ

Από τότε η Ν. 'Αφρική πολέμησε δυο φορές στο πλευρό της Βρεταννικής Συμπολιτείας. Στο ερώτημα ποιά είναι η σημερινή της πολιτική σύνθεση και γενικά η θέση της στη Συμπολιτεία, δεν μπορεί να δοθεί μια απάντηση: υπάρχουν τρεις και κάθε μια αντιπροσωπεύει ξεχωριστά τις απόψεις από τις τρεις πολιτικές μερίδες.

Η μια είναι μια μικρή μερίδα από 'Αγγλόφωνους Νοτιοαφρικανούς που πιστεύει ότι η θέση τους εξασθένησε από τη νομοθεσία του Westminster και ότι οι πνευματικοί δεσμοί με τη Βρεταννία χάνουν βαθμιαία τη δύναμή τους. Αυτοί εκπροσωπούνε μια μικρή μειονότητα από την άλλη μεριά βρίσκεται μια ισχυρή μερίδα Νοτιοαφρικανών που πιστεύουν πως ο Σμάτς δεν πολιτεύεται ορθά γιατί η φιλοβρεταννική πολιτική του είναι καταστρεπτική για τη Ν. 'Αφρική και η Νοτιοαφρικανική Ένωση πρέπει να ανακηρυχτεί ανεξάρτητη Δημοκρατία και να αποχωρήσει από τη Συμπολιτεία. Άναμεσα σ' αυτά τα δύο άκρα βρίσκεται η τρίτη και ισχυρότερη πολιτική μερίδα που αποτελείται από 'Αγγλους και Νοτιοαφρικανούς που πιστεύουν ότι η Ν. 'Αφρική έχει πετύχει πια την ανεξαρτησία της και που υποστηρίζουν με βεβαιότητα ότι η μοίρα της ταυτίζεται με τη μοίρα της Συμπολιτείας. Το πολιτικό αυτό κόμμα υποστηρίζει τη συμμετοχή της Ν. 'Αφρικής στον πόλεμο και έχει μεγάλη πλειοψηφία στο Κοινοβούλιο με τη καταπληκτική επιτυχία του Σμάτς στις γενικές εκλογές του 1943.

Η αντιπολίτευση ήταν μεγάλη, διασπάστηκε όμως σε διάφορες

πολιτικές ομάδες με διαφορετικές απόψεις, μολονότι σ' όλες υπήρχε ομόφωνη πεποίθηση ότι δεν έπρεπε η χώρα να λάβει μέρος στον πόλεμο. Μετά τη μάχη του Alamein, όπου πολέμησαν και Νοτιοαφρικανικά στρατεύματα, ο Σμάτς προκήρυξε γενικές εκλογές για να δώσει την ευκαιρία στους εκλογείς να εκφράσουν απ' ευθείας τη γνώμη τους για τη φιλοπόλεμη πολιτική.

Από τις 150 έδρες της Εθνοσυνέλευσης, οι ένωτικοί (Σμάτς) κέρδισαν 89 έδρες· τα άλλα κόμματα που υποστήριζαν και αυτά τη συμμετοχή στον πόλεμο και οι ανεξάρτητοι κέρδισαν 18. Δηλαδή συγκεντρώθηκαν συνολικά 107 έδρες που ενέκριναν τη συμμετοχή της Ν. Αφρικής στον πόλεμο. Η αντίδραση, δηλ. το εθνικό κόμμα, συγκέντρωσε μόνο 43. Οι εκλογές αυτές ήταν θρίαμβος για τον Σμάτς και μεγάλη νίκη των Ένωμένων Έθνών.

Μια άλλη ζωτική διαφορά που φέρνει σε αντίθεση τη Νοτιοαφρικανική Ένωση με τα υπόλοιπα κράτη της Συμπολιτείας είναι το ζήτημα του χρώματος των κατοίκων. Ο αριθμός του πληθυσμού που δίνω πιο κάτω φανερώσει κάπως τη σημασία του χρώματος των κατοίκων στη ζωή της Ν. Αφρικής: Ίθαγενείς 6.750.000, λευκοί 2.250.000, ιθαγενείς του Άκρωτηρίου 750.000, Ινδοί 250.000. Συνολικά 10.000.000. Όλοι αυτοί οι λαοί που βρίσκονται πάνω στο ίδιο τμήμα της ηπείρου παρουσιάζουν διαφορετικά στάδια εξέλιξης, παράδοσης και πνευματικής καλλιέργειας. Οι ιθαγενείς είναι λαός άμυρτος· μόνο τα 25 % απ' αυτούς πηγαίνουν στο σχολείο και το αφήνουν προτού συμπληρώσουν τη στοιχειώδη μόρφωσή τους· αυτοί αποτελούν την τάξη των εργατών της Ν. Αφρικής. Σε λίγο ανώτερο επίπεδο βρίσκονται οι ιθαγενείς του Άκρωτηρίου απόγονοι φυλετικής ανάμιξης που είχε γίνει στο άκρωτήριο την παλαιά εποχή. Έχουν καλύτερη μόρφωση και συνήθως εκτελούνε εργασίες που απαιτούν κάποια ειδικευση. Οι Ινδοί, που περιορίζονται σχεδόν μόνο στο Durban και το Natal, αποτελούν την τάξη των μικροεμπόρων και των υπηρετών. Αυτή η παράξενη σύνθεση του πληθυσμού γίνεται σοβαρότερη, όταν την εξετάσει κανείς ευρύτερα, συγκρίνοντάς την με τα 150 εκατ. των μαύρων της Αφρικανικής Ήπείρου που κοιμούνται ακόμα, αλλά σιγά-σιγά αρχίζουν να ξυπνούν.

Εδώ βρίσκεται το βασικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η νέα αυτή Κτήση· υπάρχει μεγάλη διαφωνία για την καλύτερη ολοκλήρωση αυτής της ανάμικτης κοινωνίας. Στα πιο παλιά χρόνια κυριαρχούσε η ιδέα του αποχωρισμού· ο τέλειος όμως αποχωρισμός είναι αδύνατο να γίνει για τρεις σπουδαίους λόγους. 1) ο ιθαγενής πα-
ρέχει την εργασία που είναι ουσιώδης για τη Νοτιοαφρικανική οικονομία· συνεπώς πρέπει να ζει μέσα ή κοντά στις πόλεις των λευ-

κών. 2) Οι χώροι που έχουν διατεθεί για τους ιθαγενείς δεν είναι τόσο μεγάλοι ώστε να συγκεντρωθούν εκεί όλοι. 3) Πολλοί απ' αυτούς έχουν σήμερα έντελως εκφυλιστή και σχηματίζουν σημαντικό μέρος του αστικού πληθυσμού. Ο στρατηγός Σμάτς συνηγορεί για την πολιτική του «trusteeship», πολιτική με μεγάλη προοπτική και μάλλον μελλοντική, γιατί ο σημερινός ιθαγενής είναι ακόμα άπαρασκεύαστος και άγονος.

Μπορεί να ειπωθεί με βεβαιότητα ότι ο ιθαγενής της Ν. Αφρικής είναι πολύ καλύτερος από τους ιθαγενείς κάθε άλλου μέρους. Ο λόγος για τον οποίο η Νοτιοαφρικανική Ένωση δε μπορεί να λύσει το Ινδικό ζήτημα, ένθαρρύνοντας τους Ινδούς να γυρίσουν στις Ινδίες, είναι γιατί αυτοί δεν ήθελαν να γυρίσουν στην πατρίδα τους· επειδή δεν θα μπορούσαν να εγκατασταθούν τόσο καλά εκεί όπως στη Ν. Αφρική. Ο βασικός λόγος που ο λευκός διατάζει να χρησιμοποιήσει πολιτική που θα εξύψωνε τον ιθαγενή είναι ο φόβος που προέρχεται από το γεγονός ότι αυτός αποτελεί μόνο μια μικρή μειονότητα. Τί θα συμβεί σε μένα και τα παιδιά μου, αναρωτιέται, αν ο μαύρος φτάσει στο ίδιο επίπεδο με το λευκό; Φοβάται ιδιαίτερα τον οικονομικό συναγωνισμό των ανθρώπων που ζούν με κατώτερες συνθήκες ζωής· γιατί αυτοί προσφέρουνε την εργασία τους φθηνότερα.

Η ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΥ

Οι εθνικοί πόροι της Ν. Αφρικής ξεπερνάν κατά πολύ τους πόρους της Αμερικής, Βρετανίας, Νέας Ζηλανδίας, Αυστραλίας, Καναδά και πολλών άλλων χωρών. Στηρίζονται πάνω σε τρεις κύριες βάσεις: στο χρυσό, στη γεωργία και στη βιομηχανία της επεξεργασίας των ακατέργαστων υλών. Η παραγωγή χρυσού της Ν. Αφρικής είναι η μεγαλύτερη στον κόσμο. Είναι όμως πλούτος που διαρρέει και αν ακόμα ανακαλυφθούν και αναπτυχθούν και άλλα χρυσόφορα κοιτάσματα θα έρθει η μέρα που τα δουχεία θα εξαντληθούν. Τί πράγμα θα γεμίσει το κενό που θα δημιουργήσει η απόφευκτη παρακμή του χρυσού; Μαρικοί υποστηρίζουν τη γεωργία. Η Νοτιοαφρικανική όμως Ένωση δεν είναι ο παράδεισος του γεωργού. Το έδαφος είναι πολύ φτωχό· οι βροχές είναι λιγοστές και το έδαφος αποστραγγίζει γρήγορα· οι αγρότες ακολουθήσαν λαθεμένη κατεύθυνση, με την ένταση της παραγωγής των δημητριακών στη θέση της κτηνοτροφίας. Υπάρχουν αριθμοί που φανερώουν ότι τα γεωργικά προϊόντα δεν επαρκούν για να θρέψουν όλο τον πληθυσμό. Όπως φαίνεται τη θέση του χρυσού θα πάρει η βιομηχανία της επεξεργασίας των ακατέργαστων υλών. Η Ν. Αφρική είναι πλούσια προικισμένη από τους τρεις κύριους συντε-

λεστές αυτής της βιομηχανίας: τις ακατέργαστες ύλες, τη δύναμη και τους εργάτες, και έχει τη δυνατότητα να ζητήσει και συμπληρωματικά έφοδια. Τις ακατέργαστες ύλες που δεν βρίσκονται μέσα στη χώρα (που είναι πλούσια προικισμένη σε όρυκτο πλούτο) μπορεί να τις προμηθευτεί μέσα από την 'Αφρικανική ήπειρο. 'Η Νοτιοαφρικανική Ένωση δεν αντιμετωπίζει δυσκολίες στο κάθρουντο γιατί σήμερα έχει τη μεγαλύτερη εξαγωγή στο είδος αυτό. Το πράγμα που παρουσιάζει δυσκολίες είναι ποιοι θα χρησιμοποιηθούν σ' αυτή τη δουλειά. Για την ώρα χρησιμοποιήθηκαν άνθρωποι οι μαύροι. 'Εκείνοι που υποστηρίζουν ότι πρέπει να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα των ιθαγενών από οικονομική άποψη, πιστεύουν ότι οι μαύροι πρέπει να χρησιμοποιηθούν παραγωγικά, να γίνουν ειδικευμένοι εργάτες και ότι πρέπει να βελτιωθούν οι συνθήκες της ζωής τους. Γιατί η παραγωγική τους εργασία θα αυξήσει τους εθνικούς πόρους. 'Υπάρχει επείγουσα ανάγκη να καλυτερέψουν οι συνθήκες της ζωής τους ώστε η βιομηχανία της επεξεργασίας των ακατέργαστων υλών, με τον καιρό και όσο τα όρυχέα εξαντλούνται, να πάρει τη θέση του χρυσού.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΘΟΥΝ

Αυτή είναι η σιγανή επανάσταση που διαμορφώνεται στη Ν. 'Αφρική. Πρέπει να βρεθούν λύσεις στα προβλήματα και στις προκαταλήψεις. Οι λευκοί εργάτες δε θα δεχθούν καλά το συναγωνισμό του μαύρου που ζει με κατώτερες συνθήκες και προσφέρει φτηνά την εργασία του. Τα χρυσορυχεία θα έβλεπαν με κακό μάτι κάθε αύξηση εις βάρος της παραγωγής. Οι αγρότες θα βρίσκανε ότι αυξήθηκε η κίνηση των μαύρων προς τις πόλεις ή στενότητα της εργασίας στα αγροκτήματα είναι ζήτημα που απασχολεί σήμερα κάθε χρόνο τις αγροτικές διασκέψεις. 'Ο κοινός άνθρωπος έχει ισχυρές προκαταλήψεις σχετικά με τη φυλή και το χρώμα. 'Αλλά φαίνεται καθαρά ότι το οικονομικό στοιχείο θα υπαγορεύει μια πολιτική που πρέπει να περιστρέφεται γύρω στην αύξηση της παραγωγικότητας που θα μοιραστεί το ίδιο ανάμεσα σε μαύρους και λευκούς.

'Ο πόλεμος δίδαξε πολλά πράγματα στους Νοτιοαφρικανούς. Μάθανε την επιείκεια και την κατανόηση. Τους έδειξε επίσης ότι μπορούν να έχουν παραγωγή από προϊόντα και πρώτες ύλες που πριν έξη χρόνια ούτε καν επιχειρήσαν να εκμεταλλευτούν. Με την αποστράτευση του έθελοντικού στρατού, που περιλαμβάνει το 1/3 του ενήλικου πληθυσμού θα βρεθούν νέες γραμμές για να αντιμετωπιστεί αυτό το πρόβλημα και η πιο σπουδαία θα είναι η λύση του οικονομικού προβλήματος των ιθαγενών.

Τα αεροπλάνα προσγειώνονται
με ασφάλεια

«Fido», ή εγκατάσταση που διαλύει την όμίχλη

Του JOHN WALLIS

(Αναδημοσιεύεται από το News Chronicle)

ΑΠΟ ΤΟ παρατηρητήριο ενός αεροδρομίου της R.A.F. στην 'Ανατολική 'Αγγλία είδα τον περασμένο Δεκέμβριο μια πυκνή όμίχλη να διαλύεται και να ξεκαθαρίζει ένα πεδίο προσγειώσεως 2000 μέτρων.

'Ενας στολίσκος από βαριά βομβαρδιστικά, που είχαν ριχτή στον άγωνα για να συγκρατήσουν την αντεπίθεση του Ρούντστετ στις 'Αρδέννες—και που είχαν απογειωθεί με όμίχλη—έπρεπε να προσγειωθούν στο αεροδρόμιο εκείνο. Και οι πιλότοι έπρεπε να βλέπουν τη γη.

Ξαφνικά ξεπήδησε απειλητικό ένα τείχος από φλόγες σ' όλο το μήκος του πεδίου προσγειώσεως. Σε λίγα λεπτά ο καπνός άρχισε να διαλύεται. Και μαζί μ' αυτόν κι η όμίχλη.

Αυτό που έβλεπα ήταν το Fido (άρχικά των λέξεων Fog Intensive Dispersal Of), που είναι μια από τις σπουδαιότερες αποκλειστικά Βρεταννικές ανακαλύψεις του πολέμου. Τότε δεν μπορούσαν να μου πούν τίποτα σχετικά, μ' αυτήν. Ούτε καν τα ρωτήσω δεν είχα το δικαίωμα. Μά τώρα μπορώ να διηγηθώ όλη την ιστορία του Fido.

'Η δραματική του επιτυχία σε μια κρίσιμη καμπή του πολέμου μπορεί να κατανοηθεί από την όμολογία του ίδιου του Ρούντστετ, πώς «ο Συμμαχικός στρατηγικός βομβαρδισμός των γραμμών ανεφοδιασμού προκάλεσε την αποτυχία της προώθησής μας». Κατά τη

γνώμη του αντιστρατήγου της Αεροπορίας Bennett, αρχηγού των αναγνωριστικών αεροπλάνων, «μπορούμε να πούμε, πώς το Fido συντόμευσε κατά μερικά χρόνια τη διάρκεια του πολέμου, που θα διαρκούσε πολύ περισσότερο, αν η αντιμετώπιση του Ρούντσετ πετύχαινε».

Όπως και στις εγκαταστάσεις Pluto έτσι και εδώ η βενζίνη αποτέλεσε τη βάση του μυστικού αυτού όπλου. Όπως και εκεί έτσι και εδώ οι εμπειρογνώμονες στην αρχή είπαν πώς ήταν αδύνατο να πραγματοποιηθεί. «Θα ήταν χημειρική απόπειρα» δήλωσε ένας επιστήμονας. Μά το φαινομενικά αδύνατο πραγματοποιήθηκε. Από τότε που μπήκε σε εφαρμογή στις 19 Νοεμβρίου 1943, 2500 Συμμαχικά αεροπλάνα με πληρώματα πάνω από 10.000 άνδρες προσγειώθηκαν ομαλά μέσα σε πυκνή ομίχλη.

Το Fido γεννήθηκε από τις ανάγκες του πολέμου. Μά θα παίξει σημαντικό ρόλο και στην πολιτική αεροπορία. Μια τεράστια εγκατάσταση, η μεγαλύτερη και τελειότερη του κόσμου, κατασκευάζεται τώρα στο αεροδρόμιο του Heath Row στο Middlesex.

Το Fido μπορούμε να το περιγράψουμε απλά σαν ένα τεράστιο πλαίσιο από φλόγες γύρω από το πεδίο προσγειώσεως. Τοποθετούνται σωληνες με βενζίνη γύρω από το πεδίο σχηματίζοντας ένα ορθογώνιο. Από μικρές όπες σε πυκνά διαστήματα βγαίνει με πίεση η βενζίνη σε μικρά σταγονίδια, που αναφλέγονται εύκολα. Δημιουργείται έτσι μια τρομακτική θερμότητα που προκαλεί την εξάτμιση των σταγονιδίων που σχηματίζουν την ομίχλη. Μ' αυτό τον τρόπο η ομίχλη διαλύεται στην περιοχή αυτή.

Ένα αεροδρόμιο με εγκατάσταση Fido χρειάζεται περίπου 70.000 γαλλόνια βενζίνη την ώρα. Σε δύομισι χρόνια πειραμάτων και λειτουργίας του συστήματος καταναλώθηκαν 30 000 000 γαλλόνια βενζίνης.

Τα προπολεμικά πειράματα για τη διάλυση της ομίχλης δεν είχαν καταλήξει σε κανένα συμπέρασμα. Όσο μεγάλωνε η Αγγλική βομβαρδιστική αεροπορία, τόσο βαρύτερο φόρο πλήρωναν τα βομβαρδιστικά μας στην ομίχλη. Η ομίχλη πάνω από τα Αγγλικά αεροδρόμια ήταν πιο επικίνδυνη από τα αντιαεροπορικά πάνω από τη Γερμανία.

Στις 26 Σεπτεμβρίου 1942 ο κ. Τσώρτσιλ έστειλε το ακόλουθο σημείωμα στον κ. Geoffrey Lloyd, Υπουργό Καυσίμων: «Είναι ανάγκη να μπορέσουμε να βρούμε τα μέσα για να διαλύεται η ομίχλη πάνω από τα αεροδρόμια, ώστε να μπορούν να προσγειώνονται τα αεροπλάνα με ασφάλεια. Το Υπουργείο σας να ενεργήσει σχετικά πειράματα όσο το δυνατόν ταχύτερα. Θα λάβετε κάθε δυνατή ενίσχυση.» Αυτό αποτέλεσε την αρχή της επιχείρησης Fido.

Η Μονάδα Fido, οι άνδρες που έλυσαν το πρόβλημα αυτό, είχε περίπου 500 πρόσωπα, και την αποτελούσαν επιστήμονες, βιομήχανοι, μετεωρολόγοι και στρατιωτικοί. Ο κ. A. C. Hartley, γνωστός από την επιχείρηση Pluto, ήταν τεχνικός διευθυντής. Ο Δρ A. O. Rankine Έταίρος της Βασιλικής Έταιρείας, μηχανικός της Αγγλοπερσικής Έταιρείας Πετρελαίων έκανε τα πειράματα στο παγοδρόμιο του Earl's Court, όπου τα μηχανήματα παραγωγής πάγου χρησιμοποιήθηκαν για να παράγουν ομίχλη.

Ανάμεσα στα δυνατά συστήματα για τη διάλυση της ομίχλης ήταν η χρησιμοποίηση υπερηχητικών κυμάτων, ηλεκτρικές εκκενώσεις, απορρόφηση της υγρασίας με χημικά μέσα, ή ρύθμιση της θερμοκρασίας με ειδικά μηχανήματα. Η χρησιμοποίηση όμως της θερμότητας για τη διάλυση της ομίχλης είχε τις περισσότερες πιθανότητες να πετύχει.

Μέσα σε μια άγρια χειμωνιάτικη νύχτα, Υπουργοί, μετεωρολόγοι, επιστήμονες, στρατηγοί και αεροπόροι ξεσηκώθηκαν από τα κρεβάτια τους για να μεταφερθούν βιαστικά σε ένα αεροδρόμιο σκεπασμένο από παγωμένη, υγρή ομίχλη.

Στις 4 Νοεμβρίου 1942 είχαμε την πρώτη επιτυχία. Στο Moody Down στο Hampshire ξεκαθρίστηκε μια ομίχλη που είχε περιορίσει την ορατότητα σε πενήντα μέτρα με την ανάφλεξη βενζίνης σε μια περιοχή από 200 τετραγωνικά μέτρα και σε ύψος 25 μέτρων.

Προτού λυθεί το πρόβλημα του καπνού και προτού τελειοποιηθούν οι σωληνώσεις, αποφασίστηκε να γίνει η πρώτη εγκατάσταση σε ένα αεροδρόμιο άνηκευτων. Ο αντιστρατήγος της Αεροπορίας Bennett προσγειώθηκε εκεί στις 18 Φεβρουαρίου, όχι βέβαια με ομίχλη αλλά δείχνοντας πάντως πώς η προσγείωση ήταν δυνατή. Στις 17 Ιουλίου 1943 ήταν σε θέση να δοκιμάσει προσγείωση με ομίχλη. Η ορατότητα είχε κατέβει σε 100 - 200 μέτρα, μα ο αντιστράτηγος Bennett έκανε τέσσερις προσγειώσεις σε έντελως ξεκαθαρισμένο πεδίο.

Με τις πρώτες φθινοπωρινές ομίχλες ήταν έτοιμες έξι πλήρεις εγκαταστάσεις Fido. Όταν ο Πρωθυπουργός ήταν στην Τεχεράνη, ο κ. Lloyd του ανακοίνωσε, πώς η πρώτη πρακτική εφαρμογή του Fido έγινε στις 19 Νοεμβρίου 1943, όταν τέσσερα Χάλφαξ προσγειώθηκαν με ασφάλεια ύστερα από μια πτήση στο Ρούρ.

Από τότε δε χρειάζονταν πια να ματαιώνονται οι επιχειρήσεις, επειδή είχε ομίχλη. Τα Μοσκίτο μπορούσαν να βομβαρδίζουν το Βερολίνο κάθε νύχτα. Τα άνηκευτικά ξεκινούσαν από τα αεροδρόμια της Ανατολικής Αγγλίας τα σκεπασμένα από την ομίχλη για να αντιμετωπίσουν την κρίσιμη στιγμή της αντιμετώπισης των Άρδενων. Τα αεροπλάνα μας πετούσαν ελεύθερα!

Πόντιση ναρκών στα έχθρικά νερά

(Από το The Listener)

Ι. ΠΟΝΤΙΣΗ ΝΑΡΚΩΝ ΑΠΟ ΠΛΟΙΑ

Τοῦ Ὑποναύάρχου R. C. DICKSON

Ἡ ΠΟΝΤΙΣΗ ναρκών ἐξακολούθησε σ' ὅλη τὴν πολεμικὴ περίοδο. Ἀπὸ τὴν κήρυξη τοῦ πολέμου βυθίστηκαν ἢ ἔπαθαν βλάβες ἀπὸ Βρεταννικὲς νάρκες περισσότερα ἀπὸ χίλια ἐχθρικά πλοία. Χίλια πλοία! Ἡ πόντιση ναρκών εἶναι δουλειὰ τοῦ ναυτικοῦ γι' αὐτὸ καὶ ἡ ὅλη ἐπιχείρηση καταστρώθηκε στὴ μεγαλύτερῃ της ἔκτασι ἀπὸ τὸ Ναυαρχεῖο. Ὡστόσο ἀπ' αὐτὰ τὰ χίλια πλοία, εἶναι βέβαιο, ὅτι περισσότερα ἀπὸ τὰ 60% καταστράφηκαν ἀπὸ νάρκες τοῦ ναυτικοῦ ποὺ πόντισε ἡ R.A.F. καὶ κυρίως τὰ ἀεροπλάνα τῆς Διοίκησης Βομβαρδιστικῶν. Ἡ πόντιση ναρκών εἶναι φοβερὰ καταστρεπτικὸ πολεμικὸ μέσο, πολὺ περισσότερο σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο, ἀπὸ κάθε προηγούμενη φορὰ γιατί τὰ ἀεροπλάνα μποροῦν νὰ ἐργασθοῦν καὶ σὲ μέρη ποὺ δὲν εἶναι δυνατό νὰ πᾶνε πλοία, ὅπως π.χ. στὴ Βαλτικὴ Θάλασσα.

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου τὸ Βρεταννικὸ Ναυαρχεῖο κατέσχευε μιὰ κατηγορίαν πλοίων ἐντελῶς νέα σὲ κάθε ναυτικὸ. Τὰ πλοία αὐτὰ ὀνομάστηκαν ναρκοθέτιδες μεγάλης ταχύτητας καὶ ἀρχικὰ εἶταν τέσσερα: Abdiel, Latona, Welshman καὶ Manxman. Τώρα ὑπάρχουν καὶ ἄλλα. Ἄν ἐγὼ θὰ μιλήσω μόνο γιὰ τὸ Manxman καὶ γιὰ πράγματα ποὺ ἔγιναν πρὶν δυὸ χρόνια, εἶναι γιατί εἶχα τὴν τιμὴ νὰ εἶμαι κυβερνήτης του κατὰ τὰ μέσα τοῦ πολέμου. Καὶ τὰ τέσσερα ὅμως ἐργάστηκαν τὸ ἴδιο. Τὰ τρία πρῶτα βυθίστηκαν, τὸ Manxman διασώθηκε μ' ὅλο ποὺ τορπιλλίστηκε τὶς πρώτες μέρες τῆς ἀπόβασης στὴ Βόρειο Ἀφρική.

Οἱ ναρκοθέτιδες ἔχουν τὸ μέγεθος τῶν ἐλαφρῶν καταδρομικῶν καὶ ξεχωριστό τους γνώρισμα εἶναι ἡ ταχύτητα. Ἐπειδὴ εἶταν τὰ ταχύτερα πλοία τοῦ κόσμου τὰ ἀποσποῦσαν συχνὰ ἀπὸ τὸ κύριο τους ἔργο γιὰ νὰ τὰ χρησιμοποιήσουν γιὰ κάθε ἄλλο εἶδος ὑπηρεσίας, ὅπως γιὰ τὴν ἐπείγουσα μεταφορὰ ἐνισχύσεων ἢ πολεμοφοδίων ἢ γιὰ τὴν ἐπικίνδυνη ἀποστολὴ τροφίμων στὴ Μάλτα· ὁ ἀρχικὸς προορισμὸς τους ὅμως εἶταν ἓνας: ἐπιθετικὴ πόντιση ναρκῶν στὸ κατώφλι τοῦ ἐχθροῦ, στοὺς στενοὺς πορθμοὺς καὶ τὴν εἴσοδο τῶν λιμανιῶν του. Ἡ δουλειὰ αὐτὴ μποροῦσε νὰ γίνῃ καὶ ἀπὸ τὴν ἀεροπορία· ἓνα πλοῖο ὅμως, ἂν ἐπιτύχει στὴν ἀποστολὴ του, μπορεῖ νὰ μεταφέρει σ' ἓνα μόνο ταξίδι πολὺ μεγαλύτερο

φορτίο ναρκῶν ἀπὸ πολλὰ ἀεροπορικὰ σμήνη· γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἔχει μεγάλη ἀξία ἡ ταχύτητα τῶν ναρκοθέτιδων, γιατί μποροῦν νὰ πᾶνε σὲ κάθε σημεῖο τῆς ἐχθρικῆς ἀκτῆς καὶ νὰ γυρίσουν μέσα σὲ μιὰ νύχτα.

Γιὰ τὴν ἐπιτυχία αὐτῶν τῶν ἐπιχειρήσεων δυὸ πράγματα εἶναι ἀναγκαῖα: Πρῶτα ἔπρεπε τὸ ναρκοπέδιο νὰ ποντιστεῖ ἀκριβῶς στὸ προκαθορισμένο μέρος, πρᾶγμα ποὺ ἀπαιτοῦσε μεγάλες γνώσεις ναυσιπλοίας· ἂν ὁ ἐχθρὸς διέκοπτε τὴν ἐργασία μας δὲν ἔπρεπε νὰ περιπλεύσουμε τὶς ἀκτὲς καὶ νὰ ρίξουμε κάπου τὸ φορτίο μας, γιατί ἂν δὲν μπορούσαμε νὰ γυρίσουμε πίσω, κανεὶς δὲν θὰ γνώριζε ποῦ ποντίσαμε τὸ ναρκοπέδιο καὶ ὁ στόλος μας θὰ κινδύνευε γιὰ πολλοὺς μῆνες. Γιατὶ πρέπει νὰ ἔχετε ὑπ' ὄψιν σας ὅτι οἱ νάρκες εἶναι τὸ μόνο πολεμικὸ μέσο ὅπου ὁ στόχος ρίχνεται πάνω στὸ ὅπλο. Δεύτερο ἔπρεπε νὰ τελειώσουμε τὴ δουλειὰ μας καὶ νὰ γυρίσουμε χωρὶς νὰ μᾶς δοῦν καὶ νὰ μᾶς ἀκούσουν.

Μέσα στὸ πλοῖο παρακαλούσαμε μόνο γιὰ ἓνα πράγμα: μιὰ σκοτεινὴ νύχτα—πραγματικὰ σκοτεινὴ. Τὸ φεγγάρι εἶταν ὁ διάβολός μας. Μερικὲς φορὲς ὅμως ἔπρεπε νὰ δουλέψουμε καὶ μὲ πανσέληνο, ἂν εἶταν ἐπείγουσα ἀνάγκη, ὅπως ὅταν τὸ Sharnhorst καὶ τὸ Gneisenau στάθμευαν στὴ Βρέστη. Τὸ φεγγάρι ὅμως τὸ ἐχθρευόμασταν πάντα, γιατί μᾶς ἄφινε ἀκάλυπτους. Ὅταν τὸ φεγγάρι εἶταν στὸ τελευταῖο του τέταρτο καὶ εἶχε φθάσει ἡ σκοτεινὴ περίοδος τοῦ μῆνα, ἐγκαταλείπαμε τὴ βάση μας ποὺ βρισκόταν στὶς βορειοδυτικὲς ἀκτὲς τῆς Σκωτίας γιὰ νὰ συναντήσουμε τὴ Διοίκησή μας σ' ἓνα ἀπὸ τὰ νότια λιμάνια. Ἐκεῖ φορτώνουμε τὶς νάρκες· ἡ τεχνικὴ δοκιμαστικὴ ἐργασία καὶ ἡ τοποθέτηση γινόταν πάνω στὸ πλοῖο. Ὑστερα συναντούσαμε τὸ τοπικὸ ναυτικὸ καὶ ἀεροπορικὸ ἐπιτελεῖο γιὰ νὰ σχεδιάσουμε πῶς ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιήσουμε καλύτερα τὶς λίγες σκοτεινὲς νύχτες προτοῦ γυρίσει τὸ φεγγάρι.

Τὸ ἀπόγεμα τῆς ἡμέρας ποὺ καταστρωνόταν τὸ σχέδιο ἀποπλέαμε τὸ σούρουπο, καὶ μόλις ἀπομακρυνόμαστε ἀρκετὰ ἀπὸ τὸ λιμάνι ρίχναμε στὴ θάλασσα τὴ «συσκευὴ ἐντάσεως καλωδίου». Αὐτὸ εἶναι ὄργανο ποὺ ἔχει σκοπὸ νὰ βοηθήσει στὴν ὁρτὴ πορεία καὶ λειτουργεῖ μὲ τὸ ξετύλιγμα ἀπὸ μιὰ μπομπίνα πολλῶν μυλλίων μετάλλινου σύρματος. Ρίχνεται στὴ θάλασσα ἀπὸ τὴν πρύμη γιὰ νὰ μετράει τὴν ἀπόσταση ποὺ διανύσαμε. Ὅταν δούλευε ἀξίζε μιὰ λίρα γιὰ κάθε λεπτὸ, μὰ ὅταν δὲ δούλευε εἶταν κατὰρα καὶ καταστροφὴ. Μερικὲς φορὲς τὸ σύρμα ἔσπαζε στὰ μισὰ τῆς Μάγχης· τότε πιά ἔπρεπε νὰ βασιστοῦμε μόνο στὴν τύχη καὶ στοὺς ὑπολογισμούς μας, γιατί οἱ παλίρροιοι τῆς Μάγχης εἶναι πολὺ ἰσχυροὶ καὶ ὁ ἐχθρὸς δὲν μᾶς ἔκανε τὴ χάρη νὰ ἔχει φάρους. Χρειάζόταν τύχη γιατί πολὺ πιθανὸ νὰ ἔπρεπε νὰ κατευθυνθοῦμε σὲ σημεῖο ποὺ ἀπείχε μόνο ἓνα—δυὸ

μίλια από τις άκτες της Βρετάννης και οτιδήποτε κι αν μάς περίμενε εκεί, τίποτα δεν ήταν τόσο δυσάρεστο όσο η αβεβαιότητα για το πού βρισκόμασταν μέσα στο σκοτάδι της νύχτας κοντά σε μια άκτη ορητή, γεμάτη βράχια.

Συνήθως ξεκινούσαμε με μέτρια ταχύτητα — κοντά 28 κόμβους — και πρώτη μας δουλειά ήταν να κανονίσουμε σταθερά αυτή την ταχύτητα και να περάσουμε κοντά από ένα ορισμένο σημείο όπως π. χ. το Wolf Rock ή το Eddystone, προσέχοντας να λειτουργεί καλά το δρομόμετρο. Έτσι θα είχαμε ένα καλό ξεκίνημα. Ύστερα πιά σκοτεινίαζε και δεν είχαμε να κάνουμε τίποτε άλλο παρά να συγκεντρώσουμε την προσοχή μας στη πορεία μας και να κάνουμε υποθέσεις για τον καιρό που θα είχαμε στην επιστροφή. Έκτελέσαμε πολλές τέτοιες επιχειρήσεις: πάντα όμως είχαμε το χτυποκάρδι κάνοντας επίθεση στις συσκοτισμένες άκτες του έχθρου με ένα πλοίο γεμάτο από ισχυρές έκρηκτικές ύλες. Όταν βρισκόμαστε στη μισή απόσταση κατεβαίναμε να ετοιμάσουμε τις νάρκες. Το μέρος φωτιζόταν από άμυδρά μπλε φώτα: οι τορπιλλιστές στέκονταν κοντά στις νάρκες που ήταν τοποθετημένες κατά σειρά και κάθε μια ήταν ψηλότερη από ένα άνδρα και είχε βάρος ενός τόννου. Οι μηχανικοί επιθεωρούσαν τα μηχανήματα που όταν άρχιζε η πόντιση περνούσαν τις νάρκες έξω από τις πόρτες της πρύμνης.

Στο κατάστρωμα το υπόλοιπο πλήρωμα γέμιζε τα πυροβόλα. Πίσω στο κατάστρωμα ο βοηθός του ναύκληρου, στεκόταν κοντά στο δρομόμετρο με ένα συσκοτισμένο φανάρι στο ένα χέρι και στο άλλο το τηλέφωνο της γέφυρας. Παρακολουθούσε το δυναμόμετρο που έκανε τον έλεγχο στην πίεση του σύρματος και μετρούσε την απόσταση που είχαμε διανύσει. Το δυναμόμετρο έχει πάνω στη γέφυρα ένα ηλεκτρικό επαναλήπτη. Εκεί βρισκόμαστε εμείς χωρίς να βγάζουμε μιλιά. Θυμάμαι πώς τουτό το όργανο έκανε ένα ανατριχιαστικό θόρυβο με το χτύπημά του. Όταν πιά φθάνουμε στο προσδιορισμένο μέρος, έλαττώνουμε την ταχύτητα και ανοίγουμε τις πόρτες της πρύμνης. Τότε ο αξιωματικός της πορείας έλεγε: «Φθάσαμε, σέρ» και άκουγότανε η διαταγή «Ποντίστε τις νάρκες». Η επόμενη ώρα ήταν όλο δράση: γιατί τη στιγμή που η πρώτη νάρκη άγγιζε το νερό ξέραμε ότι άρχιζε η εκτέλεση της δουλειάς μας. Οτιδήποτε απρόοπτο κι αν συνέβαινε μέσα σ' αυτή τη μισή ώρα και πολύ συχνά είχαμε απρόοπτα—δυο πράγματα μπορούσαν να συμβούν: είτε να τελειώσει η πόντιση σύμφωνα με το σχέδιο, είτε να διακοπεί και να φύγουμε. Αν όμως τύχαινε να πάθουμε καμμία βλάβη—μια άτυχη έκρηξη στο μηχανοστάσιο ή πρόσκρουση σε βυθισμένα ναυάγια—τότε δε μπορούσαμε να αναπτύξουμε ταχύτητα για να διαφύγουμε.

Πάνω στη γέφυρα υπήρχε μια άμυδρά φωτισμένη πλάκα, σαν

το ταχύμετρο του αυτοκινήτου, που έδειχνε πόσες νάρκες έχουν ποντισθεί σε κάθε στιγμή. Θυμάμαι πώς κρατούσαμε την αναπνοή μας την ώρα που ο δείκτης έφτανε στον τελευταίο αριθμό. Τότε δινόταν η αναφορά «όλες οι νάρκες τελείωσαν, σέρ» και αμέσως κατόπι άκουγόταν η διαταγή «Επιστροφή, Τζών». Οι μεγάλες πόρτες των ναρκών στη πρύμη έκλειναν και οι μηχανές μπαίνανε σε ενέργεια για να αναπτύξουν το ανώτατο όριο ταχύτητας: έπειτα από λίγο μπορούσες να νοιώσεις τη βαθμιαία της ανάπτυξη.

Ύστερα μόνη μας φροντίδα ήταν η κατάλληλη τοποθέτηση του πλοίου σύμφωνα με τον αέρα και τη θάλασσα για να μπορούσε να αναπτύξει τη μεγαλύτερη ταχύτητα όλη τη νύχτα, ελπίζοντας πώς το πρωί θα είμαστε πάνω κάτω στο σημείο που περίμεναν να μάς βρουν τα μαχητικά μας. Όταν πιά φώτιζε, αν είμασταν τυχεροί, έπρεπε δεξιά μας, στη σωστή απόσταση, να είναι το Land's End (το τελευταίο Ν. Δ. άκρωτήριο της Αγγλίας) και αποπάνω να πετούν τα μαχητικά μας. Σ' όλη μου τη ζωή έβλεπα το Land's End από τη θάλασσα, μα τον καιρό της ειρήνης το θεωρούσα μιαν άσημαντη σταχτερή γωνιά. Τώρα, έχω γι' αυτό πολύ πιο φιλικά αισθήματα.

II. ΠΟΝΤΙΣΗ ΝΑΡΚΩΝ ΑΠΟ ΑΕΡΟΠΛΑΝΑ

ΤΟΥ RICHARD DIMBLEBY

Την νύχτα της 13ης Απριλίου του 1940 μια μικρή ομάδα από βομβαρδιστικά αεροπλάνα τύπου Hampden απογειώθηκε από τη βάση της στην Αγγλία με προορισμό τη Βαλτική θάλασσα. Αποστολή τους ήταν να ποντίσουν νάρκες στις τρεις στενές υδάτινες ζώνες ανάμεσα στη Δανία και τη Σουηδία. Μέσα απ' αυτές περνούσαν τα έχθρικά πλοία μπαίνοντας και βγαίνοντας από τη Βαλτική θάλασσα και υπήρχε ιδιαίτερα μεγάλη έχθρική κίνηση προς το δρόμο της Νορβηγίας.

Όταν ανέλαβαν τη δουλειά εκείνη την εποχή, τα Hampdens ήταν ο συνειδημένος τύπος αεροπλάνων της Διοίκησης Βομβαρδιστικών. Καθένα απ' αυτά μπορούσε να σηκώσει μόνο μια από τις καινούριες αεροπορικές νάρκες—που ήταν ένας χαλύβδινος κύλινδρος 7 ή 8 πόδια μακρός με ένα αλεξίπτωτο τυλιγμένο στην άκρη. Τα Hampdens ανήκαν σε μια ομάδα της Βομβαρδιστικής Διοίκησης που εκείνη την εποχή είχε Διοικητή, τον σημερινό στρατάρχη της αεροπορίας Harris. Στην ομάδα περιλαμβανόταν επίσης και ένας σύνδεσμος αξιωματικός του ναυτικού που αντιπροσώπευε το Ναυαρχείο. Μετά απ' αυτή τη μικρή δοχή εξελίχτηκε η

μέθοδος της πόντισης ναρκών από αεροπλάνα, πάντα όμως μέσα στα στενά όρια του αριθμού των βομβαρδιστικών που μπορούσαν να διατεθούν.

Όλο το 1941, ποντιζόνταν κατά μήνα μικρός αριθμός ναρκών στις Βόρειες Θάλασσες. Η πρώτη σημαντική αύξηση έγινε όταν διωρίστηκε ο στρατός της αεροπορίας Harris Γενικός Διοικητής της Διοίκησης Βομβαρδιστικών. Το Μάρτη του 1942, ποντίστηκαν περισσότερες από 350 νάρκες. Βομβαρδιστικά αεροπλάνα τύπου Wellington, Stirling, Manchester βοηθούσαν τα Hampden. Τον Απρίλη ποντίστηκαν συνολικά περισσότερες από 550 νάρκες και το Μάη, χρησιμοποιώντας και άλλα βαρειά βομβαρδιστικά περάσαμε τις 1000. Τότε αποφασίστηκε πως ο μέσος όρος κάθε μήνα θα είναι χίλιες νάρκες.

Καθώς αυξανόταν ο αριθμός των ναρκών αυξάνει και η έκταση των ποντίσεων. Στα μέσα του 1942 ήδη τα Βρετανικά αεροπλάνα είχαν ποντίσει σε ζωτικούς θαλάσσιους χώρους ναρκοπέδια που εκτείνονται από την εσωτερική Βαλτική θάλασσα ως τη Gironde. Μερικοί θαλάσσιοι χώροι, όπως ο Κατεγάτης, ο κόλπος της Έλλιγολάνδης και τα Γαλλικά λιμάνια του Ατλαντικού, ήταν πάντα γεμάτα από νάρκες. Από τότε άρχισαν να στενοχωρούν τον εχθρό οι αεροπορίες και η εξάρθρωση των ναυτικών συγκοινωνιών του και βρέθηκε στην ανάγκη να στέλνει συγχρόνως ναρκαλιευτικά από τη Γδύνια της Πολωνίας ως τη Δανία και τη Νορβηγία, από τις Ολλανδικές ακτές στη Βρέστη και τη Νορβηγία.

Μια τέτοια επιτυχία δεν μπορούσε να μείνει χωρίς αντίθετα εχθρικά μέτρα. Και ενώ από δω και εμπρός ο αριθμός των ναρκών που ποντίζονταν κρατήθηκε στο συμφωνημένο επίπεδο, η μάχη για την πόντιση εξελίχθηκε σε μάχη πνευματικής εφευρετικότητας. Οι Γερμανοί κατασκεύαζαν τον τύπο Sperrbrecher, ένα μεγάλο πλοίο με πολλές ύδατοστεγείς πόρτες και γεμάτο ελαφρό υλικό. Ήταν πολύ δύσκολο να βυθιστεί. Αυτά τα πλοία πλέαν εμπρός από τις Γερμανικές νηοπομπές και ανατίνιζαν από κάποια απόσταση τις μαγνητικές μας νάρκες. Η απάντησή μας ήταν μια νάρκη που περίμενε να φτάσει το Speerbrecher ακριβώς από πάνω της για να ανατιναχθεί.

Οι Γερμανοί τοποθέτησαν επίσης πλοία με αντιαεροπορικό πυροβολικό στους πορθμούς που ήξεραν ότι ποντίζαν νάρκες τα αεροπλάνα μας. Μ' αυτό τον τρόπο το έργο των βομβαρδιστικών κατάντησε πολύ επικίνδυνο γιατί η όρθη πτώση των ναρκών απαιτούσε χαμηλή πτήση. Βαθμιαία όμως οι ειδικοί βρήκαν νάρκες που μπορούσαν να ρίχνονται από μεγαλύτερο ύψος, ώσπου τελικά πέτυχαν να τις ρίχνουν από ύψος όχι μικρότερο από εκείνο που χρειάζεται για βαρείες βομβαρδιστικές επιδρομές.

Αυτά τα πολεμικά μέτρα και αντίμετρα εισαχθήκανε κατά μεγάλο μέρος από μια ομάδα επιστημόνων με τη βοήθεια μιας αφοσιωμένης στο καθήκον ομάδας της γυναικείας ναυτικής υπηρεσίας. Εγκαταστάθηκαν σ' ένα άχρηστο κτίριο σε ένα λιμάνι και εκεί ανακάλυψαν και συνθέσαν νέες και πιο καταστρεπτικές ποικιλίες της αρχικής μαγνητικής νάρκης. Τον Σεπτέμβρη του 1942 είχαν κατασκευάσει και βάλει κατά μέρος περίπου 350 ακουστικές νάρκες· αυτές έσκαζαν με τα ήχητικά κύματα που άφιναν τα πλοία το πέρασμά τους. Την νύκτα της 18 Σεπτεμβρίου 1942, όλες αυτές οι ακουστικές νάρκες τοποθετήθηκαν μέσα σε λίγες ώρες σε ορισμένα σημεία γύρω από τις Ευρωπαϊκές ακτές από την Bayonne ως τη Γδύνια. Αποτέλεσμα της ενέργειας αυτής ήταν να βρεθεί ο εχθρός σ' ένα χάος. Παρατηρήθηκε παντού μια διακοπή των ταξιδιών και σ' όλη τη βορειοανατολική Ευρώπη οι Γερμανοί διοικητές των λιμανιών ζητούσαν να χρησιμοποιηθεί όλος ο περιορισμένος αριθμός των διαθέσιμων ναρκαλιευτικών για την καταστροφή των ναρκών. Μερικά μάλιστα απομακρυσμένα λιμάνια κλείστηκαν για βδομάδες.

Τον ίδιο χρόνο λίγο όμως αργότερα—πραγματικά από το φθινόπωρο μέχρι σήμερα—η πόντιση των ναρκών γινόταν σε συνδυασμό με τις στρατιωτικές επιχειρήσεις και ο ρόλος που έπαιξε ήταν πολύ μεγάλος. Όταν η απειλή των Γερμανικών υποβρυχίων μεγάλωνε, ο όγκος των ναρκών μας σκορπίζόταν γύρω από τα Γαλλικά λιμάνια του Ατλαντικού. Τον Οκτώβρη και Νοέμβρη ο εχθρός διέταξε τα υποβρύχια του να πλεύσουν στα λιμάνια για επίσκεψη. Στα λιμάνια του Βισκαϊκού εκείνη την περίοδο υπήρχαν κοντά 90 υποβρύχια. Ο εχθρός καταλάβαινε ότι κάτι μαγειρευόταν και ήθελε να ετοιμαστεί. Δεν κατάλαβε όμως πως αντικειμενικός σκοπός μας ήταν η Βορ. Αφρική. Για να πάνε στη Βορ. Αφρική οι τεράστιες νηοπομπές μας έπρεπε να περάσουν κοντά από τις υποβρυχιακές βάσεις του Βισκαϊκού κόλπου. Ακριβώς έξω απ' αυτές τις βάσεις, τους τρεις τελευταίους μήνες του 1942, η Διοίκηση Βομβαρδιστικών είχε ποντίσει περισσότερες από 1300 νάρκες. Οι νηοπομπές πέρασαν με αφάνταστα μικρές ζημιές. Κι' αυτό οφείλεται πιο πολύ στις νάρκες που πόντισαν τα αεροπλάνα.

Το 1943 ήταν ο χρόνος της μεγάλης ναυτικής κίνησης των Γερμανών. Σκόρπισαν τα πολεμικά τους σ' όλες τις Νορβηγικές ακτές και στον Κατεγάτη, βορεινά από το Κίελο, με την ελπίδα να εγκαταστήσουν μια χρήσιμη βορεινή βάση στο Trondjem, από όπου τα γρήγορα επιδρομικά τους πλοία θα μπορούσαν να παρενοχλούν τις νηοπομπές μας για τη Ρωσία και θα κατόρθωναν να διασπάσουν τον κλοιό του Ατλαντικού.

Κάθε φορά όμως που οι μεγάλες μονάδες ναυτικές και μεταγωγικές κινήθηκαν, βρήκαν ότι οι ναρκοθέτιδες είχαν προηγηθεί παντού, μέσα στους στενούς πορθμούς στα νησιά της Δανίας και στις ακτές της Νορβηγίας. Τον ίδιο αυτό χρόνο έγιναν πολλές τελειοποιήσεις στη τεχνική της πόντισης ναρκών. Και τα νέα βοηθητικά μέσα του βομβαρδισμού, πρόσφεραν μεγάλες ευκολίες στα αεροπλάνα που πόντιζαν νάρκες. Όταν μεγάλες δυνάμεις βομβαρδιστικών πήγαιναν στο Βερολίνο, τα αεροπλάνα που πόντιζαν νάρκες πετούσαν προφυλαγμένα μαζί μ' αυτά και έκτελούσαν τη δουλειά τους με ήσυχία. Τώρα πια πετούσαν πολύ ψηλότερα· ή ακρίβεια τους είχε τόσο βελτιωθεί ώστε τα ατυχήματα που στην αρχή είχαν πολλά τώρα πια άρχισαν να μειώνονται.

Τον περασμένο χρόνο 150 περίπου βαρεία βομβαρδιστικά πετώντας πάνω από τα σύννεφα και με την οδηγία των ανιχνευτικών τους έκαναν μια μεγάλη επιχείρηση. Οι Γερμανοί μη ξέροντας που πέσανε οι νάρκες, αναγκάστηκαν να κλείσουν τα βορεινά κανάλια τους ώσπου να κατορθώσουν να τα καθαρίσουν από τις νάρκες.

Την άνοιξη του 1944 οι ναρκοθέτιδες άρχισαν να έκτελούν ειδικές επιχειρήσεις σχετικές με την εισβολή. Έπρεπε να σκεπάζουν με νάρκες όσο ήταν δυνατό, τα μέρη όπου δρούσαν τα Γερμανικά υποβρύχια και τα λιμάνια τους στις δυτικές ακτές, ιδιαίτερα τη Βρέστη που θα ήταν η προχωρημένη Γερμανική βάση για τις επιθέσεις που θα γίνονταν στη Μάγχη. Οι ναρκοθέτιδες έπρεπε ακόμα να προστατέψουν τα πλευρά των νηοπομπών της εισβολής από τα μικρά γερμανικά υποβρύχια που δρούσαν από τα λιμάνια των στενών και τον ποταμό Scheldt. Έπρεπε τέλος να ποντίσουν ένα ειδικό φράγμα από νάρκες έξω από τα Όλλανδικά νησιά για να εμποδίσουν κάθε πιθανή έχθρική ναυτική ενίσχυση.

Από το 1940 ως τις αρχές του χρόνου ποντίστηκαν περισσότερες από 40.000 νάρκες και περισσότερα από 700 έχθρικά πλοία βυθίστηκαν ή έπαθαν βλάβες από νάρκες αεροπλάνων, δηλαδή απώλειες 1 1/2 εκατομμ. τόννων.

76

Οι δυσκολίες στη Θεατρική Κριτική

Του IVOR BROWN

(Απόσπασμα από το «Essays by Divers Hands»)

ΑΠΟ όλα τα είδη της θεατρικής τέχνης το δράμα είναι εκείνο που απαιτεί την περισσότερη συνεργασία· συνήθως όμως εκτελείται από ανθρώπους που είναι έντελως ανίκανοι να συνεργαστούν με άλλους. Γι' αυτό το λόγο οι περισσότερες δοκιμές είναι σαν κεραυνοθύελλα, και οι δοκιμές των κοστουμιών μια ανάμιξη άνεμοστρόβιλου και καταρράκτη που μπορεί να παραμοιαστεί μόνο με τη θύελλα στο «Βασιληά Λήρ». Μέσα όμως απ' όλη αυτή τη ταραχή κάτι γεννιέται, μέσα απ' αυτά τα πρόσωπα που είναι γεμάτα από θυμό και ζήλεια και που δημιουργούνε διαρκώς δυσκολίες μπορεί να ξεφυτρώσει καλλιτεχνική αλήθεια και ομορφιά· μέσα από μυαλά που δεν κατανοούν το έργο και που δεν μπορούν να ξεγήσουν τα λόγια που τα χείλια τους προφέρουνε τόσο έντυπωσιακά μπορεί να ξεπηδήσει φως και διαύγεια. Μέσα από το σκοτάδι, φλόγα. Αυτό είναι το θαύμα που κατορθώνει το θέατρο και που φέρνει σε σύγχυση τον κριτικό.

Ο κριτικός των βιβλίων και ο κριτικός των έργων ζωγραφικής έχει μπρός του κάτι μόνιμο, γνωστό και συγκεκριμένο, πάνω στο οποίο εργάζεται.

Ο συγγραφέας γράφει το βιβλίο του και ξαναπερνά τα δοκίμιά του· μπορεί να έχει άτυχία στην κυκλοφορία του βιβλίου, γιατί μπορεί να εκδόθηκε σε στιγμή δημόσιας κρίσης και να χαθεί μέσα στο γενικό έκνευρισμό που προκαλούνε σπουδαία πολιτικά γεγονότα. Στην εμφάνιση όμως του βιβλίου του δεν μπορεί να έχει άτυχία. Το τελείωσε ο ίδιος και ο ίδιος το διόρθωσε· ή ευθύνη είναι όλη δική του. Το ίδιο ισχύει και για το ζωγράφο. Μπορεί να έχει άτυχία στο πούλημα του έργου του. Το τελειωμένο όμως έργο είναι ατομική του υπόθεση· αν είναι καλό, θα επαινεθεί δίκαια· αν πάλι είναι κακό, δίκαια θα κατηγορηθεί. Ο ερμηνευτής και ο εκτελεστής δεν είναι απαραίτητοι για να καταλάβει το κοινό ένα βιβλίο ή ένα ζωγραφικό πίνακα, όπως συμβαίνει με τα θεατρικά έργα και τη μουσική.

Η συγγραφή ενός βιβλίου δεν είναι πράγμα τόσο περίπλοκο. Δεν υπάρχει η δυσκολία της απαραίτητης σύμπραξης προσώπων

που ἀρνοῦνται ἀπόλυτα νὰ συνεργαστοῦν. Ἐνα κείμενο ἢ ἕνας πίνακας δὲν τυχαίνει νὰ καταστραφοῦν ἀκριβῶς τῇ μέρᾳ πού πρόκειται νὰ κριθοῦν, ἐπειδὴ χαλοῦν τὰ σκηνηκῆ, ἔχει τὰ νεῦρα τῆς ἡ πρωταγωνίστρια, τὴν πᾶνει πυρετὸς ἢ καὶ τὰ δυὸ μαζί· οὔτε ἐπειδὴ ὁ πρωταγωνιστὴς ξεχνᾷ τὸ κείμενο καὶ βάζει μέσα στὸ διάλογο δικὰ του λόγια. Ἐκεῖνος πού γράφει ἕνα θεατρικὸ ἔργο δίνει ὁμήρους στὴν τύχη, πὺ πολλὸ ἀπὸ κείνον πού παντρεύεται καὶ γεννᾷ παιδιὰ. Καὶ κείνος ὅμως πού δοκιμάζει νὰ τὸ κρίνει πρέπει νὰ εἶναι τὸ ἴδιο τυχερός, γιατί δὲν πρόκειται νὰ ἐκτιμήσῃ κάτι τὸ μόνιμο, κάτι πού μπορεῖ ψύχραιμα νὰ τὸ σκεφθεῖ καὶ νὰ τὸ σημειώσῃ· ἔχει μπρὸς τοῦ ἕνα κρᾶμα ἀπὸ τυχαῖα γεγονότα, μεταβολές, ἀτυχήματα καὶ πρόσωπα. Ἡ πρώτη παράσταση μπορεῖ νὰ σημειώσῃ ἐπιτυχία, μπορεῖ ὅμως νὰ εἶναι καὶ καταστροφή πού γι' αὐτὴν ὁ συγγραφέας δὲν εἶναι καθόλου ὑπεύθυνος. Πῶς εἶναι ὅμως δυνατό νὰ τὸ γνωρίζῃ αὐτὸ ὁ κριτικὸς;

Κάθε θεατρικὸ ἔργο, προτοῦ ἀνεβαστεῖ καὶ τὸ κρίνουν, κρύβει πίσω του μιὰ κουραστικὴ καὶ ἐξαντλητικὴ μυστικὴ ἱστορία. Ὁ δραματικὸς συγγραφέας εἶχε μιὰ κεντρικὴ ἰδέα καὶ τὴ διατύπωσε μὲ δραματικὸ τρόπο. Σύνθεσε ἕνα κείμενο καὶ (ἂν εἴταν βέβαια πρωτόπειρος) νόμισε ὅτι αὐτὸ εἴταν ὅλο. Ὅταν πῆγε νὰ πουλήσῃ τὸ ἔργο του εἶδε πῶς ὁ κ. Α. θὰ χρηματοδοτοῦσε τὸ ἀνέβασμα του μόνον ἂν ὑπῆρχε ρόλος γιὰ τὴ δεσποινίδα Β., καὶ ὅτι ὁ δεσποινὴς Β. θὰ δεχόταν νὰ ἀναλάβῃ τὸ ρόλο μόνο ἂν τὸν ἄλλαξαν ὁλοσδιόλου. Κατόπι προσλαμβάνεται ὁ διευθυντὴς κ. Γ. πού γρήγορα, καὶ χωρὶς ἀμφιβολία μὲ τὸ δίκηο του, τσακώνεται μὲ τὴ δεσποινίδα Β. Διαφωνοῦν σχετικὰ μὲ τὸ κείμενο· τριγύρω ἀρχίζουν οἱ ραδιουργίες. Στὸ τέλος ἡ Δ^ῆ Β. κατορθώνει νὰ πετύχῃ ἕνα συμβόλαιο γιὰ τὸ Χόλλυγουντ καὶ ἐξαφανίζεται. Ἔτσι ὁ Α. ἐγκαταλείπει τὸ ἔργο. Τότε ὁ συγγραφέας καὶ ὁ κ. Γ. ψάχνουν νὰ βροῦνε κανένα ἄλλο χρηματοδότη, «ἄγγελο βοηθό»· βρίσκειται ἕνας πού νομίζει ὅτι τὸ ἔργο θὰ εἴταν πολὺ κατάλληλο γιὰ τὴν Δ^ῆ Φ. ἄλλὰ μόνο ἂν εἶχε διαφοροτικὸ τέλος. Ὁ συγγραφέας ἐνελεῖται καὶ γράφει ἀπ' ἀρχῆς τὴν τρίτην πράξιν, καὶ τότε ἡ Δ^ῆ Φ. ἀρχίζει τὶς δοκιμὲς. Ἐπειτα ἀπὸ μιὰ θυελλώδη μέρα ἡ Δ^ῆ Φ. ἐγκαταλείπει τὸ ρόλο τῆς — μὲ πονηρία χαρακτηριστικὴ στὶς πρωταγωνίστριες — φροντίζει ὅμως νὰ τὸν ξαναπάρῃ πρὶν τὸν δώσουν σὲ καμιὰ ἄλλη. Τότε συμβαίνει ν' ἀρρωστήσῃ κάποιος ἢ νὰ φύγῃ· ξεσπάει πόλεμος ἢ φήμες ὅτι θὰ γίνῃ πόλεμος, καὶ ὁ χρηματοδότης ἀποτραβιέται. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο γιὰ ἕξ μῆνες δὲ γίνεται τίποτα. Ὑστερα πιά οἱ διαπραγματεύσεις γίνονται ἔξ ἀρχῆς· οἱ δοκιμὲς ξαναρχίζουν μὲ ζοηρότητα, γιὰ νὰ σταματήσουν πάλι ἀπὸ μιὰ ἐπιδημία γρίπης ἢ ἱλαρᾶς. Καί, γιὰ νὰ συντομέσω τὴν ἱστορίαν, τελικὰ τὸ ἔργο ἀνεβάξεται δοκιμαστικά, χωρὶς τὴν ἀπαιτούμενη

προετοιμασία, σ' ἕνα θέατρο ἐνὸς προάστειου· τέλεια παρωδία ἐκείνου πού ἔγραψε ἀρχικὰ ὁ συγγραφέας. Ἡ κεντρικὴ ἰδέα τοῦ ἔργου, πού τὴν δούλεψε μὲ τόση στοργή, ἔχει τέλεια ἐξαφανιστῇ καὶ μὲ δυσκολία ἀναγνωρίζῃ τὸ διάλογό του.

Ὅλες αὐτὲς οἱ ἀτυχίες στὸ τέλος μπορεῖ νὰ βγοῦν σὲ καλὸ. Μὲ τὴ μορφή πού τελικὰ ἀνεβάξεται, τὸ ἔργο σημειώνει ἐπιτυχία τὸ πρῶτο βράδυ τῆς παράστασης· μετὰ ἀνεβάξεται σ' ἕνα κεντρικὸ θέατρο καὶ πάλι σημειώνει ἐπιτυχία. Στὴν περίπτωσιν αὐτὴ ὁ συγγραφέας, πού τὸ ἔργο του ἂν ἀνέβαινε ὅπως εἴταν ἀρχικὰ μπορεῖ ν' ἀποτύχαινε, εἶναι πολὺ τυχερός· ἡ καλὴ διεύθυνση καὶ τὸ καλὸ παίξιμο κἄνανε διάσημους μέσα σὲ μιὰ νύχτα πολλοὺς συγγραφεῖς, πού δὲν ἄξιζαν. Εἶναι πιθανὸ ὅμως νὰ συμβεῖ τὸ ἀντίθετο. Τὸ καινούριο τέλος τοῦ ἔργου ἴσως φανεῖ χωρὶς νόημα στὸ κοινὸ καὶ στοὺς κριτικούς, γιατί ὁ διευθυντὴς θεώρησε τὶς δικές του ἰδέες τόσο καλὲς πού ἐξάλειψε τὶς ἰδέες τοῦ συγγραφέα. Κι αὐτὸς ὁ δυστυχὴς κρίνεται αὐστηρά, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα ἀγωνίστηκε ὅλο τὸν καιρὸ γιὰ νὰ περισώσει τὴν κεντρικὴ ἰδέαν τοῦ ἔργου του. Οἱ πρωταγωνιστὲς πού πρόκειται νὰ παίξουν μαζί παθητικὲς ἐρωτικὲς σκηνὲς ἔχουν τσακωθῇ τόσο ἄγρια πού δὲ μιλοῦνται ὅταν φεύγουν ἀπ' τὴ σκηνή· καὶ τοῦ ἐπόπτη τῆς σκηνῆς τὰ νεῦρα μπορεῖ νὰ εἶναι σὲ τέτοιο χάλι, πού νὰ διατάξῃ τὸ κατέβασμα τῆς αὐλαίας 1 λεπτὸ πρὶν τελειώσῃ ἢ πρώτην πράξιν, καταστρέφοντας μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὴν ἐντύπωσιν πού ἔπρεπε νὰ προκαλέσῃ στὸ κοινόν. Ἐπειτα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ὁ ἐκνευρισμὸς τῆς πρώτης βραδυᾶς ἀποκαρδιώνει ὅλο τὸ θῆατρο καὶ ὁ ρυθμὸς τοῦ διαλόγου παραστρατίζει. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι συμφορά!!!

Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ρωτήσῃ τί σχέση ἔχουν ὅλα αὐτὰ γιὰ τὴν κριτικὴ; Μεγάλῃ, μάλιστα ἂν ὁ κριτικὸς τῶν θεατρικῶν ἔργων ἔπειτα ἀπὸ μιὰ προσεκτικὴ ἐξέτασιν τοῦ ἔργου θὰ ἔκρινε δίκαια, ἀποδίδοντας τὸν ὀφειλόμενο ἔπαινο ἢ τὴν ἐπικρίσιν σὲ κείνους πού τὸ ἄξιζαν. Ἐκεῖνος πού πρόκειται νὰ κρίνῃ ἕνα βιβλίον ἢ ἕνα πίνακα, ὅπως εἴπαμε, ἔχει μπροστά του ἕνα μόνιμο καὶ συγκεκριμένον μέρος ἀπὸ τὴ δουλειὰ ἐνὸς μόνου ἀνθρώπου, ἐνῶ ὁ κριτικὸς ἐνὸς θεατρικοῦ ἔργου ἔχει μπρὸς του ἕνα τυχαῖον ἀποτέλεσμα μιᾶς συνεργασίας μὲ μιὰ περίπλοκην μυστικὴ ἱστορίαν. Ἐπικρίνει τὸ συγγραφέαν γιὰ ἕνα στίχον πού δὲν τὸν ἔγραψε ποτέ, τὸν ἡθοποιὸν γιὰ μιὰ ἐμφάνισιν ἢ γιὰ κινήσεις καὶ χρωματισμούς πού τοῦ ἐπιβλήθησαν ἀπὸ τὸν διευθυντὴν, παρ' ὅλες τὶς διαμαρτυρίας του, τὸν διευθυντὴν πάλι γιὰ τὸν κακὸ φωτισμὸ ἀπὸ ἀπροσεξίαν τοῦ ἡλεκτρολόγου, ἢ γιὰ τὴν ἀδέξια ἐρμηνείαν πού ἀγωνίστηκε σκληρὰ νὰ διορθώσῃ.

Γι' αὐτό, τὰ λάθη πού μπορεῖ νὰ κάμῃ ὁ κριτικὸς εἶναι ἄπειρα. Καταλαβαίνει βέβαια τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἡθοποιοῦ σ' ἕνα ρόλον εὐκολόν, ἐντυπωσιακόν ἢ δύσκολον καὶ ὅταν ἐπάξια δημιουργήσῃ κάτι σ'

ένα ρόλο άχαρο και άνούσιο. Δεν είναι δυνατό όμως να καταλάβει αν ο διευθυντής βοήθησε ένα κακό ήθοιο με τις δικές του καλές ιδέες, ή αν πέτυχε μια καλή εμφάνιση για τον ήθοιο υπαγορευόντας την άπαγγελία κάθε γραμμής του έργου και την έκτελεση κάθε κίνησης, όπως συμβαίνει πολύ συχνά. Το μόνο που μπορεί να κάμει ο κριτικός είναι να αναφέρει και να εκτιμήσει όσο το δυνατό καλύτερα αυτό που παρουσιάστηκε δημόσια σε όλους. Η παράσταση αυτή μπορεί να είναι παρωδία εκείνης που σκόπευαν να παρουσιάσουν οι εκτελεστές. Γι' αυτό η έχθρική κριτική θα θεωρηθεί από τους παραγωγούς και τους εκτελεστές μόνο σαν ένα δείγμα κακίας ή μωρίας· γιατί οι παραγωγοί και οι εκτελεστές, γνωρίζοντας την κρυφή ιστορία του άνεβάσματος του έργου, πιστεύουνε συνήθως ότι ο κριτικός όφειλε να τη μαντέψει κατά κάποιο τρόπο. Έπρεπε σαν από θαύμα να γνωρίζει και να προβλέψει όλα· πώς μερικά σκηνικά μπήκαν στη θέση τους μόνο δυό ώρες πριν σηκωθεί η αυλαία και ότι η πρωταγωνίστρια δεν κατάφερε να πάρει το διαζύγιό της.

Άλλη δυσκολία που αντιμετωπίζει ο θεατρικός κριτικός είναι η ανικανότητα των θεατών να καταλάβουν ότι κάθε νέα παράσταση ενός θεατρικού έργου είναι διαφορετική από κάθε προηγούμενη. Τα κοστούμια, που είναι θαυμάσια στη δοκιμή, μπορεί στην προεμέρα να έχουν έλαττώματα, και ο ήθοιος που είναι σε φόρμα τη Δευτέρα, μπορεί την Τρίτη να είναι άπρόσεχτος και άκεφος. Το κοινό που διαβάει την κριτική θα την επικροτήσει, αν εϊδε και αυτό την ίδια παράσταση· γιατί συνήθως οι ήθοιοι δίνουν μεγάλη σημασία στην κριτική ή αναγκάζονται από το διευθυντή· γι' αυτό αλλάζουν το παίξιμό τους σύμφωνα μ' αυτήν. Ένας θεατής με το δίκιο του μπορεί να ρωτήσει τον κριτικό: «Πώς γράψατε ότι ο Α δεν άκουγόταν; Έγώ νομίζω ότι μιλούσε όσο έπρεπε δυνατά.» Δεν υπάρχει άμφιβολία ότι μιλούσε θαυμάσια, ωστόσο αφού πρώτα διάβασε την κριτική και διόρθωσε το λάθος του.

Το συμπέρασμα είναι ότι η κριτική των θεατρικών έργων, όπως και το άνέβασμά τους, είναι όπωσδήποτε δουλειά τυχερή. Αν θεωρηθεί δίκαιη ή κριτική ενός δραματικού έργου, τότε οι άνθρωποι που πρόκειται να κριθούν πρέπει να είναι βέβαιοι ότι θα άδικηθούν, γιατί η δίκαιη κρίση έξαρτάται από τη γνώση όλων των γεγονότων που μεσολάβησαν, ενώ ο κριτικός που έρχεται στην παράσταση κατά τις 8 ή 8½ ούτε καν με τη φαντασία του μπορεί να τα συλλάβει. Κι ακόμα, αν εργάζεται σε καμιά καθημερινή έφημερίδα, πρέπει να βιαστεί, και έτσι γράφει πρόχειρα. Αυτό βέβαια δεν είναι δικαιολογία για μια άστοχαστη ή άνόητη κριτική, αλλά το αναφέρω για να δικαιολογήσω το βιαστικό γράψιμο. Η ταχύτητα πολλές φορές βοηθάει, άλλοτε όμως σε κάνει να γράψεις πράγματα που

αργότερα μετανοιώνεις γι' αυτά. Όσο πιο καλό είναι το έργο, τόσο περισσότερη ανάγκη σκέψης έχει. Ο C. E. Montague είχε πολύ δίκιο σ' αυτό το ζήτημα όταν έγραψε: «Μπορεί να υπάρξει μια μικρή δικαιολογία για τις παληές θεατρικές κριτικές. Είναι αλήθεια πως τις έγραψες βιαστικά, με λίγα βιβλία γύρω σου και λίγη ώρα για να έρευνήσεις· ο ζεστός άέρας και η σκόνη του θεάτρου ήταν ακόμα στα πνεμόνια σου· είσουν βέβαιος ότι έγραψες πράγματα που το πρωί αν τα ξαναδιάβασες θα σου φαίνονταν φλυαρίες ή λόγια γεμάτα στόμφο. Όλα επιδροῦσαν τόσο άσχημα, ώστε δε μπορούσες να κρίνεις το περιεχόμενο και τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για την ίσορροπία του έργου. Η ζέστη όμως του θεάτρου δεν έχει πάντα βλαβερή επίδραση. Σαν το μαγικό ποτό στον οργανισμό του Φάλσταφ, έχει διπλή ενέργεια: «άνεβαίνει στο μυαλό και το κάνει εύστροφο και παραγωγικό και το γεμίζει από ευκίνητες, έρεθιστικές και ώραϊες μορφές. Μερικές φορές του δίνει τουλάχιστο αυτή την ψευδαίσθηση· άλλοτε είσαι κατώτερος απ' τον έαυτό σου και άλλοτε πάλι πιστεύεις πως τον ξεπερνάς.»

Άσφαλώς η ενέργεια είναι διπλή. Το ίδιο συμβαίνει και για τους ήθοιους και τους συγγραφείς. Μπορεί να επαινεθούνε για κάτι που έκαναν χωρίς να το καταλάβουν ή με την υπαγόρευση κάποιου άλλου· ενώ πάλι μπορεί να τους αποδώσουν σφάλμα για το όποιο δεν ευθύνονται. Γενικά, σχετικά με το Άγγλικό θέατρο, οι ήθοιοι κρίνονται ευνοϊκότερα παρά οι συγγραφείς. Το κοινό ύστερα από ένα κακό απόγεμα που πέρασε στο θέατρο άθωνει μάλλον αυτούς παρά το συγγραφέα. Συχνά, όταν εκφράζεται συμπάθεια για τους ήθοιους που αναγκάστηκαν να παίξουν ένα τέτοιο έλεεινό έργο, η αλήθεια είναι ότι με καλύτερη διεύθυνση και άνέβασμα το αποτέλεσμα θα ήταν διαφορετικό. Ωστόσο οι κριτικοί συνήθως δεν καταλαβαίνουν αυτό το πράγμα και η θέση τους έχει κάποιο, ως πούμε, ίπποτισμό, έπειδη οι ήθοιοι υποφέρουνε φοβερά όταν παίζουν μια κωμωδία που δε φαίνεται σε κανένα κωμική και που απ' τη μέση του έργου καταλαβαίνουν ότι το έργο άπέτυχε και πήγαν χαμένοι οι κόποι τους, χωρίς ανταμοιβή. Γι' αυτό το λόγο οι πονόψυχοι κριτικοί προτιμούν να ρίξουν όλα τα άδικα στο συγγραφέα, που δεν φαίνεται, και όχι στους δυστυχισμένους ήθοιους που αναγκάζονται να υποστούνε όλη αυτή την άποτυχία μπρος στα μάτια όλου του κόσμου.

Εκείνοι λοιπόν που έχουν σκοπό να σταδιοδρομήσουν στο θέατρο, είτε σαν συγγραφείς είτε σαν ήθοιοι, ως μην έλπίζουν ότι θα βροῦνε δικαιοσύνη στα σχόλια του κοινού· και ο κριτικός που θέλει να είναι δίκαιος ή έξυπνερτικός ως νιώσει ότι όλα είναι εναντίον του προκειμένου να σχηματίσει μια όρθη κρίση· σε άλλα πρά-

ματα μπορεί να πετύχει π.χ. να γράψει διασκεδαστικά, χωρίς κακία, να εμπνεύσει στο κοινό αγάπη για το θέατρο με τον ένθουσιασμό του, να παρατείνει την επιτυχία μιᾶς ἀληθινᾶ πρόσκαιρης τέχνης και να δώσει πολύτιμες πληροφορίες και σκιαγραφίες τῶν κυριότερων προσώπων προτοῦ «ὅλα πέσουνε στην ἀφάνεια»· αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι πραγματικὴ κριτικὴ. Εἶναι μιὰ πραγματεία σὲ γενικὲς γραμμὲς καὶ ὄχι ἐκτίμηση τεχνικῶν ζητημάτων. Ἡ δημιουργία μιᾶς πραγματικᾶ περιγραφικῆς κριτικῆς θὰ εἶταν ἀνεκτίμητη ὑπηρεσία γιὰ τὸ θέατρο (Τέτοιες εἶταν οἱ κλασσικὲς κριτικὲς τοῦ Ἀγγλικοῦ θεάτρου). Ὡστόσο ἡ κριτικὴ ποὺ γίνεται μὲ ἀκρίβεια καὶ κύρος εἶναι πράγμα ποὺ ξεπερνᾷ τὶς ἀνθρώπινες δυνάμεις.

Τὰ στοιχεῖα ποὺ συμβάλλουνε στὸ ἀνέβασμα ἐνὸς ἔργου εἶναι τόσο σύνθετα καὶ τόσο κρυφὰ ποὺ ὁ παρατηρητής, ὅση ἱκανότητα καὶ νὰ ἔχει, δὲν εἶναι δυνατό νὰ τὰ ἐπαινέσει ἢ νὰ τὰ κατακρίνει δίκαια. Τὸ μισὸ ἀπὸ ὅ,τι βλέπει καὶ ἀκούει τὴν πρώτη βραδύα τῆς παράστασης ὀφείλεται στὴν τέχνη καὶ τὸ μισὸ στὴν ἀπλὴ τύχη. Γι' αὐτὸ ὁ θεατρικὸς κριτικὸς ποὺ κατὰπιάνεται νὰ ἀποδώσει δικαιοσύνη πρέπει νὰ βάλει καλὰ στὸ μυαλό του ὅτι στὴν κυριολεξία τῆς ἡ κριτικῆς τῶν θεατρικῶν ἔργων εἶναι ἀδύνατη.

✍

Σ' ΕΝΑ ἀεροδρόμιο τῆς Νέας Γουίνεας, τώρα τελευταῖα, ἐπισημάνθησαν ἐχθρικά ἀεροπλάνα. Ἀμέσως ἓνα σμήνος ἀπογειώθηκε γιὰ νὰ τὰ ὑποδεχτεῖ. Μετὰ τὴν ἀερομαχία ὁ ἀρχηγὸς τοῦ σμήνους πῆγε γιὰ ἀναφορά στὸν ἀνώτερό του.

—Εἴσουν λιγάκι νευρικός τὴν ὥρα τῆς ἐπίθεσης, δὲν εἶναι ἔτσι; τὸν ρώτησε ὁ διοικητής.

—Ποιός; Ἐγώ; Καθόλου, εἰμὺνα ψύχραιμος ὅσο ποτέ, ἀπάντησε.

—Καλὰ, εἶπε ὁ διοικητής. Ἐλεγα μήπως εἴσουν νευριασμένος, γιατί στὸ ραδιοτηλέφωνο εἶπες πὼς 27.000 βομβαρδιστικὰ πλησίαζαν σὲ ὕψος ὀκτῶ ποδιῶν. (!!)

THE DAILY TELEGRAPH

Τὰ τελευταῖα βιβλία στὶς προθήκες τοῦ Λονδίνου

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΣΤΑ ΝΕΥΡΑ

Τοῦ καθηγητῆ James M. Mackintosh

(Ἔκδ. Oxford University Press)

ΑΥΤΟ τὸ βιβλίον δὲν ἔχει τὴν πρόθεση νὰ εἶναι μιὰ ἐπιστημονικὴ ἢ ἱατρικὴ πραγματεία πάνω στὸ ζήτημα τῆς ψυχικῆς υγείας στὴν Ἀγγλία τὸν καιρὸ τοῦ πολέμου. Εἶναι μιὰ συλλογὴ ἀπὸ δοκίμια γραμμένα σὲ γλῶσσα ἀπλὴ χωρὶς τεχνικοὺς ὅρους, ποὺ περιγράφουν τὶς ἐπιτυχεῖς φάσεις τῶν πρώτων τεσσάρων χρόνων τοῦ δευτέρου παγκόσμιου πολέμου καὶ δίνουν ἓνα μέρος ἀπὸ τὶς ἐντυπώσεις τοῦ συγγραφέα σχετικὰ μὲ τὴν ἐπίδραση τῶν πολεμικῶν συνθηκῶν πάνω στὸν πληθυσμό.

Μιλάει γιὰ τὸν ἐργάτη τῆς βιομηχανίας, γιὰ τὸ νέο στρατιώτη, γιὰ τὴ νοικοκυρά, γιὰ τὶς διανομὲς τροφίμων μὲ τὸ δελτίο, τὸν τρόπο τῆς ἐκκένωσης τῶν πόλεων καὶ γιὰ τὸ παιδί στὸν καιρὸ τοῦ πολέμου.

Ὑπάρχει μιὰ γενικὴ ἐντύπωση πὼς οἱ πολεμικὲς συνθήκες δὲν εἶναι εὐνοϊκὲς γιὰ τὴν ψυχικὴ υγεία καὶ πὼς αὐτὸ γίνεται φανερό ἀπὸ τὸ αὐξανόμενο ποσοστὸ τῶν ψυχικῶν ἀσθενειῶν σὲ καιρὸ πολέμου, ποὺ εὐκόλα μποροῦμε νὰ τὶς διακρίνομε. Ἡ ἐπικράτηση τῆς νευρώσεως στὸν πόλεμο τοῦ 1914-1918, ποὺ ὀνομάστηκε ἀπὸ τὸ λαὸ «shell-shock», δηλαδὴ ταραχὴ, κλονισμὸς ἀπὸ ἔκρηξη ὀβίδας καὶ τὸ γεγονός πὼς ἡ σύγχρονη πολεμικὴ ταχικὴ εἶναι πιὸ τραχειά, ἔχει νέους κινδύνους καὶ ὁπωσδήποτε προβάλλει στεροήσεις λίγο-πολύ σοβαρές, ὅλα αὐτὰ μᾶς βάζουν σὲ ἀσυνήθιστη ἔνταση, μᾶς προκαλοῦν ψυχικὲς καταπτώσεις, καὶ εἶναι ὑπεύθυνα γι' αὐτὰ τὰ ἀποτελέσματα.

Μιὰ ἐξέταση αὐτοῦ τοῦ ζητήματος δείχνει πὼς οἱ ἐπιδράσεις του εἶναι πιὸ περίπλοκες. Πρῶτα ἀπ' ὅλα ἡ Στρατιωτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ 1922 ἀνέφερε ὅτι ἡ ὀνομασία shell-shock, ἔπρεπε νὰ λείψει, πὼς ὁ πόλεμος τοῦ 1914-18 δὲν ἔφερε καινούριες νευρικές ἀνωμαλίες καὶ ὅλες αὐτὲς εἶταν τὸ ἀποτέλεσμα καθαροῦ κλονισμοῦ σὲ μιὰ

μικρή αναλογία περιπτώσεων ή αποτέλεσμα συγκίνησης (συνήθως σε ανθρώπους με προδιάθεση) με μία αναλογία 80%, ή τέλος μιάς νευρικής και διανοητικής κόπωσης, και πώς ή ψυχονεύρωση δε πρέπει να καταταχτεί στα πολεμικά ατυχήματα πιά, παρὰ να θεωρηθεί αδυναμία ή αρρώστια. Οί περισσότερες νευρώσεις που παρουσιάστηκαν στον πόλεμο τοῦ 1914-18, εἶταν καταστάσεις άγχους ή ύστερίας. Οί ανακαλύψεις τῆς Στρατιωτικῆς Ἐπιτροπῆς επιβεβαιώθηκαν έντελῶς σε μιά διάλεξη που ἔγινε στο Ὑπουργεῖο Συντάξεων τὸν Ἰούλιο τοῦ 1939.

Ἐπειτα οί νευρικές καταπτώσεις, καὶ άλλες μορφές αρρώστιας, δέχονται τὴν ἐπίδραση τοῦ περιβάλλοντος. Εἶναι πολὺ γνωστὸ πὼς ἓνας ἄνθρωπος που πάσχει ἀπὸ φυματίωση, — μιά αρρώστια που συχνὰ ἔχει καὶ ψυχικὰ συμπτώματα — μπορεί νὰ περνάει μιά δραστηρία καὶ χρήσιμη ζωή, με τὴν προϋπόθεση ὅτι θὰ ζεῖ με καλοὺς ὁρους καὶ θὰ δουλεύει σύμφωνα με τὶς φυσικὲς του ἱκανότητες. Βάλτε ἓνα τέτοιο ἄνθρωπο σὲ συναγωνισμό με γερό ἐργάτη ή κατατάξτε τον μάχιμο στο στρατό. Ἀμέσως θὰ χειροτερέψει καὶ τὸ ἡσυχασμένο στηθικό του τραῦμα θὰ ἀρχίσει νὰ δουλεύει. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο μπορεί γιὰ πολλοὺς στρατιῶτες νὰ γίνει διάγνωση πὼς εἶναι ψυχικὰ αρρωστοὶ καὶ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸ στρατό, ἐνῶ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι σὲ εἰρηνικὸ καιρὸ ποτὲ δὲ θὰ πῆγαιναν στο γιαντὸ γιὰ ψυχικὲς ἀνωμαλίες, μ' ὅλο που ποτὲ τους δὲ θὰ εἶταν ριζικὰ γεροί. Ὁ Dr. Aubrey Lewis, μιλώντας γι' αὐτὸ τὸ θέμα, ἔκανε αὐτὲς τὶς παρατηρήσεις:

«Ἐδῶ ὑπάρχει μιά σχετικὴ πρόοδος. Δηλαδή ή συστηματικότερη ἱατρικὴ ἐξέταση τοῦ πληθυσμοῦ, ή πιὸ προσεχτικὴ διάγνωση καὶ ή ἀλλαγὴ τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ περιβάλλοντος, δείχνουν μιά ἀπλή ἀνωμαλία, σὰν ἐπικίνδυνη ἀνικανότητα. Αὐτὸ βέβαια ἰσχύει περισσότερο σὲ περιπτώσεις ψυχικῆς ἀνεπάρκειας. Οἱ βαρύτερες μορφές τῆς, ὅπως ή ἡλιθιότητα, ή καθυστέρηση, ή πνευματικὴ ἀδυναμία, ἀνακαλύπτονται τώρα καὶ ἐπαναλαμβάνονται συχνὰ στὶς στατιστικὲς τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας, ἐνῶ με τὴν προπολεμικὴ ὁργάνωση θὰ μᾶς διαφεύγανε».

Εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία ἀλήθεια ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, πὼς ὁ πόλεμος φανερώνει πὼς ὑπάρχουν στὸν ἄνθρωπο δυνάμεις γιὰ «ἀνάπαση» καὶ καρτεριά που βοηθοῦν γιὰ τὴ διάσωση τῆς ψυχικῆς ὑγείας σὲ δύσκολους ὁρους ζωῆς. Πρὶν τὸν πόλεμο πρόσωπα με κῦρος εἶταν πολὺ ἀνήσυχα γιὰ τὸν πανικὸ καὶ τὶς νευρικὲς προσβολές στὶς πυκνοκατοικημένες περιοχὲς τοῦ Λονδίνου, ὅταν θὰ ἀρχίζαν οἱ ἀεροπορικὲς ἐπιδρομές. Τέτοιες ταραχὲς δὲν γίνανε καί, ὅπως λέμε, ὁ κόσμος μπόρεσε νὰ τὰ βγάλει πέρα. Ὁ πόλεμος χάρισε ἓνα πνεῦμα συναδελφικῆς ἐνότητας καὶ ἐξυπηρέτησης τοῦ κοινοῦ κα-

λοῦ. Αὐτὸ βοηθάει στὴ μείωση τῶν περιστατικῶν τῆς ψυχοπάθειας καὶ ἔτσι φάνηκε ἓνα καλὸ ἠθικὸ κάτω ἀπὸ τὴν ένταση ἐπανειλημμένων καὶ ἀκατάπανστων βομβαρδισμῶν.

Ἐνας ἄλλος παράγοντας που πρέπει νὰ λογαριαστεῖ, εἶναι, πὼς σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο καθιερώθηκαν πολλὲς ἀνακαινίσεις που βοηθᾶνε στὴν ψυχικὴ ὑγεία καὶ γιὰ νὰ γυρίσουμε στο Dr. Antrey Lewis ἐνάντι:

«Ἐνῶ π.χ. ἐπιτροπὲς σχετικὲς με τὴν παραγωγή, ὑπεύθυνοι τῆς κοινῆς πρόνοιας καὶ ἀξιωματικοὶ στρατιωτικοὶ γιαντροὶ τῶν ἐργοστασίων, ἔχουν καλύτερέψει τόσο τὴν ψυχικὴ, ὅσο καὶ τὴ σωματικὴ ὑγεία τῶν ἐργατῶν, ἀντενεργοῦν οἱ ἀντίθετοι παράγοντες τῆς πολεμικῆς βιομηχανίας που δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναφεροῦν. Οἱ βιομηχανίες αὐτὲς ἔχοντας ἰδρυθῇ κάτω ἀπὸ τὴν πίεση τῶν ἀναγκῶν τοῦ πολέμου, ἴσως δέχονται τὴν ἐπίδρασή του ἄκόμα καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχει κανένας οὐσιώδης δεσμός.»

Τέλος, ἓνας ἐξαιρετικὰ σπουδαῖος παράγοντας εἶναι ή γενικὴ βελτίωση τῆς ἐθνικῆς ὑγείας που ἔχει ἐξασφαλιστῇ σὲ μεγάλη ἔκταση καὶ σὲ ὅλες τὶς περιστάσεις, με τὴν Ἐθνικὴ Ὑγειονομικὴ Ὑπηρεσία, ἀπὸ τὸ 1939. Αὐτὴ προστάτεψε πολὺ, ὄχι μόνο τὴ σωματικὴ ὑγεία μὰ καὶ τὴν ψυχικὴ.

Ὁ Dr. Aubrey Lewis ἀναφέρει πὼς οἱ ἀεροπορικὲς ἐπιδρομὲς δὲν εἶναι αἰτία γιὰ καμμιά σημαντικὴ αὔξηση τῶν νευρικῶν παθήσεων. Πραγματικὰ νωποὶ ἄκόμα ἀριθμοὶ ἀπὸ νοσοκομεῖα καὶ ἀπὸ κλινικὲς γιὰ ἐξωτερικοὺς αρρώστους, μᾶς δείχνουν μιά σημαντικὴ ὑφεση. Ἡ συχνότητα τέτοιων παθήσεων σὲ πυροσβέστες καὶ ἄλλους ἐργάτες που δουλεύουν γιὰ τὴν ἀστικὴ ἄμυνα, εἶναι μᾶλλον μικρή. Οἱ ψυχικὲς διαταράξεις στὴν Ἀγγλία καὶ τὴν Οὐαλία ἔχουν ἐλαττωθῇ.

Στὸ γενικὸ ἀριθμὸ τῶν ἀτόμων που ὑποφέρουν ἀπὸ γνωστὲς ψυχικὲς ἀνωμαλίες παρατηρήθηκε μείωση 4-048 στο 1941 καὶ 3.516 στο 1942. Ὁ μέσος ὁρος ἐτήσιας ἐλάττωσης στὰ πέντε χρόνια ὡς τὸ Δεκέμβριο 1942, εἶταν 1.952, που ἔρχεται σὲ ἀντίθεση με τὸ μέσο ὁρο τῆς ἐτήσιας αὔξεσης 1.691 στὰ 1934-38.

Οἱ αὐτοκτονίες στὴ Μεγάλῃ Βρεταννία στὰ χρόνια τοῦ πολέμου δείχνουν σταθερὴ ὑφεση, ἀντίθετα με τὴ Γερμανία, ὅπου σύμφωνα με τὰ στατιστικὰ ἀποτελέσματα τοῦ Ὀκτώβρη τοῦ 1942 παρατηρήθηκε αὔξηση στὶς αὐτοκτονίες σὲ μεγάλες πόλεις. Ἡ συχνότητα ψυχικῶν παθήσεων καὶ γενικὰ κακῆς ὑγείας, στο στρατό, δὲν εἶναι μεγάλη· ὅμως ἐδῶ, ἔχει γίνει μιά σημαντικὴ πρόοδος στο ζήτημα τῆς ψυχολογικῆς καὶ ψυχιατρικῆς φροντίδας καὶ ἔχει καταβληθῇ κάθε προσπάθεια γιὰ νὰ ἀποκλειστοῦν τὰ λάθη καὶ νὰ κρατηθεῖ τὸ μαχόμενο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ σὲ ψυχικὴ καὶ σωματικὴ ὑγεία.

Μαρτυρίες από στατιστικές και κλινικές γενικά δείχνουν πώς οι πολεμικές συνθήκες ελάττωσαν μάλλον, παρά πού αύξησαν τις ψυχικές παθήσεις. Είναι ενδιαφέρον να θυμόμαστε ωστόσο πώς τα τελευταία κεφάλαια της ιστορίας δε γράφτηκαν ακόμα «Τὸ ποσὸ τῶν περιπτώσεων κακῆς ψυχικῆς υγείας, πού φανερώθηκε στὸν πόλεμο δὲν εἶναι ἕνας ἀσφαλῆς πίνακας γιὰ ὅ,τι πραγματικά συμβαίνει μὲ τὴν ψυχικὴ υγεία τῆς ὁλότητος», λέει ὁ Dr Lewis. Οἱ ἀριθμοὶ τοῦ Ὑπουργείου Συντάξεων, καὶ ἐκεῖνοι πού δημοσιεύτηκαν ἀπὸ τὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς γιὰ ψυχικὲς διαταραξεις ὕστερα ἀπὸ τὸν πόλεμο τοῦ 1914-1918, δείχνουν πὼς μιὰ μεγάλη ἀναλογία ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν πού προσβλήθηκαν καὶ τελικὰ ὑποκύψανε σὲ ψυχικὴ πάθηση, εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μακρόχρονης ἔντασης τοῦ πολέμου.

Ὁ καθηγητὴς Mackintosh συνιστᾷ μεγαλύτερη προσοχὴ στὴν ψυχιατρικὴ στὸ ἱατρικὸ δίπλωμα καὶ μεγαλύτερη ἐνθάρρυνση στὸν ψυχίατρο κοινωνικὸ ἐργάτη ἀπὸ τὸ κράτος. Ἡ δυσκολία ἐδῶ εἶναι πὼς ἡ ψυχιατρικὴ ἀγκαλιάζει πολλὰς σχολές. Δὲν εἶναι δηλαδὴ μιὰ ἀπόλυτὴ ἐπιστήμη καὶ πολλὰς φορὲς π.χ. ὁ ἄρρωστος πού θεραπεύεται μὲ τὴ μέθοδο τοῦ Freud, βλέπει τὴν ἀρρώστειά του νὰ χειροτερεύει παρὰ νὰ μετριάζεται. Ὅπως παρατηρεῖ ὁ Dr Lewis «Δὲ νομίζω πὼς θὰ χρειαστοῦμε λεγεῶνες ψυχιάτρων» ὅμως χρειάζομαστε παθολόγους καὶ χειρουργοὺς ἀπόλυτα κατατοπισμένους στὰ κοινωνικά καὶ ψυχιατρικὰ προβλήματα τῆς δουλειᾶς τους, καὶ ἐξοικειωμένους μὲ τὴν ψυχικὴ πλευρὰ τῶν ὁργανικῶν παθήσεων.

Εἶναι ἀλήθεια πὼς πολλὰς ψυχικὲς παθήσεις ἔχουν μιὰ φυσικὴ αἰτία, ὅπως εἶναι ἀλήθεια καὶ τὸ ἀντίστροφο. Σχετικὰ μὲ τὸ σύνδεσμο αὐτὸ μπορούμε νὰ παραπέμψουμε σὲ ἕνα ενδιαφέρον ἄρθρο, γραμμένο ἀπὸ τὸν Morris καὶ Titmuss πού μιλάει γιὰ τὴν αὐξανόμενη θνησιμότητα ἐξ αἰτίας τοῦ ἔλκους. Οἱ συγγραφεῖς ὑποστηρίζουν πὼς τὰ ἀποτελέσματα τῶν μεγάλων ἀεροπορικῶν ἐπιδρομῶν στὸ 1940-41, μποροῦν νὰ συνοψιστοῦν πρῶτα σὲ μιὰ αὐξανόμενη θνησιμότητα ἀπὸ ἔλκος τοῦ δωδεκαδακτύλου πού συνήθως τὸ ἀκολουθοῦσε μιὰ ὁμοία τάση γιὰ θνησιμότητα ἀπὸ ἔλκος τοῦ πλωροῦ. Οἱ περιπτώσεις σ' ὅλα, αὐτὰ εἶναι σχετικές. Ὑπάρχει μιὰ ἀμοιβαία σχέση ἀνάμεσα στὴ σωματικὴ καὶ ψυχικὴ καλὴ ἢ κακὴ υγεία.

Μιὰ τέτοια ἐργασία μᾶς ἀνοίγει καινούριους δρόμους ἔρευνας γιὰ τὴ φύση τῆς σχέσης ἀνάμεσα στὴν ψυχικὴ καὶ τὴ σωματικὴ ἀσθένεια πράγμα πού μᾶς δίνει ἕνα πιὸ ἐλπιδοφόρο τρόπο ἀναζήτησης παρὰ οἱ «θεωρίες» μόνο πού μιλάνε γιὰ καταθλίψεις, μανίες καὶ «complexes».

Τὸ βιβλίο τοῦ καθηγητῆ Mackintosh χρειάζεται πολὺ λίγη κριτικὴ. Στὴ σελ. 7 ἐκφράζει μιὰ πολὺ ὀρθὴ γνώμη, ὅταν πα-

ρατηρεῖ πὼς «ἡ προπολεμικὴ πολιτικὴ τῆς Κυβέρνησης ἔκανε μικρὴ προσπάθεια γιὰ τὴ βελτίωση τῆς ψυχικῆς υγείας καὶ τίποτα γιὰ τὴν ἐξυψωση τοῦ πνεύματος». Ἡ δουλειὰ πού ἔγινε ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας καὶ Ὑγιεινῆς στὴν Ἀγγλία γιὰ τὴν σωματικὴ ἐξάσκηση, τὴν προμήθεια γάλατος καὶ κρέατος στὰ σχολεῖα, γιὰ προφυλακτικὰ φάρμακα καὶ γιὰ τὴν ὑγιεινὴ γενικὰ, πολλὰ χρόνια πρὶν τὸν πόλεμο εἶχε βελτιώσει τὴ φυσικὴ ἀνάπτυξη καὶ τὴ θρέψη τῶν παιδιῶν πού πῆγαιναν στὸ σχολεῖο σὲ σύγκριση μὲ τὸ παρελθόν. Ἀκόμα δὲν ἀγνοήθηκε τὸ ζήτημα τῆς σωματικῆς ἀγωγῆς τοῦ ἐφήβου. Τὸ «Board of Control» ἀκολούθησε μιὰ φωτισμένη ταχτικὴ γιὰ τὶς ψυχικὲς παθήσεις καὶ ἔδωσε ἀρκετὴ προσοχὴ στὶς νευρώσεις καὶ στὴ θεραπεία τῶν ψυχικῶν ἐλαττωμάτων.

Πραγματικὰ τὸ ἔργο τοῦ καθηγητῆ Mackintosh καὶ σὰ στρατιωτικοῦ γιατροῦ καὶ σὰν ἀρχίατρον τοῦ Ὑπουργείου Ὑγιεινῆς τῆς Σκωτίας δείχνει μόνο του, πὼς ἡ πολεμικὴ Κυβέρνηση δὲν ἀγνόησε τίς εὐθύνες τῆς γιὰ τὴ σωματικὴ καὶ τὴν ψυχικὴ υγεία.

ARTHUR S. MACNALT (Nature)

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΝΕΑΡΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Τοῦ Bryan Stanley

(Ἔκδ. University of London Press)

Τὸ μικρὸ αὐτὸ σοφὸ βιβλίο εἶναι «μιὰ πραγματεία γιὰ τὶς ἀρχὲς τῆς ἐκπαίδευσης πού πρέπει νὰ ἔχουν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν συλλόγων καὶ οἱ δάσκαλοι στὰ ἐπαρχιακὰ κολλέγια», δηλαδὴ προορίζεται γιὰ ἐκπαιδευτήρια πού ἔχουν σκοπὸ τὴν ἐκπαίδευση τῶν νέων στὶς ἐλεύθερες ὥρες τους. Ὁ συγγραφέας βασίζει τὴ θεωρία του πάνω σὲ μαθήτευση πού ἀπαιτεῖ ὀρισμένους ὁρους. Ὁ ἐκπαιδευτὴς πρέπει νὰ εἶναι «γνώστης» τῆς «τέχνης τῆς ζωῆς», καὶ ἔχει ἔργο νὰ βοηθᾷ τοὺς «μαθητευόμενους» νὰ γίνουν καλοὶ «τεχνίτες». Εἶναι ἀμφίβολο ἂν εἶναι ἐπαρκὴ τὰ ἐπιχειρήματα πού χρησιμοποιεῖ γιὰ νὰ καθορίσει αὐτοὺς τοὺς ὁρους. Ἡ χρησιμοποίησις ὅμως αὐτῆς τῆς ἀναλογίας δίνει τὴν εὐκαιρίαν στὸν καθηγητὴ Stanley νὰ ἐξετάσει τὸ πρόβλημα τοῦ ἐκπαιδευτῆ, μὲ τρόπο πού δὲν εἶναι σχολαστικός. Τὰ μέλη τῶν συλλόγων καὶ οἱ μαθητὲς τῶν ἐπαρχιακῶν κολλεγίων εἶναι μέλη καὶ σὲ πολλὰς ἄλλες ομάδες καὶ τὸ βιβλίο ἔχει ἀξία γιατί δίνει μεγάλη σημασίαν στὶς διάφορες κοινωνικὲς ἐπιδράσεις πού ἔχουν μεγάλο ἀντίκτυπο στὴ ζωὴ τῶν νέων ὅταν ἀφίουν τὴ ζωὴ τοῦ σχολείου. Καὶ βγάζει τὸ συμπέρασμα πὼς κανένας ἐκπαιδευτὴς δὲ μπορεῖ νὰ πετύχει στὸ ἔργο του, παρὰ μόνο ἂν μελετήσῃ τίς διά-

φορές προϋποθέσεις με συμπάθεια και προσοχή. Ἀξιόλογη εἶναι ἡ ἐπιμονὴ τοῦ συγγραφέα σὲ τοῦτο τὸ σημεῖο: πὼς ἀπαραίτητη προϋπόθεση τοῦ καλοῦ εκπαιδευτῆ εἶναι νὰ σέβεται τὴν προσωπικὴ ἀκεραιότητα καὶ ἀνεξαρτησία τοῦ «μαθητευόμενου».

(THE LISTENER)

ΟΙ ΔΕΚΑ ΕΝΤΟΛΕΣ

Ἀντιναζιστικά διηγήματα.

(Ἔκδ. Cassell)

Εἶταν μιὰ καλὴ ἰδέα νὰ συγκεντρωθοῦν δέκα διηγήματα γιὰ νὰ δώσουν μιὰ εἰκόνα τοῦ πολέμου ποὺ ἔκανε ὁ Hitler ἐνάντια στὸν κώδικα τῆς ἠθικῆς. Ἡ ἐκλεκτὴ ομάδα αὐτῶν τῶν συγγραφέων, σ' ἄλλη ἐποχὴ, θὰ ἔπαιρνε τὸν τίτλο «ὑπ' ἀρ. 1 φιλόλογοι ἐχθροὶ τοῦ Ναζισμού». Καὶ σήμερα ὅμως οἱ «Δέκα ἐντολές» μποροῦν νὰ χρησιμεύουν. Τὸ βιβλίον σὲ μετάφραση θὰ εἶταν κατάλληλο σχολικὸ ἀνάγνωσμα γιὰ τὰ γερμανικὰ κολλέγια καὶ τὶς ἀνώτερες σχολές. Δὲ μᾶς λείπει ἴσως περισσότερα ἀπὸ ὅ,τι γνωρίζουμε σήμερα γιὰ τὸ Hitler καὶ τοὺς συνεργάτες του· ἀπὸ φιλολογικὴ ὅμως ἀποψη τὰ περισσότερα διηγήματα εἶναι ἀξιοθαύμαστα καὶ εἶναι ἐξυπνότατος ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο κάθε μιὰ ἐντολὴ ἀποτελεῖ τὴν ὑπόθεσιν σὲ καθεὶ διήγημα. Τὸ διήγημα τοῦ Bruno Frank «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴ μητέρα σου» ἴσως εἶναι τὸ πιὸ γοητευτικόν, γιὰτὶ ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἰδιωτικὴ ζωὴ τοῦ ἀπερίγραπτου Bretschneider (ἢ Himmler) ποὺ τὸ τέλος του, νομίζω, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶταν κάτι πιὸ ταιριαστὸ ἀπὸ μιὰ ἀπλὴ δηλητηρίαση. Τὸ διήγημα τοῦ André Maurois ποὺ βασίζεται πάνω στὴν ἑβδομὴ ἐντολὴ εἶναι σπαρακτικόν, ἐνῶ ἡ δικαιολογημένη ὀργὴ τῆς Sigrid Undset δὲν ἐμποδίζει νὰ εἶναι γεμάτες ὁμορφιὰ οἱ περιγραφές τῆς τῶν Νορβηγικῶν τοπειῶν.

JOHN O' LONDON

ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ, Η ΖΩΗ ΚΑΙ Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥΣ

Τοῦ Pierre Maillaud

(Ἔκδ. Oxford)

Στὸ βιβλίον αὐτὸ («The English Way») δὲ βλέπουμε γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ τὴν προσπάθειαν ἑνὸς ξένου νὰ ἀναλύσει καὶ νὰ περιγράψει τοὺς Ἀγγλοὺς, τὴ ζωὴ τους, τὶς κοινωνικὰς τους συνθήκες, τὰ γούστα, τὴν ἰδιοσυγκρασίαν τους. Μᾶς ἔχουν γίνεи πολλὰς τέτοιαις ἀναλύσεις, περισσότερας μάλιστα ὅπ' ὅ,τι τὸ ἀξίζουμε. Κι' ἔπειτα, εἴμαστε καὶ μεῖς σὰν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους· γιὰτὶ λοιπὸν νὰ μὴ δώσουμε τὴν εὐκαιρίαν νὰ γράψουν κάτι καὶ γιὰ τοὺς Ἰσπανοὺς, Νορβηγούς, Ἰταλοὺς καὶ Ζηλανδοὺς;

Ὁ κ. Maillaud ὅμως ποὺ γνωρίζει καὶ χρησιμοποιεῖ τὴ γλῶσσα

μας ἐξαίρετα (ἔζησε ἐδῶ δεκατέσσερα χρόνια καὶ ἀνακατόθηκε μὲ κάθε εἶδους ἀνθρώπους, ὅπως ἀναφέρει στὴν εἰσαγωγὴν του ὁ κ. Raymond Mortimer), δὲν ἔγραψε τέτοιου εἶδους βιβλίον. Προχώρησε βαθύτερα καὶ ἡ προσπάθειά του—ποὺ διακρίνεται μὲ μιὰ ἀσυνείθιστη διεισδυτικότητά καὶ ἐπιτυχία—εἶναι νὰ περιγράψει καὶ νὰ ἐξηγήσει τὸ ρόλον ποὺ ἔπαιξε ἡ Ἀγγλία στὴν πολιτικὴ καὶ διεθνὴ ἱστορία τῶν τελευταίων χρόνων, μὲ βάση τὸ ἦθος, τὶς συνήθειες καὶ τοὺς θεσμούς της. Μᾶς λείπει ὅτι γιὰ νὰ γνωρίσεις μιὰ χώρα δὲν χρειάζεται μαγικὸ κλειδί, οὔτε μιὰ ἐπιπόλαιη ἐξέτασις· μπορεῖς νὰ τὴν νοιώσεις μόνο ὅταν ζῆσεις μέσα σ' αὐτή.

Ὁ κ. Maillaud διάβηκε ἀπ' ὅλους τοὺς δρόμους καὶ τὰ μονοπάτια τῆς Ἀγγλίας καὶ γνωρίζει τοὺς λόφους καὶ τὰ χωράφια ὅσο καλὰ γνωρίζει καὶ τὶς πόλεις, τὸν γέρο χωρικὸ ὅσο καὶ τὸ διανοούμενον. Βλέπει τὸ παράδοξον αὐτοῦ τοῦ ἔθνους ποὺ γέννησε ἓνα Leeds καὶ ἓνα Halifax καὶ ποὺ εκπαιδεύει τοὺς μαθητὰς του μέσα σὲ μεσαιωνικὰ παλάτια τριγυρισμένα ἀπὸ σιωπηλὰ λιβάδια.

Εἶναι πολὺ φυσικὸ ὁ P. Maillaud—ποὺ μὲ τὸ ὄνομα «Pierre Bourdan» μιλοῦσε ἀπὸ τὸν Ἰούλιο τοῦ 1940 πέντε φορές τὴ βδομάδα στὴ Γαλλικὴ ὑπηρεσία τοῦ B.B.C. στὸ Λονδίνο—νὰ ἀσχοληθεῖ κυρίως μὲ τὴ δράσιν τῆς Ἀγγλίας στὸ Εὐρωπαϊκὸ καὶ διεθνὲς πεδίον καὶ ὄχι στὸ ἐσωτερικόν. Ὅπως δὲ ποτε στὸ βιβλίον του ἔχει καὶ μερικὰ θαυμάσια εἰσαγωγικὰ κεφάλαια μέσα στὰ ὁποῖα ἐξετάζει σὲ γενικὰς γραμμὰς τὶς συνήθειες καὶ τὶς ἰδιότητές μας. Π.χ. διαφορὰ τῶν τάξεων, κοινωνικὴ στομαχία, μονομανίες, περιορισμένο ἐνδιαφέρον, ἐκκεντρικότητες, ἀνεκτικότητα, διαμόρφωσις τῆς κοινωνίας, ἰσορροπία ἀνάμεσα στὶς ἀκρότητες, ἐπιδεξιότητα γιὰ νὰ συνάπτουμε σχέσεις (ἰδιότητα πολὺ ἀμφίβολη) καὶ πολλὰ ἄλλα. Κατὰ περίεργον τρόπο μᾶς βρίσκει «πολὺ κοινωνικοὺς» καὶ τὰ σπῆτια μας ἀνοικτὰ γιὰ ὅλους, πιὸ φιλόξενα παρὰ σὲ κάθε ἄλλη χώρα. Εἶναι πολὺ ἱκανοποιητικὸν ποὺ ἕνας ξένος ἔχει σχηματίσει γιὰ μᾶς τέτοια γνῶμη· μὰ φαίνεται ὅτι ὁ κ. P. Maillaud εἶναι ὁ ἴδιος πολὺ καλὸς γι' αὐτὸν τὸν ἀγαποῦν καὶ τὸν δέχονται.

Προχωρώντας ἐξετάζει τὴν πολιτικὴν, τοὺς θεσμούς, τοὺς πολιτικοὺς ἀνδρες καὶ ὅσες ἐνέργειαι ἔκαναν χωρὶς πολιτικότητα στὰ τελευταῖα λίγα χρόνια· ἐνδιαφέρεται γιὰ τὶς ἰδεολογικὰς διαφορὰς, ἀλλὰ μεγαλοποιεῖ τὸ ρόλον ποὺ ἔπαιξε στὸν ἀντιφασιστικὸν ἐνθουσιασμὸν τὸ ταξικὸ αἶσθημα. Τὴ συμπάθειαν πρὸς τὴν Ἀβυσσινίαν καὶ τὴν ὀργὴν γιὰ τὴν τελικὴ ἐπίθεσιν τὴν ἀποδίδει κατὰ μέγα μέρος στὸ ταξικὸ αἶσθημα. Γιατὶ ὅμως; Οἱ Ἀβυσσινιοὶ εἶταν λαὸς φεουδαρχικὸς, ἀντιδραστικὸς ποὺ κυβερνοῦνταν μὲ σύστημα ἀριστοκρατικόν. Οἱ ἄρχοντες εἶχαν δύναμιν μεσαιωνικὴν καὶ οἱ ἐργάται δὲν εἶχαν δικαιώματα. Ἐνῶ ὁ Mussolini προερχόταν ἀπ' τὴν ἐργατικὴ τάξιν

(ὅπως οἱ περισσότεροι δικτάτορες στὴν Εὐρώπῃ) ὅπως καὶ οἱ μιμη-
τές του. Τὸ ταξικὸ αἶσθημα θὰ ἔπρεπε νὰ βρίσκεται μὲ τὸ μέρος
τῆς Ἰταλίας. Στὴ περίπτωσιν αὕτη εἶναι πολὺ ἀμφίβολο ἂν ὑπῆρχε
καθόλου ταξικὸ ζήτημα. Ὁ Hitler καὶ ἡ σπειρά του εἶταν ἐπίσης
κατὰ μεγάλο μέρος ἐργάτες (καὶ θὰ εἶταν ἀκόμα ἂν δὲν καταπιάνον-
ταν μὲ ἄλλα πράγματα). Στὴ περίπτωσιν ὅμως τῆς Ἰσπανικῆς σύρ-
ραξης ὑπῆρχε ταξικὸ αἶσθημα. Ὡστόσο δὲν εἶταν ὑπερβολικόν, γιατί
ἐκεῖ ἡ διαίρεσις εἶταν ἀνάμεσα σὲ συντηρητικοὺς καὶ μὴ.

Ὁ κ. Maillaud περιγράφει μὲ ἀξιοθαύμαστη δεξιότητα τὴ με-
γάλῃ προπολεμικῇ τραγωδίᾳ. Τὴν ἐξετάζει μὲ καλωσύνη, εἶναι ὅμως
πολὺ σκληρὸς σχετικὰ μὲ τοὺς πρωταγωνιστές της. Ἡ κρίσις του γιὰ
τὸν Chamberlain εἶναι ἐξαιρετὴ, ἐκφράζεται ὥστόσο μὲ περισσό-
τερη ἀπ' ὅ,τι πρέπει καλωσύνη γιὰ τὸν George Lansbury, τὸν πα-
ράδοξο αὐτὸ ἀνθρωπιστὴ πού δὲν κατηγοροῦσε ποτὲ τὸν Χίτλερ γιατί
βασάνιζε τοὺς συνανθρώπους του καὶ πού ποτὲ δὲν πίστεψε ὅτι ἡ
Γερμανία σχεδίαζε κατὰ κακὸ γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Ὁ κ. Maillaud
προσπαθεῖ νὰ δικαιολογήσῃ αὐτὴ τὴ μωρία, ἀλλὰ γι' αὐτὸ μπορεῖ
κανεὶς νὰ τὸν κατηγορήσῃ.

Ἐξετάζει μὲ ἐξαιρετὴ ἐπιτυχίᾳ τὰ πολιτικὰ καὶ διεθνῆ ζητήματα,
μὰ δὲν εἶναι καὶ τόσο καλὸς στὰ ζητήματα πού ἀφοροῦνε τὴν Ἐκ-
κλησίᾳ. Ἐχει τὴ γνώμη πὼς ἡ Ἀγγλικὴ Ἐκκλησία ἀνακατεύεται
στὴν κοσμικὴ ζωὴ πρὸς πολὺ ἀπὸ τὴ Ρωμαϊκὴ. Πότε ὅμως ἡ Ἀγ-
γλικὴ Ἐκκλησία ἀνακατεύθηκε στὶς ἐκλογές; Ἐνῶ οἱ καθολικοὶ τῆς
Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας πηγαίνουν καὶ ψηφίζουν ὁμαδικὰ σὰν νὰ εἴ-
ναι φωτισμένοι γιὰ τὸ ἀποτέλεσμα. Ἐπίσης σὲ κάθε χώρα ὑπάρχει
ἓνα Κέντρο Καθολικόν, πρᾶμα πού σημαίνει δράσις καὶ δουλειά.

Ἡ ἐπιθυμία τοῦ κ. Maillaud εἶναι ἡ Ἀγγλία νὰ ἐνδιαφερθεῖ
γιὰ τὴν Εὐρώπῃ, πού ἔκανε τόσα γιὰ νὰ τὴ σώσῃ, καὶ νὰ μὴ спа-
ταλήσῃ ὅλο της τὸ ἐνδιαφέρον στὴ θάλασσα καὶ τὶς Κτήσεις.

«Ὁ τρόπος τῆς ζωῆς πού ἡ Ἀγγλία πέτυχε νὰ κρατήσῃ, μένον-
τας ὀρθία αὐτὴ μόνον ὅταν ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη εἶχαν καταβληθῇ, ση-
ματίζει ἓνα μέρος ἀπὸ τὸ λαμπρὸ μονοπάτι τῆς αὐριανῆς Δυτικῆς
Εὐρώπης. Ἡ Εὐρώπη ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴ βοήθειά της, γιατί ὁ
δρόμος ἀκόμα εἶναι γεμάτος ἀπὸ κινδύνους». Ἔτσι τελειώνει αὐτὸ τὸ
ἀξιόλογο ἔργο γιὰ ἓνα τμῆμα τῆς σύγχρονης ἱστορίας πού εἶναι
ἀκόμα καὶ μιὰ ἀνάλυση ἐνὸς ἰδιαίτερα φιλικοῦ κριτικοῦ.

(THE LISTENER)

Διαβάσετε τὴν

ΑΓΓΛΟ-ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΤΕΧΝΗ • ΕΠΙΣΤΗΜΗ • ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ
ΚΑΙ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ ΑΠΟ ΤΗΝ

A.G.I.S

ΤΙΜΗ: 30 ΔΡΧ.

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΣ
ΑΓΓΛΟ - ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ